

International Research Institute of Stavanger

www.irisresearch.no

Nils Asle Bergsgard, Svein Ingve Nødland
og Brita Gjerstad

Kompetanse og aktivitet

En gjennomgang av aktivitetsmidlene til
barn og ungdom (post 3) fordelt via
særforbundene

Rapport IRIS - 2007/093

Versjon 01

Prosjektnummer: P7252181
Prosjektets tittel: Gjennomgang av aktivitetsmidler til barn og ungdom fra tilskuddet til Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité
Oppdragsgiver(e): Kultur- og kirkedepartementet
ISBN: 978-82-490-0530-7
Gradering: Åpen

Stavanger 19. september 2008

Nils Asle Bergsgard
Prosjektleder

Ståle Opedal
Kvalitetssikrer

Gottfried Heinzerling
Senterleder
(Samfunns- og næringsutvikling)

International Research Institute of Stavanger

www.irisresearch.no

Forord

Etter fire års drift ønsket Kultur- og kirkedepartementet (KKD) en gjennomgang av ordningen med aktivitetsmidlene til barn og unge. Ordningen er en del av den statlige støtten til Norges Idrettsforbund og Olympiske komité, men fordeles videre til særforbundene og ut til lokale barne- og ungdomstiltak. Sommeren fikk IRIS oppdraget med å foreta gjennomgangen. Den foreliggende rapporten presenterer funnene fra gjennomgangen.

Det er flere som må takkes: KKD for at vi fikk oppdraget og for at de stilte til intervju, NIF for at de stilte til intervju og var velvillig med å sende over relevant dokument, særforbundenes representanter som stilte til intervju og/eller tok seg tid til å svare på spørreskjemaet, og til slutt lederne i idrettslagene/særgruppene, som velvillig svarte på spørsmål fra Norsk Respons over telefon. En takk også til Norsk Respons og Idar Eidset for godt samarbeid.

Videre vil vi takke Rune Fitjar og Ståle Opedal for gjennomlesning og kommentarer på deler eller hele rapporten.

Stavanger 19. september 2007

Nils Asle Bergsgard, prosjektleder

Innhold

Sammendrag	11
1 INNLEDNING	15
1.1 Bakgrunn for og rammen rundt aktivitetsmidlene	15
1.2 Problemstillinger i gjennomgangen	19
1.3 Strukturen i rapporten	24
2 METODE	25
2.1 Metodiske framgangsmåter	25
2.2 Hvilke temaer de metodiske framgangsmåtene dekker	30
3 UTVIKLING AV TILSKUDDSORDNINGEN	31
3.1 Statens tilnærming	31
3.2 NIFs utvikling av og tenkning omkring ordningen	33
3.3 Fordeling av tilskudd	36
4 PROSESSEN MED Å FORDELE MIDLENE	46
4.1 Mellom KKD og NIF	46
4.2 Mellom NIF og særforbundene	46
4.3 Innad i særforbundene	53
4.4 Oppsummering	63
5 TILTAKENE	64
5.1 Generelle mønstre for tiltakene	64
5.2 Tiltakenes målgrupper	67
5.3 Eksempler på tiltak	69
5.4 Oppsummering	78

6	ENDRING I FOKUS, STRATEGIER OG RESSURSBRUK I SÆRFORBUNDENE	80
6.1	Fokus og strategier i særforbundene	80
6.2	Ressursbruk i særforbundene	86
6.3	Oppsummering	92
7	AKTIVITETS- OG KOMPETANSEMESSIGE RESULTATER PÅ LOKALNIVÅ	94
7.1	Bakgrunnsfaktorer som kan forklare aktivitetsvekst	94
7.2	Særforbundenes vurdering	95
7.3	Vurderingen på lokalnivå	97
7.4	Oppsummering	98
8	AKTIVITETSMIDLENES BETYDNING – LAGS- OG FORBUNDSSPESIFIKKE VARIASJONER	99
8.1	Innledning	99
8.2	Karakteristika ved særlagene/særgruppene	100
8.3	Forbundskarakteristika	102
8.4	Kontaktflater mellom lag og forbund	103
8.5	Effekter av tilskudd	107
8.6	Forbundsvisse variasjoner	112
8.7	Struktur eller strategi?	115
8.8	Oppsummering	116
9	OPPSUMMERENDE DRØFTING	117
9.1	Proessen med å fordele midlene	117
9.2	Tiltaksmønstre og -innhold	121
9.3	Måloppnåelse for organisasjoner og lag	123
9.4	Statlig måloppnåelse	125
9.5	Aktivitetsmidlene og andre tilskuddsposter	126

10	AVSLUTNING	131
10.1	Sammenfattende konklusjon.....	131
10.2	Mulige implikasjoner for utformingen av ordningen	132
11	REFERANSER.....	134
	VEDLEGG	136
	Grunnlagstabeller fra NIFs statistikk.....	136
	Regresjonsanalyser	142
	Spørreskjema ansvarlig/generalsekretær i særforbundene.....	147
	Spørreskjema ledere idrettslag/særgrupper	158

Sammendrag

Idrett for barn og ungdom er av hovedmålene i den statlige idrettspolitikken. Tilskuddsordningen med aktivitetsmidler via særforbund er et sentralt statlig støttetiltak for å stimulere til dette. Tilskuddsordningen ble innført i 2003 da det ble avsatt 20 millioner kroner til ordningen, som en del av post 3 i støtten til Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité (NIF). Aktivitetsmidlene fordeles videre fra NIF til særforbundene, men det er lokale tiltak som er støtteberettiget. Til sammen (til og med 2007) er det bevilget 213,5 millioner kroner. Aktivitetsmidlenes siktemål er å bedre aktivitetstiltakene for barn og særskilt ungdom lokalt. Denne vektleggingen må sees i lys av statens påpekning om at ”barn (6-12 år) og ungdom (13-19 år) er primære målgrupper for det statlige engasjement på idrettsområdet” (St. meld. 14, 1999-2000: 9).

Etter fire års drift ønsker Kultur- og kirkedepartementet (KKD) en gjennomgang av ordningen med aktivitetsmidler via særforbund. Departementet ønsket fem temaområder belyst: 1) Prosessen for fordeling av midlene, 2) Vurdering av tiltak som støttes, 3) Effekten av aktivitetsmidlene, 4) Forholdet til andre poster i tilskuddet til NIF og 5) Vurdering av måloppnåelse. Rapporten er følgelig både en *kartlegging* av fordelingsprosessen og hva midlene er brukt til, og en *evaluering* av måloppnåelsen i ordningen, og hvordan midlene bidrar til å realisere overordnede statlige mål og retningslinjer.

For å besvare disse fem temaområdene/hovedproblemstillingene har vi gjennomført flere typer datainnsamlinger på ulike nivåer i idrettsorganisasjonene. Vi har intervjuet informanter sentralt, både i KKD, NIF sentralt og i 10 utvalgte særforbund. Og i fem av de 10 valgte forbundene har vi snakket med representanter for regional-/lokalnivået, i alt 17 informanter ble her intervjuet. Videre har vi gjennomført en webbasert spørreskjemaundersøkelse til alle særforbundene, der 39 (70 prosent) svarte. Og til slutt er det av Norsk Respons gjennomført en intervjuundersøkelse over telefon til lederne i 600 særslag/-grupper i de 10 utvalgte idrettene. Dessuten har vi samlet inn relevant dokumentasjon, særskilt fra NIF, men også fra de 10 utvalgte forbundene. NIFs statistikk basert på de innsamla rapportene fra særforbundene, er blitt brukt aktivt som grunnlag for analysene i rapporten. Datatilfanget er følgelig bredt, og dekker i ulik grad de fem temaområdene for kartleggingen og evalueringen.

Prosessen med å fordele aktivitetsmidlene ut til lokal aktivitet går via flere ledd. Det første leddet, mellom KKD og NIF, er rimelig rett fram. Aktivitetsmidlene inngår som hoveddelen av post 3 i spillemiddeltildelingen til NIF fra staten, etter spillemiddelsøknad fra NIF. Departementet redegjør for målsetningene og retningslinjene knyttet til ordningen i tilsagnsbrevet, mens NIF årlig rapporterer tilbake om bruken av midlene.

Fordelingen mellom NIF og særforbundene er imidlertid en mer omfattende prosess, som både krever tid og administrative ressurser. Hovedobservasjonen fra materialet er likevel at en både fra NIF og fra særforbundshold i all hovedsak gir en positiv vurdering av denne fordelingsrunden. Den kritikken som kommer fram omhandler at kriteriene er for detaljert og for lite tilpasset særforbundenes særegne behov, at knappe tidsfrister og

stort rapporteringsbehov fordrer store administrative ressurser, og at NIF i for liten grad følger opp kriteriene og retningslinjene i ordningen når det gjelder tildelingene.

Det er vanskelig å identifisere én eller to modeller for hvordan særforbundene har valgt å fordele midlene ut i egen organisasjon. Variasjon er stikkordet. Ikke overraskende spiller størrelse inn, der de store forbund med et administrativt apparat på sentralt og regionalt nivå har valgt å ta dette i bruk. Vi har kalt denne strategien, der midlene i stor grad knyttes til eksisterende satsinger på barn og unge via den etablerte organisasjonsstrukturen, for *breddefordelingsmodellen*. Videre har vi identifisert en *mobiliseringsmodell*, som i hovedsak dreier som å gjøre idretten kjent og skape rekruttering og utvikle klubber. En slik modell finner vi blant forbund som organiserer nye idretter og blant forbund med et moderat fokus på barn og ungdom. En tredje modell er en *overrislingsmodell*, der logikken er å dele penger ut etter søknad. Denne modellen benyttes i særlig grad av mellomstore forbund med et relativt markert elitepreg. *Bestillingsmodellen*, er en fjerde identifisert modell, men inngår ikke i reindyrka form i noe forbund. Den er imidlertid et element i strategien for flere forbund. I denne modellen tar man utgangspunkt i de behov som eksisterende lokale lag måtte ha, og søker å støtte laget ut fra det de søker om hjelp til.

Fra 2005 til 2006 har det vært en vekst i antall tiltak som arrangeres innen ordningen, særskilt lokalt og særskilt innen aktivitetsutvikling. Mesteparten av tiltakene er følgelig lokale og aktivitetsretta, og ni av ti av deltakerne deltar på slike tiltak. Det har imidlertid ikke vært noen økning i antall deltakere fra 2005 til 2006. Totalt arrangeres det et sted mellom 10-15 000 tiltak der rundt 500 000 barn og ungdommer er deltakere. Tilbakerapporteringen er at man har fått økt aktivitet som følge av tiltakene. En annen effekt er økt kompetanse rundt om i klubbene. Flere forteller også om tettere kontakt mellom lokalt og sentralt nivå i forbundene.

Målgruppen for tiltakene er barn og unge, men der ungdom er særskilt prioritert, det samme gjelder for jenter. Videre vektlegges til dels også handikappede barn og ungdom og samarbeid med skole/SFO og uorganisert ungdom. De to sistnevnte målgruppene synes særskilt viktig for nye idrett og/eller små idretter som trenger å mobilisere folk for å rekruttere barn og ungdom. Disse målgruppene gjenfinnes også i svarene fra idrettslederne på lokalnivå, om enn i noe mindre grad. Særlig tiltak rettet mot handikappede barn og unge og jenter i ungdomskolealder blir i mindre grad rapportert lokalt.

På alle nivåer i idrettsorganisasjonene – fra NIF sentralt via særforbundene til lokalnivået – er det i all hovedsak positive vurderinger av tilskuddsordningen. Dette er kanskje ikke så overraskende siden dette er ”nye” midler, i hvert fall for særforbundene. Likevel, den vurderingen som kommer til uttrykk både i kvalitative intervjuer og i spørreskjemaundersøkelsene er rimelig samstemt.

Innføring av ordningen med aktivitetsmidlene har bidratt til å dreie fokus mot barne- og ungdomstiltak i særforbundene. Midlene har blitt nyttet i tråd med eksisterende planer og strategier, men også bidratt til å øke fokus på, og til dels nyorientering av strategiene for tiltak for breddeaktivitet for barn og ungdom. De har også bidratt til å bedre kontakten mellom sentral- og lokalnivå i forbundet. Aktivitetsmidlene har også utløst flere økonomiske ressurser rettet mot barne- og ungdomsarbeidet, men her er det

variasjon mellom særforbundene. Forbundets økonomiske rammebetingelser er her en viktig faktor; stramme økonomiske rammebetingelser gjør det vanskelig å utløse ekstra økonomiske ressurser for målgruppa. Det er likevel ingen tegn på at innføringen av aktivitetsmidlene har medført at særforbund bruker frigjorte midler til andre oppgaver, som for eksempel toppidrett.

Videre har aktivitetsmidlene bidratt til et bedre kvalitativt tilbud til barn og ungdom, ved at flere trenere og ledere har fått hevet sin kompetanse, og ved at det har blitt arrangert ulike klubb utviklingstiltak. Og bedre kvalitativt tilbud antas å gi flere aktive. Aktivitetsmidlene har bidratt til å utvikle og styrke tilbudet til barn og ungdom, og midlene har også bidratt til en reell økning av antall aktive barn og ungdom. Særsilt synes en del nye idretter og/eller idretter med lav andel barn og unge å ha dreid arbeidsinnsatsen mot barn og ungdom som følge av innføringen av ordningen.

Ordningen har følgelig gitt positive resultater både når det gjelder aktivitet blant barn og ungdom, kvaliteten på tilbudet til barn og ungdom, og på strategisk vektlegging i særforbundene.

At en får positive resultater av å bruke opp mot 100 millioner kroner (støtten pluss oppgitt egenandel) årlig på målgruppen, er ikke overraskende, særsilt siden deler av disse midlene er friske midler. Samtidig er statens mål for ordningen generelle og uten klare måltall. Heller ikke NIFs kriterier for tildeling er veldig spesifikke. Det er følgelig vanskelig å si om man har fått de resultatene i form av aktivitetsvekst som en hadde satt seg som mål. Også omkringliggende forhold som andre støtteformer (for eksempel automatpenger rettet spesifikt mot målgruppen), generell popularitet til en idrett, klimatiske variasjoner osv. spiller inn på for eksempel den registrerte medlemsveksten i målgruppen.

Vi har blant annet registrert at man lokalt er noe mindre overbevist om ordningens resultater med hensyn til aktivitetsvekst, og når det gjelder om forbundene har økt sin aktivitet mot det lokale barne- og ungdomsarbeidet. Bildet er følgelig litt annerledes på lokalnivå enn på særforbundshold, som administrerer og iverksetter tiltakene innen ordningen.

Vi vil likevel konkludere med at man i hovedsak har oppnådd de målene som var satt opp for ordningen om å bedre aktivitetstilbudet for barn og ungdom. Ordningen med aktivitetsmidler bidrar følgelig til å realisere statlige idrettspolitiske mål om å styrke den lokale barne- og ungdomsidretten.

1 Innledning

Idrett for barn og ungdom er av hovedmålene i den statlige idrettspolitikken. Tilskuddsordningen med aktivitetsmidler via særforbund er et sentralt statlig støttetiltak for å stimulere til dette. Aktivitetsmidlene inngår som en del av den statlige støtten til Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité (NIF). Aktivitetsmidlene fordeles videre fra NIF til særforbundene, men det er lokale tiltak som er støtteberettiget. Etter fire års drift ønsket Kultur- og kirkedepartementet (KKD) en gjennomgang av ordningen. I rapporten blir tilskuddet omtalt som *aktivitetsmidlene via særforbund* eller kun *aktivitetsmidlene*.

Aktivitetsmidlene via særforbundene er en del av støtten rettet særskilt mot barn og ungdom (post 3) innen den totale støtten til NIF. De andre postene som støtten til NIF er oppdelt i, er grunnstøtte til NIF sentralt og regionalt (post 1), grunnstøtte til særforbund (post 2) og støtte til toppidrett (post 4).

Aktivitetsmidler via særforbund ble innført i 2003 da det ble avsatt 20 millioner kroner til ordningen. Til sammen (til og med 2007) er det bevilget 213,5 millioner kroner. Aktivitetsmidlenes siktemål er å bedre aktivitetstiltakene for barn og særskilt ungdom lokalt. Denne vektleggingen må sees i lys av statens påpekning om at ”barn (6-12 år) og ungdom (13-19 år) er primære målgrupper for det statlige engasjement på idrettsområdet” (St. meld. 14, 1999-2000: 9).

Departementet ønsket fem temaområder belyst: 1) Prosessen for fordeling av midlene, 2) Vurdering av tiltak som støttes, 3) Effekten av aktivitetsmidlene, 4) Forholdet til andre poster i tilskuddet til NIF og 5) Vurdering av måloppnåelse. Rapporten er følgelig både en *kartlegging* av fordelingsprosessen og hva midlene er brukt til, og en *evaluering* av måloppnåelsen i ordningen og hvordan midlene bidrar til å realisere overordnede statlige mål og retningslinjer.

Innledningsvis vil vi foreta en gjennomgang av bakgrunnen for og rammene rundt tilskuddsordningen. Så vil vi drøfte nærmere problemstillingene under de fem temaområdene, før vi kort beskriver gangen i rapporten.

1.1 Bakgrunn for og rammen rundt aktivitetsmidlene

Utover 1990-tallet økte øremerkingen av spillemidlene til NIF, samtidig med at resten av tilskuddet ble fordelt som en stor rammetilskuddspost. Denne utviklingen dannet bakgrunnen for etablering av et overføringssystem til NIF med flere større rammetilskuddsposter. Man ønsket ”å gå bort fra et stort rammetilskudd og flere øremerkede poster til flere rammetilskudd og færre øremerkede poster” (St.meld. nr. 12,

1999-2000: 53). Departementet ønsket å styre med større rammetilskuddsposter som viste hva staten ønsker å prioritere og med hvor mye, men selve detaljfordelingen hadde NIF selv ansvar for (Bergsgard, 2005).¹

Lokalidrett, og særskilt tiltak rettet mot barn og unge, har vært prioritert fra statens side, noe som både kommer til uttrykk i den første idrettsmeldingen – *Idretten – folkebevegelse og folkeforlystelse* (St. meld. nr. 41, 1991-92) og i særlig grad i den siste – *Idrettsliv i endring* (St. meld. nr. 14, 1999-2000).

Om post 3 står det i den siste idrettsmeldingen: ”Formålet med denne tilskuddsposten er å stimulere til økt aktivitet og deltakelse i idrett på lokalt nivå for målgruppen barn og ungdom”. En viktig faktor i denne sammenheng er å bedre rammebetingelsene for lokale lag og foreninger. Stortinget sluttet seg til Regjeringens prioritering av ”barn og ungdom som den viktigste målgruppen for statlig idrettspolitik” (Innst. S. nr. 147, 2000-2001: 9). Også innen NIF og særforbundene er barn og særskilt ungdom prioriterte målgrupper (se for eksempel *Idrettspolitisk dokument for tingperioden 2003-2007*, NIF 2003).

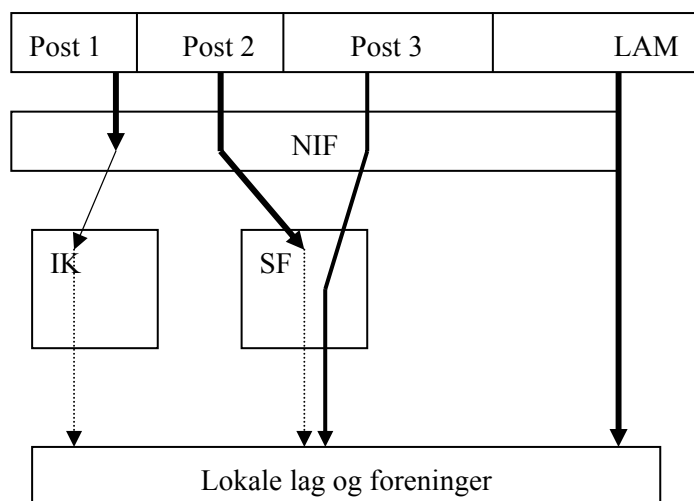
Det har likevel vært stilt spørsmål ved hvordan NIF har fulgt opp de statlige prioriteringene. Andelen av spillemidlene til NIF som går til lokalidretten har vært liten. I følge Enjolras og Seippels (2001) studie fra 2000 utgjorde andelen som ble fordelt fra overliggende ledd i idrettsorganisasjonene til lagene, 1, 2 prosent av inntektene, og mer enn 9 av 10 lag mottok ikke støtte i det hele tatt fra overliggende ledd. Den økende øremerkingen av spillemidlene utover 1990-tallet må sees i lys av dette. Etableringen av en egen rammetilskuddspost til barn og unge i 2000 understreker ønsket om tydelige prioriteringer. Dessuten kan opprettelsen av tilskuddsordningen med midler til lokale lag og foreninger i 2000, også sees i lys av at relativt lite av midlene som går til NIF, blir fordelt videre til lokalidretten (Bergsgard og Opedal 2002, Opedal og Nødland 2004, Bergsgard 2005). Disse såkalte lokale aktivitetsmidlene blir fordelt utenom NIF-systemet; sjøl om NIF sentralt utbetaler midlene kan de ikke bestemme over fordelingen. Også etableringen av ordningen med aktivitetsmidler via særforbund til lokale barne- og ungdomstiltak i 2003, som gjennomgås i denne rapporten, kan relateres til det økende presset på at mer av de statlige midlene må komme lokalidretten til gode, særskilt barn og ungdom.

I tildelingen for 2006 angir KKD følgende målsetting med post 3: ”Barn og ungdom er prioriterte grupper i den statlige idrettspolitikken. Gjennom post 3 vil departementet sikre at en andel av spillemidlene til NIF går direkte til aktivitetstiltak for barn og unge” (KKD 2005: 6). Videre understrekes det at det er de lokale aktivitetstiltak for målgruppen som skal styrkes og at ”Tiltak som er organisert utenfor de lokale idrettslagene er ikke tilskuddsberettiget” (samme sted). Dessuten trekkes det en

¹ Posten ”øremerkede tilskudd” forsvant helt ut fra og med 2004.

skillelinje i forhold til idrettstiltak i regi av skolen og det understrekes at en bør være tilbakeholdne med å benytte tilskuddet til lønnsmidler (jfr. neste kapittel).

I figuren nedenunder har vi forsøkt å synliggjøre relasjonen mellom post 3 og de andre statlige støtteordninger til idrettsorganisasjonene og -lagene (støtten til toppidrett og anleggsstøtten er her ikke inkludert). Dette for å få en viss ramme rundt de vurderingene som gjøres, særskilt angående de to siste temaområdene – *Vurderingen av måloppnåelse for NIF-støtten generelt og aktivitetsmidlene spesielt, og aktivitetsmidlenes forhold til andre poster i tilskuddet til NIF.*

Figur 1 Modell over de statlige støtteordningen til NIF-organisasjonen (tykkelsen på pilene indikerer størrelsen på tildelingene). IK= idrettskrets, SF= særforbund.

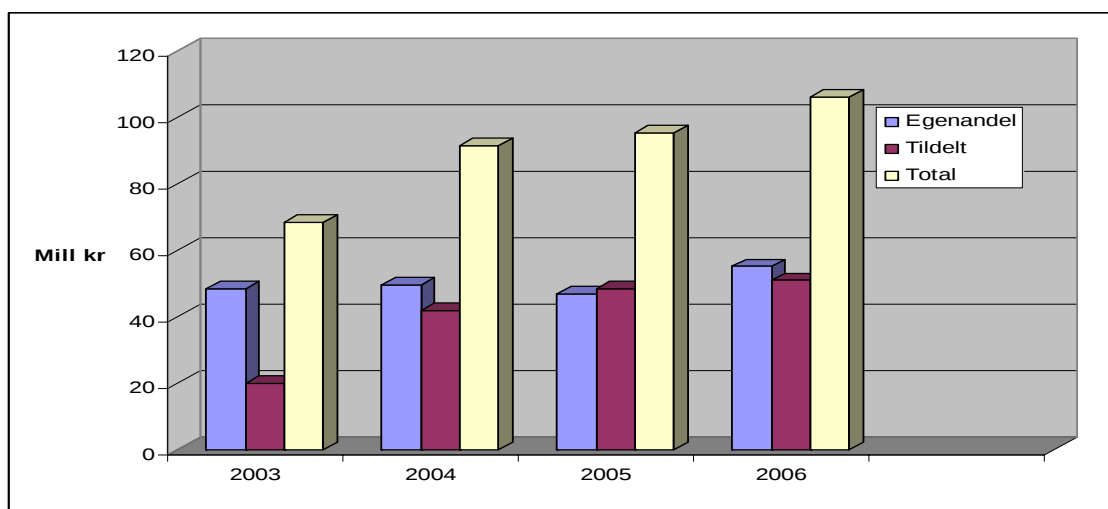
Figuren viser fordelingsstrukturen der tykkelsen på strekene indikerer størrelsen på tildelingene. I tabellen nedenfor har vi satt opp en spesifikk oversikt over støtten over de ulike postene inkludert tilskuddsordningen til lokale lag og foreninger for perioden 2001 til 2007 i millioner kr.

Tabell 1 Fordeling av støtten til NIF og lokale lag og foreninger. Mill kr.

Posteringen av støtten til NIF	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	SUM
1: Grunnstøtte NIF	68,3	68	75	75	100	100	83	569,3
2: Grunnstøtte særforbund	109	116	118	120	130	130	140	863
3: Barn og ungdom	50	55	65	90	54	54	55	423
4: Toppidrett	44	45	47,5	55	65	65	74	395,5
Tilskudd til lokale lag og foreninger	82	86	105	120	120	120	125	758

Ved første øyekast kan det se ut som en viss nedgang i støtten til barn og ungdom fra 2004 og 2005. Dette skyldes imidlertid at en del stillings- og administrasjonskostnader knyttet til seksjonen Barn, ungdom og bredde i NIF sentralt, som før var finansiert over post 3, er overført til post 1 – NIFs grunnstøtte. I følge departementets tildelingsbrev av 2004 har det "aldri vært forutsetningen at disse kostnadene skal ligge på post 3. Det forutsettes at disse kostnadene flyttes til post 1, fra og med søknaden for 2005" (KKD, 19.12.2003: s. 6). I NIFs søknad for 2005 heter det da også under post 3 at "Årets post 3-søknad er en søknad om aktivitetsmidler for å styrke aktivitetstilbudet lokalt. NIFs personell- og driftskostnader som tidligere var knyttet til post 3, er overført til post 1" (NIF, 2004: 21). Samtidig ble tilskuddet på 10 millioner kroner til utdanningstiltak i særforbund, som også ble tatt over post 3, overført til post 2 – rammetilskuddet til særforbundene. Videre ble midlene til Idrettens studieforbund som i det store og hele ble tatt over post 3, etter hvert redusert og til slutt tatt helt ut. En kan følgelig se ordningen med aktivitetsmidler via særforbund som en presisering av formålet med post 3. Posten er i følge departementet en aktivitetstilskuddspost som, via særforbundene, retter seg mot breddeaktivitet for barn og ungdom.

Aktivitetsmidlene utgjør i 2007 52 av de 55 millionene som ble bevilget over post 3, de resterende tre millionene gikk til barneidrettsforsikring. Figuren nedenfor viser støtten som er fordelt i ordningen fra 2003 til 2006, sammen med særforbundenes oppgitte egenandel. Som vi ser, har den oppgitte egenandelen fra forbundene vært relativt stabil, mens tilskuddet har mer enn fordoblet seg på de fire årene.

Figur 2 Tildelt i ordningen, særforbundenes egenandel og den totale summen fra 2003 til 2006

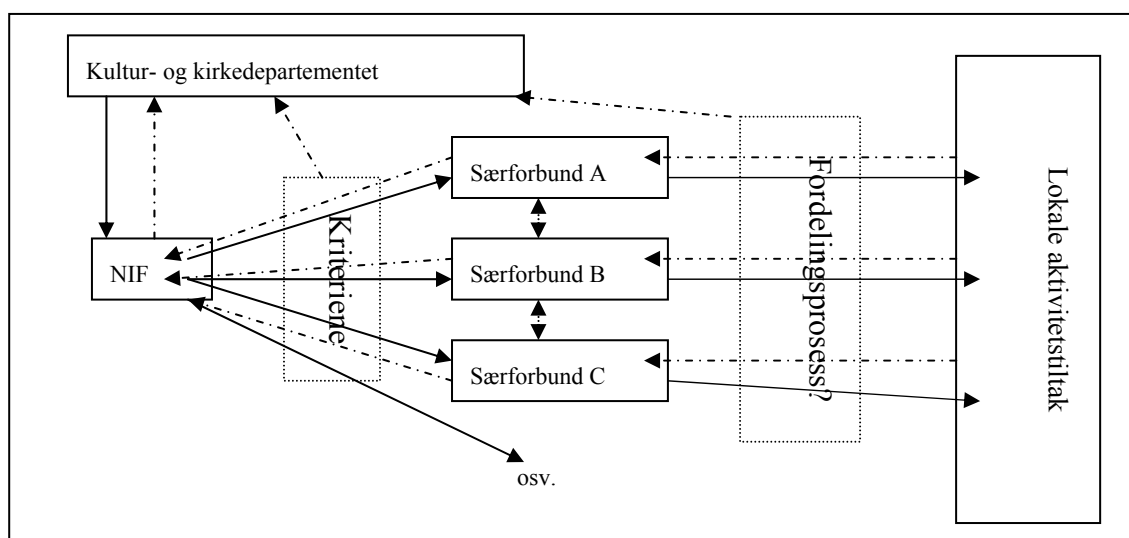
1.2 Problemstillinger i gjennomgangen

1.2.1 Prosess for fordeling av midlene

Departementet ønsker en gjennomgang av prosessen for fordelingen av aktivitetsmidlene. Den skal beskrive og kartlegge kriteriene for støtte, fordelingsstrukturen og den faktiske pengestrømmen fra midlene fordeles fra departementet til NIF og fra NIF til særforbund, før de fordeles videre fra særforbund til klubber og nedover til det enkelte lokale aktivitetstiltak. Følgende problemstillinger er sentrale i rapporten:

- Hvordan fordeles midlene til særforbund?
- Angående vurdering av NIFs kriterier for tildelingen av aktivitetsmidlene, hvordan vektlegges de ulike kriteriene?
- Hvordan fordeles midlene fra særforbund til aktivitetstiltak i lagene?
- Hvordan/i hvilken grad bistår særforbundene lagene i aktivitetsutvikling og gjennomføring?

Beskrivelsen og vurderingen av prosessen tar for seg flere relasjoner: mellom NIF og særforbund, mellom særforbund og lokallag, mellom ulike særforbund, og mellom KKD og NIF/særforbund. I figuren nedenfor har vi forsøkt å illustrere disse relasjonene:

- Heltrukket rett linje indikerer overføring av tilskudd, klargjøring av retningslinjer/kriterier, evt. bistand.
- Stiplet linje indikerer tilbakerapportering, evaluering og lignende.

Figur 3 Modellbeskrivelse av prosessen rundt tildelingen av aktivitetsmidler

Figur 2 illustrerer at dette er en relativt omfattende ordning. Flere ledd og flere rapporteringsrutiner innebærer at en legger ned en del administrative ressurser i ordningen. Vi spør derfor også:

- I hvilken grad har den administrative ressursbruken økt som følge av iverksettingen av ordningen?

Ved en grundig beskrivelse av prosessen for fordelingen av midlene, vil vi få klarlagt de ulike fordelingsmodellene. Herunder blir det viktig å se om det er forskjeller/avvik med hensyn til hva de ulike særforbundene gjør:

- Hvilke bakgrunnsvariable og/eller begrunnelser kan knyttes til eventuelle forskjeller mellom særforbund når det gjelder valg av fordelingsmodell?

Beskrivelsen gir også mulighet for en vurdering av prosessen i relasjon til de kriteriene som er stilt opp for tilskuddet, en vurdering som må relateres til de statlige målene for ordningen og de generelle statlige idrettspolitiske mål (jamfør punkt 1.2.4 nedenunder).

1.2.2 Vurdering av tiltak som støttes

I rapporten gis det en vurdering av de tiltak som støttes i ordningen. Vurderingen av tiltaksstrukturen innebærer både en beskrivelse av tiltakene som støttes, en drøfting av hvorfor disse tiltakene støttes – målgrupper og målsettinger – og i hvilken grad tiltakene er tilpasset særforbundets strategier og/eller lokale behov.

I rapporten beskrives tiltakene når det gjelder:

- hvem som organiserer tiltakene,
- hvem som deltar,
- hvilke typer aktivitet det er snakk om
- i hvilken grad midlene brukes til å dekke administrative kostnader.

Dette er viktige dimensjoner i kategorisering av tiltakene, og beskrivelsen gir et viktig inntak til å vurdere tiltakene sett i lys av målgruppe, målsettinger og måloppnåelse (jfr. neste punkt). I den sammenheng er følgende spørsmål sentrale:

- Hvilket problem/behov har man fokusert på i de ulike tiltakene?
- Vektlegges tiltak som er prioritert i forbundenes strategier, ved fordeling av pengene?
- I hvilken grad har behov og forespørsler nedenfra, fra lokallag eller kretser, betydning for hvem og hva som får penger?

Ved en slik kartlegging og kategorisering av tiltakene gis det et oversiktsbilde av hvordan midlene brukes. Vurderingen av tiltaksstrukturen gir oss også et innblikk i hvilke problemforståelser og strategier ulike særbund legger vekt på når det gjelder å øke breddeaktiviteten blant barn og unge. Dessuten varierer det sterkt fra særforbund til særforbund hvor godt nettverk man har bygget ut mellom særforbunds-/særkrets nivå og klubb nivået. Antageligvis er det forskjeller mellom særforbund med hensyn til hvor godt klubb nivået har blitt involvert i tiltak og prosjekter, og hvor definert tiltaket retter seg mot å bedre rammevilkårene for breddeidretten og barne- og ungdomsarbeidet i klubbene. Innsikt i særforbundenes strategier, vil i seg selv være viktig for å forstå både fordelingsprosesser og effektene. Vi spør derfor

- Hvilke bakgrunnsvariable og/eller begrunnelser kan knyttes til eventuelle forskjeller mellom særforbund når det gjelder valg av tiltaksstruktur?

På basis av beskrivelsen av tiltaksstrukturen vil vi vurdere hvorvidt tiltakene kan sies å være i samsvar med de statlige målene og retningslinjene eller om det synes å være avvik (jfr.1.2.4). Her vil vi særskilt fokusere på de gråsonene som beskrives i retningslinjene, knyttet til om midlene bidrar til spissing av ungdomsaktiviteten, at midlene brukes til lønnsmidler, om midlene brukes til uorganisert aktivitet, og om midlene brukes til tiltak i regi av skole/SFO. Beskrivelsen av hvilke tiltak midlene er brukt til, vil videre være utgangspunkt for neste problemstilling, nemlig hva resultatet er av aktivitetsmidlene.

1.2.3 Resultatene av ordningen med aktivitetsmidler via særforbund

Ordningens resultater kan sees i lys av to hovedspørsmål:

- Bidrar aktivitetsmidlene til en reell styrking av barne- og ungdomsaktiviteten?
- I hvilken grad bidrar aktivitetsmidlene til økt fokus på breddeaktiviteter for barn og ungdom i særforbundene?

Et mål på om barne- og ungdomsaktiviteten er styrket, er en eventuell aggregert medlemsøkning blant barn og unge på særforbunds nivå. Her vil imidlertid så mange kontekstuelle forhold spille inn at det vil være vanskelig å identifisere akkurat denne tilskuddsordningens effekt. Kartleggingen av resultatene på lokalt nivå må følgelig i all hovedsak knyttes til de erfaringer og virkninger som representanter for idrettslag og særforbund mener å ha observert. Vi vil fokusere på følgende lokale resultater i forhold til barne- og ungdomsaktiviteten:

- Økt aktivitetsomfang som følge av etablering av nye lag/grupper, utvidet tilbud/flere tiltak, antatt vekst i antall aktive barn og ungdom og begrensning i frafallet i ungdomsgruppen. Her vil vi også særskilt se på betydning for målgrupper som minoriteter og funksjonshemmede, jenter osv.
- Bedre kvalitativt tilbud til barn og ungdom som følge av bedre kompetanse hos, og økning i antall av trenere/instruktører/ledere, herunder økt og bedret kurstilbud lokalt.

På særforbunds nivå vil vi fokusere på resultatene i form av vridninger i fokus og prioriteringer i favør av breddeidrett for barn og unge, her særskilt

- nye/endrede strategier i forhold til barne- og ungdomsarbeidet
- økt fokus sentralt i særforbundet på barne- og ungdomsarbeidet
- økt prioritering av ressurser til barne- og ungdomsarbeidet i tillegg til tilskuddsordningen
- økt kontakt mellom særforbunds- og lagsnivå
- økt kunnskap om behov og problemer på lagsnivået

- økt kompetanseoverføring fra sentralt til lokalt nivå

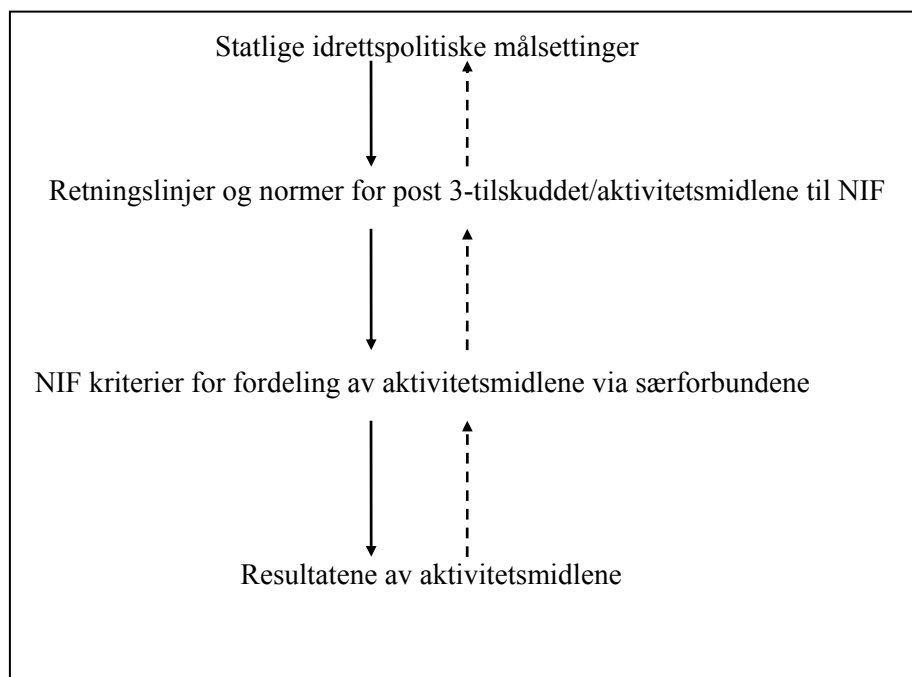
Kompetanseoverføring i vid forstand synes å være styrende for en stor del av særforbundenes aktivitet overfor lokalplanet, mens en mer begrenset del synes å være direkte pengestøtte til klubbene. Er en slik vektlegging i tråd med de statlige retningslinjene for ordningen?

Aktivitetsmidlene gjennom særforbund kan også ha utilsiktede virkninger. Det kan tenkes at midlene bidrar til å fortrenge den lokale frivillige innsatsen om lønnede ansatte brukes til å drive opplæring, klubbutvikling og aktivitetsutvikling. Eller at ordningen bare blir en erstatning for de ressursene særforbundene i utgangspunktet hadde rett til mot barn og ungdom, og følgelig ikke innebærer noen økt ressursinnsats overfor målgruppen. Eller at administreringen av ordningen er så stor at 'vinningen går opp i spinningen'. Dette er også momenter som vil bli drøftet i rapporten.

Aktivitetsmidlene via særforbund synes først og fremst å være en *indirekte* støtteordning i forhold til lokalidretten. Dermed er den forskjellig fra den *direkte* støtten lokale lag og foreninger mottar gjennom tilskuddsordningen til lokale foreninger og lag (LAM-ordningen). Begge ordninger har som viktige målsettinger å støtte opp om breddeidrett og aktiviteter for barn og ungdom. I en vurdering av resultater for lokalidretten vil vi derfor sammenlikne resultatene oppnådd henholdsvis gjennom aktivitetsmidlene via særforbund og tilskuddsordningen til foreninger og lag. En sammenligning kan vise hvilken ordning som er mest resultateffektiv i forhold til å oppnå reell styrking av breddeaktiviteter for barne- og ungdom. Evalueringen av tilskuddsordningen til lokale lag og foreninger viste at målrettet bruk av midlene ga større effekt enn å risle de jevnt utover lagenes mange aktiviteter (Opedal og Nødland 2004). Er det slik at aktivitetsmidlene gjennom særforbund brukes mer målrettet og dermed gir større effekt? Eller supplerer ordningene hverandre?

1.2.4 Vurdering av måloppnåelse

Basert på drøftingene av problemstillingen ovenfor, foretas det en vurdering av om resultatene av ordningen faller inn i de spesifikke statlige målsettinger og retningslinjer for ordningen. Utgangspunktet her er i hvilken grad de ulike kriterier og retningslinjene som de ulike nivåene har knyttet til aktivitetsmidlene, sammenfaller med de statlige målsettingene. Og dernest spør vi i hvilken grad de tiltakene som er iverksatt, er i tråd med disse kriteriene og retningslinjene. Så drøfter vi om resultatene i så fall har bidratt til å nå statens generelle idrettspolitiske mål. I figuren nedenfor er målhierarkiet illustrert.

Figur 4: *Illustrasjon av målhierarki for ordningen med aktivitetsmidler via særforbund*

1.2.5 Forholdet til andre poster i tilskuddet til NIF

Kultur- og kirkedepartementet ønsket også at aktivitetsmidlene sees i relasjon til hele tilskuddet til NIF, særskilt grunnstøtten til særforbundene i post 2, men også de andre postene. Spørsmålet er om innføringen av aktivitetsmidlene via særforbund har påvirket anvendelsen av andre deler av tilskuddet til NIF, og i så fall på hvilken måte?

En hovedproblemstilling i denne sammenheng er:

- Bidrar aktivitetsmidlene via særforbund, sammen med andre støtteordninger, til en samlet styrking av innsatsen for breddeaktivitet blant barn og ungdom? Alternativt, bidrar aktivitetsmidlene via særforbund til at andre budsjettposter flyttes bort fra dette satsningsområdet, med andre ord at en får såkalte "crowding out"-effekter?

Flere spørsmål vil besvares for å undersøke dette:

- Avlaster aktivitetsmidlene særforbundene slik at de bruker grunnstøtten (post 2) til å organisere, administrere og legge til rette for *mer* lokal aktivitet? Eller er det slik at aktivitetsmidlene snarere finansierer tiltak som særforbundene uansett ville ha rettet mot lokalnivået og dermed frigjør midler til andre formål som toppidrett, sentral administrasjon og lignende?
- Mener særforbundene å kunne bidra til bedre måloppnåelse dersom aktivitetsmidlene inngikk i særforbundenes grunnstøtte?

Økt støtte på en post, for eksempel aktivitetsmidlene, kan føre til økt behov for støtte på andre poster som for eksempel grunnstøtten til særforbundene. Et viktig spørsmål er:

- Innebærer den økte aktiviteten, som aktivitetsmidlene har medført, til at behovet for administrasjon i særforbundene øker?

1.3 Strukturen i rapporten

Strukturen i rapporten følger i all hovedsak de temaene/problemstillingene som er stilt opp for gjennomgangen av tilskuddordningen. Først, i kapittel 2, ser vi imidlertid nærmere på metodene som er brukt for å samle inn data som kan gi svar på problemstillingene. Derneft, i kapittel 3, ser vi på bakgrunnen og utviklingen av tilskuddsordningen, der statens og NIFs tenkning, mål og kriterier knyttet til ordningen gjennomgås. I kapittel 4 drøfter vi så hvordan selve prosessen for fordeling mellom KKD og NIF, mellom NIF og særforbundene og innad i særforbundene fungerer, og hvordan disse prosessene vurderes av de involverte partene. I neste kapittel, kapittel 5, ser vi på tiltakene, og undersøker hvilke kategorier tiltak som er iverksatt, hva som er målgruppene for tiltakene, og foretar en mer kvalitativ beskrivelse av innholdet og målsettingene med tiltakene. I kapittel 6 drøftes om ordningen har bidratt til en endring/økning i fokus på barn og ungdom i særforbundene og økning i ressursbruken overfor denne målgruppen. Ordningens siktemål er imidlertid aktiviteten på lokalnivået. I kapittel 7 drøftes mer inngående resultatene av ordningen på lokalnivå, mens vi i kapittel 8 går mer inngående inn i variasjonen mellom særforbund når det gjelder ordningens betydning. I kapittel 9 foretar vi en oppsummerende drøfting av hovedfunnene sett i relasjon til de fem temaområdene/hovedproblemstillingen for evalueringen. I avslutningskapitlet, kapittel 10, sammenfattes konklusjonen, og vi kommer med noen forslag til mulige endringer av ordningen.

2 Metode

For å få fram informasjon om problemstillingene ovenfor, har vi valgt flere metodiske innfallsvinkler. Disse tilnærmingene dekker vurderingene fra de forskjellige nivåene i ordningen – sentralnivået KKD, NIF og særforbundene, regionalnivået i særforbundene og lokalnivået – og de ulike aspekter ved ordningen – beskrivelse av tiltaksstruktur og fordelingsprosessen, og vurdering av resultatene av ordningen. Her presenterer vi først de ulike metodiske framgangsmåtene, for dernest å beskrive hvilke temaer de ulike framgangsmåtene i særskilt grad dekker i rapporten.

2.1 Metodiske framgangsmåter

2.1.1 Kvalitative intervjuer

Vi har gjennomført tre intervjuer sentralt. To ble gjennomført i NIF sentralt, der til sammen tre informanter deltok, og ett i KKD med to informanter.

Videre har vi valgt ut 10 særforbund som vi har sett nærmere på. Utgangspunktet for utvelgingen var å dekke så godt som mulig spekteret av særforbund. Det er flere dimensjoner som er blitt ivarettatt. Som utvalgskriterier har vi vektlagt størrelse på forbund, andelen barn og unge av total medlemsmasse, lagidrett versus individuell idrett, og tildelingsbeløp. Noen forbund peker seg dessuten ut som særskilt interessante av ulike grunner, og dette er også lagt til grunn for utvelgingen. Dette gir følgende materiale:

- tre store forbund (over 50 000 medlemmer), fire mellomstore (mellom 10 000 og 50 000 medlemmer), og tre mindre (under 10 000 medlemmer);
- fem forbund med en andel barn og unge av totalt medlemstall på over 50 %, to med en andel mellom 25 og 50 %, og tre med en andel mindre enn 25 %;
- fire forbund som representerer lagidretter og seks individuelle;
- stor variasjon i tilskuddsbeløp, der tre fikk relativt lite i 2006 (under 500 000 kr), fire middels (mellom 500 000 og 2 000 000 kr) og tre mye (over 2 millioner kr).

Også når det gjelder tildeling av tilskudd i forhold til størrelse og antall barn/unge, er det variasjon mellom særforbundene. De utvalgte forbundene plasserer seg både over og under gjennomsnittet for alle forbundene når det gjelder tilskudd per medlem og per medlem under 19 år, som i 2006 var hhv. 62 kroner og 164 kroner. I det store og hele vil vi hevde at informasjon fra disse 10 særforbundene gir kunnskap som kan generaliseres til alle 55 særforbund. Informasjonen speiler mangfoldet blant de ulike særforbundene når det gjelder iverksettingen av ordningen.

I de 10 særforbundene har vi intervjuet de som sentralt hadde ansvar for ordningen, inkludert i en del tilfeller generalsekretæren. Mellom en og tre informanter deltok i

disse intervjuene. I de fleste tilfellene noterte vi ned svarene. I tre tilfeller der kun én fra IRIS deltok i intervjuet, tok vi opp intervjuet på bånd.

Videre har vi intervjuet 17 informanter som er involvert i ordningen på regionalt/lokalt nivå. Disse ble valgt fra fem av de 10 særforbundene. Dette var forbund som spesifikt oppga at en hadde personer (enten ved navn og/eller ved stilling) som jobbet på regionalt nivå med å iverksette ordningen. Intervjuene ble gjennomført over telefon.

Totalt er 40 informanter blitt intervjuet om ordningen med aktivitetsmidler til barn og ungdom via særforbundene.

2.1.2 Dokumentanalyser

Det inngår i hovedsak tre typer dokumenter/-kilder i studien:

- Vi har gått gjennom dokumenter om mål, retningslinjer og kriterier knyttet til ordningen fra 2003 og framover, både fra Kultur- og kirkedepartementet og fra NIF (brev, spillemiddelsøknader og -tildelinger, osv.)
- Vi har bearbeidet NIFs omfattende statistikk om ordningen basert på særforbundenes søknader og rapporter. Denne er også koblet til særforbundsundersøkelsen (se nedenfor).

I tillegg har vi samlet inn mer inngående dokumentasjon fra de 10 utvalgte særforbundene. Dette gjelder blant annet rapportene til NIF, annen dokumentasjon om tiltakene i ordningen og økonomitall fra særforbundenes regnskap fra 2000 og utover. Hensikten med å samle inn regnskapene var å undersøke om en kunne finne en endring i hva som ble brukt til barn og unge fra og med 2003 da ordningen ble innført. Det viste seg imidlertid vanskelig å få frem presise tall for anvendelse av tilskuddet sett i relasjon til øvrig ressursbruk. Beskrivelser og vurderinger av hvordan tilskuddet påvirker særforbundenes økonomi måtte derfor bli grovkornet. Sammen med data fra den nettbaserte undersøkelsen får vi imidlertid noen indikasjoner om hovedtrekk, herunder også variasjoner i hvordan ulike forbund tilpasser seg ordningen.

2.1.3 Spørreskjemaundersøkelser

Vi har gjennomført to spørreskjemaundersøkelser.

Den ene var rettet mot *alle særforbundene*, og ble gjennomført som en nettbasert undersøkelse. Etter to purrerunder hadde 39 av de 55 særforbundene svart, noe som gav en svarprosent på 70. Systematiske skjevheter blant de som ikke har svart i forhold til alle særforbund, vil kunne innvirke på analysen. I tabellen nedenfor presenterer vi således, med utgangspunkt i NIFs statistikk, noen sentrale bakgrunnsvariabler ved alle særforbund, både ved de forbundene som ikke har svart, og ved de forbundene som har svart på skjema.

Tabell 2 Sammenlikning av gjennomsnittet på noen sentrale variabler for alle 55 særforbund, for de 16 som ikke har svart og for de 39 som har svart.

	Alle særforbund N = 51-55	Særforbund som ikke svarte N = 14-16	Særforbundene som svarte N = 37-39
Medlemstall 2005	27 609	12 270	33 927
Andel barn og ungdom i 2005	41,8 %	43,0 %	42,7 %
Endring fra 2002 til 2005 i andel barn og unge	1,2	1,1	1,3
Søknadsbeløp 2006 (i tusen kroner)	1 779	1 306	1 974
Tildelt av søknad i 2006	64,1 %	49,3 %	71,3 %
Tildelt i 2006 (i tusen kroner)	927	615	1 057
Endring tildelt fra 2003 til 2006	2,4	2,5	2,4
Antall deltakere på tiltak 2006	8496	4 486	10 146
Antall tiltak 2006	264	358	225

Vi ser at det er en viss skjevhet blant de som *ikke* har svart, ved at det i større grad er mindre særforbund, som søker om noe mindre beløp, som også får tildelt mindre støtte, både absolutt og som andel av søkt beløp. Videre har de færre deltakere i tiltakene. De har imidlertid flere tiltak, like stor andel barn og ungdom, omtrent samme vekst i støttebeløp, men en noe svakere vekst blant barn og ungdom enn de som har svart. De små særforbundene har følgelig i mindre grad svart på skjemaet, sjøl om de har like stort fokus på barn og ungdom som resten. Dette er en skjevhet som nok til dels kan forklares med administrativ kapasitet sentralt i forbundene. Blant de *som har* svart sett i relasjon til alle særforbundene, er skjevheten ikke markant. Vi vil derfor summere opp med at de 39 særforbundene er rimelig representative i forhold til alle 55 særforbund.

Datamaterialet fra særforbundsundersøkelsen presenteres i hovedsak som frekvenstabeller, men vi har også foretatt krysskjøringer blant annet med bakgrunnsvariablene nevnt ovenfor. Krysskjøringene er i liten grad presentert i tabeller, men omtalt tekstlig. Videre ble respondentene på tre spørsmål bedt om å skrive en begrunnelse for svarene. Vi presenterer noen av disse kommentarene i teksten, som eksempler på hva som ligger bak de mer kvantifiserbare vurderingene. Disse kommentarene presenteres i hovedsak slik de er skrevet inn, men vi har foretatt litt enkel korrektur, omskrevet der særforbundet kunne blitt gjenkjent, og enkelte ganger valgt ut de delene av kommentaren som var mest relevant for sammenhengen.

Den andre spørreskjemaundersøkelsen var rettet mot *idrettslagene*. I utgangspunktet skulle vi ut fra lister fra de 10 særforbundene over særidrettslag/særgrupper som var involvert i ordningen, trekke et tilfeldig utvalg på 600 lag/grupper.² Dette viste seg vanskelig, siden mange særforbund ikke hadde en slik oversikt. Særforbundsundersøkelsen avdekket imidlertid at i syv av ti særforbund var ordningen med aktivitetsmidler rettet mot et flertall eller tilnærmet alle av lagene. Ved å nytte NIFs idrettslagsregistrering for 2006 som populasjon, antok vi at vi ville fange opp en god del lag/særgrupper som kjente til ordningen. I listen oversendt fra NIF var det 19 416 oppføringer. I mange tilfeller var det flere oppføringer på samme særidrettslag. Stort sett var dette det samme navn, men i enkelte tilfeller var de forskjellige. Vi har tatt bort de oppføringene der navnet på idrett(gruppe) ikke var inkludert, noe som også gjorde at vi fikk ekskludert lederne i fleridrettslag; her skulle vi ha lederne/kontaktpersonene i de enkelte særgruppene. Denne selekteringen medførte at vi fikk en populasjon av særlag/-grupper på 11 314.

Vi ønsket fortsatt å fokusere på de 10 utvalgte særforbundene, fordi vi da kunne koble informasjonen fra lagsnivå med særforbunds nivået. Antall særlag/-grupper i de 10 forbundene var 4194, og av disse var det oppgitt telefonnummer for 3888, som dermed ble totalutvalget. Med utgangspunkt i denne listen gjennomførte Norsk Respons 600 telefonintervju. Siden antall lag og grupper innenfor hvert av særforbundene varierer mye i størrelse, valgte vi å stratifisere/kvotere utvalget for å sikre flest mulig intervju blant de små særforbundene. Og siden undersøkelsen fokusert på barne- og ungdomsarbeidet i lagene, var et tilleggskriterium for å bli intervjuet at laget/gruppen har breddeaktivitet rettet mot barn og ungdom. Dette ble det spurt om i første spørsmål. De som ikke hadde dette ble screenet ut av undersøkelsen. Utenom de som ble screenet ut/falt utenfor undersøkelsen (dvs. uten barne- og ungdomsaktivitet), og de som ble stratifisert ut, var det en del som nektet å svare, telefonnummeret på listen var feil eller en oppnådde ikke kontakt med respondenten.

600 ledere av idrettslag og av særgrupper innen fleridrettslag ble intervjuet. Disse antar vi er statistisk representative for alle lag/grupper i de 10 særforbundene. Våre 10 utvalgte særforbund er imidlertid i snitt noe større enn generelt for særforbundene: Andelen særlag/særgrupper er 37 % av alle lag/grupper i NIFs idrettslagsregistrering, mens de 10 særforbundene utgjør 18 % av alle særforbundene i NIF. Spørsmålet videre er om de utvalgte lagene/gruppene skiller seg ut fra den totale populasjonen av alle lag/grupper innen NIF på noen særskilt måte. Om vi sammenlikner den geografiske fordelingen med fordelingen av alle særlag/-grupper i NIF (11 314), så er det kun små forskjeller, der øvrige Østland er svakt overrepresentert og Vestlandet svakt underrepresentert (jfr. tabell nedenunder).

2 Innen den frivillige organiserte idretten finner vi både særidrettslag, dvs. lag som kun driver med én idrett, og fleridrettslag, dvs. idrettslag som driver med flere idretter, og der ulike særgrupper er ansvarlig for de ulike idrettsaktivitetene. I 2001 var det ca 70 prosent særidrettslag og ca 30 prosent fleridrettslag blant de ordinære idrettslagene i NIF (Skirstad 2002: 234).

Tabell 3 Fordeling på geografisk region i vårt utvalg og for alle sær-idrettslag/-grupper i NIF. Prosent

	Utvalg (N=600)	Alle (N=11314)
Oslo og Akershus	14,3	15,7
Øvrige Østland	33,7	27,9
Sørlandet	3,3	5,8
Vestlandet	22,3	26,0
Trøndelag	9,8	11,1
Nord-Norge	16,5	13,4
Total	100,0	100,0

Heller ikke fordelingen av lagene mellom by- og landkommuner skiller seg nevneverdig ut når vi sammenlikner med Institutt for samfunnsforskning (ISF) idrettslagsundersøkelser.³ Også kjønnsfordelingen på lederne som svarte, er rimelig samstemte i de to undersøkelsene, 84,5 % i vårt utvalg er menn, mens det var 82,4 % i ISFs undersøkelse.

Tabell 4 Fordeling på størrelse i vårt utvalg og i ISFs idrettslagsundersøkelse. Prosent

Antall medlemmer	ISF-undersøkelse av idrettslag	Vårt utvalg av sær-idrettslag/særgrupper
≤ 50	36	25
>50 og ≤100	19	19
>100 og ≤200	19	20
>200 og ≤500	17	22
>500	10	14
Sum	101	100

Det er litt flere større lag inkludert i vårt utvalg enn i ISF-undersøkelsen (og totalpopulasjonen), jamfør tabellen over. Vi skulle kanskje forventet det motsatte all den tid en del av de vi spurte var ledere av særgrupper i fleridrettslag. Her er det imidlertid grunn til å anta at de har oppgitt medlemstallet for hele idrettslaget.⁴ En grunn til at

3 Undersøkelsene er her ikke helt sammenlignbare. ISF-undersøkelsen ba respondenten beskrive hvor laget var lokalisert, der vi har kategorisert større og mindre by som bykommune, og forsted, tettsted og spredtbygd som landkommuner (Enjolras og Seippel 2000; Seippel 2002). Men differansen på omkring 3 prosentpoeng ligger innenfor feilmarginen for de to undersøkelsene.

4 Spørsmålsformuleringen var som følger: ”Hvor mange medlemmer er det i laget du er leder for?”

lagene/gruppene i vår undersøkelse er litt større enn i ISF-undersøkelsen, er nok at vi har kuttet ut de lag/grupper som ikke har barne- og ungdomsaktivitet. Dette vil ofte være mindre lag bestående av en voksen vennegjeng som ønsker å drive en spesifikk idrettsaktivitet. Et annet moment er nok at i de tilfellene der en ikke oppnådde kontakt eller det oppgitte telefonnummer ikke var i bruk, så gjaldt det ofte små idrettslag med liten administrativ kapasitet.

I all hovedsak antar vi følgelig at vårt utvalg er rimelig representativt for alle særslag/-grupper når det gjelder vår tematikk, dvs. kontakten med særforbundet når det gjelder det lokale barne- og ungdomsarbeidet, og hvordan denne kontakten og deres virksomhet er påvirket av innføringen av ordningen med aktivitetsmidler via særforbundene.

2.2 Hvilke temaer de metodiske framgangsmåtene dekker

De ulike metodiske framgangsmåtene er til dels overlappende når det gjelder temaområdene og problemstillingene. Det innebærer at flere av problemstillingene blir belyst fra ulike nivåer – lokal, regionalt, nasjonalt – og med ulike metodiske verktøy – spørreskjema, intervjuer, dokumentstudier. I matrisen nedenfor har vi systematisert hvilke temaområder de ulike metodiske framgangsmåtene dekker, både direkte og indirekte.

Tabell 5 *Matrise over hvilke temaområder/problemstillinger de ulike metodiske framgangsmåtene direkte (X) og indirekte (X) dekker.*

<i>Tema -områder</i>	Metodikk	Dokument- studier	Kvalitative intervjuer - KKD - NIF sentralt - 10 utvalgte særforbund	Intervjuer av 15 nettverkspersoner/ klubbutviklere e.l. på regionalt/lokalt nivå i fem særforbund	Spørreskjema- undersøkelse alle særforbund	Spørreskjema- undersøkelse til lokale lag og foreninger i 10 utvalgte særforbund
<i>Prosess for fordeling av midlene</i>		X	X	X	X	X
<i>Tiltaksstrukturen</i>		X	X	X	X	X
<i>Resultatene av aktivitetsmidlene</i>			X	X	X	X
<i>Måloppnåelse i forhold til ordningen formål og generelle idrettspolitiske mål</i>		X	X	X	X	X
<i>Forholdet til andre poster i tilskuddet til NIF</i>		X	X		X	

3 Utvikling av tilskuddsordningen

3.1 Statens tilnærming

Tilskuddsordningen aktivitetsmidler til barn og ungdom inngår som en del av den støtte som staten ved Kultur- og kirkedepartementet gir til Norges Idrettsforbund og Olympiske komité (NIF). Opphavet til tilskuddsordningen kom i forbindelse med at man fra 1999 til 2000 la om den generelle budsjettstrukturen for statens tilskudd til NIF. Da gikk man over fra en ordning med ett stort generelt tilskudd og flere øremerkede poster til en ordning hvor pengene ble fordelt på noen større rammetilskuddsposter som viste hva staten ønsket å prioritere. 'Barn, ungdom og breddeidrett' (post 3) var her en av de hovedpostene man ønsket å prioritere. Fra NIF-hold blir det også påpekt at endringen i spillemiddelnøkkelen, som ble iverksatt fra 2003 og fullført fra og med år 2005, var en viktig premisse for etableringen av ordningen. Endringen innebar at forskning ble tatt ut som overskuddsmottaker av Norsk Tipping, samtidig som overskuddet ble fordelt likt mellom idretts- og kulturformål, noe som innebar økte tildelinger til idrett de påfølgende årene.

I første omgang ble post 3 midlene benyttet til finansiering av kompetanseoppbygging og Idrettens Studieforbund (ISF). NIF ønsket imidlertid å bygge opp et nytt og eget kompetansenettverk for særidretter og foreslo dette for budsjettåret 2003. Fra departementets side så man positivt på å bedre aktivitetstilbudet for barn, ungdom og breddeidrett, men man var skeptisk til måten dette skulle organiseres på. Derfor satte departementet av 20 millioner til tiltak spesielt rettet mot å bedre aktivitetstilbudet for barn og ungdom, og man ba om at NIF i samråd med særforbundene kom opp med en konkret plan for anvendelse av dette tilskuddet.

Da tilskuddsordningen ble satt i gang i budsjettåret 2003, bevilget staten også noen midler, men mindre enn det ble søkt om, til kompetansenettverk for fellesidrettslige oppgaver, utdanningstiltak i særforbund og tiltak mot spesielle målgrupper. Disse pengene ble som vi nevnte innledningsvis, etter hvert til dels faset ut og til dels overflyttet til andre poster, slik at post 3 etter hvert har blitt stående som en rendyrket støtte til aktivitetstiltak for barn og ungdom. Breddeidrett forsvant således fra betegnelsen av post 3 i tilsagnsbrevet for 2006, slik at post 3 nå heter 'Barn og ungdom'. Budsjettposten omfatter i hovedsak tilskuddsordningen som drøftes her, samt 3 millioner kroner til barneidrettsforsikring.

Om post 3 står det i den siste idrettsmeldingen: "Formålet med denne tilskuddsposten er å stimulere til økt aktivitet og deltakelse i idrett på lokalt nivå for målgruppen barn og ungdom". Å bedre rammebetingelsene for lokale lag og foreninger blir her understreket. Stortinget sluttet seg til Regjeringens prioritering av "barn og ungdom som den viktigste målgruppen for statlig idrettspolitik" (Innst. S. nr. 147, 2000-2001: 9).

Målsettingene med post 3 er i følge statlige tildelingsbrev å:

- 1) Bidra til et godt tilbud for barn (6-12 år) innenfor den frivillige, medlemsbaserte idretten.
- 2) Bidra til et godt tilbud for ungdom (13-19 år) innenfor den frivillige, medlemsbaserte idretten.
- 3) Bidra til best mulige rammebetingelser for de lokale idrettslagene.

Når det gjelder tilskuddsordningen med aktivitetsmidler til barn og unge via særforbund, presiseres det at en vil at ordningen skal bidra til gode lokale aktivitetstilbud for målgruppene barn og ungdom. I særlig grad bør ungdomsgruppen tilgodeses og det understrekes at det er lagenes aktivitetstilbud som skal støttes og utvikles gjennom tiltak. I tildelingsbrevet fra KKD til NIF for 2003 og 2004 stod også følgende: "Det forventes at særforbund som har stor oppslutning blant barn og ungdom, eller som har barn og ungdom som særlig satsingsområde, prioriteres ved fordelingen av midler." Dette punktet er ikke med i seinere tildelingsbrev. Hovedgrunnen til at en gikk vekk fra dette noe generelle kriteriet om "stor oppslutning blant barn og unge" synes å være at dette favoriserte de allerede veletablerte forbundene med stor andel barn og ungdom. I tildelingen for 2006 innførte en et nytt og til dels mer spesifikt kriterium, nemlig at særforbund som bidrar til å styrke kjønnsbalansen blant medlemmer og aktive deltakere bør prioriteres.

Med hensyn til avgrensinger understrekes det av departementet at man bør være tilbakeholdne med å bruke pengene til lønnsmidler. I hvert fall skal disse pengene ikke benyttes til å lønne personell på lagsnivå. Videre skal pengene ikke nyttes til idrett i skolen. Tiltak som er organisert utenfor lokale idrettslag er heller ikke tilskuddsberettiget.

NIF sentralt har sammenfallende syn med staten når det gjelder barn og særskilt ungdom som prioriterte målgrupper. Det har likevel vært stilt spørsmål ved om hvordan NIF tidligere har fulgt opp prioriteringene. Andelen av spillemidlene som gikk til lokalidretten har som nevnt vært liten. "Pengene forsvant på veien ned, og demokratiet på vei opp", som en representant for NIF spissformulerte det. Flere statlige tiltak relatert til støtten til NIF, blant annet støtteordningen som her drøftes, kan fortolkes i lys av dette. Representanter fra NIF uttrykker da også i ettertid en oppfatning av at mye penger gikk til Idrettens studieforbund (ISF) uten at man kunne registrere god nok effekt på lokalnivået. En sentral informant i NIF hevdet at driftskostnadene for ISF økte fra 8-9 millioner kroner i 1999 til 40 millioner i 2002, mens kursaktiviteten hadde en flat utvikling. Derfor gikk staten "rundt NIF-leddet og satte penger direkte i særforbundslinja", i følge andre informanter fra NIF. Det var også mye politikk i dette, i følge informantene fra NIF. Etableringen av ordningen kan sees i lys av pågående debatter innad i NIF-organisasjonen om hvilke organisasjonsledd som har det operative ansvaret for den idrettslige aktiviteten, og således om hvordan fordelingen av midler skal være, både mellom NIF og særforbund, og mellom ulike særforbund (Bergsgard 2005, Enjolras 2005).

Innføringen av ordningen med aktivitetsmidler via særforbund som en del av, og etter hvert tilnærma hele post 3 i 2003, må også knyttes til at mange særforbund, særskilt de

små og mellomstore, hadde vansker med å prioritere målgruppen innen egne trange budsjetter. Midlene fra post 2 (særforbundsstøtten) gikk i all hovedsak til administrering av forbundet, og det som ble til overs ble brukt til å støtte toppidrettssatsingen over post 4 (Olympiatoppen). ”[D]et var et behov for å sikre barn og unge”, i følge en informant fra et stort forbund. Eller som en informant i NIF sentralt påpekte, enhver øremerking har sin begrunnelse, og her var begrunnelsen å sikre at pengene gikk til barn og unge lokalt.

Informantene fra departementet slutter seg til denne beskrivelsen. De valgte å gå særforbundsveien utenom ISF/kretslinjen for nå aktiviteten på gruppenivå. Tilskuddet skulle være en *direkte* støtte til aktiviteten i lagene. Det handler fra statens side om å sikre at pengene brukes i tråd med overordnede mål for idrettspolitikken. Fortolkningen av ”direkte” er imidlertid ikke entydig, i følge informantene fra departementet. Midlene skal på den ene siden ikke forstås som en kontantstøtteordning. På den andre siden blir kompetanseutvikling sett på som et indirekte tiltak, noe man er skeptisk til i departementet. Støtte til utstyr blir trukket fram som et relevant aktivitetsretta tiltak. Videre er det viktig at midlene går til *lokal* aktivitet som lagene naturlig tilbyr.

3.2 NIFs utvikling av og tenkning omkring ordningen

Den nye budsjettstrukturen fra 2000 baserte seg en modell der staten foretok sine prioriteringer gjennom store rammetilskuddposter, mens det var opp til idrettsorganisasjonene selv å detaljere og planlegge hvordan midlene skulle brukes. Norges Idrettsforbund og Olympiske komité gikk i gang med å besvare departementets krav til å arbeide med utvikling av tilskuddsordningen for å utløse bevilgningen over 2003-budsjettet på 20 millioner kroner. På grunnlag av en grundig prosess med behandling av særforbundenes planer og møter med særforbund ga NIF et tilsvarende svar hvor man både pekte på de utfordringer som en aktivitetsstøtteordning mot særforbund reiser, og anbefalte en konkret fordeling av midler mellom særforbund basert på en rekke kriterier. Samtidig ble ISF nedbemannet som egen enhet i NIF sentralt, mens deler av funksjonene ble flyttet ut på krets nivå.

Når det gjelder behov og flaskehalser for utvikling av aktivitetstilbudet, trakk man i svarbrevet fram en rekke områder:

- Så godt som alle særforbund peker på at mangel på trenere særlig, men også mangel på ledere og dommere, er en stor utfordring for å bedre aktivitetstilbudet.
- Videre har forbundene vektlagt klubb utvikling. Revitalisering og utvikling av eksisterende og etablering av nye klubber ble trukket fram som viktig.
- Mange særforbund hadde ”spesielle” prosjekter rettet mot skolen og tiltak for økt deltakelse av jenter.
- Mange forbund ønsket samarbeid med NIF sentralt i forhold til klubb utvikling og kurstilbud.

NIF vektla videre de organisatoriske begrensninger knyttet til iverksettelse av spesielle tiltak rettet mot barn og unge. Særforbundene har i ulik grad ressurser til utviklingsarbeid. Noen sliter også økonomisk. De har videre i ulik grad utviklet planer og egnede organisatoriske strukturer for å nå ut til klubbleddet.

I rapporteringen fra de første årene vises det til at de særforbund som i utgangspunktet hadde helhetlige planer, fikk gjennomført mye da midlene fungerte som forsterkning av allerede igangsatte aktiviteter. Noen forbund hadde slitt med å nå godt nok ut til klubbnivået, noe som ifølge dem selv skyldtes mangel på nettverk og ressurspersoner sentralt, regionalt og lokalt. Etter hvert (ifølge rapportering for 2005/2006) rapporterer imidlertid tilnærma alle særforbund om at de har nettverkspersoner som jobber eller kan jobbe overfor lagene.

I spillemiddelsøknaden for 2006 vises det til problemer og utfordringer som en fremdeles står overfor. For det første pekes det på manglende sammenheng mellom behov på lagsnivå og særforbunds strategier og tiltak innen barne- og ungdomsarbeidet. For det andre understrekes kompetansemessige begrensninger innen barne- og ungdomsarbeid, og manglende iverksetting av 'best practice' løsninger. I tråd med dette fremheves følgende mål for bruken av post 3 midler i 2006: (i) at særforbundene i stadig større grad fokuserer på å bistå klubber og lag i forhold til deres behov; (ii) at det legges til rette for å styrke erfaringsutveksling og kompetanseutvikling på tvers av særidrettene innen barne- og ungdomsarbeidet.

Følgende brede satsningsområder ble definert for tilskuddsordningen:

- Trenerutvikling
- Klubb- og lederutvikling
- Aktivitetsutvikling

Disse er fortsatt satsingsområder. Kategoriseringen er imidlertid noe endret fra og med 2006, der de to første områdene nå heter "trener- og lederutvikling" og "klubb-utvikling".

Utvelgelsen av satsningsområdene er for det første basert på dialog og søknadsprosesser med særforbundene og prosesser (fremtidskvalder) i et stort antall klubber. For det andre vises til Idrettslagsundersøkelsen gjennomført av ISF (Enjolras og Seippel, 1999 og 2001). Ifølge denne har idrettsledere pekt på følgende sentrale utfordringer for å gi medlemmer av idrettslag et bedre tilbud: Å rette opp dagens mangel på frivillige, ledere og trenere.

NIF ønsket imidlertid ikke i utgangspunktet å fordele budsjettmidlene mellom satsningsområdene da en mente at det er særforbundene selv som er best plassert til å gjøre dette. Tildeling av midler til særforbundene baseres således på søknader fra og dialog med forbundene. Det er dessuten noen grunnleggende føringer for tildelingene til særforbundene, i følge NIF. Disse føringene er knyttet til at de som organiserer flest barn og ungdom, skal få mest, at de som har særlige satsinger mot målgruppen, skal tilgodeses, og at det skal være lokale tiltak. Det har imidlertid ikke sementert fordelingen mellom forbundene, hevder informantene fra NIF: Noen forbund faller ut

fra år til år, og midler kan bli trukket tilbake. Som vi skal se, er det likevel særforbund som mener at fordelingen nettopp er for sementert, i den forstand at en i all hovedsak viderefører en etablert fordelingsstruktur med lite rom for individuell premiering.

Når det gjelder kriterier for tildeling og bruk av aktivitetsmidler, har det over tid skjedd en utvikling i retning økt detaljering og presisering. Det første året handlet kriteriene primært om den generelle innretningen av ordningen: lokalt/klubbfokus, mot barneidretten og ungdomsidretten spesielt, satsningsområdene trenerutvikling, klubbutvikling og aktivitetsutvikling, samt et punkt om nettverk/instruktører/ressurspersoner som gjennomfører tiltak i klubbene.

I forbindelse med spillemiddelsøknad for 2006 ble det nedsatt en arbeidsgruppe med representanter for NIF og særforbundene. På bakgrunn av denne gruppens arbeid vedtok Idrettsstyret følgende retningslinjer for tildeling og bruk av aktivitetsmidlene:

1. *Alle tiltak skal gjennomføres i eller så nær klubben som mulig.*
2. *Særforbund som setter fokus på verdi- og holdningsskapende arbeid innen barne- og ungdomsidrett skal kunne tilgodeses.*
3. *Særforbund som har markant økning i antall medlemmer i ungdomsgruppen 13-19 år, skal kunne tilgodeses.*
4. *Særforbund med særlig satsning på arbeid som bedrer kjønnsbalansen i aktivitetstilbudet skal kunne tilgodeses.*
5. *Særforbund som initierer tiltak/arbeidsform, utvikler innhold og tjenester som fellesskapet kan gjøre seg nytte av, skal kunne tilgodeses.*
6. *Gjennomføring og resultatoppnåelse innen barne- og ungdomssatsningen i 2005 skal vektlegges for tildelingen i 2006.*

Denne lista over kriterier indikerer en fokusering og tydeliggjøring av hvordan midlene tenkes brukt. Det var imidlertid en del reaksjoner i forhold til punkt 3 i denne listen. For det første var det et pragmatisk spørsmål knyttet til rekkefølgen mellom årets tildeling og fjorårets rapportering som grunnlag for denne tildelingen. Hovedargumentet var imidlertid at dette ville ramme de særforbundene som allerede hadde en høy ungdomsandel, og der mulighet for ytterligere vekst var relativt avgrensede. Punktet om at en skulle tilgodese de forbund som hadde høy andel barn og ungdom eller markant strategisk satsing på disse gruppene, ble jo også tatt ut av tildelingsbrevet fra KKD. Punkt 3 ble derfor i utlysingsbrevet fra NIF til særforbundene for 2007 (NIF, 23.11.2006) endret til

3. *Har særlig satsing på å beholde medlemmer i ungdomsgruppen (13-19 år) lenger i idretten, og derved redusere frafallet for denne alderskategorien.*

Dette punktet må også sees i lys av at ungdomsfrafallet er en særskilt prioritert oppgave i NIF, og at ungdom også av KKD er framhevet som en gruppe som i særlig grad skal tilgodeses. Videre ble et nytt punkt lagt til lista i 2007. Barne- og ungdomsmidlene skal gå til særforbund som:

- *Inkluderer grupper som i dag er svakt representert i idrettslagene (eksempelvis funksjonshemmede og innvandrere).*

Dette kan sees som en ytterligere spissing og presisering av formålet med ordningen fra NIFs side.

Som vi har beskrevet under forrige avsnitt, er det fra myndighetenes side foretatt begrensninger for hvordan disse midlene kan brukes. Punkt en i lista foran korresponderer i en forstand med statens forutsetning om at tiltak organisert utenfor de lokale idrettslag ikke er tilskuddsberettiget. Her ser vi at man på den ene siden trekker en grense mot aktivitetstiltak som ene og alene er rettet mot barn og ungdom som ikke er organisert i et idrettslag. På den andre siden legges det en føring om at støtten ikke skal gå til tiltak arrangert på nivåene over lokalnivået. Samtidig oppfattes dette som en gråsoner i den forstand at ressurspersoner som arbeider i nettverk over lagsnivå, på lokalt, regionalt eller nasjonalt nivå, godt kan tenkes å bidra overfor klubbnivået. NIF mener at aktivitetskonsulenter/aktivitetsskapere/nettverk kan gi gode bidrag lokalt, uten å erstatte den frivillige innsatsen i lagene. En ber imidlertid om at særforbundene er tilbakeholdne når det gjelder å bruke aktivitetsmidler til lønnet arbeidskraft på sentralt nivå og til trenere/ledere i lagene.

En annen gråsoner gjelder forholdet til skolen/SFO. Det er understreket fra departementets side at midlene ikke skal brukes til idrett i skolen. På den andre siden understrekes det fra NIF at en synliggjøring av idrettsorganisasjonenes tilbud i skolen kan være en fornuftig bruk av virkemidlene sett i forhold til de overordnede målene for post 3.

Et tredje omtvistet felt handler om talentutvikling. Noen forbund har ønsket å bruke aktivitetsmidler til å utvikle unge idrettsutøvere med potensial. Det understrekes imidlertid av NIF sentralt at bruk av midler til seleksjon av utøvere på nasjonalt nivå ikke harmonerer med målsettingene for ordningen. I KKDs tildelingsbrev så er ikke grenseoppgangen mot spissing i ungdomsgruppa spesifikt trukket fram. Det understrekes imidlertid at dette er midler til *lokale* tiltak, noe som innebærer at mer sentrale talentutviklingstiltak ikke faller inn under ordningen.

Alt i alt vil vi si at NIFs kriterier i all hovedsak reflekterer departementets målsettinger og retningslinjer med ordningen.

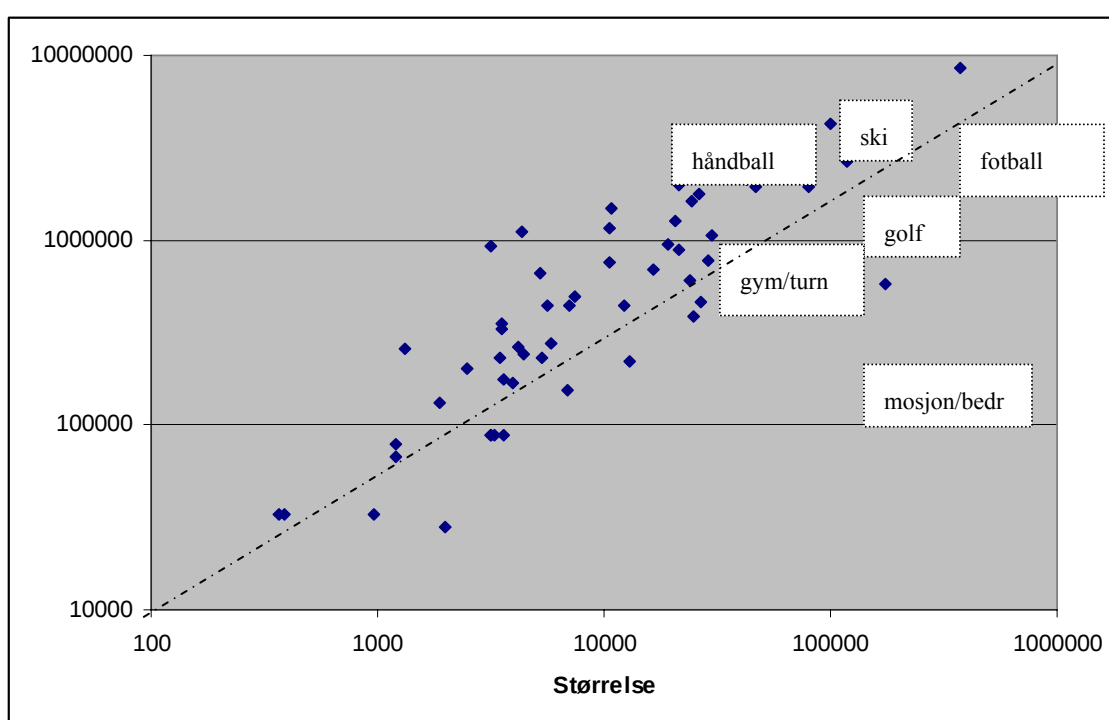
3.3 Fordeling av tilskudd

Før vi går videre og ser på prosessen for å fordele tilskuddet, skal vi presentere noen hovedmønstre når det gjelder fordelingen av tilskuddet siden oppstarten i 2003. Som vist er det med forbundenes egenandel brukt 361,8 millioner kroner til lokale tiltak for barn og unge innen 2006. Og med 52 millioner kroner i tilskudd i 2007 pluss en beregnet tilsvarende andel fra særforbundet, vil nærmere 470 millioner kroner ha vært brukt i tilknytning til ordningen over fem år. Om særforbundenes egenandel er nye midler, dvs. at ordningen har generert en økt satsing i særforbundene, skal vi diskutere nærmere i kapittel 6.

Fra 2002 til 2006 har antall barn og unge i særforbundene (6-19 år) økt med omkring 129 000, mens den andelen gruppen utgjør av alle medlemmer i forbundene kun har økt fra 48 % til 48,6 %. Tallene her er hentet fra NIFs idrettsregistrering av aktive medlemmer, og en del av veksten kan kanskje knyttes til bedre rapportering.⁵ Spørsmålet er likevel om noe av veksten kan relateres til innføringen av ordningen med aktivitetsmidler? I dette kapitlet skal vi starte ut med å presentere noen enkle figurer og tabeller som viser sammenhengen mellom noen utvalgte bakgrunnskjenntegn ved særforbundene og tildelt beløp.⁶

3.3.1 Betydning av størrelse

I figuren nedenfor ser vi sammenhengen mellom størrelse på forbundet og tildelt beløp i 2006.

Figur 5 Sammenhengen mellom størrelse og tildelt beløp, der x-aksen er logaritmisk skalering av registrerte aktive medlemmer i forbundene i 2006 og y-aksen er logaritmisk skalering av tildelt beløp i 2006. ($r = 0,8777$)

5 Tallene baserer seg på tilbakerapportering fra lagene/gruppene og kan følgelig inneholde feilkilder. Videre har det skjedd justeringer og omlegginger av registreringen i løpet av tilskuddsperioden. Likevel antar vi at tallene gir brukbare indikasjoner på variasjonen mellom særforbund.

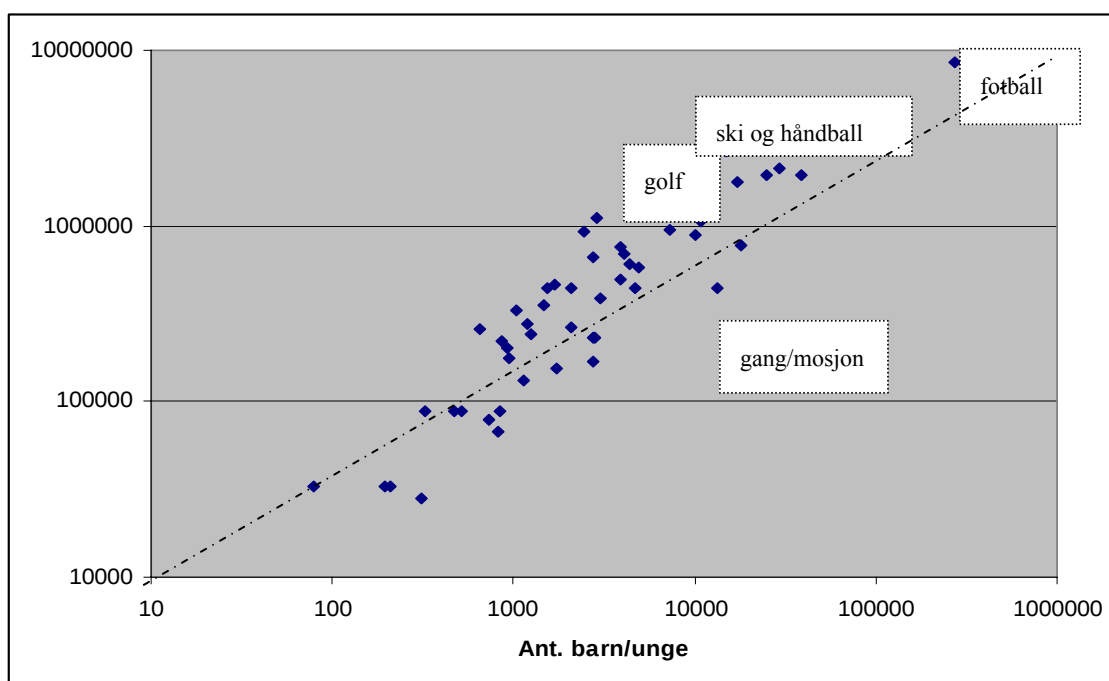
6. I vedlegget er de fullstendige tabellene presentert.

7 Dette er et korrelasjonsmål (Pearsons r) på sammenhenger, der 0 er ingen korrelasjon og 1 er total korrelasjon.

Figuren viser en klar korrelasjon mellom størrelse og tildeling, der økende antall aktive medlemmer gir økende tilskudd. Men figuren viser også at det er en viss spredning blant forbundene. Fotballforbundet er både størst (omkring 350 000 medlemmer) og får mest i ordningen, i 2006 rundt 8, 5 millioner kroner. Andre store forbund som golf, ski og håndball har også høy uttelling. Mens mosjons- og bedriftsforbundet, som er det nest største forbundet, har lav uttelling med i overkant av 500 000 kr. Dette er ikke unaturlig siden Mosjons- og bedriftsforbundet har få unge i sin medlemsmasse. De to minste forbundene, Ake, bob og skeletonforbundet og Soft og baseballforbundet, er omtrent like store og fikk identisk beløp i 2006.

3.3.2 Betydningen av omfanget av barn og unge

Sammenhengen mellom antall barn og unge (opp til og med 19 år) i 2005 og tildelt beløp ser vi i figuren under.

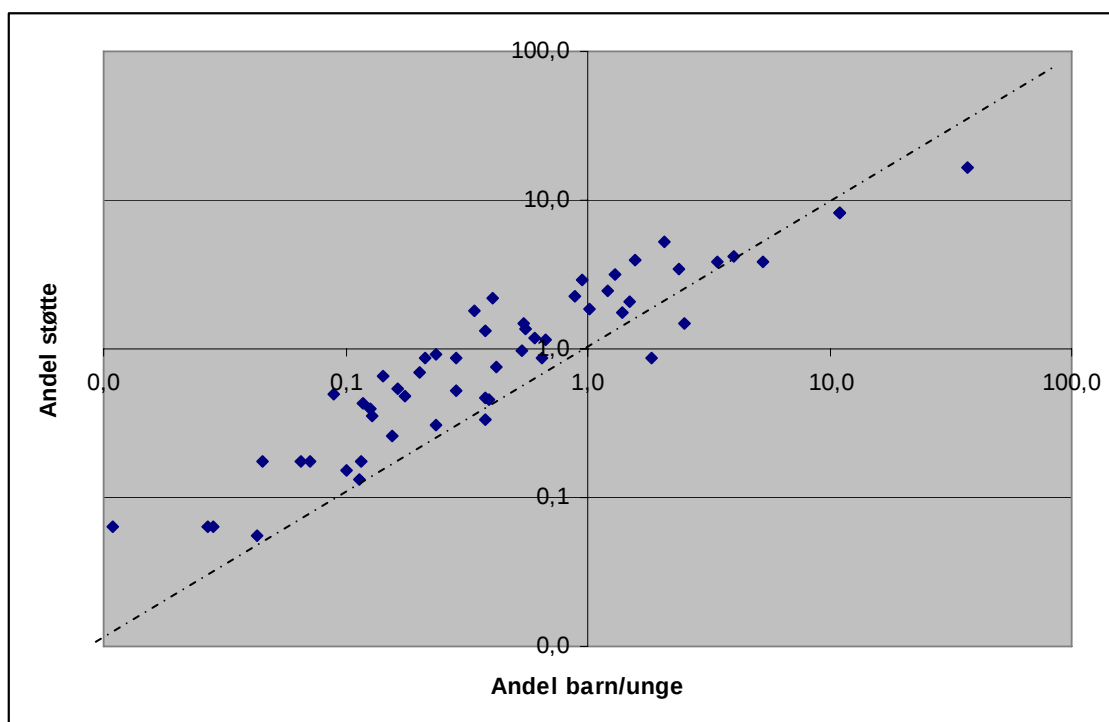

Figur 6 Sammenhengen mellom antall barn/unge og tildelt beløp, der x-aksen er logaritmisk skalering av registrerte aktive medlemmer i forbundene opp til 19 år i 2005 og y-aksen er logaritmisk skalering av tildelt beløp i 2006. ($r = 0,928$).

Her fordeler forbundene seg igjen systematisk, om enn fortsatt litt spredt, langs en diagonal der økende antall barn og unge gir økende stønadssum. Fotballforbundet har høyest antall barn og unge og høyest tildelingssum, mens ski og håndball, med omtrent samme antall barn og unge, fikk identisk beløp i 2006. Videre ser vi at for eksempel forbund som golf og gang/mosjon, med omtrent samme antall barn og unge, får svært

ulik uttelling i ordningen. Forskjellen her kan nok i all hovedsak relateres til at Golf forbundet arrangerer et felles lederkurs for 29 særforbund.

Antall barn og unge i forbundet, som igjen samvarierer sterkt med størrelsen på forbundet, synes følgelig å ha betydning for tilskuddsbeløpet. Men hvordan fordeler forbundene seg når vi ser på sammenhengen mellom forbundets *andel* av alle barn og unge i NIF, og *andelen* av den totale støtten?

Figur 7 Sammenhengen mellom andelen barn og unge og andelen av støtten, der x-aksen er logaritmisk skalering av forbundenes andel av alle barn og unge i NIF i 2005 og y-aksen er logaritmisk skalering av forbundenes andel av totalt tildelt beløp i 2006. ($r = 0,788$).

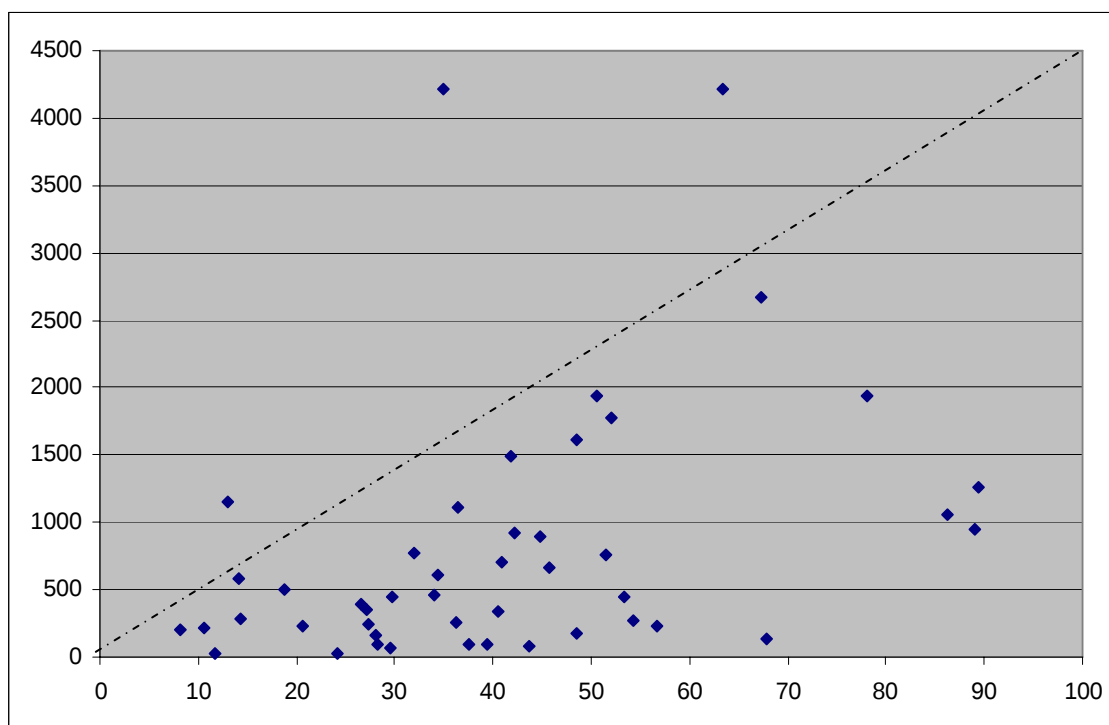
Igjen ser vi at det er en klar sammenheng, dvs. jo høyere andel av barn og unge i NIF, jo høyere andel av støtten. Sammenhengen er likevel ikke en til en, dvs. at forbundene får akkurat den samme andelen av støtten som andelen barn og unge skulle tilsi (da ville alle særforbund ligge på diagonalen i figuren). I enkelte tilfeller er spredningen til dels stor. Tendensen er at de med lav andel barn og unge – under 1 prosent av alle barn og unge i NIF – får noe mer enn 1 prosent av det totale tilskuddet. Mens i den andre enden av skalaen får enkelte forbund med en stor andel av de unge (som også ofte er større forbund), en noe mindre andel av tilskuddet enn andelen barn og unge kunne tilsi.

Sjøl om staten fjerner den direkte koblingen mellom stor oppslutning blant barn og ungdom og økonomisk støtte fra retningslinjene, påpeker informantene fra NIF at stort aktivitetsnivå blant barn og ungdom er en sentral grunnforutsetning ved tildeling av midlene. Vi ser at dette til dels blir fulgt opp. De angitte kriteriene for ordningen er imidlertid mer spesifikke. Her skal en vektlegge forbund som gjennomfører gode tiltak for å rekruttere barn og unge, styrke ungdomsgruppa, bedre kjønnsbalansen, inkludere

funksjonshemmede osv. Videre skulle måloppnåelse fra året(ene) før virke inn på neste års tilskudd.

3.3.3 Betydningen av andelen jenter på tiltak

Vi skal seinere i rapporten komme nærmere inn på de ulike spesifikke kriteriene i ordningen. Her skal vi ta for oss ett prioritert område. Diagrammet under viser sammenhengen mellom andelen jenter av totalantallet deltakere på tiltakene i 2005 og tilskuddsbeløp i tusen i 2006 (y-aksen). Jenter er som nevnt en spesifikk målgruppe.

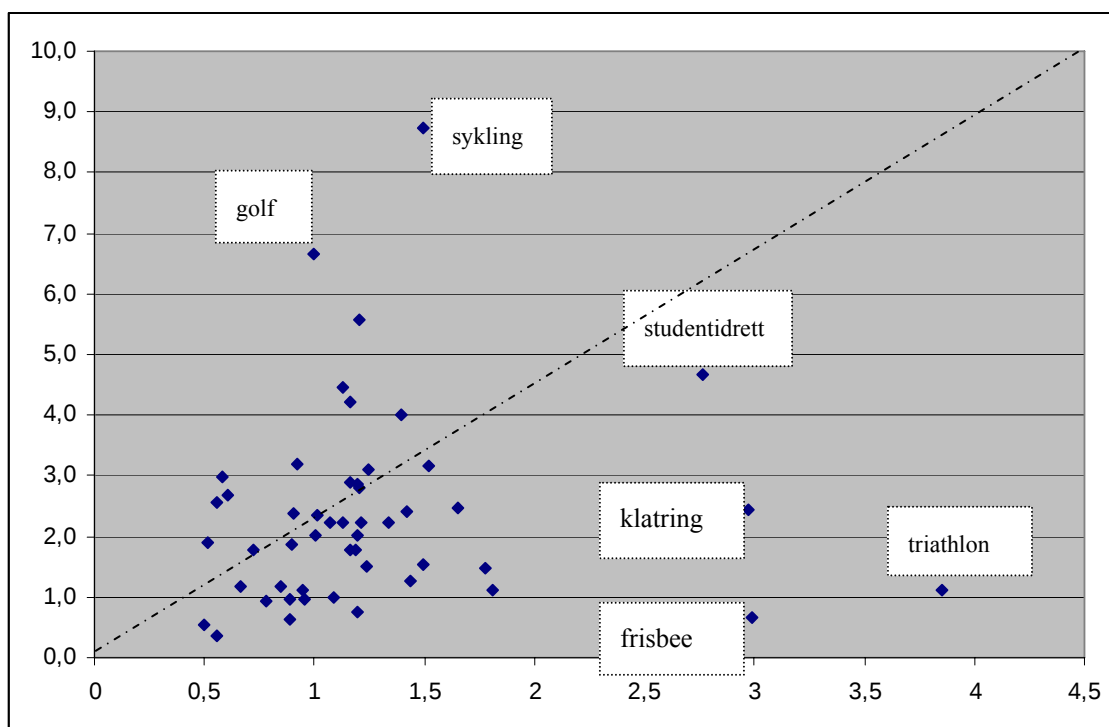
Figur 8 Sammenhengen mellom andelen jenter på tiltak og stønadsbeløp, der x-aksen er andelen jenter på tiltak i forbundene i 2005⁸, og y-aksen er tildelt beløp i tusen i 2006. ($r = 0,316$).

Diagrammet viser ikke noe klart og entydig mønster. Korrelasjonskoeffisienten tyder på en svak sammenheng mellom andelen jenter og tilskudd, men som vi ser er spredningen stor.

⁸ Tallene for antall jenter på tiltak i 2005 er noe usikre siden forbundenenes tilbakerapportering/NIFs registrering er noe mangelfull.

3.3.4 Betydningen av vekst i målgruppen

Hva med den generelle veksten av barn og ungdom i forbundet? I diagrammet nedenfor ser vi sammenhengen mellom forbundenes vekst i andelen barn og unge fra 2002 til 2006 og relativ vekst i støtten fra 2003 til 2006.

Figur 9 Sammenhengen mellom den relative veksten av barn/unge og den relative veksten i støtten, der x-aksen er relativ vekst i registrerte aktive medlemmer i forbundet i 2002-2006 mellom 6 og 19 år, og y-aksen er den relative endringen i tildelt beløp i 2003-2006. ($r = 0,059$).

Sjøl om forbundene til en viss grad grupperer seg rundt gjennomsnittet som er omkring 1,2 på x-aksen og 2,2 på y-aksen, så er spredningen stor. En kunne forvente at de som hadde en betydelig relativ vekst i målgruppen, også hadde en betydelig relativ økning i tilskuddet, dvs. lå samlet oppe til høyre i diagrammet, men så er altså ikke tilfelle. Nå er det ikke gitt at en kan relatere vekst i målgruppen til ordningen, og følgelig heller ikke at en slik vekst skal ligge til grunn for økt tildeling. Automatpenger øremerket barn og ungdom, andre midler rettet mot breddeidrett, idretters popularitet, klimatiske forhold osv. spiller inn her. En såpass mangelfull sammenheng, slik det manglende mønsteret i figuren over viser, er likevel påfallende.

Nå er det en klar korrelasjon mellom den absolutte økning i antall barn og unge og absolutt økning i støttebeløp ($r = 0,813$). Og det er i all hovedsak de store forbundene som har den kraftigste absolutte veksten i antall barn og unge. Store forbund har den nødvendige strukturen både på lags- og forbunds nivå til å fange opp og inkludere mange nye medlemmer. Det er "lettere" å få 1000 nye medlemmer med 100 000 medlemmer fra før av, enn å gå fra 1000 medlemmer til 2000 medlemmer. I det sistnevnte tilfellet fordobles imidlertid medlemstallet, mens veksten i det førstnevnte

tilfellet kun er på én prosent. Det er likevel forbund med den største absolutte veksten som fanger mye av veksten i tilskuddsordningen; som vi har sett har relativ vekst i målgruppen begrensa effekt på tilskuddet.

3.3.5 Vurdering av fordelingsmønstre

Foreløpig kan vi altså konkludere med at de generelle og mer overordna føringene om at omfanget av barn og unge skal innvirke på tilskuddsbeløpet, blir fulgt opp i ordningen. De noe mer spesifiserte kriteriene synes imidlertid i mindre grad å bli fulgt opp. Dette gjelder blant annet den manglende sammenheng mellom relativ vekst blant barn og unge og relativ stønadsvekst. Men også til en viss grad for sammenhengen mellom andelen jenter av tiltaksdeltakerne og støttebeløpet året etter. Nå fungerer ikke disse kriteriene som absolutte krav til hvordan støtten skal fordeles. Likevel er den mangelfulle sammenhengen påfallende. En første tolkning er at fordelingsmønstrene i ordningen virker noe ufokusert, og at en i større grad vektlegger grunnleggende kjennetegn ved forbundet, enn de prosessene som er iverksatt som følge av innføringen av tilskuddsordningen.

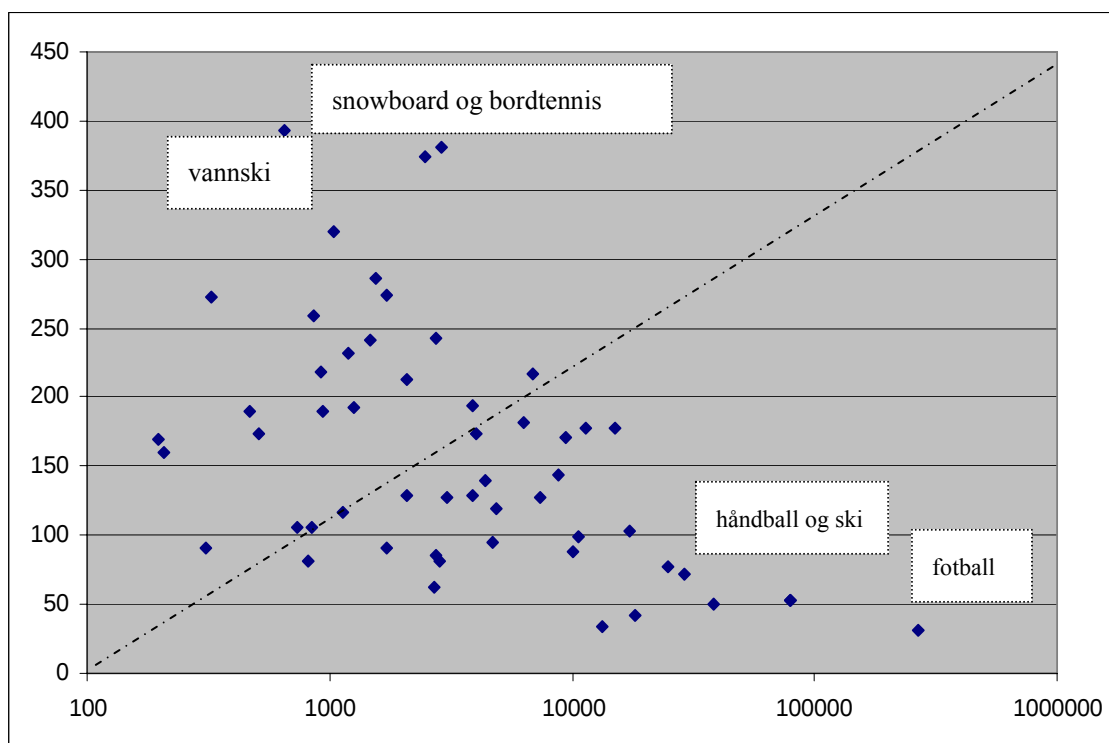
For å kunne analysere ytterligere fordelingen av tilskudd og hvilke faktorer som i den sammenheng synes å være viktigst, har vi gjennomført noen lineære regresjonsanalyser. Fordelen med denne type analyser er at de uavhengige variablene blir sett i sammenheng, dvs. effekten vi eventuelt finner på de avhengige variablene er kontrollert for de andre faktorene som inngår i analysen. Dette gjøres ut fra modeller der viktige bakgrunnskjenntegn ved særforbundet inngår som uavhengige variabler, og ulike indikatorer på gjennomslag i ordningen (tildeling) er avhengige variabler. Det er grunn til å understreke at dette ikke er noe fullstendig analyse av alle tenkelige faktorer som kan tenkes å påvirke tildelt beløp. Skjønnsutøvelsen i NIFs vurderinger av søknadene er blant annet et moment som er viktig, og som vi skal drøfte seinere. Også utformingen av søknadene er et moment som vi ikke har inkludert, men som nødvendigvis vil kunne spille inn når det gjelder tildelingsbeløpet. Analysene gir imidlertid noe utdypet informasjon om noen kjente variabler som vi antar har effekter på tildelt beløp. Selve modellen og tabellene blir presentert i vedlegget. Her skal vi kort kommentere hovedfunnene.

- Analysene understreker at det er i utgangspunktet kjennetegn ved forbundene som i stor grad kan forklare variasjonen i uttelling i ordningen. Antall barn og unge (og følgelig også størrelsen) har klar positiv effekt på tildelt beløp. Det samme gjelder andelen barn og unge.
- Derimot har type idrett, dvs. om det er individuell eller lagidrett, omtrent ingen betydning.
- Vekst i antallet og andelen barn og unge i forbundet har videre tilnærma ingen effekt på gjennomslag i ordningen. Heller ikke hvor mye en legger i ordningen av egenandel synes å ha betydning.

Med andre ord understreker analysen at det er strukturelle ulikheter mellom forbundene som i all hovedsak forklarer variasjonen i uttelling i ordningen, og ikke det en kan kalle

mer prosessuelle forhold, som vekst eller nedgang i målgruppen barn/ungdom, eller egeninnsats i form av egenandel. Nå er det ikke unaturlig at omfanget av barn og unge spiller inn på tildelt beløp; dette ligger jo til en viss grad i de grunnleggende føringene. Analysens hovedpoeng er likevel at det er kjennetegn ved forbundet i mye større grad enn hva forbundene faktisk gjør og investerer i ordningen, som virker inn på gjennomslaget i ordningen. Dette understrekes ytterligere av at det er tilnærma full korrelasjon mellom tildelingen i 2003 og i 2006 ($r = 0,948$); fordelingsmønstret fra første året gjentas de påfølgende år.

Dette må oss imidlertid ikke forlede til å tro at store forbund med mange barn og unge kommer bedre ut av ordningen om vi ser på tilskuddsbeløp per medlem. Så er ikke tilfelle. Figuren under, som viser sammenhengen mellom antall barn og unge i forbundet, og tilskudd per barn og unge, understreker dette.

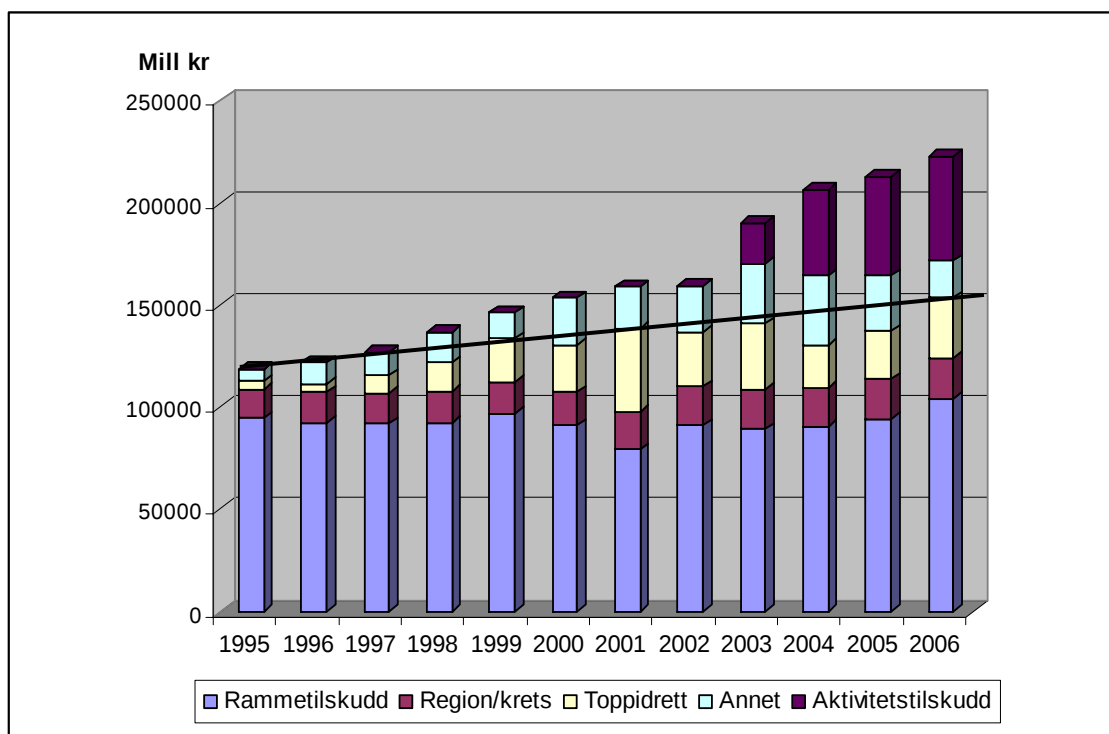

Figur 10 Sammenhengen mellom antall barn og unge i forbundet og tilskuddet per antall barn og unge i forbundet, der x-aksen er registrert aktive medlemmer under 20 år i 2005, og y-aksen er tilskuddet for 2006 fordelt per medlem under 20 år i 2005. ($r = -0,342$)

3.3.6 Aktivitetsmidlene og andre tilskudd

I tabell 1 innledningsvis så vi fordelingen på hovedposter av det statlige tilskuddet av spillemidler til idrettsorganisasjonene (ikke anlegg) de siste syv årene. I figuren nedenfor ser vi nærmere på de midlene som fordeles videre fra NIF til særforbundene, som i all hovedsak er spillemidler pluss noe annen offentlig støtte. Siktemålet er å se aktivitetsmidlene via særforbundene (post 3), i sammenheng med grunnstøttet til

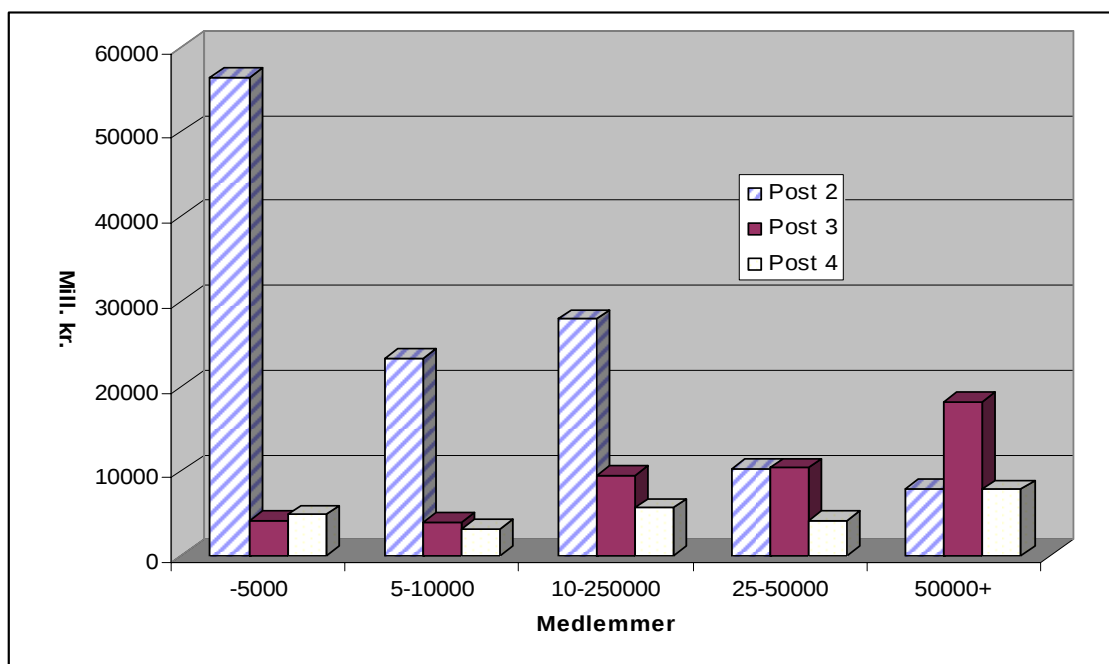
særforbundene (post 2), støtte til toppidrett i særforbundene via Olympiatoppen (post 4), samt andre tilskudd fra NIF.

Figur 11 Fordelingen av statlige midler til særforbundene via NIF, der rammetilskuddet og regionstilskuddet er en del av post 2, toppidrettstilskuddene via Olympiatoppen en del av post 4, aktivitetstilskuddet en del av post 3, mens kategorien "annet" består av kompetansetilskudd, utstyrsordning, samt andre mindre tilskudd. Den heltrukne linjen indikerer den gjennomsnittlige prisveksten for perioden. Kilde: NIFs Årsrapporter

Figuren viser klart at tilskuddet til særforbundene samlet sett har økt i hele perioden, også klart mer enn den generelle prisveksten. Aktivitetsmidlene er her helt sentrale. Ovenfor trakk informantene fra NIF inn endringen av spillemiddelnøkkelen som en bakgrunnsfaktor for etableringen av ordningen med aktivitetsmidlene. Dette er en vurdering som ikke finner gjenklang hos andre av våre informanter eller i dokumentanalysen; aktivitetsmidlene er i hovedsak en omprioritering av post 3 tilskuddet. Men for særforbundene er dette nye om enn øremerka midler.

Andre studier har vist at post 2 midlene fungerer godt i henhold til omfordeling fra store til små særforbund, men mindre bra i forhold til fokuset på ungdom som målgruppe (Enjolras 2005). Vi har her vist at post 3 midlene til dels har en motsatt effekt: Store forbund, og da også med mange i målgruppen barn og unge, får størst uttelling, noe figuren under understreker ytterligere.

Figur 12 Fordelingen av støttebeløp på ulike poster i 2005 fordelt ut fra gruppering av særforbundene etter medlemstall.

Vi ser klart at post 2 virker kraftig omfordelende med hensyn til størrelse, mens post 3 i en viss forstand moderer denne omfordelingen. Toppidrettsmidlene har mindre effekt i denne sammenheng. Totalt sett får likevel de største forbundene (50 000 pluss), som har over halvparten av alle medlemmene og 2/3 av barn og unge i NIF, betydelig mindre i tilskudd av spillemidler via NIF enn de mindre forbundene.

4 Prosessen med å fordele midlene

4.1 Mellom KKD og NIF

Proessen mellom Kultur- og kirkedepartementet og NIF når det gjelder fordelingen av disse midlene, følger den ordinære spillemiddeltildelingen. Det vil si at NIF i sin søknad til KKD angir hvor mye en søker om på post 3 generelt, og til ordningen med aktivitetsmidler via særforbund spesielt. Vi så i det forrige kapitlet at det har vært omprioriteringer fra KKD side i forhold til NIFs søknader på post 3. De siste årene har imidlertid søknadene og tildelingene vært rimelig samstemte. Videre gir NIF departementet en årlig rapport på bruken av spillemidlene generelt, samt at de spesifikt rapporterer til KKD om bruken av aktivitetsmidlene.

Kontaktflaten mellom departementet og NIF når det gjelder denne ordningen synes å være relativt begrenset. Fra departementets side blir det påpekt at de vet lite om hva som foregår i særforbundene, sjøl om de ikke har fått rapporter om noen store problemer. Det uttrykkes likevel en bekymring for at NIF bruker for mye skjønn og for lite målbare kriterier i sin tildelingsvurdering. Er insitamentene til å oppnå målsettingene for svake? Og hva består skjønnsutøvelsen av? Det blir blant annet påpekt at skjønnsutøvelsen synes å ha bidratt til konflikter mellom særforbundene.

Fra NIFs side synes det å være en forståelse for øremerking av disse midlene, og at en må gi klare retningslinjer knyttet til fordeling. Ja, som nevnt kan det se ut som NIF til en viss grad har gått lengre enn departementet i presiseringen av kriteriene for bruken av midlene.

4.2 Mellom NIF og særforbundene

4.2.1 Om prosessen

Utmåling av tilskudd til den enkelte organisasjon skjer gjennom en søknadsprosess hvor særforbundene sender inn søknader til NIF. Søknadene inneholder satsningsområder og tiltak, mål og vurderinger av måloppnåelse. Disse søknadene behandles grundig av tilskuddsforvaltere i NIF. Samlet tilskudd beregnes ved å vurdere søknadene helt ned til tiltaksnivå. NIF har som oppfølging hatt samtaler med særforbund, men har de siste årene vektlagt fellesmøter i stedet for bilaterale møter med enkelt særforbund. På den andre siden er variasjonen så stor at det også kan være behov for samtaler med hvert forbund for å fange opp alle fasettene og særinteressene.

Konkret sender NIF ut et utlysningsbrev seinhøsten (november) der særforbundene blir invitert til å søke på midlene. I brevet presiseres retningslinjene og hovedformålet med ordningen, samt rapporteringsformen. Det er fra 2005 to separate skjema for søknad for neste år og for rapportering fra årets bruk av midlene (i 2004 var skjemaene samlet).

Søknad og rapport sendes ferdig utfylt til NIF før jul samme år. På nyåret foretar NIF så vurdering av søknadene samt rapporteringen fra fjoråret. De tildelte midlene blir i hovedsak utbetalt særforbundene på seinvinteren/tidlig vår. Fra og med 2007 er det blitt etablert en egen webbasert søknads- og rapporteringsplattform i NIF.

Fra 2005 er tilbakerapporteringsskjemaene blitt mer detaljerte med både kvantitativ rapportering og kvalitativ vurdering av måloppnåelse og ”beste praksiser”. Fra 2005 ble særforbundene også pålagt å ha prosjektnummer i eget regnskap for prosjektene/tiltakene i regi av ordningen, samt at regnskapsrapporten skal inngå i det totale dokumentasjonsgrunnlaget og være NIF i hende 1. mars året etter.

4.2.2 NIFs vurdering av prosessen

Fra NIFs side ser man på fordelingsprosessen i all hovedsak med positive øyne. Dette tross for at det har blitt brukt mye tid til administrering og oppfølging de første årene med ordningen; særskilt bilaterale møter med enkeltforbund har vært ressurskrevende. Klargjøring av skjema og presisering av retningslinjene, og webbaserte løsninger og fellesmøter i stedet for bilaterale møter, skal, sammen med at ordningen generelt begynner å ”sette seg”, bidra til mindre ressursbruk. Likevel, spennvidden blant særforbundene er stor når det gjelder størrelse, men også når det gjelder hvor godt iverksettingen av ordningen fungerer, i følge NIF. Dette innebærer at man må ha en viss grad av direkte kontakt med enkeltforbund, samt en viss skjønnsutøvelse i vurderingen.

Det sistnevnte momentet blir trukket fram både i våre samtaler med NIF sentralt og i departementet. Hvor stort rom for skjønnsutøvelse bør det være innenfor de gitte rammene som kriteriene setter? Sagt på en annen måte: Hvor streng skal en være i forhold til å følge opp måloppnåelse på kriteriene som antall tiltak, antall deltakere, andelen jenter, andelen barn og ungdom i særforbundet, veksten i andelen barn og ungdom, osv. En kunne tenkt seg at en hadde et tilnærma fast fordelingsopplegg basert på forrige års tilbakerapportering. Som vist tidligere er dette i liten grad fulgt opp. I 2005 forsøkte man seg med en ordning der en satte til side en del midler (5 millioner kroner) som skulle fungere som en premiering for økt andel barn og ungdom i forbundet. Denne ordningen var imidlertid vanskelig å implementere, og en gikk bort fra den fra 2006. Vanskelighetene skyldte både at idrettsregistreringen viste en nedgang for mange særforbund, til dels grunnet en omlegging i registreringen mellom 2003 og 2004, og fordi det var en diskusjon om en skulle bruke absolutt eller prosentvis (relativ) økning som mål. Dette må også sees i relasjon til endringen av punkt 3 i NIFs retningslinjer, som vi drøfte ovenfor. Fra å skulle tilgodes de som hadde en ”markant økning i ungdomsgruppa”, skulle en nå tilgodes de som klarte ”å redusere frafallet i ungdomsgruppa”.

4.2.3 Særforbundenes vurdering av prosessen

Hvordan vurderer så særforbundene fordelingsprosessen? I tabellene nedenfor presenterer vi særforbundenes vurdering slik de kommer fram i spørreskjemaundersøkelsen. Disse vurderingene blir videre supplert med informasjon fra våre kvalitative intervjuer.

Tabell 6: *Respondentenes vurdering av NIFs behandling av søknadene*

	%
Godt	62
Middels	28
Dårlig	5
Vet ikke	5
N/Sum	39/100

Tabell 7: *Respondentenes vurdering av hvordan søknadsprosedyren i forhold til NIF fungerer*

	%
Godt	15
Middels	80
Dårlig	5
N/Sum	39/100

Tabell 8: *Respondentenes vurdering av om NIFs kriterier for tildeling av aktivitetsmidlene til barn og unge samsvarer med særforbundenes egne strategier for aktivitet blant barn og ungdom*

	%
Godt	41
Middels	51
Dårlig	8
N/Sum	39/100

Tabell 9: *Respondentenes vurdering om det brukes for mye eller for lite skjønn i NIFs vurdering av søknadene og fordelingene av penger mellom særforbundene*

	%
For mye	5
Passe	31
For lite	18
Vet ikke	46
N/Sum	39/100

Tabell 10: *Respondentenes vurdering om det er for mye, passe eller for lite krav i tilbakerapporteringen til NIF om bruken av aktivitetsmidlene til barn og unge*

	%
For mye	36
Passe	62
For lite	3
N/Sum	39/101

Tabell 11: *Respondentenes vurdering av hvordan møtene med NIF om tilskuddsordningen har fungert*

	%
Godt	59
Middels	36
Dårlig	3
Vet ikke	3
N/Sum	39/100

Når det gjelder de mer generelle vurderingene ser vi at et flertall av særforbundene synes NIFs behandling av søknadene har vært god, mens kun 5 % synes at den er dårlig (Tabell 6). Men når det gjelder vurderingen av selve søknadsprosessene, er den mer forbeholden ved at hele fire av fem særforbund mener den er middels (Tabell 7). Til dette spørsmålet ba vi også respondenten om å oppgi en begrunnelse for vurderingen. Blant de seks særforbundene som mente at prosessen fungerte godt, kretset begrunnelsen til dels rundt de nye elektronisk og web-baserte løsningene som NIF har innført:

- I år ble det enkelt med nett
- Elektronisk søknad fungerer bra

Når det gjelder den store gruppen som synes prosessene fungerer middels, trekker mange også her fram nettløsning, men da i noe mer kritiske ordelag:

- Forsinket webløsning. Likte den nye løsningen, med faste valgmuligheter. Men den kan fortsatt bli MYE bedre. Håpløst at man ikke kunne se hva man selv skrev og ikke kunne skrive ut underveis. Heller ikke mulig å få en god utskrift nå i ettertid.
- Rent datateknisk er søknadsprosedyren for 2007 forbedret/forenklet, men vi savner muligheten for å underbygge enkelte prosjekter pga idrettens egenart.
- Synes selve internettsøknaden var ganske dårlig lagt opp. Vanskelig å få utskrifter osv gjorde det vanskelig å involvere flere i søknadsprosessen på en enkel måte.

Den siste respondentens påpekte imidlertid at utenom det datatekniske, så fungerte måten en søkte på bra, der blant annet møtet med NIF var veldig positiv (jfr. seinere). Følgende andre kommentarer understreker denne vurderingen:

- Søknadsprosedyren har blitt forenklet i år. Bra! Forbundet bruker derfor mindre administrative ressurser på selve søknaden. Korte face-to-face samtale med NIF representanter med anledning til å forklare søknaden ønskelig.
- Positivt at søknadsprosessen har blitt nettbasert, men den nettbaserte løsningen kan med fordel forbedres mer. Ellers er behandlingsprosessen i NIF rask og grei, men som særforbund er det selvsagt ønskelig at tilsagn kunne kommet tidligere enn i februar måned. Dette fordi budsjettprosess for 2007 foretas i 2006 og det er vanskelig å planlegge Post 3 prosjekter før midlene er sikret.

Den siste kommentaren viser til det som flere var innom: Det er for langt tidspenn mellom budsjettprosess i eget forbund til tilsagnet om midler kommer. Samtidig var fristene korte. Også den manglende kontinuiteten når det gjaldt skjemaenes utforming ble trukket fram; NIF fant stadig på nye løsninger. 'Utrolig uprofesjonelt' av en så stor organisasjon som har eksistert så lenge som NIF, hevdet en informant fra et lite forbund. Videre var det en stor andel som var kritisk til at kriteriene var vanskelige og for detaljerte, og at prosessen var for omstendelig og byråkratisk:

- For mye på detaljnivå - helt ned på tiltak. Ingen annen rapportering i idretten er så ned på det enkelte tiltak.
- Enkelte tilfeller for snever definisjon. Tar for mye hensyn til føringer fra Dep. NIF må tørre å komme med klare forslag til hva som er mulig, og ikke akseptere alt fra Dep
- Uklare søknadskriterier, mye rom for individuell tolkning. Forvirrende med nye søknadsprosedyrer hvert år, og stadig endrede krav til rapportering. Vanskelig å få informasjonen videre ut i egen organisasjon tidsnok.
- Blir for omstendelig, mykje papir og skjema, tvilar på at dette reelt sett vert brukt aktivt nok i beslutningsprosessen for tildeling. Mykje arbeid til ingen nytte?

Vi ba spesifikt særforbundene vurdere om kriteriene for ordningen samsvarer med deres egne strategier (Tabell 8). 41 % mener de samsvarer godt, og kun 8 % at de samsvarer dårlig. Likevel, sett i lys av at barn og ungdom er hovedmålgrupper for NIF og de fleste særforbund, og at særforbundene er medlemmer i NIF, kan en kanskje tolke det at over halvparten "kun" oppgir middels på dette spørsmålet, som en mild kritikk av NIFs kriterier. De utdypende svarene på dette spørsmålet omhandlet da også at kriteriene var for stramme og tok for lite hensyn til særforbundets egenart. Dette gjelder blant annet avgrensningen mot å gi midler til administrasjon, og at midlene skulle brukes lokalt. Følgende kommentarer har en slik vurdering:

- Det bør gis anledning i større grad til å bruke midlene til å lønne/honorere personer. Det vil etter vår mening skape større aktivitet.
- Aktivitet for barn og ungdom skal skje i klubb. Noe sentral koordinering er nødvendig for god ressursutnyttelse. Ansatte ressurser, såkalt administrasjon skaper aktivitet og er et aktivt virkemiddel hos oss.
- Det er vanskelig å tilrettelegge for tiltak i en klubb. Det er lettere å samle flere klubber, eks. i regionene.
- For best utnyttning av ressurser er det for flere idretter mest hensiktsmessig å samle deltakere fra flere klubber til utdanningskurs. På den måten skjer ikke utdanningen lokalt i klubb for alle, men regionalt. Å benytte en aktivitetsveileder til utdanning av to personer i en klubb over flere helger er dårlig utnyttelse av midlene. Større regionale samlinger er ofte nødvendig for å få en stor gruppe ungdom på samme nivå til å gjennomføre aktiviteter sammen

Videre var det flere særforbund som opplevde det som problematisk at en avgrenset midlene i forhold til mer spissa tiltak for ungdom. I følge informantene i NIF sentralt opplevde flere av de tradisjonelle toppforbundene som seiling, padling og skøyter at KKDs her var for styrende; forbundene måtte dreie fokuset i en annen retning. Spørsmålet er hvordan en skal støtte den såkalte "mellomgruppen", dvs. de ungdommene som ønsker å satse, men som enda ikke er en del av etablerte elitetiltak.

- Det er vel kanskje KKDs kriterier, men vårt forbund synes det er trist at ungdommer som ønsker å satse på sin idrett ikke er stønadsberettiget.
- I utgangspunktet passer dette godt inn i forbundets egen strategi, men vi har et behov for å bruke disse midler også til ungdom "som vil noe mer" - men som pr. dato ikke er eliteutøvere. Det er uhensiktsmessig at slike tiltak skal dekkes over post 2 - da dette er en presset post for eliteidrett og administrasjon.

Et viktig spørsmål er som nevnt om de kriteriene som er satt opp følges slavisk, eller om NIF bruker skjønn i søknadsbehandlingen. Vi ba respondentene vurdere om NIF brukte for mye, passe eller for lite skjønn i søknadsvurderingen (Tabell 9). Relativt mange hadde ingen formening om dette ("vet ikke"), men av de som ga en vurdering, mente et stort flertall at en brukte passe eller for lite skjønn. Sett i lys av at enkelte mente at kriteriene var for rigide, er det ikke overraskende at noen vil ha mer heller enn mindre skjønnsutøvelse. Men det er også noen som mener at skjønnsutøvelsen i vurderingen av søknadene fungerer tilslørende i forhold til måloppnåelsen. Som en kommentar fra et særforbund i spørreskjemaet uttrykte det:

- Problemet er NIFs fordeling av midlene. NIF behandler disse midlene mer som en rammepost enn en formålspost. Det burde settes strengere krav, som for post 4 (Post 4 referer her til den delen av den statlige støtten som går til toppidrett, vår kommentar).

Kriteriene i støtteordningen kunne vært mer spissa i forhold til målsettingene en ønsker å oppnå. Flere av våre informanter kom også inn på det forholdet at bevilgningene i

liten grad var knyttet til måloppnåelse. NIF foretok en skjønnsmessig utligning i forhold til størrelse når summen ble tildelt. En slik vurdering sammenfaller delvis med vår diskusjon i kapittel 3.3, som viste at strukturelle trekk ved forbundene i forkant av ordningen, som antall barn og unge og følgelig også størrelsen, var de viktigste faktorene som forklarte tildelt beløp, mens veksten i antall og andelen barn og unge hadde tilnærma ingen effekt. En informant fra et større særforbund, som blant annet på grunn av ordningen hadde dreid fokuset over mot barn og unge, hevdet at NIF kunne turt mer i tildelingsprosessen: noen særforbund hadde trengt et spark i baken, en smekk på fingrene, noe som også gjaldt eget forbund. NIF var imidlertid for opptatt av balansering, at alle skulle få, og at en ikke måtte trække folk på beina, mente denne informanten.

En annen informant, fra et mellomstort forbund som har satset aktivt i forhold til ordningen, var av samme mening: NIF fokuserer mer på at alle skal få i stedet for måloppnåelse. NIF har vært ”direkte slappe” i forhold til organisasjoner som ikke har brukt midlene i henhold til målsettingene, samtidig som de som har oppnådd resultater, ikke får uttelling i form av midler, i følge denne informanten. Kriteriene hadde begynt å bli ”utvanna”, samtidig som det var dårlig sammenheng mellom kriterier og tildeling. Følgelig så informanten etter hvert post 3 mer som en kompensasjonsordning i forhold til andre poster. Dette kan forstås slik at ordningen til dels fungerer som en kompensasjon i forhold til størrelse – de store forbundene kommer klart bedre ut av denne ordningen enn når det gjelder post 2 midlene (Enjolras 2006). Tildelingen i ordningen kan således også knyttes til de interne idrettspolitiske debattene de seinere årene.⁹ Hvordan en skal koble særforbundenes måloppnåelse med seinere tildelinger på en god måte, er imidlertid et åpent spørsmål. Relativ vekst i andel barn og unge vil som kommentert favorisere de som har lav andel barn og unge i utgangspunktet, mens absolutt vekst favoriserer de store forbundene med mange barn og ungdom.

Når det gjelder de to spørsmålene som gikk mer spesifikt på kontakten med NIF, ser vi at 37 % mener at ordningen krever for mye tilbakerapportering til NIF, 62 % passe og 3 % at det er for lite (Tabell 10). At tilnærma 2/3 synes det er passe (eller for lite) tilbakerapportering er kanskje det mest overraskende her, siden en kunne anta at tilbakerapporteringen i det store og hele ble oppfattet som en til dels unødvendig belastning av mange. Flere av de vi intervjuet ser nødvendigheten av en grundig tilbakerapportering. Det som blir trukket fram som litt kritikkverdig, er at denne rapporteringen i for liten grad blir lagt til grunn for neste års tildeling (jfr. ovenfor), og at en kunne utnyttet den grundige tilbakerapporteringen bedre, blant annet i rapporteringen overfor KKD.

9 Dette gjelder fordelingen mellom forbund både på post 2- særforbundsstøtten – og på post 4 – støtten til toppidrett. De store forbundene har til dels argumentert med at de får for lite av den statlige støtten til NIF-organisasjonen (Bergsgard 2005).

Møtene med NIF om tilskuddsordningen vurderes av særforbundene i all hovedsak som gode, mens noen gir en mer middels vurdering (Tabell 11). Også her ba vi respondentene begrunne svarene. For de som vurderte møtene som gode, var det den gode dialogen mellom partene der særforbundene kunne presentere sine særegne behov, som gikk igjen i kommentarene:

- Det blir gitt en mulighet å beskrive vårt forbunds satsing verbalt og ved å gi konkrete eksempler på hvordan vi arbeider.
- Disse møtene har vært verdifulle. NIFs representanter har vært godt forberedte og har kommet med korrektiver og gode innspill
- Disse møtene er essensielle for å forstå det enkelte forbunds søknader og hvordan man innretter seg. Gir mulighet for å dokumentere resultater utover det som fremkommer som antall aktive i Idrettsregistreringen, noe som er nødvendig.
- NIFs stab virker å ha satt seg godt inn i ordningen og er bærere av beste praksis som er nyttig for oss. Møtene gir oss en mulighet for å utdype tankegodset bak søknadene og vår egenart.

Dette er noen av kommentarene til de som ga en positiv vurdering. Blant de 37 % som ga en middels vurdering ble informasjonen på fellesmøtene vurdert til å være noe uklar. De bilaterale møtene ble vurdert positivt, men her sprikte vurderingen når det gjaldt tidsbruk: noen mente at en time var alt for mye, mens noen at de ikke fikk presentert arbeidsopplegget godt nok på en time.

- Telefonmøte ble løsningen for oss. Igjen, det gir liten mening å bruke like mye tid på alle særforbundene. Små forbund med små bevilgninger bør få enklere behandling og rapportering.
- Siste år var det ikke møte. I 2007 ble dette tatt opp igjen. Det er uansett vanskelig å få forklart arbeidsmetodikk og metode på 1 time.

Kommentareksempelene ovenfor understreker igjen et sentralt poeng, som de kvalitative intervjuene også underbygger: Det er stor forskjell mellom særforbundene, og dette må det tas hensyn til, både ved utforming og oppfølging av kriteriene og i utformingen av selve søknadsprosedyren.

I all hovedsak gis det en rimelig positiv vurdering av prosessen mellom NIF og særforbundene fra særforbundshold. Og det er kun svake sammenhenger mellom bakgrunnsfaktorer ved forbundet som størrelsen (medlemmer og inntekter), omfanget av barn og unge (totalt og relativt) og vekst i barn og unge (total og relativt), og vurderingene til respondentene av prosessen. Dette gjelder både for vurderingen av NIFs behandling av søknadene generelt, av møtene med NIF, av kriteriene for ordningen og av selve søknadsprosessen. Det kan imidlertid se ut som det er en viss sammenheng mellom omfanget av barn og unge og en mer positiv vurdering av møtene med NIF og av søknadsprosessen.

En kunne videre anta at en god uttelling i ordningen vil gi en mer positiv vurdering av prosessen med NIF. Men så er ikke tilfelle. Også her er det få klare mønstre. Faktisk er det slik at forbund som kommer godt ut økonomisk i ordningen, er litt mer kritisk i sin generelle vurdering av NIFs behandling av søknadene enn resten.

4.3 Innad i særforbundene

I dette delkapitlet skal vi presentere fordelingsprosessen innad i særforbundet. Hvordan fordeles pengene slik at de kommer ut til lokale tiltak for barn og ungdom? Først skal vi gi et oversiktsbilde over de måtene særforbunden har løst dette på, for dernest å presentere noen tilnærma idealtypiske modeller over fordelingsprosessen og -strukturen

4.3.1 Oversiktsbildet av organiseringen

Lokaliseringen av ansvar

Hvordan har særforbundene organisert iverksettingen av ordningen? I tabellen nedenfor ser vi hvordan de oppgir å ha fordelt ansvaret mellom stillinger sentralt i organisasjonen, dvs. hvem som jobber med å søke og å rapportere til NIF, med å fordele midler utover i organisasjonen, osv.

Tabell 12 *Hvem har det sentrale ansvaret for tilskuddsordningen i særforbundene? Prosent*

Generalsekretær har selv dette ansvaret	41
Ansvarlig for breddeidrett i særforbundet har dette ansvaret	23
En egen stilling (tiltaksansvarlig, utviklingskonsulent e.l.) ivaretar dette ansvaret	23
Annet	13
N/Sum	39/100

Vi ser at det er relativt variert hvordan en har valgt å lokalisere ansvaret for ordningen sentralt i særforbundene. Den største andelen, fire av ti, hadde plassert ansvaret hos generalsekretæren. Dette er i hovedsak de mindre særforbundene, noe som ikke var overraskende siden mange av disse ikke har et utbygd administrativt apparat. Det kan videre se ut som det er de store forbundene, som også får tildelt mest i ordningen, som i størst grad har plassert ansvaret hos den ansvarlige for breddeidrett, antakeligvis ut fra at de har en slik funksjon. De særforbundene som oppgir andre løsninger, trekker fram at ansvaret er delt mellom ulike funksjoner i forbundet.

Tabell 13 *Fordelingen av hovedansvaret for iverksetting av aktiviteter knyttet til tilskuddsordningen mellom ulike nivåer i organisasjonen. Prosent*

Sentralledet gjør det meste	28
Iverksetting skjer både sentralt og regionalt	49
Ansvar for iverksetting er lagt regionalt	3
Ansvar for iverksetting er lagt til lagene	10
Andre løsninger	10
N/Sum	39/100

Tabellen foran viser på hvilket nivå i organisasjonen en har lokalisert ansvaret for iverksetting av aktiviteter og tiltak. Vi ser at omkring halvparten oppgir en løsning der iverksettingen både skjer sentralt og regionalt i forbundet. Ellers er det stor variasjon. Av de andre løsningene som blir nevnt, er det to forbund som har trukket inn alle tre nivåene i iverksettingen. Igjen spiller størrelsen inn når det gjelder organisering, der det er de større forbundene som hovedsakelig har valgt den sentrale/regionale løsningen, antageligvis fordi disse har et velfungerende kretsledd.

Et annet forhold som kan knyttes opp til organiseringen av ordningen, er hvor de aktuelle tiltakene er arrangert, lokalt, regionalt eller sentralt. I NIFs statistikk basert på særforbundenes rapporter er disse tallene angitt. Det er ingen klar sammenheng mellom hvordan en har organisert ordningen og hvor tiltakene blir arrangert; de fleste tiltakene skjer lokalt i alle organisasjonsmodellene. Det er altså ikke slik at de som har valgt en sentral eller sentral-regional løsning, prioriterer nasjonalt eller regionalt iverksatte tiltak, snarere tvert om. Dette understrekes også i tabellen nedenfor, der vi ba særforbundene oppgi i hvor stor grad de hadde brukt tiltaksmidlene på noe utvalgte måter.

Tabell 14 *Hvordan særforbundene har brukt aktivitetsmidlene til barn og unge. Prosent*

	I stor grad	I noen grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Sum/N
Samarbeidstiltak med andre særforbund	13	29	29	29	100/38
Personer i nettverk som iverksetter kurs- og utviklingstiltak for klubbene	59	31	3	8	101/39
Til særkrets/regionale enheter for å arrangere kurs og utviklingstiltak for klubbene	29	29	29	14	101/35
Klubbene tilrettelegger selv kurs og utviklingstiltak, som de får dekket av forbundet	24	42	18	16	100/38
Klubbene får penger til å sende folk på kurs	10	18	36	36	100/39
Studiemateriell og utvikling av studiemateriell	23	36	28	13	100/39

Vi ser at ni av 10 særforbund oppgir at de i noen eller stor grad har brukt midlene til personer i nettverk som skal iverksette kurs- og utviklingstiltak for klubbene. Dette stemmer godt overens med NIFs statistikk der 46 av de 55 særforbundene oppgir at de hadde såkalte nettverkspersoner i 2006. Og det er også en klar sammenheng mellom om

en oppgir at en bruker midlene til personer i nettverk og gjennomsnittlig antall nettverkspersoner.¹⁰

I snitt har særforbundene 78 slike nettverkspersoner, varierende fra tre til 900. I følge NIF var dette personer som til dels opererte på utsiden av sentral-regional-linjen i forbundet, og koblet sammen behovene lokalt med tilbudene sentralt. Det viste seg da også at de særforbundene som hadde valgt en sentral/regional løsning, og som i hovedsakelig er større, hadde flest nettverkspersoner, i snitt over 100. Men også de særforbundene som kun oppga at iverksettelsen skjedde sentralt eller lokalt, oppgir å ha nettverkspersoner, om enn klart færre.

Nå er de noe uklart i hva som ligger i rollen som nettverkspersoner og hvem disse er. I hvert fall var det slik at det var vanskelig å få en liste over aktuelle navn på slike personer fra flere av særforbundene vi snakket med. I ett forbund, som oppga at de hadde over 50 slike nettverkspersoner, var det vanskelig, selv etter flere gangers purring, å få tilsendt en liste med navnene på disse. I et annet forbund ble vi henvist til klubbansvarlige på regionnivå i forbundet. Og når vi kontaktet de vi hadde fått oppgitt fra andre forbund, var svaret fra enkelte at de ikke kjente nok til ordningen med aktivitetsmidler via særforbund til å svare på våre spørsmål. Det er grunn til å spørre seg om mange av de omtalte nettverkspersonene mer eksisterer på papiret enn i realiteten, og at det således mer handler om å følge opp NIFs retningslinjer og kategorier enn å rapportere om hvordan arbeidet reelt foregår.

Selv om midlene fordeles sentralt, så foregår tiltakene regionalt og lokalt. Dette skjer enten ved at de regionale enhetene og personer i nettverk arrangerer tiltakene, eller at de lokale klubbene selv tilrettelegger tiltakene og sender folk på kurs. Eller begge deler. For det er mer et både og enn et enten eller når det gjelder hvordan en bruker midlene. Nesten 3/4 av de som oppga at de brukte aktivitetsmidlene til nettverkspersoner og/eller via regionale enheter, oppga at de også dekket kurs og tiltak som klubbene selv iverksatte. Videre oppgir omkring seks av ti forbund at de i noen eller høy grad gir midlene til studiemateriell og utvikling av slikt materiell, mens omkring fire av ti oppgir at de i noen eller høy grad har samarbeidstiltak med andre forbund.

Det er ingen klare sammenhenger mellom bakgrunnskjennetegn ved særforbundet som størrelse, andel barn og ungdom, og om det er lag eller individuell idrett, og hvilke måter en har valgt å bruke midlene på. Det er likevel en svak tendens til at lagidrettene i større grad har valgt å bruke klubbene lokalt, mens de individuelle idrettene bruker nettverkspersoner og/eller de regionale leddene.

Opplysningene fra særforbundene viser at man har valgt både mer indirekte og mer direkte fordelingsprosesser ned til lokalnivået, ofte i kombinasjon. Denne vurderingen

10 Om enn med et markant unntak: Et forbund som har svært mange såkalte nettverkspersoner, oppgir at de i liten grad bruker midlene på slike personer i nettverk. Dette viser nok at hva som egentlig skal forstås med nettverkspersoner er noe uklart, noe vi skal drøfte seinere.

sammenfaller med informasjonen fra idrettslagene/særgruppene på lokalnivå, slik de framkommer i tabellen nedenunder

Tabell 15: *Særidrettslagene/-gruppenes angivelse av i hvilken form de har mottatt støtte helt eller delvis fra ordningen. Kun de som oppga å ha mottatt støtte (N=188). Prosent. (Her kunne en krysse av for flere alternativer, så summen av prosentene er høyere en 100.)*

At kursholderne, klubbutviklerne og lignende delvis har vært finansiert via denne ordningen	61
At laget/gruppa har fått direkte støtte til ulike utviklingstiltak via denne ordningen	52
På andre måter	25

Blant de som oppga at de har mottatt støtte, fordelte svarene seg noenlunde jevnt mellom det en kan kalle indirekte og direkte støtteformer. Dessuten var det en god del (1/3) som anga at de *både* hadde mottatt indirekte og direkte støtte, eller en av formene i kombinasjon med andre fordelingsmåter.

Ordningens rekkevidde

Et annet spørsmål som kan knyttes til organiseringen, er hvor langt den rekker, dvs. hvor mange idrettslag/særgrupper som omfattes av ordningen.

Tabell 16 *Hvor mange av særforbundets lag/særgrupper aktivitetsmidlene var rettet mot. Prosent*

Et fåtall	3
En del	26
Et flertall	31
Tilnærmet alle	41
N/Sum	39/101

Vi ser at hele syv av ti særforbund oppgir at ordningen når ut til et flertall eller tilnærmet alle lag/særgrupper. Det er også de som oppgir å nå tilnærmet alle som i snitt hadde flest deltagere i 2006, mens de som oppgir et fåtall hadde færrest deltagere. Og om vi sammenholder antall deltakere med det totale antall registrerte aktive barn og ungdom i NIF, bekrefter dette ordningens rekkevidde: for 2005 utgjorde antall deltakere $\frac{3}{4}$ av alle barn og unge i NIF, mens for 2006 var det tilsvarende tallet 55 %. Nå vil jo en god del av deltakerne på trener-/lederutviklingstiltak og klubb-/organisasjonsutviklingstiltak være voksne (over 19 år). Men antall deltakere i disse to tiltakskategoriene er klart lavere enn for tiltaksgruppen aktivitetsutvikling (omkring en av ti, jamfør 5.1).

I undersøkelsen rettet mot lederne i idrettslag/særgrupper, oppgir halvparten å kjenne til tilskuddsordningen. Av disse oppgir 60 % å ha fått støtte fra ordningen i en eller annen

form. Det er følgelig kun omkring 1/3 av lagene/gruppene i undersøkelsen som sier at de har vært direkte involvert i ordningen. Vi kan imidlertid ikke her konkludere med at man på særforbundshold rapporterer om en urealistisk rekkevidde av ordningen sett i lys av realiteten på lokalnivå. Den relativt lave rapporterte involveringen på lokalnivå kan forklares ut fra at det kan være vanskelig å identifisere hvilke tiltak som faller inn under akkurat denne ordningen. Siden særforbundene arrangerer flere ulike typer tiltak overfor lokalnivået, er det problematisk å vite hvilke som er finansiert over tilskuddsordningen med aktivitetsmidler. Samtidig kan det nok også være vanskelig å skille denne støtteordningen fra andre lokale støtteformer som LAM og kommunal driftsstøtte. Nå kan jo disse feilkildene slå begge veier: enten ved at man overrapporterer eller underrapporterer involveringen. De ulike funnene i de to undersøkelsene peker nok således på at kunnskapen om og engasjementet overfor tiltak fra særforbundet er varierende på lokalnivå (i kapittel 6.1 og 8 kommer vi nærmere inn på disse forholdene)

Valg av fordelingsmodell hadde lite å si for rekkevidden av ordningen. Imidlertid er det en tendens til at de store særforbundene i større grad oppga å nå tilnærma alle lag/grupper. Dette kan være et lite paradoks all den tid disse har mange lag og grupper. På den andre siden har de et velutbygd nett for å iverksette tiltak rettet mot lagene.

Administrative kostnader i ordningen

Et siste moment som vi skal drøfte under dette punktet, er knyttet til kostnadene med å administrere ordningen (som vi også vil komme inn på når vi diskuterer eventuelle ressursmessige endringer i særforbundene som følge av ordningen, jfr. kapittel 6.2). Vi ba respondentene i særforbundene om å anslå antall månedsverk som årlig gikk med til å administrere arbeidet med ordningen. Antallet varierte fra 0 til 36 månedsverk, en variasjon som i hovedsak var naturlig både ut fra størrelse og fokus på barne- og ungdomsarbeidet i særforbundene. Hva de enkelte har lagt i ”å administrere arbeidet” med ordningen er nok også noe ulikt og kan forklare noe av variasjonen. Det er likevel et tankekors at en i snitt oppgir å bruke fem månedsverk på å administrere ordningen, addert opp til alle 55 særforbund gir det 275 månedsverk eller 25 årsverk. Vi skal ikke se bort fra feilføringer i skjemaet. Samtidig var vårt utvalg i snitt litt større enn for alle særforbundene. Men, sjøl når vi tar ut de fem største forbundene i vår undersøkelse, så sank snittet med kun ett halvt månedsverk.

Dette sier oss for det første at flere av de store forbundene har et så velutbygd apparat at de ekstrakostnadene som kan knyttes til å administrere denne ordningen, ikke er omfattende. Intervjuene våre bekrefter dette. For det andre pekes det på at selve søknadsprosessen er tidkrevende. En informant fra et middels stort forbund uttalte: ”Vi prøver jo å gjøre administreringen på lavest mulig nivå. Men det føles ganske mye når det står på. Særlig viss fristene er litt korte”. Rundt søknadsprosessen rett før og etter jul brukes det følgelig en del ressurser. For det tredje så brukes det omfattende ressurser i å fordele aktivitetsmidlene ut til lokale tiltak. Det er følgelig ikke overraskende at 2/3 av særforbundene er helt eller delvis enig i påstanden om at ’aktivitetsmidlene har

indirekte og direkte ført til økt administrasjon sentralt i forbundet”. Og det var særlig de mellomstore, og dernest de små forbundene, som var av denne oppfatningen.

Vi ba også våre respondenter om å oppgi om noe av aktivitetsmidlene til barn og unge gikk til lønn til ansatte. Dette er et litt ømtålig tema siden retningslinjene for ordningen sier at en skal være tilbakeholdende med å bruke aktivitetsmidlene som lønnsmidler, særskilt viss aktivitetsmidlene blir en erstatning for og fortrengning av frivillig innsats lokalt, eller blir brukt til å administrere ordningen sentralt. At noe av midlene kan gå til å lønne kursholder og lignende på regionalnivå åpnes det imidlertid opp for. Totalt oppgir nesten halvparten av særforbundene at midlene går til lønn på ett eller flere av nivå. Nedenfor ser vi denne fordelingen på de ulike nivåene.

Tabell 17 *Andelen som oppgir at noe av aktivitetsmidlene til barn og unge går til lønn til ansatte etter nivå. Prosent (N 36-38)*

Sentralt	32
Regionalt	19
Lokalt	8

Vi ser at såpass mange som en tredjedel sier at midlene brukes til lønn sentralt. Som nevnt er ikke regelverket helt klart her. Det kan se ut som NIF avgrenser noe strengere enn KKD, samt at forståelsen ute i særforbundene er mer begrensende enn det som man i utgangspunktet har tenkt i ordningen. Likevel, dette skal være en støtte direkte til lokale tiltak, slik våre informanter i departementet understreker. En er skeptisk til tildelingsprosesser som framstår som indirekte fordelingsløsninger.

På den andre siden påpeker en del særforbund, særlig de mindre, at det er vanskelig å dekke inn administreringen av ordningen og den aktivitetsveksten den skaper over andre inntekstposter. Disse har ofte heller ikke noe regionalledd. Og det var i hovedsak de mindre særforbundene som hadde krysset av for at de brukte lønnsmidler. Men også fra større forbund blir det påpekt at ordningens retningslinjer inneholder en til dels kunstig motsetning mellom administrasjon og aktivitet. Om en hadde mulighet til å bruke midlene til å ansette én til i administrasjonen, hadde det ”betydd utrolig mye for aktiviteten”, i følge en informant fra et middels stort forbund. Eller, ”jobben skal gjøres, men ingen skal gjøre den”, som en annen informant fra et mellomstort uttrykte det. Idrettskonsulentene i dette forbundet brukte 80 % av tiden sin opp mot post 3-midlene, noe som ga konkrete resultater. ”Men for de som har brukt det (aktivitetsmidlene) til lønn da, så har det vist seg at den investeringen har vært veldig god”, hevdet en tredje informant fra et stort forbund. Og videre: ”Det er ikke sånn at alle som er lønnet i forbundet driv med administrasjon. De aller fleste som er lønnet i forbundet driver med aktivitetstilretteleggende tiltak eller indirekte aktivitet”. Spørsmålet er imidlertid om en avlønner, enten sentralt eller regionalt, aktivitets-/tiltakskonsulenter som jobber lokalt, eller om midlene går direkte til sentral administrasjon. Noe av midlene går til det

sistnevnte. Likevel, at også en slik bruk vil gi god effekt på lokal aktivitet, er en vurdering som flere forbund slutter seg til.

Det at enkelte særforbund oppgir at noe av midlene blir brukt til lønn lokalt innebærer heller ikke nødvendigvis at de blir brukt til trenere/ledere i lagene, men handler kanskje i stedet om lokale kursholder og lignende (skillet lokalt/regionalt kan her være litt uklart).

Variasjon er den beste beskrivelsen av de ulike fordelingsmodellene som er valgt; det er ikke én klar fordelingsmodell for aktivitetsmidlene. Særforbundene har valgt ulikt, og noen særforbund har valgt flere parallelle varianter. Og variasjonen henger i stor grad sammen med størrelsen på forbundet; modellene varierer etter om en har et velutbygd administrativt apparat sentralt og regionalt. Nedenfor skal vi likevel prøve å identifisere noen hovedmodeller og deres særtrekk.

4.3.2 Modeller for prosessen med å fordele aktivitetsmidler i særforbundene

Selv om det som påpekt foran, er betydelige variasjoner i hvordan idrettens særforbund har organisert og kanalisert bruken av aktivitetsmidlene i sin organisasjon, er det mulig å identifisere forskjellige *strategiske innretninger*. Disse strategiene finner man i mer eller mindre reindyrket form i idrettsorganisasjonene. Noen benytter også kombinasjoner. Særforbundenes satsninger i form av modeller kan beskrives som i firefeltstabellen satt opp nedenfor.

Tabell 18 *Modeller over særforbundenes strategier for fordeling av aktivitetsmidlene*

Initiativtakere/ tiltaksagenter	Ressurstilførsel og nettverk organisert ovenfra, fra særforbunds nivå	Etterspørselsdrevet nedenfra, fra lokal-/ regionalnivået
Spredning av midler		
Begrenset	Mobilisering	Bestilling
Så bredt som mulig	Breddesatsning	Overrissing

Strategiene varierer i følge denne kategoriseringen langs to dimensjoner. For det første varierer særforbundene med hensyn til hvilke aktører som er de sentrale når det gjelder initiativ og iverksetting av tiltak. På den ene siden har man de organisasjonene som har egne ressurs- og nettverkspersoner som er dedikert for å jobbe inn mot klubber og

lokalmiljøer. På den andre siden har man organisasjoner som innenfor de rammer som er gitt lar klubber og lokalmiljøer søke om støtte i form av penger eller kompetanse. For det andre har idrettsforbundene ulik vekt på hvor bredt man kanalisere disse midlene i forhold til klubber og lokalmiljøer. Noen satser strategisk på noen klubber/miljøer/områder, mens andre forsøker å favne det meste av organisasjonen. Ved å kombinere en ulik vektlegging langs disse to dimensjonene får man fire typer av modeller som skal beskrives nærmere i det følgende med data fra intervjuene.

Mobiliseringsmodellen finner en både blant forbund med nyere idretter, og blant forbund med et moderat fokus på barn og ungdom. Dens hoveddrasjone dreier seg om å gjøre idretten kjent, rekruttere barn og ungdom inn i idretten og utvikle lokalmiljøer/klubber som driver med aktiviteten.

Et mellomstort forbund som tradisjonelt har vært mest for voksne og har en lav ungdomsandel, mener at selv om aktivitetsmidlene ikke har vært med på å øke ungdomsandelen, så bidrar disse midlene til å redusere frafallet blant ungdom. To hovedtyper av virkemidler benyttes i ordningen. For det første har man satset på trenerkurs. En utvikla nytt materiell da det som fantes var gammelt, en gikk ut og inviterte klubber til å være med. For det andre har man et rekrutteringsprosjekt i form av et lavterskeltilbud for de som vil prøve å utvikle sine ferdigheter i idretten. Dette tilbudet hadde eksistert lenge før støtteordningen med aktivitetsmidler kom, men post 3 midlene førte til en revitalisering. De to virkemidlene er koblet i den forstand at de som deltar i trenerprosjektet også må være med i rekrutteringsstrategien. Penger brukes til å få ting i gang, til å betale for instruktører og lokaler, men samtidig mener man at penger i seg selv ikke er nok. ”Jo mer penger ut til klubbene, jo bedre er det. Ikke riktig. De trenger konkrete ressurser i form av kompetanse”. Prosjektet drives fra sentralt hold, og det understrekes at for å få gjennomført tiltak må det gjøres nettopp sentralt.

Et annet forbund fokuserer på å rekruttere lokalmiljøer til en nyere idrett. Dette gjør man gjennom egne nettverksskonsulenter som jobber opp mot klubber og lokalmiljøene med sikte på å tilrettelegge rammebetingelser og få på plass frivillige ressurspersoner. Et tredje og mye mindre forbund har også et opplegg med besøk ut til klubbene, og har dessuten benyttet penger til å utvikle introduksjonsmateriell til idretten.

I et fjerde forbund hvor klubbene i liten grad hadde drevet med rekruttering, utviklet man et eget breddebasert kurskonsept for de som ønsket å utøve idretten. Tilbudet har til nå i hovedsak vært drevet fra sentralt hold, men en ønsker nå å satse mer på utvikling av flere veiledere til klubbutvikling og ledelse.

Denne modellen kan beskrives som en *kompetansestrategi utenfra og inn*, hvor ressurspersoner tar initiativ inn mot eksisterende klubber eller andre lokalmiljøer. Poenget er å jobbe med bestemte konsepter/utviklingsideer om idretten som forsøkes overført i det enkelte lokalmiljø.

Bestillingsmodellen har vi bare i mindre grad identifisert i reindyrka form, men flere forbund har elementer av den. Denne handler om at man tar utgangspunkt i de behov som eksisterende lokale lag måtte ha, og søker å støtte klubbene ut fra det de søker om

hjelp til. Denne modellen anvendes antagelig først og fremst blant mellomstore forbund med en utviklet klubb- og anleggsstruktur.

Et forbund vi intervjuet lå relativt tett opp mot denne modellen. En person jobber i full stilling med post 3 midlene ut mot klubbene. Mens kontakten tidligere var fjern, er den nå veldig tett og klubbene ringer om stort og smått. Hver klubb kan få støtte til 2-3 tiltak hvert år. Dette ryktes klubbene imellom. En stor bit er instruktør- og trenerkurs. Videre betaler man instruktører og klubbutviklere for å utføre oppdrag i klubber. En gjennomfører det klubbene ber om. Lagene kan også få litt støtte for å avholde sosiale samlinger. Det samme gjelder klubber med tiltak for funksjonshemmede. En kombinasjon av en bedre anleggssituasjon og økt kapasitet på forbundsnivå gjør at denne idretten i økende grad har blitt en barne- og ungdomsidrett, noe som klart kan leses ut av tallene for medlemsutvikling.

Et annet forbund har i forbindelse med tildeling av aktivitetsmidler fått inn personer som spesielt fokuserer på barn og ungdom. Tiltakene omfatter ulike aktiviteter som leder- og trenerutvikling, og klubbutvikling. Vektlegging av organisasjonsutvikling på klubbnivå inngår som et sentralt element. En viktig del her er å bygge en kompetansestruktur relatert til lagene, dels eksternt, dels inn i klubbene. Forbundet har dessuten begynt å jobbe ut mot klubbene ved at personer fra sentralleddet besøker klubber med sikte på å identifisere behov. Man har vært ute i om lag tiendeparten av klubbene og ønsker å øke denne andelen. Videre arbeides det med å få på plass nettverkspersoner som kan gjennomføre ulike prosesser i klubbene.

Denne modellen kan beskrives som en *dialog og støttestrategi* hvor poenget er å identifisere behov på lokalnivået, og deretter ha tilbud for å bistå klubbene i tråd med de spesifikke behov som identifiseres lokalt.

Breddesatsningsmodellen synes først og fremst å være velegnet for større idretsorganisasjoner som både har en betydelig virksomhet for barn og ungdom og en omfattende organisasjonsstruktur hvor også regionale ledd inngår. Modellens logikk består enkelt sagt i å videreutvikle og styrke det arbeidet man har for barn og ungdom på en måte som setter hele organisasjonen i fokus.

I ett forbund ble det hevdet at midlene bidro til å ”sparke forbundet positivt bak” til å fokusere på breddesatsningen for barn og ungdom. Forbundet kanaliserer ressurser via sine eksisterende regionale strukturer og ned mot klubbnivået med sikte på å styrke breddesatsningen for barn og ungdom. Et stort antall frivillige hjelper til med dette. Et viktig tiltak er besøk i klubbene og motivering for oppfølgende tiltak som kan handle om forskjellige tema som kursing, rekruttering av spesielle grupper (jenter, innvandrere, funksjonshemmede) og annet relatert til aktivitet. I noen lag organiseres også egne klubbutviklingsprosesser. Klubbene er selv med på å definere hva man vil ta opp, og får utbetalt noen midler for gjennomført opplegg. Regionalleddet får også noen midler for å betale instruktører.

Et annet forbund hevder at midlene fungerer som en styrking av pågående breddetiltak. Det medfører at tiltakene ville pågått nesten uavhengig av post 3 midlene. ”Man hadde kanskje ikke hatt like stort trøkk på det, men tiltakene går sin gang allikevel”. Disse

midlene fungerer for breddeidretten omtrent som Olympiatoppens finansiering av toppidretten, det vi si som en toppfinansiering. Bruken av midlene er i hovedsak forankra i eksisterende rekrutterings- og bredde tiltak. Den særskilte fordelingen av midler, som må gjøres ut fra de formelle krav til søknader og rapportering, skjer ved at de ulike aktivitetene samles og man blir enige om hvordan penger skal fordeles. Videre ser man på hvordan de midlene man søker om fra aktivitetsmidlene, kan kobles til pågående aktiviteter. I den grad pengene kan relateres til aktivitet, kommer midlene til klubbene i form av konkrete aktiviteter, slik som klubb utviklingstiltak, trenerkurs, besøk av kompetanseperson, informasjonsmateriell eller penger til spesielle samlinger.

Denne modellen kan beskrives som en *ovenfra definert breddestrategi* siktet inn mot hele organisasjonen. Tiltak og aktiviteter varierer med idrettens egenart, og iverksettes gjennom organisasjonens ordinære strukturer. Midlene fungerer i realiteten like mye som supplerende midler til organisasjonens bredde satsning mot barn og ungdom, enn som øremerkede midler til spesifikt definerte post-3 satsninger.

Overrisslingsmodellen synes ut fra våre eksempler i særlig grad å være benyttet i mellomstore forbund med et relativt markert elitepreg. Modellens logikk er enkelt sagt å dele penger ut etter søknad. Hva man får penger til kan variere mye bare det ligger innenfor retningslinjene for tilskuddsordningen. I hovedsak er det klubber som får midler, men også regionale og sentrale ledd kan få midler som finansieringsbidrag til breddevirksomhet.

Et forbund som gjør det på denne måten, hadde ikke så stor tro på denne formen. Man ville egentlig hatt penger til mer fokuserte og sentralstyrte prosjekter. Blant annet hadde man i oppstarten satt i gang et prosjekt som en mente fungerte bra, men dette var sentralstyrt og i liten grad via klubbene, og da måtte det stanses. Forbundet benyttet i begynnelsen også noen midler til personer på regionleddet som jobbet med aktivitetsutvikling, og litt til å finansiere sentrallleddets bidrag (materiell og administrasjon). Dette har man imidlertid sluttet med og lar nå alle pengene gå ut til klubbene etter søknad. Likevel oppleves denne formen for støtte som småpenger, som å gi ”en sånn skulderklapp” til klubbene.

Et annet forbund oppga også at man måtte ta ut mer elite/utviklingspregede tiltak. Man valgte å lyse ut en del av midlene til klubbene for at de skulle søke om støtte. Forbundet fikk inn ganske mange søknader og opplevde det litt problematisk å vurdere dem opp mot hverandre. Resultatet ble at forbundet fordelte pengene relativt flatt. Når man så skal vurdere effektene kan det være at ”vi sprer smøret for tynt på at det blir litt her og litt der”. Hovedtyngden av midlene til klubbene gikk til aktiviteter. I tillegg brukte man noen midler til regionalleddet, for eksempel samlinger for spesielle utøvere, og til sentrallleddet blant annet til honorarer for instruktører og administrasjon.

Denne modellen handler i stor grad om å fordele ut penger til lokalnivået. Det blir en form for *kontantstøtte*. I liten grad styres pengene inn mot definerte områder. Antagelig skyldes det at en i begrenset grad har fokuserte strategier for breddeutvikling som en del av samarbeidet mellom overordnede organisasjonsledd og klubb.

4.4 Oppsummering

Proessen med å fordele aktivitetsmidlene ut til lokal aktivitet går via flere ledd. Det første leddet, mellom KKD og NIF, er rimelig rett fram. Aktivitetsmidlene inngår som hoveddelen av post 3 i spillemiddeltildelingen til NIF fra staten, etter spillemiddelsøknaden fra NIF. Departementet skriver en halv side om målsetningene og retningslinjene knyttet til ordningen i tilsagnsbrevet, mens NIF årlig rapporterer tilbake om bruken av midlene.

Fordelingen mellom NIF og særforbundene er imidlertid en mer omfattende prosess, som både krever tid og administrative ressurser. Hovedtrekket i materialet er likevel at en både fra NIF og fra særforbundshold i all hovedsak gir en positiv vurdering av denne fordelingsrunden. Den kritikken som kommer fram omhandler at kriteriene er for detaljert og for lite tilpasset særforbundenes særegne behov, at knappe tidsfrister og stort rapporteringsbehov fordrer store administrative ressurser, og at NIF i for liten grad følger opp kriteriene og retningslinjene i ordningen når det gjelder tildelingene. Noen forbund ønsker følgelig færre kriterier, mens andre vil ha strengere oppfølging av kriteriene. Noen forbund vil at midlene mer skal være en rundsum, om enn fortsatt øremerket barn og unge, slik at særforbundene selv kan definere egne behov, mens andre vil at måloppnåelse ett år skal gi effekt på neste års tildeling. Forbund som ønsker en tildeling mer som en rundsum med færre kriterier, er nok de som har hatt størst vansker med å tilpasse ordningens innretning til egne strategier og tiltak. Mens forbund som ønsker oppfølging av kriteriene og premiering av måloppnåelse, har nok i stor grad fulgt opp ordningens målsettinger.

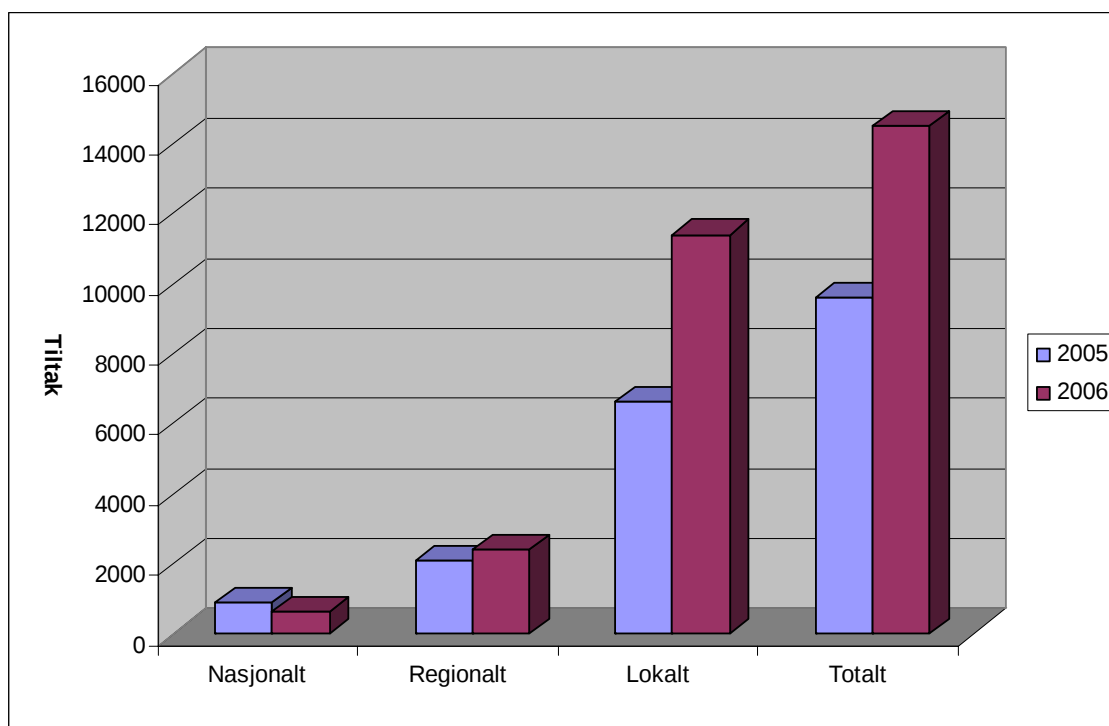
Som nevnt er det vanskelig å identifisere én eller to modeller for hvordan særforbundene har valgt å fordele midlene ut i egen organisasjon. Variasjon er stikkordet. Ikke overraskende spiller størrelse inn, der de store forbund med et administrativt apparat sentralt og regionalt har valgt å ta dette i bruk. Vi har kalt denne strategien, der midlene i stor grad knyttes til eksisterende satsinger på barn og unge via den etablerte organisasjonsstrukturen, for *breddefordelingsmodellen*. Videre har vi identifisert en *mobiliseringsmodell*, som i hovedsak dreier som å gjøre idretten kjent og skape rekruttering og utvikle klubber. En slik modell finner vi blant forbund som organiserer nye idretter og blant forbund med et moderat fokus på barn og ungdom. En tredje modell er en *overrisslingsmodell*, der logikken er å dele penger ut etter søknad. Denne modellen benyttes i særlig grad av mellomstore forbund med et relativt markert elitepreg. *Bestillingsmodellen*, er en fjerde identifisert modell, men inngår ikke i reindyrka form i noe forbund. Den er imidlertid et element i strategien for flere forbund. I denne modellen tar man utgangspunkt i de behov som eksisterende lokale lag måtte ha, og søker å støtte laget ut fra det de søker om hjelp til.

5 Tiltakene

I dette kapitlet skal vi gi en beskrivelse av hvilke tiltak som er blitt arrangert ved hjelp av støtte fra ordningen, og drøfte hvorfor ulike tiltak er iverksatt. Første del viser hovedmønstre for tiltakene basert på tilbakerapporteringen fra særforbundene til NIF. Dernest skal vi gå nærmere inn på hvilke typer tiltak midlene er brukt til ut fra opplysningene i særforbundsundersøkelsen og lagsundersøkelsen. Til slutt vil vi gi en mer kvalitativ beskrivelse og vurdering av tiltakene.

5.1 Generelle mønstre for tiltakene

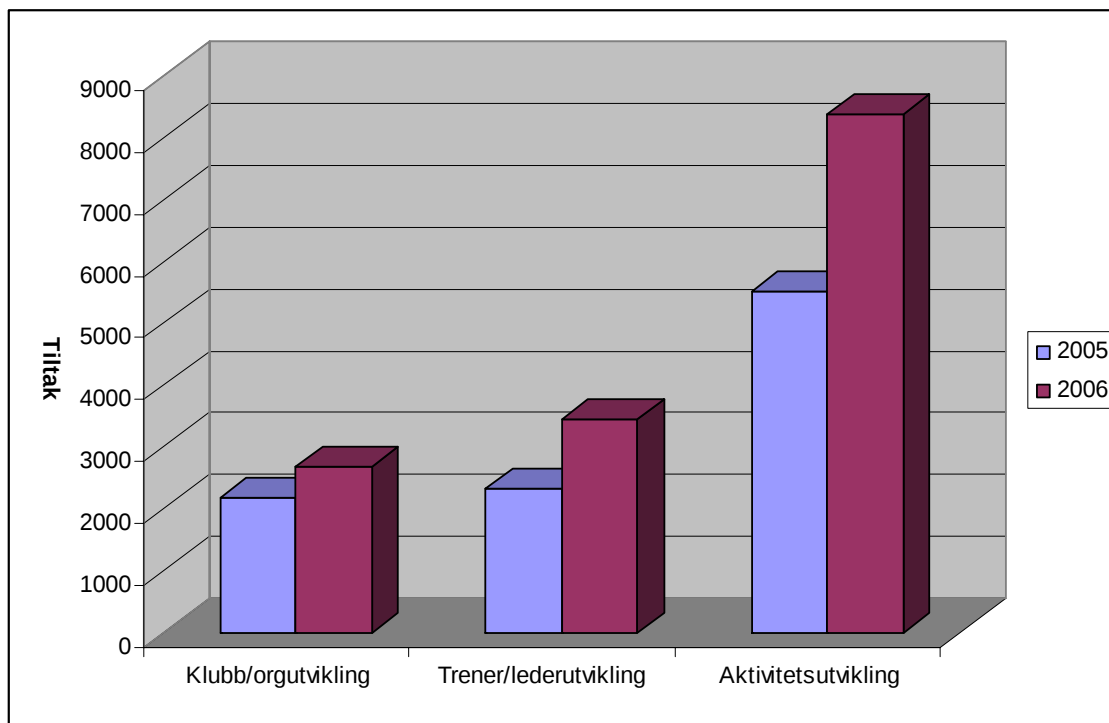
Hvordan fordeler tiltakene seg på ulike nivå? I figuren under ser vi hvordan de fordeler seg nasjonalt, regionalt og lokalt for 2005 og 2006.

Figur 13 *Fordelingen av tiltak nasjonalt, regionalt og lokalt, samt totalt, for 2005 og 2006*

Figuren understreker følgende: Det meste av aktiviteten foregår lokalt, det er en økning i antall tiltak totalt, samt at det er en svak dreining der mer foregår lokalt og mindre nasjonalt.

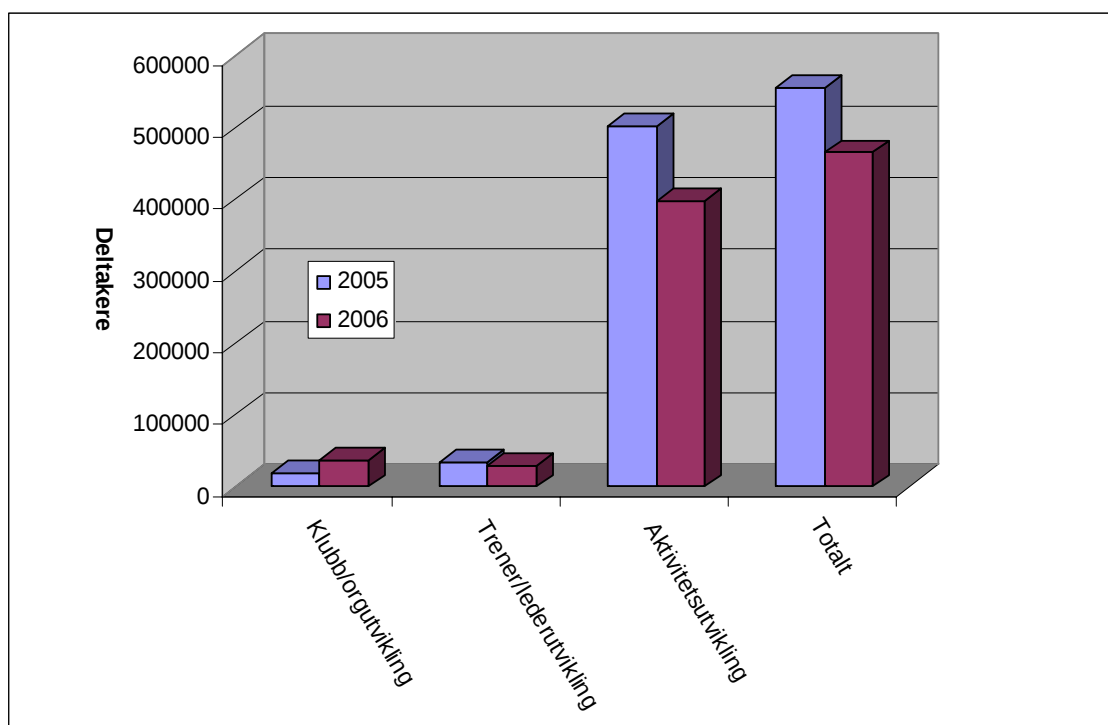
Hvordan fordeler tiltakene seg i forhold til de tre hovedkategorien klubb-/organisasjonsutvikling, trener-/lederutvikling og aktivitetsutvikling som NIF strukturerer fordelingen etter?

Figur 14 Fordeling av tiltak etter type tiltak, for 2005 og 2006.

Nå skal en være noe forsiktig med å tolke de ulike kategoriseringene for bombastisk; hvordan de ulike tiltakene kategoriseres kan være noe ulikt, noe vi skal komme nærmere inn på seinere. Videre endra man kategoriseringen av tiltakene mellom 2005 og 2006 (jfr. nedenunder). Likevel, figuren viser at aktivitetsutvikling er den vanligste tiltaksformen, mens det gjennomføres omtrent like mange tiltak innen klubb-/organisasjonsutvikling og trener-/lederutvikling. Alle tre kategoriene hadde vekst i tiltak fra 2005 til 2006, men veksten var særskilt markant innen aktivitetsutviklingskategorien.

Oversikten i figuren på neste side viser likevel en nedgang i det totale antall deltakere på tiltakene fra 2005 til 2006. Dette skyldes nok både en reell nedgang og rot i tilbakerapporteringen som danner basis for NIFs statistikk. Blant annet er det slik at summen av antall jenter og gutter som deltar i 2006 er omkring 55 000 høyere enn det totalantallet for 2006 som er oppgitt i statistikken. Likevel, fortsatt er tallet noe lavere enn for 2005. Både for 2005 og 2006 er det noe flere jenter enn gutter som deltar i tiltakene.

Figur 15 Deltakere i ulike typer tiltak, 2005 og 2006

Både på grunn av usikkerheten med tallgrunnlaget i statistikken, samt de endra kategoriseringene mellom 2005 og 2006 (jfr. nedenunder), er det vanskelig å gjøre noen entydig tolkning av fordelingen mellom kategoriene i de to årene. Det som er helt klart er at det er aktivitetsutviklingstiltakene som samler flest deltakere; omkring 90 % av den drøye halve millionen deltakere er med i denne type tiltak.

Tabell 19 Særforbundenes forbruk innenfor satsningsområdene (mill. kroner)

	Klubb-leder	Trenerutv	Aktivitetsutv	Egenandel	Tildelt	Total
2003	10,1	16,8	41,5	48,5	20	68,5
2004	23,3	21,6	46,6	49,6	42	91,6
2005	29,5	17,1	48,9	47,0	48,5	95,5
	<i>Klubb-/org.utv</i>	<i>Trener-/lederutv</i>	<i>Aktivitetsutv</i>			
2006	24,0	37,0	47,4	55,2	51	106,1*
Sum				200,3	161,5	361,8

* I rapporteringen fra NIF er den totale summen for 2006 oppgitt til å være 108,4 millioner kroner. Denne summen inkluderer imidlertid også 2,3 millioner kroner som ble overført fra 2005 til 2006, og gjenfinnes følgelig i oversikten fra 2005.

Som kommentert er de ulike satsingsområdene i 2006 kategorisert noe forskjellig fra årene før, noe som gjør at de ikke er direkte sammenliknbare. Likevel kommer det klart fram i tabellen over at en har brukt mest midler på aktivitetsutvikling, som jo også er det området der en har flest tiltak med flest deltakere. Det synes følgelig å være et visst samsvar mellom ressursbruk, antall tiltak og antall deltakere. Samtidig skal det også understrekes at den samlede ressursinnsatsen på kategoriene som omfatter klubb-, organisasjons-, leder- og trenerutvikling, og som jevnt over treffer langt færre deltakere enn aktivitetsutviklingstiltakene, har vokst betydelig mer fra 2003 til 2006 enn satsningen på aktivitetsutvikling. I 2006 brukte man drøyt 900 kr (egenandel pluss tilskudd) per deltaker på disse tiltakene, mens det tilsvarende tallet for aktivitetsutvikling var omkring 120 kr. Dette er tiltakskategorier som kan samles under kompetanseutviklingsbegrepet. Tallmaterialet kan således tyde på at det meste av veksten i aktivitetsmidler etter 2003 har gått til kompetanseutviklingstiltak. Samtidig refererte vi til en nedgang i antall deltakere det siste året. Spørsmålet er da om det er en sammenheng mellom denne nedgangen og en viss reduksjon i den økonomiske ressursbruken innen området aktivitetsutvikling.

5.2 Tiltakenes målgrupper

Ovenfor så vi at særforbundene både brukte midlene til tiltak arrangert på regionalt nivå og til tiltak og aktiviteter arrangert lokalt av klubbene. Videre brukte en god del forbund noe av midlene til å utvikle studiemateriell. Her skal vi først se på hvilke målgrupper som særforbundene har rettet tiltakene mot.

Tabell 20 *Hvor enig eller uenig respondentene er om følgende påstander om særforbundets bruk av aktivitetsmidlene. Prosent*

	Helt eller delvis enig	Både og	Helt eller delvis uenig	Sum/N
Vi bruker i hovedsak midlene til å styrke idrettsaktivitet for barn	59	21	21	101/39
Vi bruker i hovedsak midlene til å styrke idrettsaktivitet for ungdom	98	3	-	101/39
Midlene brukes i en del sammenhenger til tiltak i samarbeid med skole/SFO	21	13	67	101/39
Forbundet har særskilte tiltak rettet mot jenter i ungdomsalder	62	18	20	100/38
Forbundet har særskilte tiltak rettet mot gutter i ungdomsalder	31	23	36	100/39
Forbundet har særskilte tiltak rettet mot handikappede barn og ungdom	51	10	39	100/39
Forbundet har særskilte tiltak rettet mot barn og ungdom av innvandrerbakgrunn	18	8	74	100/39
Forbundet har særskilte tiltak rettet mot uorganisert ungdom	39	13	47	99/38

Ungdom er en prioritert målgruppe i omtrent alle forbund, og innen denne gruppen er jenter en særskilt prioritert målgruppe. Den høye andelen jenter på tiltakene, som vi kommenterte ovenfor, kan indikere at en har lyktes på dette området. Videre har omtrent halvparten av særforbundene delvis rettet midlene mot særskilte tiltak for funksjonshemmede, mens barn og ungdom med innvandrerbakgrunn i liten grad er særskilt prioritert. En del av særforbundene oppgir også enten å samarbeide med skole/SFO og/eller ha særskilte tiltak rettet mot uorganisert ungdom. Dette er prioriteringer som er i en gråsoner i forhold til ordningens retningslinjer.

Det er drøyt 1/3 som oppgir å være helt enig i at de både hovedsakelig bruker midlene for å styrke aktiviteten for ungdom og hovedsakelig bruker midlene for å styrke aktiviteten for barn, noe som i utgangspunktet kan framstå som en motsetning. Her handler det nok om at de vektlegger målgruppene like mye. Det er ingen av forbundene som kun oppgir å prioritere barn og ikke ungdom. Oppsummeringsvis kan vi si at vektleggingen av ungdom og jenter er i tråd med målsettingen for ordningen. Vi har imidlertid også sett at vekst i antall barn og unge, og mange jenter på tiltak, ikke gir noen umiddelbar effekt på tildelingssummen.

I undersøkelsen rettet mot sær-idrettslagene/-gruppene ba vi dem om å oppgi at de hadde mottatt støtte fra ordningen, om å krysse av for hvilke typer tiltak som er gjennomført med støtte fra ordningen. Alternativene her er delvis overlappende med de spesifikke bruksområdene som kom fram i særforbundsundersøkelsen (jfr. ovenfor).

Tabell 21 *Hvilke tiltak en lokalt i idrettslag/særgrupper har gjennomført med støtte fra ordningen. Prosent (N=188)*

Tiltak i samarbeid med skole/SFO	21
Tiltak som i særskilt grad er rettet mot jenter i ungdomsskolealder	37
Tiltak som i særskilt grad er rettet mot gutter i ungdomsskolealder	20
Tiltak som i særskilt grad er rettet mot handikappede barn og unge	10
Tiltak som i særskilt grad er rettet mot barn og ungdom med innvandrerbakgrunn	13
Tiltak som i særskilt grad er rettet mot uorganisert ungdom	27
Andre aktivitetsrettede tiltak	24
Ingen av delene/Ikke sikker	20

Innrettingen på tiltakene synes delvis å sammenfalle med særforbundets opplysninger: Det er tiltak rettet mot jenter i ungdomsskolealder som kommer høyst. Nå hadde vi her ikke noe spørsmål om tiltak rettet mot ungdom generelt eller barn generelt. Imidlertid fanger svarkategorien 'andre aktivitetsrettede tiltak' til dels opp de mer allmenne tiltakene rettet både mot barn og ungdom.

Hovedtrekkene i tabellene kan således tolkes i den retning at en også på lokalnivå har et særskilt fokus mot ungdom, både organisert og uorganisert. Tendensen er likevel at lagene rapporterer en litt lavere andel tiltak rettet mot de enkelte målgruppene enn det særforbundene gjør. Og når det gjelder tiltak rettet mot handikappede barn og ungdom er forskjellen betydelige. Over halvparten av særforbundene sier at de bruker aktivitetsmidlene til særskilte tiltak rettet mot handikappede barn og ungdom, mens kun en av ti av lagene/gruppene sier at man har gjennomført særskilte tiltak rettet mot denne gruppen. Også når det gjelder tiltak rettet mot jenter i ungdomskolealder, er forskjellen markant: 62 % av særforbundene sier seg helt eller delvis enig at de bruker aktivitetsmidlene til tiltak for denne målgruppen, mens blant lagene angir 37 % tiltak for denne målgruppen. Man kan her spekulere i om forskjellene skyldes divergens mellom sentrale målsettinger på den ene side, og hva som faktisk gjøres lokalt på den andre siden.

De større særforbundene, ofte lagidretter, har til dels et breiere målgruppefokus enn mindre forbund; gjennomgående krysser de av for flere målgrupper. Unntaket her er fokus på uorganisert ungdom, som i større grad blir vektlagt av de mindre idrettene og/eller idretter med lav andel barn og ungdom. Dette er et poeng som blir ytterligere understreket av de kvalitative intervjuene. Siden dette er lite etablerte og til dels ukjente idretter blant barn og ungdom, må de foreta aktive utadretta tiltak, mens etablerte idretter som håndball, fotball og ski ”flyter” på den kjennskapen og kunnskapen som kulturelt allerede ligger der som føringer i samfunnet. Av samme grunn vektlegger noen å ansette og/eller utdanne trenere/ledere for å nå denne målgruppen.

5.3 Eksempler på tiltak

I dette delkapitlet presenteres eksempler på tiltak. Kapitlet er ikke ment å gi en fullstendig oversikt over aktiviteter som iverksettes for barn og unge, men beskriver i stedet nærmere enkelte tiltak. Disse er valgt ut for å vise variasjoner både i form og innhold. De representerer forskjellige strategier (jamfør kap 4.3.2) og er rettet mot ulike målgrupper. Noen av tiltakene er formaliserte og hyppig brukt, mens andre er gjennomført én gang.

Presentasjonen er basert på data fra telefonintervju med representanter fra regionsnivået i fem særforbund. Disse fem er valgt fra de ti særforbundene som har blitt nærmere studert i denne undersøkelsen. Utvelgelsen av de siste fem er gjort etter samme kriterier som utvelgelsen av de første ti, noe som kort sagt innebærer at de er valgt for å avspeile variasjoner blant særforbundene. I praksis betyr det at utvalget representerer både lagidrett og individuell idrett, små og store særforbund, forbund med stor og liten andel barn og unge av den totale medlemsmassen, og forbund med små og store tildelinger av post 3-midler. I alt ble 17 personer intervjuet.

Det må påpekes at ikke alle tiltak er direkte eller fullstendig finansiert av post 3-midler. Finansieringen kan i enkelte tilfeller være noe uklar, både på grunn av at midler fra ulike finansieringskilder slås sammen, på grunn av sentrale budsjetter som personer på lavere nivå ikke har oversikt over, og fordi aktivitetsmidlene i noen tilfeller brukes

indirekte. Som en følge av dette kan det være vanskelig å skille tiltak finansiert av aktivitetsmidlene fra andre tiltak. Noen informanter har vært usikre på hvilke midler som har blitt brukt, og det er derfor en mulighet for at informanter har rapportert om aktiviteter som har blitt finansiert på andre måter enn ved hjelp av aktivitetsmidlene.

Som nevnt tidligere skiller NIF mellom tiltak rettet mot trener- og lederutvikling, klubb utvikling og aktivitetsutvikling. Informantene ble bedt om å definere tiltakene i henhold til NIFs inndeling, og det viste seg da at det i praksis kan være vanskelig å kategorisere et tiltak som det ene eller det andre. Noen informanter har klare formeninger om hvilke typer tiltak de er involvert i, mens andre peker på at utvikling på ett felt henger gjerne sammen med utvikling på andre felter, og det føles både vanskelig og irrelevant å skulle lage skillelinjer mellom ulike typer tiltak. De forklarer at ledelse, trening og aktiviteter er tett forbundet, og mange tiltak vil derfor ha litt av alt i seg. Dette gjør at relativt like tiltak kan defineres forskjellig, avhengig av hvordan de involverte tenker om utvikling. Eksempelvis hevder noen informanter at alt er klubb utvikling, og at det omfatter både trener- og aktivitetsutvikling. Dermed blir klubb utvikling viktigst. Det konstateres at når ledere og trenere blir bedre, blir det mer aktivitet, og kvaliteten på aktiviteten øker. Andre har aktivitetsutvikling som målsetning, blant annet ut fra en oppfatning av at aktiviteter er viktigst og klubb-, dommer- og trenerutvikling kommer etter hvert.

Til tross for innvendinger mot NIFs kategorier er det nettopp disse som brukes til å disponere dette kapitlet. Den følgende presentasjonen av tiltak er med andre ord inndelt i én del som viser eksempler på tiltak som skal fremme trenerutvikling, en annen del som presenterer tiltak for klubb- og lederutvikling, og en tredje del hvor tiltak for aktivitetsutvikling eksemplifiseres.

5.3.1 Trenerutvikling

Ingen informanter forteller at de utelukkende jobber med trenerutvikling. Der det er trenerutvikling er det også aktivitetsutvikling og/eller klubb- og lederutvikling. Trenerutviklingen det fortelles om består hovedsakelig av trenerkurs. Slike kurs arrangeres mange steder, men regnes ikke alltid som trenerutvikling. Som allerede påpekt hevder noen informanter at alt de gjør handler om klubb utvikling, også når tiltaket er et trener- eller instruktørkurs. Følgelig defineres trenerkurs noen ganger som klubb utvikling. Tiltakene som her beskrives er tiltak som informanter betegner som trenerutvikling.

I noen forbund kan bruken av aktivitetsmidler til trenerkurs ses som del av en breddesatsing, der det allerede pågående arbeidet for barn og unge videreutvikles og styrkes (jamfør kapittel 4.3.2). Form og innhold kan variere noe, men det finnes også fellestrekk. Noen av kursene er modulbaserte, slik at en kan gå videre fra et kurs til et neste. Dette finner vi eksempel på i et stort forbund hvor det drives lagidrett. Trenerkursene der kalles Trener I, II og III. Trener I omfatter fire moduler som hver består av 16 undervisningstimer. Disse inneholder både teori og praksis. Modul 1 handler om barneaktivitet. Som barn regnes i denne sammenheng barn opp til 12 år. Modulen anses som særlig viktig fordi barn ofte trenes av foreldre uten trenererfaring,

og som derfor behøver en viss skolering i det å trene barn. Kurset gir mange praktiske råd, for eksempel om hvordan treningen kan legges opp og hvor lenge en økt skal vare. Også pedagogiske tema knyttet til det å skulle trene barn og hvordan en i slike situasjoner opptrer som voksenperson tas opp. Som regel arrangeres kurset ute hos klubbene, med foreldre og lagledere som deltakere. Minimum antall deltakere er 12 stykker. I snitt er det 15 deltakere. Noen ganger går flere klubber sammen om å holde kurs. Kursene holdes enten over fire kvelder på hverdager eller i løpet av en helg.

Kurssesongen går fra oktober til april, og særkretsen holder 20 slike kurs i løpet av en sesong. De finansieres ikke direkte ved hjelp av aktivitetsmidlene, for instruktørene blir lønnet av kretsen og øvrige kostnader dekkes av en deltakeravgift på 700 kroner per deltaker. Informanten ser likevel ikke bort fra at aktivitetsmidlene er involvert, for eksempel ved at klubbene bruker slike midler til å dekke deltakernes egenandeler.

Samme forbund har startet et trenerkoordinatorforum, et felles møtested for de som jobber med trening blant annet kan ta opp spørsmål og gjennomgå kurs som de etterpå holder i sine klubber. I tillegg har det ofte enkveldskurs for trenere og ledere i de klubbene som selv ønsker det. Kurset handler om aktiviteter for barn og unge, og særlig legges det vekt på barn. Av tema som tas opp kan nevnes regler, spillernes adferd på og utenfor banen, foreldrenes adferd, og hvordan en skal ta imot gjester.

Disse tiltakene starter med klubb-besøk, det vil si at representanter fra kretsen drar på besøk til klubbene og deltar på styremøter. Der diskuterer de hva den enkelte klubb ønsker og hva den skal jobbe med. De blir enige om hva som skal gjøres, for eksempel hvilke kurs som skal arrangeres eller som folk fra klubben skal delta på. Deretter blir klubben fulgt opp på kretsnivået.

Informantene forteller at de ser virkninger av tiltakene. Det blir blant annet flere trenere, og flere trenere og aktivitetsledere med kurs og utdanning. Dette fører til høyere kompetanse ute i klubbene. De har mer kunnskap, både om hva idretten er, om hva som skal gjøres og hvordan. Det rapporteres også om bedre adferd både på og utenfor banen. I tillegg blir det mer deling av kunnskap, og det fortelles om mindre avstand mellom små og mellomstore klubber.

Det må påpekes at når klubbene har flere tiltak, slik tilfellet er i dette forbundet, kan det være vanskelig å skille effekten av ett tiltak fra effekten av et annet. Eksempelvis kan den økte kunnskapsdelingen på den ene siden være et resultat av treningskoordinatorforumet, på den andre siden kan det tilskrives tiltak med fokus på klubbutvikling, som samler flere klubber. Andre effekter er mer generelle og vil være vanskelig å knytte til ett spesielt tiltak, som når informanter ser at antallet barnelag har økt, det er flere jenter og flere aktive spillere, og det spilles flere kamper.

I et annet forbund brukes aktivitetsmidlene på instruktørkurs. Dette forbundet organiserer individuell idrett og har forholdsvis få medlemmer. De arrangerer flere kurs, men særlig instruktørkurset arrangeres ofte. Det består av både teori og praksis, og det oppsummeres og evalueres hver gang. Det fører til kompetanseheving av både trenere og instruktører, som etter kurset er i stand til å holde kurs for andre. Som regel teller et slikt kurs seks deltakere, men med assistenter til stede kan antallet deltakere øke til 12.

Kurset foregår ute i klubbene og blir organisert på ulike måter, enten over flere kvelder eller i helger.

Når informanter i dette forbundet blir bedt om å si noe om virkninger av innsatsen forteller de at det blir mye aktivitet ute i klubbene hvor det arrangeres kurs. Kursene dekker et behov både for kompetanseheving og inspirasjon.

5.3.2 Klubbutvikling

Intervjumaterialet viser at det satses mye på klubbutvikling, og det jobbes med klubbutvikling på forskjellige måter. Som allerede nevnt, anser noen informanter klubbutvikling å omfatte tiltak rettet mot instruktører og trenere. Dette betyr at informanter som forteller at de jobber med klubbutvikling kan ha kurs som er til forveksling like de kursene som defineres som trenerutvikling. Siden lederkurs ble beskrevet i det foregående, presenteres her tiltak i form av andre kurs og arbeid med prosesser i klubbene.

Et middels stort lagidrettsforbund arrangerer kurs i klubbutvikling. De har også tiltak som i større grad knyttes til prosesser i klubbene. Særlig gjelder det oppstart av nye klubber. Slike tiltak starter gjerne med at et idrettslag ønsker å starte med denne idretten, og i den anledning tar kontakt med særkretsen. Representanter fra krets nivået har da møte med styret i idrettslaget, hvor de gjør rede for hva som behøves for å starte en klubb og hva kretsen kan være behjelpelig med. Sammen legger de en strategi for hvordan de skal gå fram for å etablere en klubb. Representanter fra kretsen stiller seg til rådighet for klubben. De hjelper til med å skaffe treningstider i haller, stiller opp på skolebesøk, holder trenerkurs, gir råd om utstyr og informerer om utstyrsavtaler.

En informant mener at de nye klubbene i forbundet helt og fullt er en konsekvens av aktivitetsmidlene. Det har blitt skapt mye aktivitet. Klubbene er fornøyde med den måten satsingen på barn og unge gjennomføres på, noe som blant annet vises i økt oppslutning og engasjement på årsmøter.

I et mindre forbund som driver med individuell idrett jobbes det mye med kurs, særlig i forbindelse med oppbygging av klubber. Relevant i denne sammenhengen er seminarer for trenere og klubbledere. Det forklares at kursene skal gi både sportslig utbytte og motivasjon, og de skal gi støtte til ildsjeler slik at de ikke går lei. I tillegg står representanter på regionnivå bak sosiale arrangementer og klubbsamlinger. Informanter ser resultater av innsatsen i form av økt rekruttering og mer aktivitet. De får gode tilbakemeldinger fra klubber om at kursene har vært nyttige. Det har også blitt fokus på sikkerhet. Kursvirksomheten har skapt personlige kontakter, og dette har sammen med klubbens behov for hjelp til organisering ført til mer dialog mellom forbundet sentralt og de lokale klubbene. En unngår at kontakten blir overfladisk, og forbundet sentralt får bedre oversikt over hva som skjer i klubbene. Siden virksomheten i hovedsak har blitt rettet mot klubber i etableringsfasen betyr det ikke bare at behovet for hjelp er stort, det innebærer også at de har dårlig økonomi. Derfor har aktivitetsmidlene blitt brukt til å lønne instruktører. Som en følge av dette har det blitt lettere å få erfarne kursholdere. Tidligere har mangel på gode kursholdere utgjort en begrensning på kursvirksomheten. En informant viser til at det har vært viktig at de har kunnet fange opp ungdom som

ellers ikke ville hatt noe tilbud. Etter hennes mening representerer de som en individuell idrett ikke et alternativ til fotball, men til gatekjøkken og spilleautomater.

Et stort forbund som organiserer en individuell idrett har som tiltak å hjelpe klubber til å bli mer målstyrte. Dette gjøres ved å sette i gang og støtte prosesser som øker bevisstheten om klubbens mål og innsats. Utgangspunktet for tiltaket var en erkjennelse at uhensiktsmessig organisering i klubbene gav dårlige vekstvilkår for unge. Tiltaket er dermed motivert av et ønske om å gi barn og unge bedre vilkår, for eksempel i form av bedre rettleiding. Samtidig er tiltaket av en slik art at det er nyttig for alle og kommer hele klubben til gode. Det handler om å gjøre klubbene mer bevisste og få dem til å jobbe målrettet. Større bevissthet gjør klubbene tydeligere, noe som virker motiverende på medlemmene. Klubbene skal bli bevisste om 1) hvor de står i dag, 2) hvor de vil være, og 3) hvordan de kommer dit. Nøyaktig hva som blir gjort varierer fra klubb til klubb, avhengig av klubbens situasjon og ønsker. Noen klubber har for lite fokus på jenter, og vil styrke det. Andre bestemmer seg for at de vil ha mer samarbeid med skoler. Det er opp til klubben hva den vil gjøre. Den sentrale/regionale representanten opptrer mer som prosessledere som samarbeider med nøkkelpersoner i klubben. Som nøkkelpersoner regnes de personene som skal til for å skape endring, det vil si hovedtrener, sportsansvarlige, daglig leder og anleggsansvarlig. Disse anses som så viktige for prosessen at det stilles krav om at de skriver under på at de er med. Av og til er også juniorledere med.

Tiltaket går i fire steg. Først reiser representanter fra forbundet ut til klubben og presenterer opplegget. Som regel har de i klubbene allerede et visst kjennskap til det. Sammen foretar de en behovsavklaring, og klubben bestemmer seg for om de skal være med eller ikke. Hvis de bestemmer seg for det, går de videre og setter en ”diagnose” på hvordan det står til i klubben. Deretter diskuterer de hva klubben ønsker, og klubben setter seg mål for hva de vil oppnå. Så bestemmer de hva de vil gjøre for å nå målene, hva som behøves, hvem som har ansvar for hva, hvem som skal gjøre hva og så videre. Det er hele tiden representanten fra forbundet som leder prosessene, men tanken er at klubben skal lære å lede seg selv. Hvor lang tid en slik prosess tar varierer fra klubb til klubb. Til sammen strekker det gjerne over to-tre kvelder. Da blir de to første stegene tatt første kveld, tredje steg blir gjennomgått andre kveld, og fjerde steg samme eller en tredje kveld. Dette følges opp med et nytt klubbesek en tid etter fjerde steg.¹¹

I følge en informant fører dette tiltaket til at både klubber og spillere i større grad enn før tar ansvar for sin egen utvikling. Spillere spør ikke ”Hva skal vi gjøre i dag?”, men ”Hva vil jeg oppnå i dag?” Klubbene blir mer bevisste, og det gjør at de utnytter ressursene bedre. De ser selv hva de mangler og hva de trenger hjelp til. På denne måten blir de tydeligere, og fordi tydelighet skaper motivasjon har det også blitt mye mer aktivitet. Tiltaket har også påvirket forholdet mellom klubber og forbundet sentralt på

¹¹ Her ser vi klare paralleller til ”framtidskveldene” i regi av Idrettens studieforbund i NIF (Berg og Holmen 2003).

den måten at avstanden mellom de to nivåene har blitt mindre enn den var før. Når klubbene er med på tiltaket ser de at de blir sett, noe som fører til et større engasjement. Til tross for at intensjonen er å bli bedre i bredde, ser informanten også at det fører til forbedringer på toppen. For øvrig forklares noe av suksessen med tiltaket med at det ikke så lett lar seg kategorisere som den ene eller andre typen tiltak. Det er rettet mot både trener-, klubb-, leder- og aktivitetsutvikling. På den måten ivaretas en helhet, noe som anses som positivt.

En annen informant som representerer en liten klubb i samme forbund sendte to klubbmedlemmer på et kurs i ungdomsinstruksjon. Kurset ble arrangert av forbundet og var myntet på personer som skulle være instruktører for ungdom. Medlemmene klubben sendte, skulle jobbe spesielt med unge spillere. Dette skjedde for noen år siden. I dag har den ene kursdeltakeren flyttet fra stedet, og har en jobb som gir liten anledning til å være særlig aktiv. Den andre kursdeltakeren har også fått en jobb som gjør det vanskelig å spille. Tiltaket kan dermed sies å ikke ha gitt resultater, i og med at andre i klubben ikke har hatt særlig nytte av det de to kursdeltakerne lærte.

Samme klubb arrangerte treningskvelder for unge, men fordi banens beliggenhet krevde at foreldrene kjørte, rant det ut i sanden. Det ble verken flere spillere eller mer aktivitet på dem som allerede var medlemmer.

Som en del av forbundets satsing på klubbutvikling har klubben fått tilbud om kurs i aktivitetsledelse. Dette ses på som en utgift. Egenandelen er på 2000 kroner per person, og kursgjennomføring krever minimum seks deltakere. For klubben er det mye penger. Informanten, som er daglig leder i klubben, ønsker ikke å spørre noen av klubbens medlemmer om å delta fordi han er redd de vil føle seg tvunget til å delta. Og han vil ikke at de skal føle seg tvunget til å betale så mye all den tid de allerede gir så mye gratisarbeid som de gjør. Han vet ikke om det ville vært mulig å søke post 3- midler for å dekke deltakernes egenandel. Dermed blir ikke kurset gjennomført.

Klubben har henvendt seg til skoler og tilbudt seg å gi gratis introduksjonskurs til gymlærere, men de har ikke vært interessert. Også en annen klubb i samme forbund har henvendt seg til skolen uten å få respons.

5.3.3 Aktivitetsutvikling

Flere forbund jobber med tiltak som skal føre til aktivitetsutvikling. På samme måte som noen informanter mener at alt er klubbutvikling, er det informanter som synes aktivitetsutvikling er viktigst fordi det uvegerlig vil føre til utvikling på andre områder. Det jobbes med aktivitetsutvikling på flere måter. I det følgende presenteres tiltak som av informanter helt eller delvis regnes som å ha aktivitetsutvikling som formål.

Representanter fra et middels stort lagidrettsforbund bidrar til aktiviteter der de ser at det er mulig, både på eget initiativ og på forespørsler fra klubber. Eksempelvis tar klubber som skal arrangere turneringer, gjerne kontakt og spør hva særkretsen kan bidra med. Da kan representanter spre informasjon om turneringen, de kan stille som

dommere, ordne med lån av utstyr, og kanskje også skaffe utstyr til utlodning. På turneringene legges det opp til at alle lag får spille mange kamper. Det hender også at skoler tar kontakt og ber om besøk. Aktivitetsmidlene skal imidlertid ikke brukes til å ha gymtimer, og kretsens representanter er derfor påpasselige med å gjøre mer ut av skolebesøkene enn at de kommer og setter elevene til å spille en time. Det stilles krav om at lærerne skal være til stede, og lokale idrettslag dras inn i et forsøk på å få dem til å samarbeide med skolen. Møtet med elevene starter med en gjennomgang av regler, noe som gjør at spillet ikke blir så hardt. Elevene får demonstrert hva de skal gjøre, hvordan de skal bruke utstyret og liknende. Det er et ønske at skolebesøk på sikt skal føre til økt aktivitet, og lokale idrettslag følges derfor opp i etterkant av slike besøk.

I dette forbundet arrangeres også introduksjonskurs. Dette forteller hva idretten går ut på, og er rettet mot både barn og voksne. Et lignende opplegg arrangeres på høyskoler og i idrettslag. Der representanter fra krets nivået ser at det kan være interesse for idretten hender det at de arrangerer "Åpen hall". Det innebærer at de setter av et bestemt tidspunkt hvor alle inviteres til å komme og får et inntrykk av idretten. Arrangementet omfatter en gjennomgang av regler, innføring i teknikk, noen ganger vises det film, og selvsagt spilles det. "Åpen hall" kan ses som form for mobilisering, der målet er å gjøre idretten kjent og rekruttere spillere. Som redegjort for i kapittel 4.3.2 er dette en av flere måter å organisere barne- og ungdomssatsingen på.¹²

Som et særlig tiltak for funksjonshemmede har forbundet startet med et eget tilrettelagt tilbud. Bruk av spesielle hjelpemidler gjør det mulig selv for sterkt funksjonshemmede personer å delta. Hjelpemidlet betales av hjelpemiddelsentralen, og uten å være garantert positivt svar kan barn og unge under 26 år søke om å få et slikt hjelpemiddel. Det er klubbene som tilbyr og legger til rette for dette tiltaket, men flere parter er involvert, deriblant kommunen.

Forbundet har også et prosjekt rettet mot jenter/kvinner over 16 år. Prosjektet skal sette fokus på jenteaktivitet og har som mål å rekruttere flere jenter både som spillere og som trenere. Klubber kan søke om å bli prosjektklubber, og jenter kan bli prosjektrepresentanter. Prosjektrepresentanter deltar på nasjonale kurs hvor de mottar materiell og noe personlig utstyr. I bytte for dette lager de tiltak i sin egen klubb.

Informanter ser at det skapes mer aktivitet. I en informants region er det for første gang lag nok til at de kan gi et tilbud til barn i aldersgruppen 7-12 år. Det er flere lag som deltar i seriespill. Fordi barn under 12 ikke deltar i seriespill vitner dette om økt aktivitet også blant tenåringer. Tiltakene har videre gjort at forbundet har blitt mer synlig i regionen. Informanten har blitt forbundet sitt ansikt der, og han mottar henvendelser som han både besvarer selv og viser videre til personer som sitter sentralt i forbundet. På denne måten får klubbene et nærmere forhold til sentralforbundet. En annen informant uttrykker samme syn på kontakten mellom nivåene og peker på at forbundet

¹² Åpen hall blir også finansiert med LAM og kommunale driftsmidler.

sentralt aldri ville ha møtt lokallagene uten den jobben han og andre i samme stilling gjør.

I et annet stort lagidrettsforbund arrangeres enkveldskurs med forskjellige tema. Som relevant i denne sammenhengen kan nevnes kurs for ungdom. Ungdom er en målgruppe i forbundet og ungdomsaktiviteten går her fra 13 år og oppover. Kurset er et praktisk rettet kurs hvor målet er ferdighetsutvikling, for eksempel hvordan en bygger opp et angrep og skårer mål. Kurset holdes av klubbens treningskoordinator. Treningskoordinatorer deltar i et treningskoordinatorforum, og der gjennomgår de kursene og mottar kursmateriell før de drar hjem og holder kurset for trenere og spillere i egne klubber.

Forbundets ungdomssatsing har også fokus på å beholde ungdommer som spiller nå. For å kunne klare det jobbes det med å bevisstgjøre trenere for å sikre at klubbene har fokus på de rette tingene. De lager sportsplaner og hospiteringsordninger for ungdommene. Tanken er at ingen ungdom skal slutte på grunn av dårlig tilbud, samme hvilket nivå de er på. Det skal være utviklingsmuligheter både for dem som vil mye og dem som vil lite.

En annen ungdomssatsing er ”Ungdom som ressurs”, der det blant annet fokuseres på hvilken rolle ungdom kan spille som ledere. Målet med satsingen er å gjøre klubbene bevisste på hvilken ressurs ungdommer er. I forbindelse med denne satsingen har særkretsen diskusjoner med ungdommer og styret i klubben. De utarbeider tiltak eller prosjekt som ungdommer vil iverksette. Eksempel på prosjekt kan være å finne ut hvorfor ungdom slutter, og å foreslå å iverksette tiltak for å hindre det.

Jenter er en annen målgruppe i dette forbundet. På samme måte som for ungdommer er forbundet opptatt av hvordan de kan beholde de jentene som per i dag er aktive. Det anses som viktig å bedre forholdene for de jentene som allerede spiller. Forbundet er med andre ord ikke bare opptatt av rekruttering. For å styrke jenteaktiviteten har kretsrepresentanter i forbundet møter med ildsjeler som jobber med jenter. De diskuterer muligheter for tiltak, og det er særlig tre tiltak som anses som aktuelle: 1) å gå ut til skolene, 2) få eldre jenter til å promotere idretten for yngre jenter, og 3) lage egne idrettsskoler for jenter. De har også leder- og trenerkurs for jenter.

Forbundet har også iverksatt inkluderingstiltak rettet mot spillende barn og ungdom med minoritetsbakgrunn. Tiltakene retter seg også mot foreldrene deres, som trenger et innblikk i hvordan idretten organiseres. Med utgangspunkt i et ønske om å få foreldrene mer aktive legges det særlig vekt på å få fram betydningen av den frivillige innsatsen fra foreldrene. Dertil er kommunikasjon et sentralt tema. Klubber med mange innvandrere har egne forum.

Informanter ser resultater av tiltakene i form av flere spillere, flere lag totalt og flere jentelag, og flere kamper. Foreløpig er det altså volumet som har økt, og det er også det innsatsen har vært rettet mot. Likevel vil antar informanter at de om noen år kanskje vil kunne se resultater på elitenivå.

På kretsniivået har tiltaket vært en spore til å komme seg ut i klubbene. Forholdet mellom klubber og kretsen har blitt bedre. Klubbene får bedre oppfølging, og kretsen

får mer kontroll med utviklingen i klubbene og kan jobbe for å få dem i ønsket retning. Noen klubber fungerer som kompetansesenter for små klubber, og det har blitt mer kontakt klubbene imellom. Det har også blitt flere stillinger, og mer kompetanse ute blant trenere og andre i klubbene. Klubbene gir tilbakemelding om at de har blitt mer bevisstgjorte, og at dette gir dem en lettere hverdag fordi de har utarbeidet tiltak og retningslinjer å forholde seg til. Det må sies at ikke alle klubber er like interesserte i å iverksette tiltak. I tillegg kan mangel på frivillige være et problem.

I et mellomstort forbund som organiserer en individuell idrett, har post 3-midler blant annet blitt brukt til å kjøpe utstyr beregnet på ungdom. Dette utstyret gjør det lettere for utøvere å fortsette med aktiviteten når de går fra barnetrinn til ungdomstrinn, en overgang som av ulike grunner er vanskelig i denne idretten. Med mer egnet utstyr legger de til rette for at ungdommer blir værende i klubben. Målgruppen er barn og unge i alderen 10-20 år. De fleste er i 12-årsalderen. De få som er yngre er vanligvis søsken av eldre medlemmer. Aktivitetsmidlene brukes også til forbruksmateriell, og til å premiere aktivitet (ikke prestasjoner).

En klubb i samme forbund har som tiltak tatt klubbens ungdommer med på en reise til en svensk konkurranse. I Sverige er det mye større miljø for idretten. Konkurranser samler mange, både utøvere og tilskuere. Turen hadde som mål både å være et sosialt arrangement og motivere til videre innsats. Fra flere hold i samme forbund pekes det på nødvendigheten av å tilby ungdommene noe annet enn det rent sportslige. Skal idretten være attraktiv må den også gi noe sosialt. Det er dessuten viktig å gi et tilbud til ungdom som ikke finner seg til rette med fotball og håndball. En informant i en annen klubb forteller at han av den grunn legger ned mye arbeid i å etablere en kjerne av aktive ungdommer, blant annet ved å arrangere klubbkvelder. Videre inviterer klubben hans til aktivitet 17. mai. I tillegg har den stått for en Barnefestival, og er engasjert i et prosjekt sammen med kommunen for å nå ungdom som er på veg ut på skråplanet.

Generelt pekes det på et tilsig av rekrutter som følge av tiltakene. Deltakernivået stabiliseres, noe som er en positiv utvikling fra tidligere da det var stor omsetning på folk. Klubben som arrangerte Barnefestivalen fikk gode tilbakemeldinger etterpå, det var et veldig populært tiltak. Fra å være ingen for noen år tilbake har det nå blitt et ungdomsmiljø i klubben. Det er flere folk, mer trening, flere arrangement, og det har også blitt mer aktivitet blant de litt eldre, det vil si blant 19-20 åringene. Foreldre forteller om bedre prestasjoner på skolen. Pengene gjør også at kontakten mellom sentralt og lokalt nivå i forbundet øker og blir bedre. I følge informanten vil forbundet sentralt ofte ikke være så viktige for en klubb, all den tid forbundet gjerne har fokus på spissing mens klubbene er opptatt av bredde. Nå, med disse pengene, har klubbene en grunn til å ta kontakt. Penger som tildeles utenfra gjør det lettere for foreldre å yte økonomisk. Folk bruker mye av egen tid og egne penger, og da er det demotiverende å få avslag på søknader om midler. Tilsvarende virker det oppmuntrende å få støtte; med støtte utenfra blir folk mer positive til å betale noe selv.

Et lite forbund som organiserer individuell idrett har arrangert helgekurs i teknikk og tilrettelegging av anlegg. Kursene omfatter både teori og praksis, og arrangeres i regi av de lokale klubbene. Antall deltakere varierer, fra fem til 35 stykker. Både barn, ungdom

og voksne deltar, i varierende antall avhengig av hvilket kurs det er. Dette er populære kurs som mange klubber ønsker, og som man på regionnivå har måttet prioritere. Representanter på regionnivå arrangerer i tillegg konkurranser. Informanter forteller om resultater i form av økt aktivitet.

Et stort forbund som organiserer en individuell idrett, satser spesielt på jenter. For å få flere aktive jenter arrangerer de hvert år et kurs for jenteansvarlige. Slike finnes på regionnivå i landet, og hos de fleste klubber. Dette fungerer som et nettverk, og det tar opp spørsmål om hva som kan gjøres for å få jenter med og de legger planer for sesongen. Erfaringsutveksling gjør at de lærer av hverandre. De har også jentedager i regionene, der alle jenter bosatte der blir invitert. De har jenteturneringer og jenteleir, og spesielle tiltak for å engasjere jentenes mødre (og ikke bare fedre, som er de som oftest er med).

På sentralt nivå er en veldig fornøyd med jentesatsingen. De ser at det blir flere jenter, både som medlemmer og aktive spillere. Dette ses blant annet ved at alle klasser fylles opp. Jentene treffes og har kontakt via e-post og sms, og på den måten kan jenter som har få medspillere i samme klubb likevel ha et slags miljø rundt seg. Det satses på bredde, men resultatene kan også ses på toppnivå. En informant viser til at alle jenter på landslaget har vært innom jentesatsingen.

En annen informant fra samme forbund ser annerledes på det. Til tross for at flere av de nevnte tiltakene har blitt gjennomført er det like få aktive jenter i hans klubb i dag som før. En jenteleir samler et visst antall jenter, men da representerer jentene tre klubber. To tredjedeler kommer fra én klubb, og de andre kommer fra to klubber. Det betyr at mange klubber i regionen ikke deltar i det hele tatt.

En klubb i samme forbund bruker aktivitetsmidler til å lage aktiviteter for barna i klubben. De har ekstra treninger og arrangerer forskjellige turneringer hvor også det legges vekt på det sosiale. De har fokus på jenter og følger dem ekstra opp på treninger i det daglige. Det gjøres lite for å øke rekrutteringen, likevel kommer det mange nye. Det har vært en utfordring å få de unge til å fortsette å spille, særlig jentene slutter gjerne i begynnelsen av tenårene. Nå ser de at både jenter og gutter blir værende lenger i klubben.

5.4 Oppsummering

Fra 2005 til 2006 har det vært en vekst i antall tiltak som arrangeres innen ordningen, særskilt lokalt og særskilt innen aktivitetsutvikling. Mesteparten av tiltakene er følgelig lokale og aktivitetsretta, og ni av ti av deltakerne deltar på slike tiltak. Totalt arrangeres det et sted mellom 10-15 000 tiltak der rundt 500 000 er deltakere. I snitt bidrar aktivitetsmidlene med en hundrelapp til hver av deltakerne på disse tiltakene. Det er imidlertid en klart større sum som går til deltakerne på kompetansehevingstiltakene (trener-/lederkurs og klubb-/organisasjonsutvikling), som for en stor del er voksne, enn til deltakerne på aktivitetsutviklingstiltak, som i all hovedsak er barn og unge. Det kan dessuten se ut som at man satser mer på kompetansehevingstiltakene og noe mindre på

aktivitetsutviklingstiltakene, noe som kanskje kan forklare reduksjonen i antall deltakere fra 2005 til 2006.

Målgruppen er særskilt ungdom, og særskilt jenter. Det er også litt flere jenter enn gutter som deltar på tiltakene, så denne målsettingen synes delvis å være oppfylt. Videre vektlegges til dels også handikappede barn og ungdom, samarbeid med skole/SFO og uorganisert ungdom. De to sistnevnte målgruppene synes særskilt viktig for nye idretter og/eller små idretter som trenger å mobilisere folk for å rekruttere barn og ungdom. Disse målgruppene gjenfinnes også i svarene fra idrettslederne på lokalnivå, om enn i noe mindre grad. Særlig tiltak rettet mot handikappede barn og unge og jenter i ungdomskolealder blir i mindre grad rapportert lokalt.

Det kan være vanskelig å kategorisere tiltakene innen de tre kategoriene trener/lederutvikling, klubb/organisasjonsutvikling og aktivitetsutvikling. De overlapper i stor grad hverandre. Mye handler om klubbutviklingsprosesser for å gjøre klubbene bevisste om utfordringer og muligheter, og derigjennom skape aktivitet. Her anses ulike kurs for å styrke kompetansen som særlig viktige, både overfor trenere/instruktører og ledere. Det gjennomføres også mange aktivitetsskapende arrangementer. Disse er rettet både mot barn og unge som allerede er medlemmer, og mot de som ikke er det. Noen forbund gjør mer for egne medlemmer, mens andre jobber mer med rekruttering. Dette betyr at tiltakene eksemplifiserer ulike modeller for satsing. Mobiliseringsmodellen er representert i form av tiltak som har som mål å øke kjennskap og skape rekruttering til idretten. Andre tiltak inngår i en allerede veletablert struktur i forbundet og kan dermed sies å uttrykke en breddeidrettsmodell. Mens tiltak basert på at klubbens behov blir formidlet oppover og relevante kurs/kompetansepersoner formidlet nedover i systemet, viser til en bestillingsmodell.

I all hovedsak rapporteres det om flere deltakere og økt aktivitet. En annen effekt er økt kompetanse rundt om i klubbene. Flere forteller også om tettere kontakt mellom lokalt og sentralt nivå i forbundene. Det kan imidlertid være store variasjoner fra klubb til klubb hvor vidt en satsing fanger og fører til resultater. Dette gjør at noen klubber opplever stor vekst, mens andre ikke ser noen endringer. Sistnevnte er likevel i mindretall.

6 Endring i fokus, strategier og ressursbruk i særforbundene

I hvilken grad aktivitetsmidlene kan sies å ha virket inn på særforbundenes fokus og strategier er en helt sentral resultatindikator. Har aktivitetsmidlene bidratt til å dreie fokus og strategier i retning breddeaktivitet for barn og ungdom? Og om så, har dette resultert i endret ressursbruk i særforbundene? Nedenfor skal vi søke å besvare disse spørsmålene.

6.1 Fokus og strategier i særforbundene

Har aktivitetsmidlene bidratt til at man i særforbundene har fokusert mer på barne- og ungdomsarbeidet? Dette spørsmålet besvares først ved hva særforbundene selv oppgir, dernest med hvordan lagene/gruppene vurderer samarbeidet med særforbundet når det gjelder barne- og ungdomssatsingen.

6.1.1 Særforbundenes vurdering

Vi ba særforbundene karakterisere tilskuddsordningens strategiske betydning når det gjaldt arbeidet for breddeidrett blant barn og unge på noen sentrale parametere. I tabellen nedenfor rapporteres svarene.

Tabell 22 *Særforbundenes karakterisering av tilskuddsordningens strategiske betydning for organisasjonens arbeid for breddeidrett blant barn og unge. Prosent*

	I høy grad	I noen grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke	Sum/N
Aktivitetsmidlene har vært nyttet i tråd med eksisterende planer og strategier for breddeidrett blant barn og unge	80	15	5			100/39
Aktivitetsmidlene har ført til en nyorientering av forbundets strategier for breddeidrett blant barn og unge	46	31	18	5		100/39
Aktivitetsmidlene har ført til økt strategisk fokus på tiltak for breddeaktivitet for barn og unge	67	26	8			101/39

Tidligere så vi at særforbundene vurderte NIFs kriterier for ordningen som til dels i tråd med særforbundets egne strategier for barne- og ungdomsaktiviteter. Her så vi at når det gjelder de tiltakene en sjøl har iverksatt, oppgir særforbundene et enda større samsvar; aktivitetsmidlene har i all hovedsak vært brukt i tråd med eksisterende planer og

strategier på området. Kun fem prosent (to særforbund) sier de i mindre grad er blitt brukt i samsvar med særforbundets strategier. Dette er mindre forbund som også til dels oppgir en viss frustrasjon over kriteriene i ordningen. Dette gjelder det at en ikke åpner opp for regionale samlinger for barn og ungdom eller for tiltak med konkurransefokus for barn og ungdom. Det er en tendens til at det er de større forbundene, som også har hatt de største tildelingene, som sier at bruken samsvarer bra med forbundets egne strategier. Dette skyldes nok at disse forbundene allerede har velutviklede strategier og tiltak for målgruppen barn og ungdom, og kanskje også at NIFs kriterier i større grad er tilpasset de store forbundene enn de små forbundene.

Vi ser videre at over $\frac{3}{4}$ av forbundene oppgir at midlene har i noen eller høy grad bidratt til en nyorientering av forbundets strategier overfor barn og unge, mens hele ni av ti mener at de i noen eller høy grad har økt det strategiske fokuset på tiltak rettet mot breddeaktivitet for barn og unge i forbundet. Aktivitetsmidlene har følgelig hatt en klar effekt på særforbundenes fokus og strategier overfor barn og unge. Og det kan se ut som fokuset har økt sterkest i de forbundene som i utgangspunktet har et mindre fokus på barn og unge; forbund med lav andel barn og unge og svak vekst i denne andelen er de som i høyest grad oppgir at aktivitetsmidlene har bidratt til å øke det strategiske fokuset på barn og unge.

Vi ba videre forbundene vurdere effekten av aktivitetsmidlene på noen intern-organisatoriske forhold.

Tabell 23 *Hvor enig eller uenig særforbundene er i følgende påstander om aktivitetsmidlenes effekter på interne organisatoriske forhold i forbundet. Prosent*

	Helt enig	Delvis enig	Både og	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke	Sum/N
Aktivitetsmidlene har ført til at en på sentrallnivå vet mer om behov og problemer på lokallagsnivå	41	28	18	5	8		100/39
Aktivitetsmidlene har ført til en styring av kompetanseoverføring fra forbund og ned til lokallagsnivå	74	16	8	3			101/39

Igjen ser vi at respondentene oppgir at aktivitetsmidlene har ført til klare resultater, både når det gjelder å øke sentrallnivåets kunnskap om behov og problemer på lokallagsnivået, og særskilt at de har bidratt til å styrke kompetanseoverføring fra forbundet og ned til lokallagsnivået. Dette er noe som også kommer tydelig fram i våre informantintervju med de 10 utvalgte særforbund. Informanter fra et mellomstort forbund som tradisjonelt har hatt liten barne- og ungdomsaktivitet, trakk fram at kontakten mellom sentralt og lokalt hadde økt veldig, og at de nå kjente klubbene mye bedre. Men har de den samme oppfatning på lokallagsnivået?

6.1.2 Vurdering på lokalnivå

Det første lederne i særiddrettslagene/-gruppene ble spurt om, var hvor stor andel av lagets/gruppens aktivitet som var rettet mot breddeaktivitet for barn og unge lokalt. Det ble her trukket en avgrensing mot mer spissa aktivitet knyttet til sone- og kretslag.

Tabell 24: *Andelen av lagets eller gruppens aktiviteter som er rettet mot breddeaktivitet for barn og ungdom lokalt. Prosent*

Andel	%
Ingenting	13
1 - 25 %	9
26 - 50 %	11
51 - 75 %	19
76 - 100 %	48
Ikke sikker	1
Sum/N	100/708

Som vi ser oppga 13 % at de ikke hadde slik aktivitet, og disse ble screenet ut av den videre undersøkelsen. Videre er det et klart flertall der mer enn halvparten av lagets/gruppens aktivitet er rettet mot breddeaktivitet for barn og unge lokalt, ja, for nesten halvparten av lagene/gruppene mer enn $\frac{3}{4}$ av aktivitetene. Barn og ungdom, som utgjør under halvparten av medlemmene i NIF (42 % av alle særforbund, 45 % i våre 10 utvalgte), er følgelig prioritert på aktivitetsfronten.

Om vi ser fordelingen på de 10 utvalgte særforbundene, er det en rimelig svarangivelse på dette spørsmålet sett i lys av karakteristika ved forbundet. Det er lagene/gruppene innen de store og tradisjonelle idrettene som i stor grad oppgir å ha høy andel barn og unge, mens idretter som enten tradisjonelt er lite barn og ungdomsorientert og/eller er relativt nye, har lavere andel barn og ungdom i lagene/gruppene.

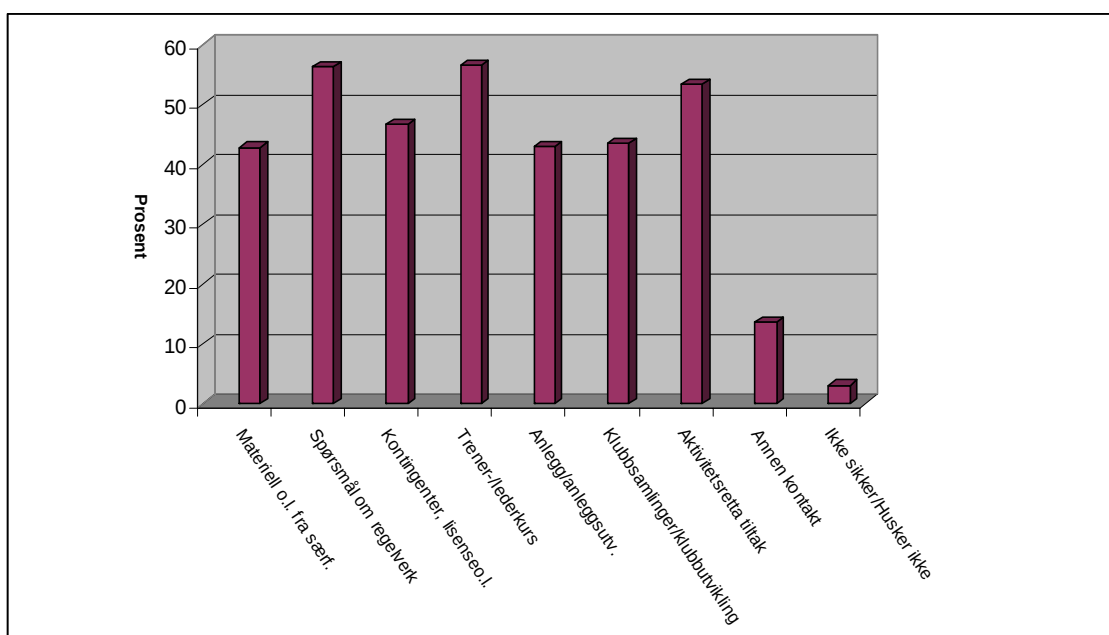
Vi ba videre lagene/gruppene angi hvor ofte de i løpet av det siste året hadde vært i kontakt med særforbundet angående barne- og ungdomsarbeidet.

Tabell 25 *Lagene/gruppenes angivelse av hvor ofte de i løpet av det siste året har vært i kontakt med særforbundet, dvs. kretsen eller sentralt, når det gjaldt barne- og ungdomsarbeidet. Prosent*

Svært ofte	10
Ganske ofte	23
Av og til	30
Ganske lite	23
Ikke i det hele tatt	11
Ikke sikker	2
Sum/N	100/600

Vi ser at det store flertall har kontakt med særforbundet om barne- og ungdomsarbeidet i løpet av et år; kun 11 % hadde ikke kontakt i det hele tatt. Lagene/gruppene har imidlertid ikke kontakt med særforbundet svært ofte; ”av og til” kan kanskje stå som en samla vurdering av hyppigheten. Og det er de større lagene som har hyppigst kontakt. Derimot er det ingen klar sammenheng mellom andelen av lagets/gruppas virksomhet som er rettet mot barn og ungdom og kontakthypigheten med forbundet om barn og ungdom.

Figuren nedenunder illustrerer i hvilke forbindelser lagene/gruppene har kontakt.

Figur 16 I hvilken forbindelse laget/gruppa hadde vært i kontakt med særforbundet det siste året når det gjaldt barne- og ungdomsarbeidet.. (N=523)

Vi ser at kontaktflaten er relativt brei, både ved at laget/gruppa henvender seg til forbundet med spørsmål om regelverk, kontingenter, lisenser og lignende, og at forbundet bidrar med kompetanseoverføring i form av trener-/lederkurs, klubbutviklingsprosesser, kunnskap om anleggsutvikling, og også med materiell. Videre ser vi at over halvparten angir at de har kontakt om aktivitetsretta tiltak. Vi ba spesifikt de som oppga å ha kontakt i forbindelse med trener-/lederkurs og klubbssamlinger, om å angi hvem som var arrangør av disse tiltakene.

Tabell 26 *Hvem som har arrangert trener/lederkurs eller klubbsamlingene. Prosent (N=360)*

Arrangert av særforbundet som et tilbud til lagene/klubbene i lokalområdet/kretsen	64
Arrangert av laget selv, men med støtte økonomisk og kompetansemessig fra særforbundet	37
Arrangert av lag i lokalmiljøet/sonen/kretsen	51
Arrangert av andre (idrettskrets/private/offentlige)	17
Ikke sikker/ingen av delene	7

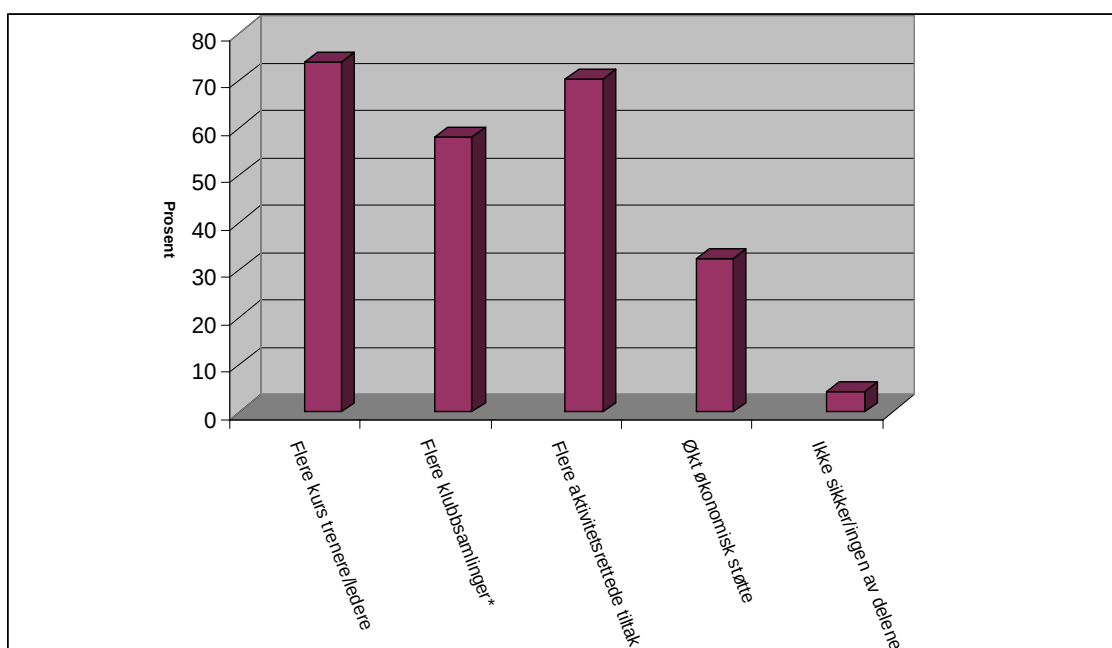
Det er nesten 2/3 som oppgir at tiltakene er arrangert av særforbundet som et tilbud til lokale lag, og drøyt halvparten at tiltaket er arrangert av lag(ene) i lokalmiljøet. Videre angir 37 prosent at laget selv har arrangert tiltaket, men med ressursmessig støtte fra særforbundet. Svarene her sammenfaller til dels med hvordan særforbundene selv angir at de har brukt aktivitetsmidlene, sjøl om vi her ikke spurte spesifikt om disse midlene. Det er ikke slik at det kun er de som kjenner til ordningen med tiltaksmidler (jfr. nedenfor), som oppgir klubbsamlinger og trener-/lederkurs. Klubbsamlinger og trener-/lederkurs er kompetansetiltak som det satses bredt på i særforbund, også med andre midler enn aktivitetsmidlene. Dette gjelder enten tiltakene er arrangert av forbundet, av det lokale laget med støtte fra særforbundet, av kun de lokale lagene, eller i en kombinasjon av disse formene (over 1/3 krysset av for at de var både sentralt og lokalt arrangert). Vi kan følgelig si at det er en del kontakt mellom lokalnivå og regionalt/sentralt nivå i særforbundet, og at det er et visst sammenfall i satsingsområder og strategier mellom nivåene.

Har ordningen med tiltaksmidler via særforbund virket inn på disse forhold, slik særforbundene angir at de har? Siden vi antok at den direkte kjennskapen til ordningen med tiltaksmidler var relativt begrenset på lokalnivå, ble respondenten bedt om å gi sitt inntrykk av om særforbundets generelle satsing på lokal barne- og ungdomsidrett hadde endret seg de siste fem årene, dvs. fra 2002. Graden av endring antok vi indirekte ville kunne spores til innføringen av ordningen med aktivitetsmidler fra og med år 2003. Her må det understrekes at også andre faktorer som for eksempel automatmidler – som man i stor utstrekning må bruke på barn og unge i følge konsesjonen – kan spille inn. Videre har nok et generelt økt fokus på den lokale barne- og ungdomsidretten, og spesielt på frafallet i ungdomsåra, betydning. Likevel, våre intervjuer og særforbundsundersøkelsen indikerer klart at innføringen av ordningen med aktivitetsmidler i 2003 og seinere presiseringer av målsettingen med denne, har bidratt til å skjerpe fokuset på barne- og ungdomsarbeidet i forbundene. Og på lokalnivå finner vi til dels gjenklang for denne endringen. Omkring halvparten av de som har gitt en vurdering (eksklusive de 'ikke sikre'), mener at det har vært en økning i særforbundets satsing, fire av ti at det har vært uendret, mens færre enn en av ti at den har blitt redusert.

Tabell 27 *Lagenes/gruppenes inntrykk av om særforbundets satsing på den lokale barne- og ungdomsidretten de siste 5 årene (fra 2002) har økt, har vært uendret, eller er redusert. Prosent (N=600)*

Økt	44
Uendret	36
Redusert	6
Ikke sikker	14
Sum	100

De mindre lagene/gruppene er de som i størst grad oppgir at de ikke er sikre, mens de store lagene/gruppene angir i større grad at satsingen har økt. Lagenes/gruppenes innsats overfor barn og unge synes å bety lite når det gjelder vurderingen av om særforbundet strategier overfor barn og unge har endret seg. Om vi går dypere inn i materialet og ser på enkeltforbund, finner vi at det er relativt nye idretter med et klart fokus på å rekruttere barn og ungdom, samt noen mer tradisjonelle idretter, som i utgangspunktet har lav andel barn og unge, som er de som særskilt rapporterer om en økning i særforbundets strategiske fokus. Og økningen rapporteres på flere områder (se figur).

Figur 17: *Andelen av lederne på lokalnivå som angir at den økte satsingen fra særforbundshold har skjedd i form av følgende tiltak. Prosent (N=265)*

Av de alternativene som ble framlagt for respondentene, ser vi at det er kurs for trenere og ledere samt aktivitetsretta tiltak som har økt mest, fulgt av klubbsamlinger/klubbutviklingsprosesser. Direkte økonomisk støtte har i mindre grad økt. Det var videre den direkte økonomisk støtten som i størst grad hadde blitt redusert, blant de som oppga at de hadde registrert en reduksjon i særforbundets satsing på lokale barne- og ungdomstiltak. Støtten handler altså i all hovedsak om ulike kompetansehevende tiltak overfor lokalnivået. Vi ser også at andelen som oppgir aktivitetsretta tiltak er klart lavere i forhold til de andre tiltakene enn det som kom fram i NIFs statistikk for ordningen (jfr. 5.1). Dette kan enten skyldes at mange av de andre tiltakene er arrangert med "andre" midler, eller at en lokalt kategoriserer tiltakene noe ulikt i forhold til kategoriseringen på særforbunds nivå. Siden dette er en ordning som i utgangspunktet skal gå direkte til aktivitetskapende tiltak for barn og ungdom, kan det hende at særforbundene i stor grad, særlig der de er usikre, rubriserer tiltaket under aktivitetstiltak, mens en på lokalt nivå anser tiltakene mer som kompetanseheving i form av kurs og klubbsamlinger.

Til tross for at svarkategoriene her er gitt og følgelig til dels kan anses som ledende, er det likevel klart at den økte fokuseringen på og strategiske dreiningen mot det lokale barne- og ungdomsarbeidet, som særforbunds nivået rapporterer om som et resultat av aktivitetsmidlene, kan gjenfinnes lokalt. Men i hvilken grad har dette bidratt til en ressursmessig allokering i retning lokale barne- og ungdomstiltak i særforbundene?

6.2 Ressursbruk i særforbundene

Hensikten med øremerking av midler er at bestemte formål skal tilgodeses. Aktivitetsmidlene, post 3-midlene som disse omtales i mange av idrettsorganisasjonene, skal gå til breddetiltak for barn og unge. Gjennomgangen tyder på at det faktisk også skjer. Forbundene bruker i hovedsak de midler man får gjennom denne bevilgningen til virksomhet for barn og unge innen breddeidrett. I hvilken grad dette også innebærer en reell styrking av satsning rettet mot denne målgruppa, er et annet spørsmål. Det må vurderes på bakgrunn av idrettsorganisasjonenes samlede prioritering av økonomiske ressurser.

I gjennomgangen som følger skal vi se på i hvilken grad idrettsforbundene faktisk har styrket sin breddesatsning for barn og unge. Det har vi gjort på bakgrunn av svar på spørreundersøkelse, intervju materiale, regnskapstall, og til dels årsmeldinger.

Det ideelle ville ha vært å la regnskaper og årsmeldinger gi oss svarene på dette. I noen grad har vi gjort det ved å se på hvordan forbundenes satsninger på barn og unge har utviklet seg i forhold til økonomien totalt sett. Det viser seg imidlertid at den måten som regnskapene er satt opp på gjør det vanskelig å hente ut så presise svar som ønskelig om dette. Særforbundene har ikke registrert sin breddesatsning for barn og ungdom som et eget kostnadssted, men har fordelt ressursbruken til dette på ulike kostnadsarter, -steder og prosjekter. Et nøyere studium av dette ville krevd at man gikk nøye ned i avdelings- og prosjektrengnskaper, og kanskje også bilag. Men selv ikke en slik tilnærmingssmåte ville gitt et garantert riktig bilde ettersom ulike satsninger til dels kan være integrert i

aktivitetsmessig forstand. For eksempel vil mange arrangementer kunne være rettet mot bredden både blant unge og voksne. Vår vurdering av om aktivitetsmidlene fører til en reell styrking av idrettens satsning blant barn og unge vil følgelig måtte baseres på ulike typer av datamateriale.

Spørsmålet vi har stilt oss er hvordan aktivitetstilskuddet påvirker det *økonomiske omfanget* av organisasjonenes satsning på breddeidrett, barn og ungdom. Hva betyr disse pengene, og i hvilken grad finner man systematiske variasjoner mellom organisasjonene? Først skal vi kort se på sammenhengen mellom økonomisk satsing på barn og ungdom og andelen barn og ungdom i forbundene.

6.2.1 Økonomisk satsing på barn og ungdom

Ovenfor så vi at i snitt utgjør barn og ungdom (6-19 år) 42 % av særforbundenes medlemsmasse, varierende fra 81 % til 3 %. Om vi ser på hva som blir brukt på breddeidrett for barn og ungdom, slik disse tallene er oppgitt i særforbundsundersøkelsen¹³, er det i gjennomsnitt 4,5 mill. kr. Og om vi ser andelen til barn og unge av til totale inntekter i 2006, så er gjennomsnittet 18 %, med 2 % som det laveste og 45 % som det høyeste. Det kan være flere grunner til forskjellen mellom andel barn og unge, og penger brukt på denne gruppen. For det første spurte vi spesifikt etter det som ble brukt på breddidrett for barn og ungdom, noe som utelater de mer spissa ungdomssatsingene. Videre er det jo også slik at satsingsområder som toppidrett er mer kostnadskrevende enn breddeidrett for barn og ungdom, og følgelig tar mer av budsjettet enn andelen utøvere skulle tilsi. For det tredje så kan det være slik at en del av de administrative kostnadene som også omfatter barne- og ungdomsidretter, ikke er inkludert i det oppgitte beløpet, til tross for at vi spurte om hvor mye en "totalt sett anslo ble brukt i 2006 på breddeidrett for barn og ungdom". Men hvor stor er sammenhengen mellom andelen barn og unge og ressursene brukt på denne gruppa?

Tabell 28 *Andelen barn og unge av medlemstallet i 2005 fordelt etter andel ressurser brukt på breddidrett for barn og unge av totalinntekten. Prosent*

Andel barn og unge i 2005	Andel ressurser brukt på breddidrett for barn og unge av totalinntektene				Sum/N
	0-10 %	11-20 %	21-30 %	Over 30 %	
0-25 %	40	30	20	10	100/10
26-50 %	10	80	0	10	100/10
Over 50 %	0	57	29	14	100/14

13 Vi ba respondenten avrunde til nærmeste 1000 kr., noe som av enkelte ble oppfattet som å oppgi tallet i tusen kroner. Slike feil var det imidlertid mulig å korrigere for i forhold til de aktuelle særforbundenes regnskap.

Ikke overraskende, er det en viss sammenheng mellom andel barn og unge, og hvor mye en bruker på breddeidrett for barn og unge i forhold til totalinntektene. Mer overraskende er det kanskje at sammenhengen ikke er sterkere. For eksempel oppgir over halvparten av de særforbund som har mer enn halvparten barn og unge som medlemmer, at de ikke bruker mer enn mellom 11 og 20 % totalt av inntektene på breddeidrett for barn og unge. Nå kan jo dette forholdet skyldes at særforbundene nettopp har en høy andel barn og unge og følgelig ikke trenger å investere ytterligere ressurser på dette området; det er de lokale lagene som tilrettelegger for barne- og ungdomsaktiviteten. Særforbundene jobber i hovedsak med å administrere konkurranseidrett fra et visst nivå og oppover

Tallene ovenfor indikerer at den ressursmessige fokuset i særforbundene ikke står helt i stil med medlemsmassens fordeling. Ordningen med aktivitetsmidler til barn og unge via særforbund er blant annet tenkt å bidra til å rette opp den skjevheten, blant annet ved at flere ressurser blir rettet mot barne- og ungdomsarbeidet.

6.2.2 Endra økonomisk prioritering?

Hvordan påvirker aktivitetstilskuddet det *økonomiske omfanget* av organisasjonenes satsning på breddeidrett, barn og ungdom? Hva betyr disse pengene, og i hvilken grad finner man systematiske variasjoner mellom organisasjonene?

På den ene side kan spørsmålet stilles om idrettsorganisasjonene ved bruk av øremerkede post 3 midler har økt sin satsning på dette feltet? Har disse pengene ført til at det *benyttes mer økonomiske ressurser* på dette feltet, eventuelt også at de utløser bruk av mer ressurser utover aktivitetsmidlene? På den annen side kan det også tenkes at aktivitetsmidlene har hatt *små økonomiske effekter* på organisasjonenes satsning på breddeaktivitet for barn og ungdom. Det kan skje ved at de ekstra ressursene fra denne tilskuddsordningen har ført til såkalt ”crowding out” effekter, dvs. at penger som før ble brukt til dette formål, nå omfordeles til andre formål. I så fall får man ikke mye ekstra ressurser til dette feltet, og effektene blir gjerne ikke så store.

Tabellen nedenfor danner utgangspunkt for vår drøfting. Tallene i denne er hentet dels fra regnskaper, dels fra den web-baserte nettundersøkelsen. Når det gjelder vurderinger av hvordan satsningen på barn, ungdom og bredde har endret seg de siste årene, har vi måttet nøye oss med en kvalitativ sammenfatning av de inntrykk som gis ut fra materialet.

Tabell 29 Endring på økonomiske nøkkeltall i 10 forbund

Størrelse forbund	Inntektsendring tre siste år (2002-2005 eller 2003-2006)	Tilskudd som andel av inntekter (a)	Andel kostnader bredde barn og ungdom (b)	Tilskudds- andel i rel. til bredde- andel (b/a)	Vurdering av endring mht. satsning på barn, ungdom og bredde de siste årene (kvalitativ vurdering basert på regnskaper og intervjuer)
Stort	+ 85 %	1,4 %	10,8 %	0,1	Sterk vekst
Stort	- 9 %	2,6 %	21,9 %	0,1	Betydelig nedgang
Stort	- 2 %	7,0 %	15 %	0,5	Moderat nedgang
	(Budsjett for 06)		(estimert)		
Middels stort	+ 27 %	6,0 %		0,2 (estimert)	Moderat økning
Middels stort	+ 90 % (just. for ekstraordinære)	2,4 %	13,4 %	0,2	Moderat økning
Middels stort	Sterk vekst (vurdering)	11,6 %	29,5 %	0,4	Sterk vekst
Middels stort	+ 14 %	3,5 %	10,9 %	0,3	Sterk vekst
Lite	+ 28 %	16,6 %	10,5 %	1,6	Sterk vekst
Lite	+ 140 %	19,1 %	19,0 %	1,0	Sterk vekst
Lite	NA	9,4 %	22,9 %	0,4	Uklart, antagelig vekst

Tabellen viser en betydelig variasjon mellom idrettsorganisasjonene langs de fleste dimensjoner. Med enkelte unntak har de fleste organisasjonene inntektsvekst for siste treårsperiode som vi har regnskapstall for. Noen har en særdeles sterk vekst, og de fleste har i hvert fall høyere vekst enn prisveksten som har ligget rundt 4,5 prosent over treårsperioden. Tilskuddets andel av samlede inntekter varierer i intervallet 1,4 til 19,1 prosent. Organisasjonenes bruk av økonomiske ressurser i breddesatsning for barn og ungdom varierer også mye, fra om lag 10 til 30 prosent. Endelig konstaterer vi også at om en ser hvordan den økonomiske satsning på breddeaktivitet for barn og ungdom over tid utvikler seg, ser vi at også her er det betydelige variasjoner. Ganske mange har økt sin satsning på dette feltet betraktelig, men en finner også organisasjoner som har hatt bare liten vekst eller antageligvis nedgang i sin satsning på dette feltet.

Vi ser at for de tre store forbundene har deres satsning på bredde for barn og ungdom gått i litt ulik retning etter at ordningen med aktivitetsmidler kom. Det ene uttrykker at aktivitetsstilskuddet har motivert til en mer fokusert satsning på bredde blant barn og ungdom. Samtidig går det også klart frem at det brukes mye mer ressurser enn det aktivitetsmidlene bidrar med på dette feltet, men over tid har den spesielle satsningen på

barn og ungdom økt om lag tilsvarende som aktivitetsmidlene og kanskje enda litt mer. Et annet stort forbund betrakter aktivitetsmidlene som ”krydder”, eller om man vil toppfinansiering, til en allerede bred og omfattende satsning. Selv om forbundet slik sett ikke øremerker pengene til avgrensede ”aktivitetsmiddelprosjekter”, men integrerer dem i eksisterende strategier og aktiviteter, har organisasjonen prosedyrer og koordinering som må antas å bevisstgjøre organisasjonen på bruken av disse midlene. Hvorvidt aktivitetsmidlene i seg selv bidrar til en i økonomiske termer kvantitativt økt satsning på barn og ungdom er imidlertid mer usikkert om en ser på endringer over tid i ressursbruken. Driftskostnadene totalt sett har i nominelle beløp omtrent stått stille fra 2002 til 2005. På områder som er særlig tett knyttet til breddeidrett og aktivitet blant barn og unge, har kostnadene avtatt i samme tidsrom som aktivitetsmidlene har økt. Det tredje forbundet har hatt en relativt flat økonomisk utvikling. Forbundet er i økonomisk forstand klart mindre enn de to øvrige forbundene. Driftskostnadene har økt lite og de budsjettposter som er særlig relatert til barn og ungdom og bredde, har falt noe i absolutte størrelser og i prosent.

Forskjellen mellom de tre forbundene ligger i deres generelle økonomi, der det forbundet som gradvis har økt sin satsning, samtidig har fått en bedre totaløkonomi. De forbundene hvor man ikke kan spore noen økt satsning i regnskapene, sliter derimot på sikt med å holde oppe en økonomi som kan bære det nåværende aktivitetsomfang. Forbundets generelle økonomiske situasjon kan i enkelte tilfeller se ut til å være en viktig faktor for hvorvidt aktivitetsmidlene følges av en økt økonomisk satsning på barn, ungdom og bredde.

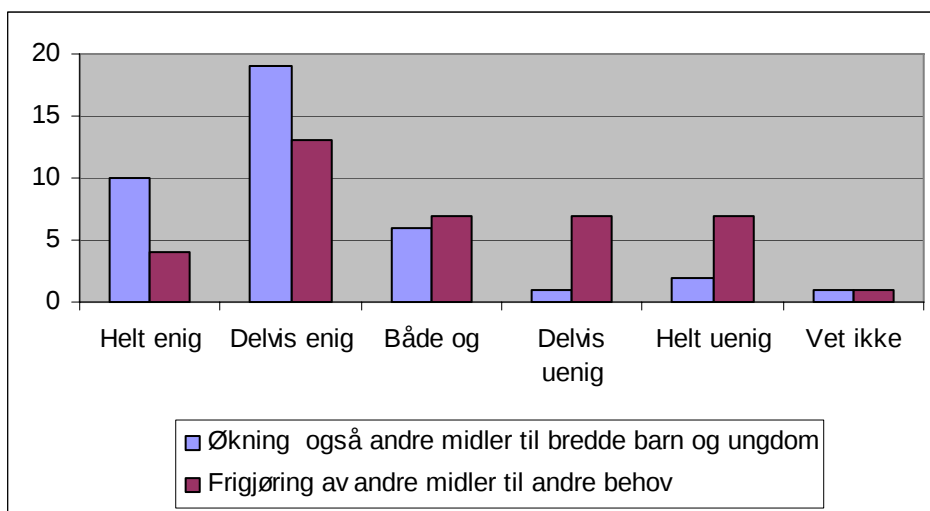
For *mellomstore og små organisasjoner* er imidlertid sammenhengen mellom generell inntektsvekst og endret satsning på breddeidrett for barn og ungdom til dels markert. Muligens henger det sammen med at for mange av disse forbundene sitt vedkommende, utgjør tilskuddet fra aktivitetsmidlene en større del av organisasjonens økonomi. Et interessant mål på hva tilskuddet slik sett betyr, fremgår av tallene som beskriver tilskuddets inntektsandel sett i relasjon til omfanget av den samlede breddesatsning overfor barn og ungdom, som igjen sees i relasjon til inntektene. Er denne lav betyr det at tilskuddet bare dekker en liten andel av breddesatsningen og vice versa. Med enkelte unntak, konstaterer vi at for de mellomstore og små idrettsorganisasjonene er aktivitetsmidlene forholdsvis mye viktigere for den samlede satsningen på barn og unge enn for de store forbundene. Det kan se ut til at flere av disse har fått et ekstra løft i sin satsning på barn og ungdom på grunn av disse midlene.

I en individuell idrett utgjør aktivitetsmidlene omkring femteparten av organisasjonens totalbudsjett. Budsjettert egenandel er klart mindre enn tilskuddet, men utgjør likevel en betydelig andel. Aktivitetsmidlene har medført at man gjør ”sinnsykt mye mer for ei gruppe som en tidligere gjorde lite for”. En viktig faktor har også vært en økt satsning på infrastruktur. Organisasjonen har i stor grad blitt en barne- og ungdomsorganisasjon. Samlet ressursbruk fra 2002 til 2005 har økt omtrent tilsvarende som aktivitetsmidlene. I et annet raskt voksende forbund, særlig når det gjelder aktivitet blant barn og ungdom, svarer tilskuddet til 12 % av driftskostnadene, og en regner med at egenandelen fra forbundet dekker noe mer enn halvparten av kostnadene. Bredde og barn og ungdomsaktivitet utgjør nærmere halvparten av budsjettet. Et tredje forbund som i

utgangspunktet har relativt få yngre medlemmer, har nå også kunnet satse systematisk på bredde på grunn av disse midlene. ”Kontingenten (som delvis skal gå til bredde) og post 3 midlene har gjort at en kan satse både på bredde og topp”. En har de siste årene i hvert fall beholdt sitt antall medlemmer under 20 år.

Disse forholdene kan knyttes til flere forhold. En bevisst strategi har naturligvis vært viktig, men det er nærliggende å se det relativt sett betydelige økonomiske tilskudd som aktivitetsmidlene innebærer i flere av disse organisasjonene, som en faktor som har muliggjort en slik strategisk satsning. Rent økonomiske mekanismer spiller altså en rolle. Tidligere har det ikke i samme grad vært mulig å satse bredt på grunn av disse organisasjonenes smale økonomiske basis, der mye av pengene har gått til å drive organisasjonen, til konkurranseidrett og til elite. Aktivitetsmidlene utgjør i flere av disse organisasjonene friske penger og en betydelig andel av inntektene, og muliggjør dermed en ekstra innsats. I de store forbundene som driver i en større skala, er for eksempel basiskostnadene til administrasjon alt er dekket. Dessuten har man gjerne fra før en breddesatsning. I disse forbundene kan pengene like godt gå til å dekke deler av eksisterende satsninger som til nysatsninger. Grensenytten for breddesatsningen ved å få ekstra penger kan for de organisasjoner som ønsker å satse på dette, slik sett antas å kunne bli større for små og mellomstore organisasjoner enn for de store.

For å sammenfatte kan vi konstatere at man for flere forbunds vedkommende tydelig kan lese ut fra regnskapene at de har økt sin satsning på barn, ungdom og bredde. For andre forbund er det mer uklart om disse pengene har ført til at mer økonomiske ressurser kanaliseres til dette området. Det er som drøftet foran antagelig litt annerledes mekanismer for hva som styrer bruken og effekten av midlene i store organisasjoner enn i de mindre.

Figur 18 Effekter av aktivitetsmidlene på ressursbruk i forbundene. Absolutte fordelinger.

Figuren over som er basert på spørreskjemaet fra 39 forbund, utdyper dette mønsteret. På den ene side (ifølge de blå søylene) sier om lag 3/4 av idrettsorganisasjonene seg helt eller delvis enig i at aktivitetsmidlene har hatt en *additiv* effekt på ressursbruken. De har utløst en ytterligere økonomisk satsning på breddeidrett blant barn og ungdom. Med andre ord har tilskuddsordningen hatt en klart ressursmobiliserende effekt. På den andre siden (ifølge de røde søylene) er det også en god del organisasjoner, vel 2/5 som mener at aktivitetsmidlene har hatt en "*crowding out*"-effekt (eller substitusjonseffekt). De har frigjort midler som kan brukes til andre behov. De har med andre ord ved delvis å finansiere eksisterende virksomhet bidratt til at andre behov dekkes.

Nå er ikke disse kategoriene gjensidig utelukkende. Vel halvparten av de som peker på en additiv effekt peker også på substitusjonseffekter. Det behøver ikke å ligge en selvmotsigelse i dette. Det kan blant annet ha med bruken av administrative ressurser å gjøre. Mange særforbund, særlig blant de som påtagelig har satset på dette, peker på det administrative merbehovet som aktiviteten skaper og som ikke dekkes av aktivitetsmidlene. Som nevnt mener således 2/3 av organisasjonene at en effekt av ordningen har vært økt administrativt arbeid. Dette vil fra organisasjonenes side også kunne betraktes som en ressursmessig satsning på barn og unge.

Oppsummeringsvis kan vi konstatere at aktivitetsmidlene bidrar til en netto økt økonomisk satsning på barn, ungdom og bredde i mange organisasjoner, men ikke i alle. Det kan være flere forhold som forklarer forskjeller mellom ulike forbund med hensyn til i hvilken grad disse øremerkede midlene bidrar til økt ressursbruk i det felt midlene rettes mot. Foran har vi for det første pekt på at idrettsorganisasjoners generelle økonomiske utvikling kan være en forklaring på om de har satset mer eller ikke. I den grad økonomien tillater det føres "friske" penger inn i satsninger. Dersom organisasjonen derimot har større problemer med å få ressursene til å strekke til, kan det være mer fristende å la midlene gå til inndeckning av eksisterende aktiviteter. For det andre har vi pekt på den relativt store betydning som disse midlene kan ha i mindre og mellomstore forbunds budsjetter i forhold til store forbunds budsjetter. Dette er et forhold som nok først og fremst handler om at med trange budsjetter fra før og gjerne også et betydelig utviklingspotensial, så kan det være mer umiddelbare og synlige gevinster å hente ut i økte bredde tiltak for denne gruppen forbund.

6.3 Oppsummering

Aktivitetsmidlene synes å ha bidratt til å dreie fokus mot barne- og ungdomstiltak i særforbundene. Midlene har blitt nyttet i tråd med eksisterende planer og strategier, men også bidratt til å øke fokus på, og til dels nyorientering av strategiene for tiltak for breddeaktivitet for barn og ungdom. De har også bidratt til å bedre kontakten mellom sentral- og lokalnivå i forbundet. Det er et visst sammenfall i satsingsområder og strategier mellom nivåene. Og innføringen av tiltaksmidlene synes å være en viktig faktor her.

Både kurs for trenere/ledere, klubbsamlinger og aktivitetsretta tiltak er her viktig. Vurderingen av omfanget av den siste kategorien synes å sprike noe, et sprik som

kanskje kan forklares med at særforbundene av taktiske grunner rubriserer mange tiltak under kategorien ”aktivitetsretta”, mens en lokalt vurderer tiltakene mer som kompetanseheving.

Når det gjelder om ordningen også har bidratt til en ressursmessig dreining i forbundene, er vurderingen noe mer varierende. Vi har tidligere sett at en oppga å legge inn omtrent tilsvarende av det en søker om som egenandel i ordningen, dvs. omkring 200 millioner kroner i løpet av de fire første årene. Disse midlene viser til en reell netto økt økonomisk satsning på barn, ungdom og bredde i mange forbund, men ikke i alle. Særskilt organisasjonens økonomiske utgangspunkt synes å være viktig for om en klarer å få til en additiv effekt av aktivitetsmidlene; stramme økonomiske rammer gir lite handlingsrom i så måte.

7 Aktivitets- og kompetansemessige resultater på lokalnivå

Som påpekt tidligere er det vanskelig å skille ut den rene effekten av ordningen for eksempel i forhold til veksten i antall barn og unge i særforbundet. Det er mange kontekstuelle forhold som her kan spille inn, og som vi ikke har mulighet å kontrollere for. Dette gjelder blant annet generell popularitet til en idrett, klimatiske variasjoner, andre finansieringskilder for barne- og ungdomssatsingen som automatpenger og LAM-ordningen, osv. Videre er det jo slik, som vi så i forrige kapittel, at noen forbund kun har lagt disse midlene ”opp på” eksisterende lokale barne- og ungdomstiltak, og det er følgelig vanskelig å identifisere akkurat denne ordningens effekt. Vi kan imidlertid si noe om hvordan særforbundene og lagene/gruppene vurderer resultatene av ordningen, både når det gjelder kvantitative størrelser, som økning i aktivitet for målgruppen, og i form av kvalitative størrelser, som bedret kvalitet i barne- og ungdomsarbeidet. Først skal vi imidlertid gjøre en enkel lineær regresjonsanalyse for å se om vi kan identifisere hvilke faktorer ved særforbundene som virker inn på aktivitetsvekst blant barn og ungdom.

7.1 Bakgrunnsfaktorer som kan forklare aktivitetsvekst

Hva kan forklare vekst i omfanget av barn og unge i særforbundene? Her er det som nevnt mange faktorer som er relevante. Ovenfor nevnte vi noen eksterne faktorer. I analysen her har vi imidlertid valgt ut noen interne variabler, som kjennetegn ved forbundet, økonomisk tilskudd og egeninnsats, og antall deltakere på tiltak innen ordningen, for å se om disse forklarer noe av veksten blant barn og unge. Disse uavhengige variablene er satt inn i en regresjonsmodell der både absolutt og relativ vekst i antall barn og unge er avhengig variabel (jamfør vedlegg).

Analysen viser at for den relative veksten i antall barn og unge, har faktorer som stor vekst i tilskuddet sett i forhold til antall barn og unge, og lav andel barn og unge, en klar effekt. Analysen viser imidlertid at det er andre momenter enn de som er inkludert i modellen, som i hovedsak kan forklare variasjonen i den relative veksten i antall barn og unge i særforbundene; modellens forklarte varians er under 25 prosent. Forhold som motesvingninger, klima og lignende kan for et mindre forbund forklare en fordobling i antall barn og unge. En slik vekst vil følgelig ha en betydelig påvirkning på den relative veksten når en ser alle forbund under ett. Slike endringer synes å ha mindre å si for den absolutte veksten av barn og unge i særforbundene. Derimot har kjennetegn ved forbundet betydning når det gjelder den absolutte effekten: Både antall voksne, og i særlig grad antall barn og unge, dvs. samlet sett forbundets størrelse før iverksettelsen av ordningen, har positiv effekt på absolutt vekst i antall barn og unge. Økonomiske innsatsfaktorer som vekst i egenandelen og vekst i støtte fra ordningen, har imidlertid tilnærma ingen effekt.

Vi kan følgelig konkludere med at for den absolutte veksten i antall barn og unge er det kjennetegn ved forbundet før ordningen trådet i kraft som har betydning, mens for den relative veksten i antall barn og unge har også støtten en viss betydning. Dette indikerer videre at for store forbund har støtteordningen begrensa betydning for den registrerte veksten blant barn og unge; forklaringen kan i all hovedsak knyttes til forhold som betydelig økonomi og en veletablert struktur i utgangspunktet, ressurser som gjør det lettere å fange opp og realisere en aktivitetsvekst blant barn og unge. En videre tolkning vil være at for mindre forbund, som opplever kraftig relativ vekst blant barn og unge, har støtteordningen hatt en avgjørende betydning.

Nedenfor skal vi gå nærmere inn på aktivitetsnivået, blant annet relatert til faktorer som ikke er inkludert i modellen ovenfor.

7.2 Særforbundenes vurdering

I forrige kapittel drøftet vi de strategiske og organisatoriske resultatene på forbundsnivå av ordningen med aktivitetsmidlene. Nedenfor skal vi se på de aktivitets- og kompetansemessige resultatene, slik særforbundene vurderer det. Vi ba respondentene i særforbundene ta stilling til ulike påstander om de aktivitetsmessige virkningene av aktivitetsmidlene. Tabellen nedenfor gir resultatene.

Tabell 30 *Hvor enig eller uenig særforbundene er i følgende påstander om aktivitetsmessige virkninger av aktivitetsmidlene. Prosent (N=39)*

	Helt enig	Delvis enig	Både og	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke	Sum
Aktivitetsmidlene har ført til en reell styrking av barne- og ungdomsaktiviteten	80	15	5				100
Aktivitetsmidlene har ført til etablering av nye særgrupper og lag	42	25	8	17	8		100
Aktivitetsmidlene har ført til utvidet aktivitetstilbud for barn og ungdom	82	18					100
Aktivitetsmidlene har ført til en vekst i antall aktive barn og ungdom	72	13	10	3		3	101
Aktivitetsmidlene har begrenset frafallet i ungdomsalder	41	26	10	8		15	100

Aktivitetsmidlene har bidratt til en reell styrking og utvidelse av tilbudet til barn og ungdom. De har også i stor grad bidratt til vekst i antall aktive barn og ungdom, i følge særforbundene. Som vi kommenterte tidligere, har det vært en registrert vekst i andelen barn og ungdom i særforbundene fra 2002 til 2005. Og de forbundene som er helt enig i påstanden om aktivitetsvekst som følge av aktivitetsmidlene, har en gjennomsnittlig

vekst i andelen barn og ungdom på drøyt 25 %. På den andre siden har også de få forbundene som er mer skeptisk til denne påstanden, en betydelig vekst, noe som kan tyde på at disse ikke knytter den faktiske veksten til aktivitetsmidlene. Men flertallet gjør det. Når det gjelder etableringen av nye grupper og lag, og begrensingen i frafallet i ungdomsalderen, så er svarene ikke entydige, men fortsatt sier omkring 2/3 seg helt eller delvis enig i disse påstandene.

Aktivitetseffektene synes å være betydelige i følge særforbundene. Men hva med kompetanseffektene?

Tabell 31 *Hvor enig eller uenig særforbundene er i følgende påstander om kompetansemessige virkninger av aktivitetsmidlene. Prosent (N=39)*

	Helt enig	Delvis enig	Både og	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke	Sum
Aktivitetsmidlene har direkte eller indirekte ført til en styrking av konkurranseidrett og prestasjonsnivå blant ungdom	10	33	18	21	18		100
Aktivitetsmidlene har ført til at vi har fått et bedre studie og utdanningsopplegg i vårt forbund	46	31	18	3	3		101
Aktivitetsmidlene har ført til en økning i antall trenere/instruktører på regionalt/lokalt nivå	69	23	3	3	3		101
Aktivitetsmidlene har ført til flere kompetente ledere på klubbnivå	44	28	18	3	3	5	101
Aktivitetsmidlene har ført til en styrking av måten våre klubber drives på	44	26	21	5		5	101

Også aktivitetsmidlenes virkning på kompetansen både på forbunds- og lagsnivå synes markant: Mer enn 2/3 av forbundene er helt eller enig i fire av de fem påstandene om kompetanseffekter, der særskilt økningen i antall trenere/instruktører på regionalt/lokalt nivå blir framhevet. Når det gjelder påstanden om midlenes direkte eller indirekte virkning på konkurranseidretten og prestasjonsnivået blant ungdom, fordeler svarene seg mer jevnt mellom enig og uenig. Dette er et moment som er mer problematisk fordi det er trukket en grense i NIFs kriterier mot at midlene skal brukes til sentralisert talentutvikling. Forståelsen i særforbundene av dette kriteriet synes videre å være ”strengere” enn det man i utgangspunktet la opp til. I KKDs tilsagnsbrev for spillemidlene blir ikke talentutvikling og -selektering trukket inn i det hele tatt. En er imidlertid opptatt av at midlene skal gå til *lokal* nivået, og ikke til sentrale tiltak for ungdom. Det at omkring fire av ti er enig – delvis eller helt – om at aktivitetsmidlene har bidratt til en styrking av konkurranseidrett og prestasjonsnivå blant ungdom, betyr følgelig ikke nødvendigvis ett brudd med ordningens innretting. Og videre, flere trenere med økt kompetanse vil jo mer indirekte også komme talentutviklingen til gode.

7.3 Vurderingen på lokalnivå

Som vi så ovenfor, er det snudd en tredjedel av lagene som oppgir å være direkte involvert i ordningen med aktivitetsmidler.

Tabell 32 *Ledernes vurdering av hvor viktig støtteordningen er for aktivitetsutviklingen blant barn og ungdom i deres idrettslag/særgruppe. Prosent (N=188)*

Svært viktig	33
Ganske viktig	30
Middels viktig	22
Ganske lite viktig	15
Ikke viktig i det hele tatt	1
Sum	100

På spørsmål om hvordan lederne for disse særlagene/-gruppene vurderer ordningen, svarer 63 % at den er ganske eller svært viktig for aktivitetsutviklingen blant barn og ungdom. Videre angir 22 % at den er middels viktig og 16 % at den er ganske lite viktig eller helt uviktig.

Lagenes vurdering synes følgelig å være i tråd med særforbundene sentralt, om enn kanskje med en noe større reservasjon. Gitt at dette er "nye" ressurser for lokalnivået skulle en kanskje forvente en enda sterkere tilslutning til støtteordningens betydning. I tabellen nedenfor ser vi nærmere på lagenes vurdering av støtten.

Tabell 33. *Lederen i lagene/gruppene vurdering om de er enig eller uenig i følgende påstander om aktivitetsmidlene via særforbund (her omtalt som særforbundsstøtten). Prosent (N = 188)*

	Helt enig	Delvis enig	Delvis uenig	Helt uenig	Ikke sikker	Sum
Særforbundsstøtten har ført til at vårt lags tilbud til barn og unge er blitt utvidet	27	47	12	12	1	99
Særforbundsstøtten har ført til at vårt lag må bruke urimelig mye tid på søknadsskriving og rapportering	8	24	19	48	2	100
Særforbundsstøtten er så liten at den har hatt liten virkning på vårt lags virksomhet	21	37	22	18	2	100
Særforbundsstøtten har ført til at vårt lag har utviklet nye, utradisjonelle tilbud til barn og unge	14	17	22	45	2	100

Svarene her understreker tendensen til at en på lagsnivå er noe mer reservert til virkningen av ordningen enn på særforbunds nivå. På den ene siden er det 74 % som er helt eller delvis enig i at tilbudet til barn og unge er blitt utvidet som følge av støtten. På den andre siden er det 58 % som er helt eller delvis enig i at støtten er så liten at den har

hatt liten virkning på lagets virksomhet. Dessuten mener snautt en tredjedel at ordningen til dels har ført til urimelig mye administrativt arbeid. Og det kan se ut som det er i de forbundene som har lagt opp til at lagene sjøl kan søke på deler av midlene, at det administrative merarbeidet blir trukket fram av flest. Nå skal en ikke overdrive dette poenget siden tilnærma all rapportering og søknadskrivning kan oppfattes som urimelig av allerede hardt pressede frivillige ledere. Og hovedtrekket er at en også på lokalnivået slutter seg til den generelle positive vurderingen av ordningen.

7.4 Oppsummering

Det synes å være en gjennomgående vurdering at aktivitetsmidlene har bidratt til å utvikle og styrke tilbudet til barn og ungdom, og at midlene også har bidratt til en reell økning av antall aktive barn og ungdom. Dette gjelder både på sentralnivå, på regionalnivå, og på lokalnivå blant lagene/gruppene som har vært involvert i ordningen. En viss tendens til en noe mer reservert vurdering på lokalnivå i forhold til sentralnivå finner vi imidlertid.

Man kan videre spørre seg om ikke det er naturlig med en positiv vurdering av en ny støtteordning. Spørsmålet er likevel hvor ”friske” disse midlene er. Ordningen innebar en omfordeling, presisering og øremerking av deler av de midlene som i utgangspunktet ble tildelt til NIF. For særforbundenes del var imidlertid dette til dels nye midler, og har følgelig skapt bedre rammer for breddeaktiviteten for barn og unge i forbundene.

Hvorvidt de har bidratt til en reell økonomisk styrking overfor målgruppen, er som vist noe mer usikkert. Imidlertid har øremerkingen av midlene i seg sjøl og den økte oppmerksomheten om målgruppen som har fulgt med dem, hatt en positiv effekt. Særskilt synes en del nye idretter og/eller idretter med lav andel barn og unge å ha dreid arbeidsinnsatsen som følge av innføringen av ordningen.

Ordningen har følgelig gitt positive resultater både når det gjelder aktivitet blant barn og ungdom, kvaliteten på tilbudet til barn og ungdom, og på fokuseringen og strategiene i særforbundene.

8 Aktivitetsmidlenes betydning – lags- og forbundsspesifikke variasjoner

8.1 Innledning

Vi pekte i forrige kapittel på at særforbund jevnt over uttrykte noe større tilfredshet med støtteordningen enn sær-idrettslagene/-gruppene.¹⁴ En mulig tolkning på det kan være at særforbundene i større grad faktisk nyter godt av tilskuddsordningen enn hva mange lag erfarer. Det kan eksempelvis skje dersom aktivitetsmidlene styrker forbundets økonomi uten at det medfører nevneverdig økt satsning på barn og unge. En annen mulig forklaring kan være at betydningen av midlene og effektene er mer synlige på forbundsnivå. Det kan begrunnes i at man bedre ser helheten på forbundsnivå, og at lagene ikke alltid er klar over hvordan tilskuddet bidrar til barn og ungdomssatsningen. En måte å identifisere slike forbundsvise effekter på, er å sammenligne nærmere hvordan lagene i de ulike forbund vurderer situasjonen. Dette gjøres for om mulig å komme på sporet av hvilke forhold som medfører ulikhet i vurderingene. I dette kapitlet vil vi gå nærmere inn på slike forbundsvise forskjeller.

Det kan imidlertid også være at det er systematiske forskjeller i hvordan ulike typer lag mht. størrelse og breddeprofil evner å dra nytte av en slik tilskuddsordning. Dersom det på tvers av forbund er slik at ulike lagstyper vurderer utviklingen i breddesatsning blant barn og unge ulikt, kan dette i seg selv være årsaker til ulikheter i hvordan tilpasninger og utviklingstrekk arter seg på forbundsnivå. Dersom det derimot er små forskjeller i så måte, kan man anta at vurderingsforskjeller hovedsakelig er relatert til karakteristika ved særforbundene.

I forrige kapittel presenterte vi vurderingene fra lagene samlet, og resultatene var vektet i forhold til det enkelte særforbunds andel av populasjonen. I dette kapitlet går vi altså nærmere inn på lagenes vurderinger, både ut fra kjennetegn ved lagene og ut fra forbundsvise variasjoner. For det sistnevnte forholdet har vi ikke vektet resultatene. Samtidig er utvalgene for de enkelte forbundene, særlig i de mindre idrettene, relativt små. Resultatene må følgelig tolkes med en viss forsiktighet.

¹⁴ Telefonintervjuundersøkelsen rettet seg mot særslag og særgrupper i våre 10 utvalgte forbund (se metodekapitlet). For enkelhetsskyld vil vi i det videre omtale de med fellesbetegnelsen ”idrettslag”.

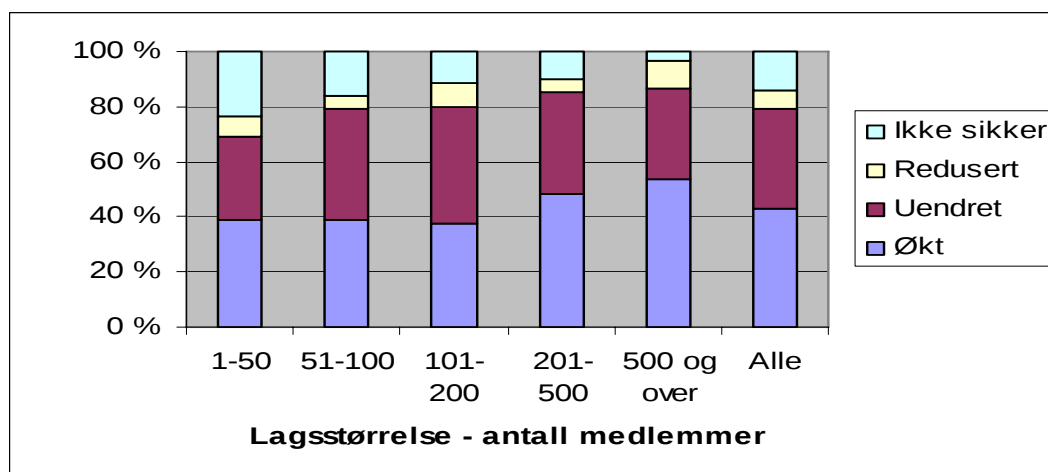
8.2 Karakteristika ved særlagene/særgruppene

Vi skal først se nærmere på i hvilken grad effekter av tilskuddsordningen og lagenes syn på endringer i forbundenes satsning på breddeidrett blant barn og ungdom varierer med forskjeller i lagsstørrelse eller breddeprofil.

Større lag har hyppigere kontakter med sitt forbund om barne- og ungdomsarbeidet enn mindre. Blant lagene med mer enn 200 medlemmer hadde 53 prosent svært eller ganske ofte kontakt med sitt forbund det siste året, mot 22 prosent for lag av mindre størrelse.

Selv om kontaktmønsteret varierer mellom forbund og lag av ulike størrelse, gir ikke dette seg særlige utslag i hvordan ulike typer av lag synes å bli påvirket av forbundenes bredde-satsninger på barn og ungdom. Vi kunne for eksempel tenke oss at lag med mer ressurser og bedre kontakt med forbundet er flinkere til å dra nytte av støttemuligheter fra forbundet. Dette er imidlertid bare i beskjeden grad tilfelle. Det viser seg at noen flere av de mindre og mellomstore lagene enn av de største vurderer aktivitetsmidlene som svært viktige for eget lag. Dette er ikke så overraskende siden små lag ofte har et begrensa ressursgrunnlag, og eventuell støtte fra overliggende ledd blir således av stor betydning. På den andre siden er det flere blant de større lagene som sier at aktivitetsmidlene er ganske viktig for laget. Om vi samler svaralternativene svært viktig og ganske viktig når det gjelder tilskuddsordningens betydning, viser det seg at 71 prosent av lagene med over 200 medlemmer er enig i en slik vurdering, mot 57 prosent av de mindre lagene.

I figuren under ser vi sammenhengen mellom lagstørrelse og hvorvidt man mener at særforbundet har økt sin innsats overfor det lokale barne- og ungdomsarbeidet.

Figur 19 Lag av ulik størrelse og deres inntrykk av hvordan særforbundets satsning på den lokale barne- og ungdomsidretten har endret seg de siste 5 årene (fra 2002) (N=597)

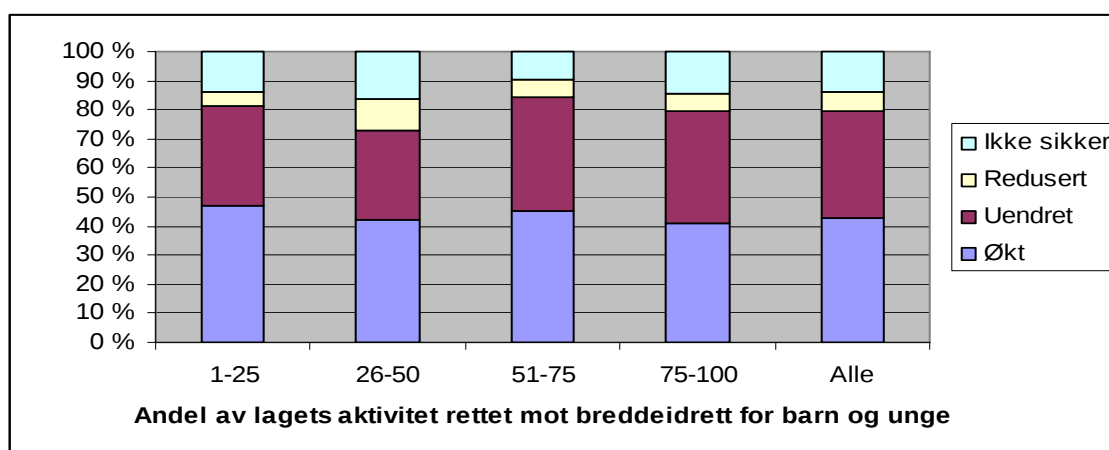
Samlet sett er det, som drøftet i avsnitt 6.1.2, 44 prosent eller om lag halvparten av lagene, om man ser bort fra de som ikke er sikre på hva de skal mene, som hevder at særforbundet har økt sin satsning på den lokale barne- og ungdomsidretten de siste fem årene. Og en større andel av de større lagene enn av de mindre lagene mener å ha

observert en sterkere satsning fra forbundets side. På den andre siden er det flere av de små og mellomstore lagene som er usikre på dette spørsmålet. Den forskjellen som her viser seg henger slik sett antagelig like mye sammen med den generelt tettere kontakten som store lag har med sitt forbund. Alt i alt er det moderate forskjeller mellom store og små lag med hensyn til hvordan de erfarer eget forbunds satsninger på barn og ungdom.

Hvilken betydning har lagenes breddeprofil når det gjelder barn- og ungdomsarbeid for hvordan forbundenes satsning på disse målgruppene erfares? Det kunne være at lag med en sterkere breddeprofil rettet mot barn og unge hadde bedre forutsetninger for å dra nytte av en tilskuddsordning med formål å styrke nettopp barn og ungdomsrelatert breddeidrett.

Lag med mye av sin aktivitet rettet mot bredde blant barn og unge hadde, ikke uventet, også i noen grad hyppigere kontakt med forbundet om barne- og ungdomsarbeidet enn lag med et mer moderat breddeengasjement. Blant lagene hvor 51-100 prosent av aktiviteten var breddeaktivitet for barn og unge, hadde 36 prosent svært eller ganske ofte kontakt med forbundet, mens 25 prosent av lagene med mindre breddeaktivitet hadde like hyppig kontakt.

Det synes imidlertid ikke å være slik at de mest breddeorienterte lagene i særlig grad har dratt fordeler av tilskuddsordningen. Når det gjelder den direkte betydning av aktivitetsmidlene, mener cirka 39 prosent av de med moderat breddeprofil rettet mot barn og unge (1-50 prosent av aktiviteten) at ordningen har vært svært viktig, mens 34 prosent av de med sterkest breddeprofil (51-100 prosent av aktiviteten) mener det samme. Til gjengjeld er det en større andel av de med klare breddeprofil som mener at tilskuddsordningen er ganske viktig. Heller ikke variasjoner i lagenes breddeorientering synes i seg selv å ha betydning for om lagene mener at forbundet har satset mer eller mindre på breddeidrett for barn og ungdom. Figuren under viser at det er minimale forskjeller.

Figur 20 Lag med ulik grad av breddesatsning og deres inntrykk av hvordan særforbundets satsning på den lokale barne- og ungdomsidretten har endret seg de siste 5 årene (fra 2002) (N=600)

Det er således i beskjeden grad slik at sentrale karakteristika ved lagene har betydning for i hvilken grad breddeaktiviteten blant barn og unge påvirkes av tilskuddsordningen.

Det er nærliggende å tro at variasjoner i hvordan tilskuddsordningen virker først og fremst henger sammen med forbundsspesifikke forhold.

8.3 Forbundskarakteristika

I resten av kapitlet vil vi se nærmere på relasjonen idrettslag-forbund med sikte på å vurdere forbund og lags satsning på barn og unge og hvordan tilskuddsordningen kan ha innvirkning på dette. Analysen knyttes opp mot ulike karakteristika ved forbundene. Som vist i tabellen nedenfor varierer strukturen i forbundene langs ulike dimensjoner.

Særforbundene er i tabellen plassert etter hverandre i kategorier etter hvilke strategier de har hatt for fordeling og bruk av midler i organisasjonen. Utgangspunktet her er deres beskrivelse av egne strategier som vi skjønnsmessig har fordelt på de fire forskjellige kategoriene som er beskrevet i avsnitt 4.3.2. Organisasjonene 1-4 er plassert under *mobiliseringsstrategien*, der midlene konsentreres til utvalgte lag og der aktiviteter og tiltak organiseres og iverksettes av overordnede organisasjonsnivåer. Organisasjonene 5-6 er plassert under *bestillingsstrategien*, som også handler om å konsentrere innsatsen til utvalgte miljøer, men hvor behovene i større grad defineres av lagene lokalt og tiltakene derfor kan variere mye. Strategien til organisasjonene 7-8 beskrives som en *breddesatsning*, og innebærer at man i prinsippet sprer innsatsen til hele organisasjonen og at dette gjøres av overordnede organisasjonsnivåer som har definert både målsettinger og tiltak. For organisasjonene 9-10 er strategien beskrevet som en *overrissling*, som også handler om å spre innsatsen godt utover i organisasjonen, men hvor behovene i stor grad defineres av lokallagene selv som får støtte etter søknad.

Størrelsen målt i antall medlemmer varierer betydelig. Et forbund er karakterisert som lite om det hadde mindre enn 10.000 medlemmer i 2005. De store forbundene har fra mer enn 50 000 medlemmer og oppover, og er mange ganger større enn de små. Størrelsen på lagene varierer også, men er i noen grad uavhengig av størrelsen på forbundet. Små og middels store forbund kan således ha større lag enn enkelte av de større forbund.

Noen av idrettsforbundene driver bare med lagidretter og noen er i hovedsak individuelle idretter. Andelen barn og unge varierer fra lav (ned mot 10 prosent) for noen idretter som hovedsakelig er individuelt orienterte, til høy (rundt 75 prosent) i ulike forbund. Flertallet av forbund har en andel barn- og unge som ligger rundt 50 prosent.

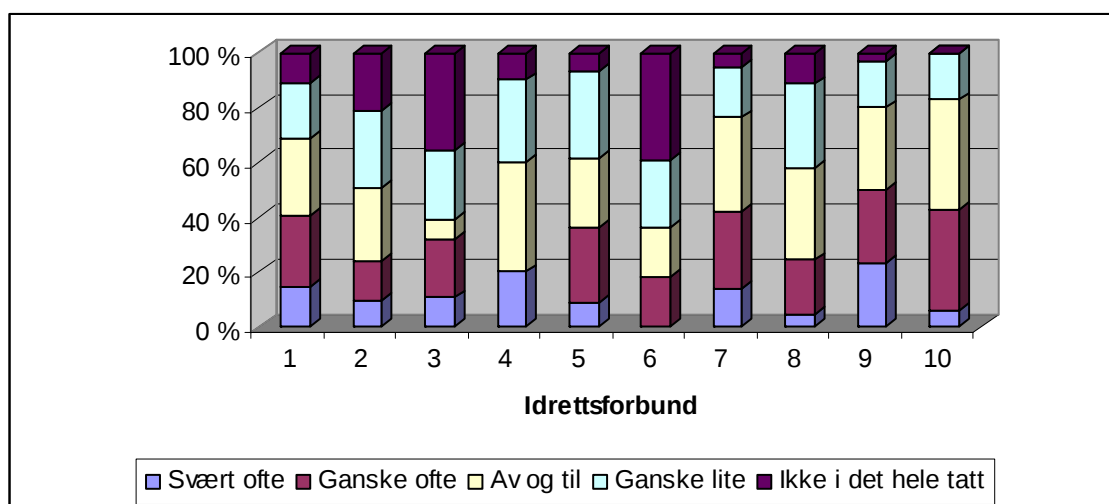
Ifølge undersøkelsen blant særforbundene brukte de i snitt 18 prosent av inntektene til breddeidrett for barn og unge, jfr. avsnitt 6.2.1. Andelen varierte fra 2 prosent til 45 prosent. Blant lagene i åtte av de ti forbundene vi her behandler, hadde mellom 63 til 97 prosent mer enn halvparten av aktiviteten breddeaktivitet rettet mot barn og unge. I de to resterende forbund, begge med lav barn og ungdomsandel, var denne prosentandelen på henholdsvis 20 og 32. Lagenes satsning på breddeaktivitet for barn og unge er betydelig. Det er i lagene at fundamentet for barn, ungdom og breddeidrett ligger.

Tabell 34 Strukturelle kjennetegn ved de 10 utvalgte særforbundene

	Informasjon forbunds nivå				Informasjon lagsundersøkelse		
	Strategi aktivitetsmid- ler	Størrelse antall medlemm- -er	Lagsidrett/ Individuell idrett	Andel barn og unge 2005	Gj.sn. størrelse lag/sær- gruppe	Andel lag med mer enn 200 medl.	Andel lag med mer enn 50 prosent satsning på breddeakt. for barn og unge
1	Mobilisering	Middels	Lag	Middels	402	43	75
2	Mobilisering	Middels	Individuell	Lav	114	21	32
3	Mobilisering	Lite	Individuell	Middels	156	36	63
4	Mobilisering	Lite	Individuell /lag	Lav	43	0	70
5	Bestilling	Stort	Individuell	Lav	770	77	20
6	Bestilling	Lite	Individuell	Lav til middels	216	15	70
7	Bredde- satsning	Stort	Lag	Høy	286	57	91
8	Bredde- satsning	Stort	Individuell	Middels	214	42	80
9	Overrissling	Lite	Lag	Høy	323	63	73
10	Overrissling	Lite	Individuell	Høy	248	40	97

8.4 Kontaktflater mellom lag og forbund

Kontaktfrekvens og kontaktformer mellom idrettsforbund (krets eller sentralt) og lag forteller om samhandlingen i organisasjonen. I denne sammenheng er det spesielt viktig å se hva denne samhandlingen forteller om aktivitets- og kompetanseutvikling på lagsnivå.

Figur 21 Lagene/gruppenes kontakt med særforbundet, dvs. kretsen eller sentralt, i løpet av det siste året når det gjaldt barne- og ungdomsarbeidet, kontaktmønstre for ulike særforbund (N=588)

Som vist i figuren er det store variasjoner i kontaktmønsteret om en ser på ulike forbund. Andelen av lagene/særgruppene som svært ofte eller ganske ofte har kontakt med overordnede organisasjonsledd varierer fra under 20 prosent til over 40 prosent. Og omvendt, andelen som ikke har kontakt i det hele tatt varierer fra nesten null til over 40 prosent. Tre av fire forbund (nr. 1, 7 og 9) med mest kontakt er lagidretter. Lavest kontaktfrekvens mellom lag og forbund har et par små og individuelt orienterte idretter (nr. 3 og 6). De store forbundene (nr. 5, 7 og 8) ligger rundt midtsjiktet.

Når det gjelder strategier for bruk av aktivitetsmidlene, er det i særlig grad forbund med overrisslingsstrategi og i noen grad de med strategisk breddesatsning som har mye kontakt med sitt forbund. Dette er ikke overraskende gitt at disse strategiene innebærer en bred kontaktflate med lagene. Man kan heller ikke se bort fra at disse forbundene generelt sett har en mer omfattende kontakt med lagsnivået enn andre. Det skulle i så fall vise seg gjennom hva man har kontakt om. I tabellen som følger er kontaktområdene beskrevet.

Tabell 35 *Lagene/gruppenes kontakt med særforbundet, dvs. kretsen eller sentralt, i løpet av det siste året. Kontaktmønstre fordelt på ulike særforbund ut fra andelen lag som oppgir å ha kontakt med særforbundet på følgende områder når det gjaldt barne- og ungdomsarbeidet. Prosent (N varierer)*

	Trener eller lederkurs	Aktivitets- relatert	Regel- verk	Konting. /lisenser	Materiell og lignende	Anlegg/ anleggsutv barn og unge	Klubb- saml. rettet mot barn og unge	Øko- nomisk støtte
1	47	44	49	65	20	27	44	29
2	37	48	34	34	44	29	37	47
3	32	25	25	18	14	0	18	18
4	40	60	20	0	60	80	30	80
5	58	60	36	16	51	36	49	49
6	35	24	24	15	35	29	21	21
7	61	47	65	47	35	44	44	23
8	36	45	39	35	41	36	28	38
9	70	63	73	67	57	60	43	67
10	51	63	37	51	43	49	46	43
Alle	48	47	46	39	38	37	37	36
(N=600)								
Spred- ning*	0,27	0,30	0,43	0,65	0,37	0,55	0,31	0,49

* Normalisert standardavvik

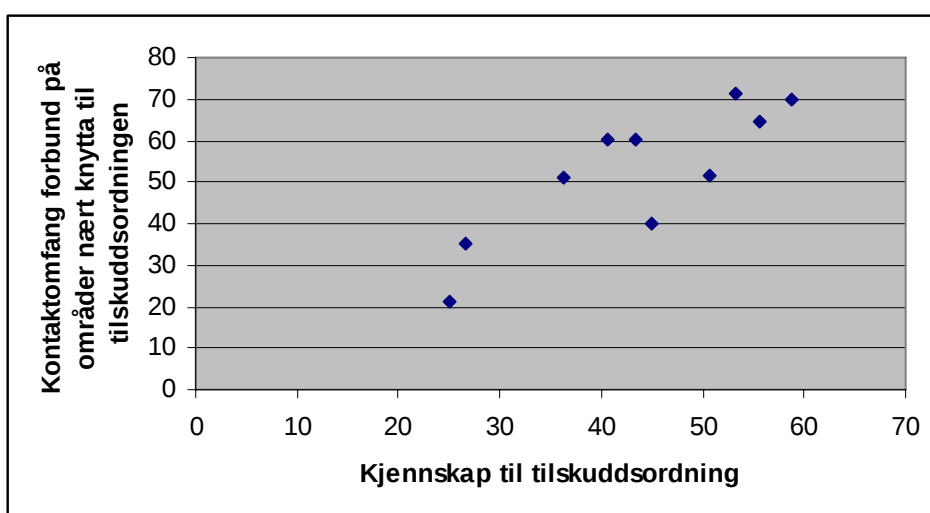
Det viser seg at kontaktmønsteret i noen grad er ensartet på tvers av områder. Dersom lag og forbund har mye kontakt på et felt, har de det gjerne på flere områder. Omvendt har forbund med liten kontakt mellom nivåene gjerne liten kontakt på de fleste områder. Karakteristisk for flere av de forbund som har mest kontakt generelt sett, er at de har mye kontakt når det gjelder regelverk, kontingenter/lisenser og til dels anlegg for barn og unge. For lagidretter er dette ofte viktige tema for det enkelte idrettslag.

Økonomistøtte og materiellstøtte er de områder hvor det innbyrdes kontaktmønsteret bryter mest med hovedmønsteret, dvs. hvor man i forbund med i snitt moderat kontakt mellom organisasjonsnivåene kan finne til dels betydelige forbindelser mellom klubber og høyere organisasjonsledd. Blant annet i to små idretter (nr. 2 og 4) med små lag, gir forbundet støtte til utstyr for å drive idretten. Det ene forbundet uttrykker at man har brukt noen aktivitetsmidler på materiell som introduksjon til ungdommer, nye klubber

og miljøer. Det andre sier at man har brukt av forbundets egne midler til utstyr for klubbene.

Trener og lederkurs, klubbsamlinger og aktivitetsretta tiltak mot barn og unge er aktiviteter som klubbene gjerne får støtte til samtidig. På disse områdene er det minst variasjon mellom ulike forbund når det gjelder kontaktmønsteret¹⁵. Dette er tiltak som ligger tette opp til de områder som tilskuddet av aktivitetsmidler er rettet mot. Den relativt betydelige kontakt mellom lag og forbund på akkurat disse områdene kan således ses som et tegn på at aktivitetsmiddeltilskuddet faller inn i etablerte satsninger fra forbundenes side. I et forbund med mest voksenidrett og som ligger i midtsjiktet når det gjelder kontakt mellom forbund og lag, uttrykkes dette slik: "Kontakten mellom sentralt og lokalt har økt veldig. Antallet henvendelser har økt. Vi har noe å tilby (for eksempel trenerkurs). Føler at jeg kjenner klubbene mye bedre".

Sammenhengen mellom tilskuddsordningen og kontakter mellom lag og forbund på disse områdene indikeres klart av figuren under.

Figur 22 Sammenhengen mellom den forbundsvise kjennskap til tilskuddsordning målt ved andel av lagene som oppgir å kjenne til ordningen, og den gjennomsnittlige andelen lag som er i kontakt med forbundet vedrørende trener og lederkurs, klubbsamlinger og aktivitetsretta tiltak mot barn og unge

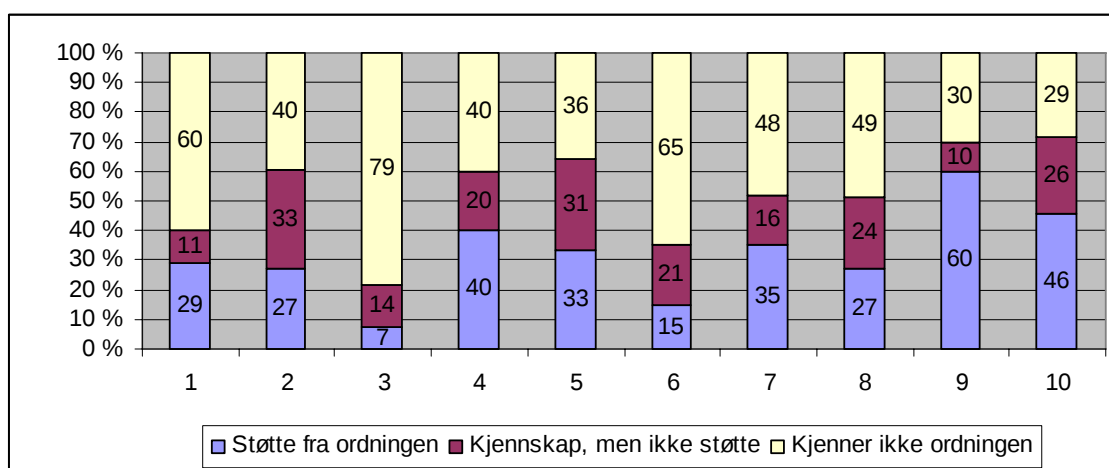
Her ser vi at forbundsvise variasjoner når det gjelder kontakt mellom lag og forbund på disse feltene, samvarierer med hvor stor prosentandel av lagene som kjenner til tilskuddsordningen for aktivitetsmidler. I de forbund hvor relativt mange lag/grupper er i kontakt med sitt forbund vedrørende trener og lederkurs, klubbsamlinger og

¹⁵ Målet på spredning, det normaliserte standardavviket (nederste rad), sier noe om dette. Jo lavere tall, jo mindre forskjeller mellom de ti særforbundene.

aktivitetsretta tiltak for barn og unge, er det også relativt mange som har kjennskap til støtteordningen. Og vica versa, for de forbund hvor kontaktflaten overfor lagene er mindre, er kjennskapen dårligere til tilskuddsordningen.

8.5 Effekter av tilskudd

Aktivitetstilskuddene er forutsatt å styrke den lokale idretten. Pengene fordeles imidlertid via særforbundene, og tiltakene er i stor grad organisert gjennom forbundet. Lokallagene vil normalt ikke ha kunnskap om eller være særlig opptatt av økonomien i forbundet, eller hvordan støtte som gis fra forbund til lokalnivået, finansieres. Når vi skal vurdere effekter av aktivitetstilskuddene på lagsnivå, er det derfor viktig å ha i mente at lagene slett ikke alltid vil vite om at de har fått støtte via aktivitetstilskuddene, selv om så skulle være tilfelle. Det kan for eksempel skje gjennom delfinansiering av nye treningsopplegg på forbundsnivå. For å få en helhetlig vurdering av tilskuddet, har vi således både spurt lagene som vet at de har fått støtte fra forbundet fra tilskuddsordningen, om den direkte effekten av tilskuddet (jfr. 7.3), og spurt alle lagene om endringer i relasjonen forbund og lag generelt sett når det gjelder bredde- og utrustningsstøtte blant barn og unge (jfr. 6.1.2).

Figur 23 Fordeling av lag etter deres kunnskap om og relasjon til aktivitetstilskuddene, prosent (N= 600)

Et første sett av mål på tilskuddsordningens betydning er andelen lag med kunnskap om og/eller støtte fra aktivitetstilskuddene. I ulike forbund varierer kjennskapen til ordningen på lokalnivå, fra vel om lag 20 prosent av lagene i ett forbund til 70 prosent av lagene i et annet forbund. I noen av de mindre og middels store forbund (nr. 1, 3 og 6) er kjennskapen til ordningen særlig begrenset. Kunnskap om ordningen er særskilt god i de to forbundene som har lagt det vi har karakterisert som en overrissingsstrategi til grunn for fordeling av tilskuddstilskuddene.

Andelen som mener å ha fått støtte varierer enda mer, fra 7 og opp til 60 prosent. I de organisasjoner (nr. 7 til 10) som har anlagt en breddefokusert strategi, er det i snitt en noe høyere andel av lagene som selv mener at de har fått støtte via tilskuddsordningen.

Dette er ikke overraskende siden det å nå bredden av lagene inngår i strategien. I forbund nr. 3 hvor berøringspunktene med ordningen synes svakest, pekes det fra forbundets side på store problemer med å kommunisere muligheter for breddetilbud i organisasjonen. Mindre enn to prosent av lagene som mottok tilbud om aktivitetsmidler fra dette forbundet, responderte ved ett gitt tidspunkt på tilbudet. Dette problemet har antageligvis i stor grad å gjøre med tradisjoner i organisasjonen.

Tabell 36 Vurdering av aktivitetsmidlenes betydning på lagsnivå fordelt etter forbund (N=188)

	Har virkning*	Utvidet tilbud*	Nye utradisjonelle tilbud*	Urimelig mye tid søknadsskriving*	Betydning for lag**
1	2,63	3,33	3,14	2,13	3,56
2	2,8	2,95	1,9	2,35	3,11
3	2	2,5	2,5	1	2,50
4	2,75	3,25	3,25	2,5	3,50
5	2,4	2,93	2	1,6	2,73
6	2,2	2,4	2,13	2,4	2,20
7	2,31	2,81	1,76	1,7	2,67
8	2,31	3	2,08	2	2,73
9	2	2,78	2,53	2,53	3,17
10	2,31	3,07	2,19	2,31	2,81
Gj.snitt	2,37	2,90	2,35	2,05	2,90

* Gj.snitt m. skala Helt enig = 4, delvis enig = 3, delvis uenig = 2, helt uenig = 1

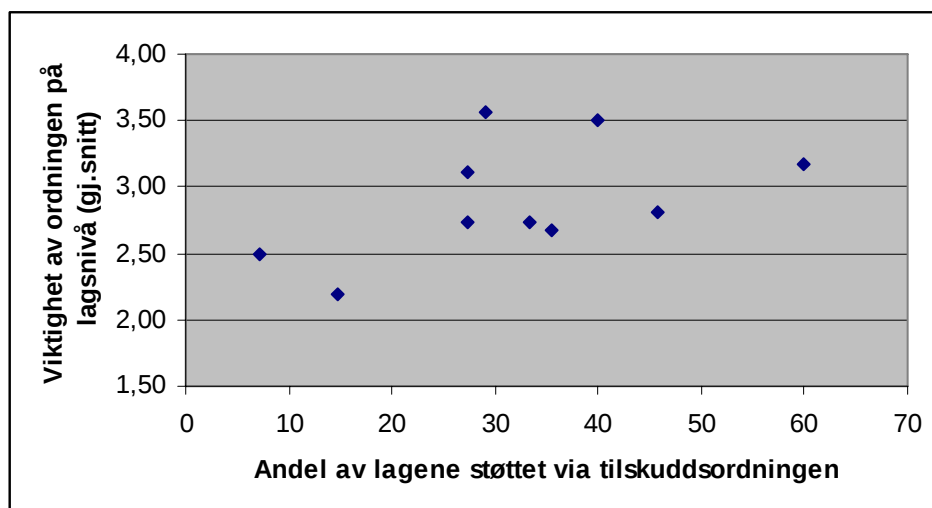
** Gj.snitt m. skala svært viktig = 5, ganske viktig = 4, middels viktig = 3, ganske lite viktig = 2, ikke viktig i det hele tatt = 1.

Et annet effektmål handler om hvordan lagene selv vurderer betydningen av tiltak støttet ved aktivitetsmidler. Tabellen over gir gjennomsnittsvurderingene av tilskuddsordningen slik denne er karakterisert av lagene. Den første kolonnen er svar på spørsmålet om at støtten er så liten at den ikke gir virkning i det hele tatt. Skalaen er imidlertid snudd om slik at sammenligningen med andre spørsmål blir enklere (dvs. "helt uenig" får verdien 4, mens "helt enig" får verdien 1). Og tilsvarende er overskriften endret fra lite virkning til har virkning. En konstaterer imidlertid at i ganske mange av forbundene vurderes effekten av midlene som moderate.

I de fleste forbund heller imidlertid en overvekt av lagene i retning av at aktivitetsmidlene har ført til et utvidet tilbud for barn og unge. Det er likevel kun i et par av forbundene at mange av lagene oppgir at dette også handler om nye, utradisjonelle tilbud. Det er med andre ord i hovedsak det eksisterende tilbud som utvides. Negative effekter på lagsnivå ved at urimelig mye tid går med til søknadsskriving, er gjennomgående i liten eller moderat grad tilfelle.

I siste kolonne gis et mål på lagenes helhetlige og gjennomsnittlige vurdering av tilskuddets viktighet for aktivitetsutviklingen. Dette varierer mellom idrettsorganisasjonene. Fire idrettsorganisasjoner har en skår høyere enn 3, dvs. mellom

ganske viktig og svært viktig. Av disse har tre en mobiliseringsstrategi. En idrettsorganisasjon ligger svakt i overkant av middels viktig, mens de øvrige fem ligger nokså midt på treet, mellom middels viktig og ganske viktig.

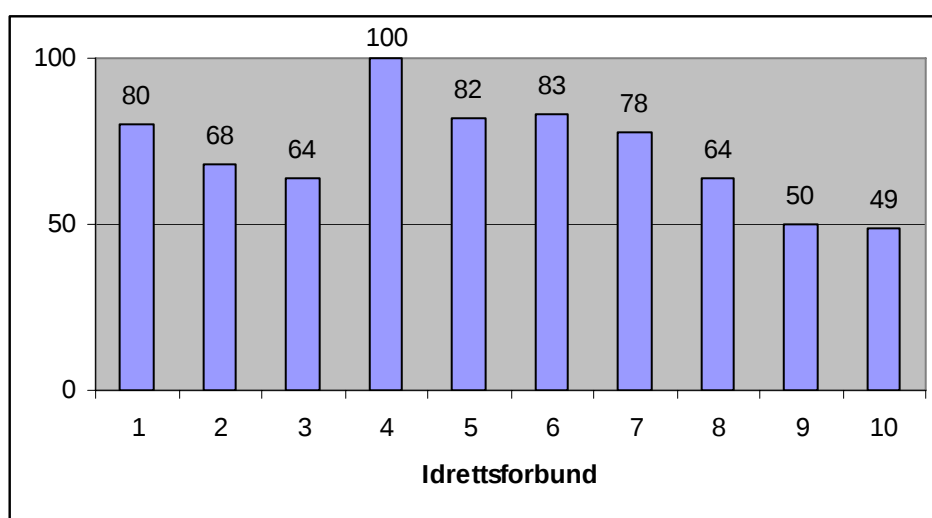
Figur 24 Gjennomsnittsvurdering av viktighet av støtte fra aktivitetsmidlene på lagsnivå (y-aksen), sammenholdt med hvor stor andel av lagene som får slik støtte (x-aksen). Forbundsvisse sammenligninger.

Det er en viss sammenheng mellom hvor bredt man når ut med ordningen i organisasjonen og hvor viktig tiltakene vurderes å være på lagsnivå. Sammenhengen er imidlertid ikke entydig. I flere forbund hvor man i begrenset grad når ut til flertallet av lagene, vurderes betydningen på lagsnivå å være høyere enn i de forbund hvor man når bredest ut. I særdeleshet gjelder dette forbund med en mobiliseringsstrategi sammenlignet med forbund med breddestrategier (breddesatsning og overrissing).

Vi har sett at snautt 1/3 av lagene kjenner til at de har fått støtte via aktivitetsmidlene. Men vi har også sett at nesten halvparten angir at særforbundenes satsing på den lokale barne- og ungdomsidretten har økt de siste fem årene. Vi har regnet om lagenes svar på dette spørsmålet til såkalte diffusjonsindekser. Denne indeksen er et samlemål på endring, som gjør det relativt enkelt å sammenligne mellom forbund. En indeks over 50 indikerer at forbundet samlet sett har økt sin satsning, det vil si at det er flere lag som har registrert en økt satsning enn det er lag som har registrert en redusert satsning. Ligger indeksen på akkurat 50 indikerer dette ingen endring, det vil si at like mange har

registrert en positiv som en negativ utvikling. Ligger indeksen under 50 er det et uttrykk for en samlet sett negativ endring på forbundsnivå¹⁶.

Vi har påpekt at særforbundenes bruk av aktivitetsmidlene dels kan være skjult for lagene og at disse midlene i større eller mindre grad kan betraktes som et element i organisasjonenes helhetlige strategi. Gitt disse forholdene er denne indeksen antagelig et minst like viktig mål på forbundets satsning på lokal breddeidrett blant barn og unge som de direkte effektene for de lag som vet at de har mottatt støtte via aktivitetsmidler.

Figur 25 Diffusjonsindekser for endret satsning på bredde for barn og unge de siste fem årene, forbundsnivå

I de fleste forbund mener lagene samlet sett at forbundet har økt sin satsning på barn og unge. Vi konstaterer samtidig betydelige variasjoner mellom forbund. Blant de med høy diffusjonsindeks finner man både store og små forbund, både lag- og individorienterte idretter, både lave og høye andeler av barn og unge i organisasjonen. Det er med andre ord betydelige variasjoner mellom organisasjonstyper. Dette kan indikere at

16 En diffusjonsindeks er lik prosent lag som registrerer positiv endring pluss halvparten av prosent lag som registrerer ingen endring. To forhold påvirker denne indeksens størrelse. For det første forskjellen mellom andel lag som registrerer en positiv endring og andel lag som registrerer en negativ endring. For at indeksen skal være forskjellig fra 50 må det her være en differanse. Er det ingen forskjell ved at for eksempel halvparten av lagene melder om en positiv endring, mens andre halvparten hevder at utviklingen har vært negativ, blir indeksen akkurat 50, dvs. ingen endring på forbundsnivå. For det andre påvirker andelen lag som ikke melder om endring i det hele tatt, indeksens størrelse. Jo større denne andelen er, jo nærmere vil indeksen legge seg 50.

organisasjonsstrategien er mer avgjørende enn organisasjonsstrukturen for endringer i barn- og ungdomssatsningen.

Særforbundene (nr. 9 og 10) som skårer lavest, har indekser rundt 50. Det vil si at det i disse forbundene ikke har skjedd noen økt satsning på barn og unge i løpet av de siste fem årene, ifølge lagene. Det interessante her er at dette er de samme særforbund hvor kontakten mellom lag og særforbund er aller høyest. Det kan bety at det i disse to forbundene generelt sett er betydelige kontakt mellom organisasjonsnivåene, men at det ikke har skjedd noe særlig nytt de siste årene.

Disse to forbund er for øvrig de samme som har anlagt en overrisslingsstrategi når det gjelder fordeling av aktivitetsmidler, dvs. midlene er fordelt relativt godt utover i organisasjonen. Generelt kan man peke på at hovedtyngden av forbundene hvor vi har registrert den mest positive utviklingen, er forbund som har anlagt en mer fokusert strategi (nr. 1 til 6). Av de øvrige som har anlagt en bred strategi (nr. 7 til 10) og som generelt sett har en relativt bred kontaktflate, er det bare et forbund (nr.7) som kan vise til en særskilt positiv utvikling.

Lagene ble også bedt om å si i hvilken grad ulike aktiviteter hadde økt eller gått tilbake i tilknytning til endring i forbundets satsning på bredde blant barn og unge. I tabellen nedenfor er svarfordelingen gjengitt som diffusjonsindekser for det enkelte område, mens samleindeksen vist i figuren foran fremgår av siste kolonne.

Tabell 37 Diffusjonsindekser

	Kurs	Aktiviteter	Klubbutvikling	Økonomi	Samlet
1	61	67	61	55	80
2	57	64	57	63	68
3	57	64	57	55	64
4	90	90	90	85	100
5	71	81	68	63	82
6	65	72	67	61	83
7	70	69	70	55	78
8	57	61	56	54	64
9	54	50	50	46	50
10	51	53	51	46	49
Gj.snitt	63	67	63	58	72

Hovedmønsteret er relativt entydig. Forbund som gir mye kurstilbud, har gjerne også tilsvarende mye tilbud om aktiviteter, klubb utviklingsprosesser og økonomi. Mens de forbund som ligger lavt med hensyn til å gi mer tilbud til sine lag, ligger lavt på alle områder. For de fleste forbunds vedkommende har størst positiv endring skjedd når det gjelder aktiviteter for barn og unge og minst når det gjelder økonomisk støtte. Kurs og klubb utviklingsprosesser ligger imellom disse to kategoriene.

8.6 Forbundsvis variasjoner

I gjennomgangen foran har vi pekt på variasjoner mellom forbund langs ulike mål som direkte eller indirekte kan ha med aktivitetsmidlene som støtteordning å gjøre. Hva er viktigst: Struktur eller strategi? Analysen av de økonomiske tilskuddene (jfr.3.3) viste at det var kjennetegnene ved særforbundene som hadde størst effekt på stønadsbeløpet i ordningen, mens mer prosessuelle forhold hadde liten til ingen effekt. Finner vi det samme når det gjelder aktivitets effektene? Hva betyr relativt faste trekk ved organisasjonene som størrelse, andel barn og unge, breddefokus med mer for hva man får ut av tilskuddsordningen, sammenholdt med forbundsvis strategier generelt og spesielt med hensyn til bruk av aktivitetsmidlene?

Tabell 38 *Forbundsvis variasjon når det gjelder aktivitets effekter*

	Andel lag med støtte fra aktivitetsmidlene	Viktighet av støtten for lagene (gj.snitt)	Endring i forbundets bredde satsning barn og unge siste 5 år, målt ved diffusjonsindeks	Samleind. -1 bredde barn og unge	Samleind. -2 bredde barn og unge
1	29	3,56	80	110	109
2	27	3,11	68	95	95
3	7	2,50	64	77	72
4	40	3,50	100	134	131
5	33	2,73	82	109	107
6	15	2,20	83	97	88
7	35	2,67	78	106	105
8	27	2,73	64	89	89
9	60	3,17	50	96	109
10	46	2,81	49	85	94
Gj. snitt	32	2,90	72	100	100

Som et utgangspunkt for å diskutere dette spørsmålet har vi satt opp en tabell for forbundsvis skår langs ulike målevariable gjennomgått foran, samt en vektet samlevariabel for breddeaktivitet for barn og unge. Første målevariabel angir hvor bredt aktivitetsstøtten favner, den andre hvor viktig de som mener å ha mottatt støtte via aktivitetsmidlene, mener støtten er, mens den tredje handler om endring i forbundets breddeaktivitet de siste fem årene for alle lagene. Vi har laget to varianter av samleindeksen. I samleindeks 1 har vi latt denne siste variabelen telle mest, $2/3$, da denne i prinsippet dekker alle lagene i et forbund, selv om noen som ikke er sikre på hva de skal svare, utelates fra beregningen. De to første kolonnene har vi latt telle med $1/6$ hver, dvs. med til sammen $1/3$. Dette fordi det her er $1/3$ av lagene som mener å ha blitt direkte berørt av aktivitetsmidlene. I samleindeks 2 har vi latt de direkte effekter av tilskuddsordningen veie tyngre. En begrunnelse for denne indeksen er at det også er andre forhold enn aktivitetsstøtten som påvirker lagene og at man derfor bør la de generelle vurderinger veie noe mindre.

Nedenfor gir vi en kort beskrivelse av hvert forbund i en rangert rekkefølge tilsvarende snittet av de to indeksene.

Forbund med høy skår

1. Forbund nr. 4 ligger på topp i begge indekser. Dette er et lite forbund som driver en nyere idrett, med små lag og en lav andel barn og unge. Vi har karakterisert tilskuddsstrategien som en mobiliseringsstrategi. Et viktig element er at forbundet besøker lagene. Informasjon om og materiell for å drive med idretten er også en del av pakken. Siden det er relativt få lag i forbundet, når man en betydelig del gjennom denne virksomheten.

2 Forbund nr. 1 ligger høyt på begge indekser. Dette er et middels stort lagidrettsforbund med en middels, men økende andel barn og unge blant medlemmene. Breddeaktiviteten for barn og unge øker i en relativt ny idrettsgren. Også dette forbundet kan sies å ha en mobiliseringsstrategi der oppsøkende virksomhet med vekt på utvikling av nyere lokalmiljøer er et nøkkelelement.

3 Forbund nr. 5 ligger også høyt på begge indekser. Dette er et stort forbund i en idrett med økende popularitet over de siste tiårene. Andelen barn og unge er liten. Tilbudet som gis i tilknytning til aktivitetsmidlene er bredt. Det omfatter både leder og trenerutvikling, klubbutvikling og aktiviteter. Tilskuddsmodellen er karakterisert som bestillingsstrategi i den forstand at de behov man forsøker å møte vil variere fra klubb til klubb. Siden man i dette forbundet i tillegg driver med oppsøkende virksomhet som en del av strategien, er det imidlertid også en grenseflate mot en mobiliseringsstrategi.

4 Forbund nr. 7 ligger også høyt på begge indekser. Dette er et stort lagidrettsforbund med mange barn og unge. Organisasjonen har bred og omfattende satsning mot barn og unge, hvor aktivitetsmidler inngår i finansieringsgrunnlaget. Tilskuddsmodellen kan karakteriseres som bredde-satsningsstrategi. Aktivitetsmidlene bidro til økt fokus på

deres satsning, men var ikke i seg selv utløsende faktor bak den eksisterende satsningen. Viktige elementer i strategien er klubbesøk organisert via kretsapparat og dedikerte ressurspersoner.

5 Forbund nr. 9 ligger godt over gjennomsnittet på den ene indeksen og noe under på den andre. Dette er et lite lagidrettsforbund. Bakgrunnen for at man ligger så vidt høyt, er at man når mange klubber med hjelp av aktivitetsmidlene, og lagene gir en forholdsvis god vurdering av nytten. Sett fra grunnplanet er det derimot ikke registrert vesentlige endringer i forbundets satsning på barn og unge over tid. Tilskuddsmodellen kan karakteriseres som en overrislingsstrategi. Tiltak organiseres både sentralt, regionalt og lokalt. De lokale pengene fordeles etter søknader fra klubbene, og tilskuddsordningen har gjennom dette blitt synlig i organisasjonen. Det antas fra forbundet side at det skjer mer breddeaktivitet i organisasjonen, men man er usikker på om effektene er vesentlige.

Forbund med middels til lav skår

6 Forbund nr. 2 ligger litt under gjennomsnittet på indeksene for breddeeffekter. Det er en individuell idrett og et middels stort forbund med lange tradisjoner, men med en lav barn og ungdomsandel. Organisasjonen ligger relativt nær gjennomsnitt når det gjelder direkte effekter av bruk av aktivitetsmidler så vel som når det gjelder endringer i forbundets satsning på barn, ungdom og bredde de siste fem årene. Tilskuddsmodellen kan karakteriseres som en mobiliseringsstrategi. Man jobber både med utvikling av kurs- og treneropplegg og med aktiviteter for lavterskel rekruttering.

7 Forbund nr. 6 ligger noe under gjennomsnittet på begge indekser. Det er en individuell idrett og forbundet er relativt lite. Aktiviteten som drives for barn og ungdom, er i en relativt ny gren, og barn og ungdomsandelen er økende. Tilskuddsmodellen kan karakteriseres som en bestillingsstrategi. Den lave skåren på breddeutvikling skyldes at relativt få lag berøres direkte gjennom aktivitetsmidlene, og de som berøres vurderer ikke tiltakene som særlig viktige. Derimot mener en stor del av lagene at forbundet har utviklet seg positivt når det gjelder bredde satsning blant barn og unge de siste årene. Den positive utviklingen de siste årene skyldes til dels en forbedret anleggssituasjon.

8 Forbund nr. 10 ligger under gjennomsnittet på begge indekser. Det er en individuell idrett med tradisjoner. Forbundet er lite med en høy andel barn og unge. Tilskuddsmodellen kan karakteriseres som en overrislingsstrategi. Man når relativt mange av lagene med direkte støtte, og når det gjelder direkte effekter av aktivitetsmidler ligger man nær gjennomsnittet. Derimot har lagene registrert lite endringer i forbundets langsiktige strategi.

9 Forbund nr. 8 ligger klart under gjennomsnittet på rangering for breddeutvikling. Dette er et stort forbund med tradisjoner og som i hovedsak driver individuell idrett. Forbundet har en betydelig andel barn og unge. Både når det gjelder direkte effekter av aktivitetsmidlene og endringer i forbundets breddestrategi ligger man klart under gjennomsnittet. Tilskuddsmodellen kan karakteriseres som en bredde satsningsstrategi.

Man jobber på et bredt spekter av områder, men det er bare i begrenset grad at aktivitetsmidlene har tilført organisasjonen noe nytt. Det handler snarere om delfinansiering av eksisterende breddevirksomhet for barn og unge.

10 Forbund nr. 10 ligger lavt på de fleste bredde dimensjoner. Det er en liten og primært individuell idrett med en middels stor barn og ungdomsandel. Aktiviteten for barn og ungdom er til dels relativ ny. Tilskuddsmodellen kan karakteriseres som en mobiliseringsstrategi, men sentralleddet har erfart til dels store problemer med å nå ut til lagene med sitt breddekonsept. Når det gjelder endringer i forbundets breddestrategi for barn og unge de siste årene, er det noe flere lag som mener å identifisere en positiv utvikling, enn de som registrerer en negativ.

8.7 Struktur eller strategi?

Det er et sammensatt sett av faktorer som gjør at aktivitetsmidler bidrar mye eller lite til en positiv utvikling i en idrettsorganisasjon. Vi skal på bakgrunn av den empiriske gjennomgangen, peke på forhold som synes å skape variasjoner.

Det første man kan trekke fram er at det i liten grad synes å være noen systematisk sammenheng mellom rent strukturelle trekk ved organisasjonene og satsning på breddeaktiviteter for barn og unge. Om man sammenligner de fem forbund med høy skår med de fem med lavere, finner man for begge grupper en stor spredning av organisasjonene med hensyn til størrelse og andel barn og unge. Begge grupperinger har videre om lag samme snitt, ca. 2/3, når det gjelder hvor stor andel av lagene/gruppene som har bredde for barn og unge som en hovedsatsning.

Et annet forhold handler om økonomi og tilskuddenes betydning. Lagene er jevnt over større i den gruppa av organisasjoner som har høyest skår på breddeutvikling. Videre finnes de forbund som organiserer lagidretter, i gruppa av organisasjoner med mest positiv utvikling. Det er antagelig ikke lagsstørrelsen i seg selv som betyr noe ettersom vi innledningsvis registrerte at større lag ikke oppnår vesentlig bedre resultater enn mindre. Derimot henger disse forhold til dels sammen ut fra økonomisk effektivitetsbetraktninger relatert til forbundsnivå. En faktor som kan bidra til å forklare forskjellen i breddeutvikling, kan være de økonomiske stordriftsfordeler det gir å drive idrett med lag versus det å drive idrett som enkeltutøvere. Man når antagelig lenger ut og til flere utøvere ved å bruke en lik sum penger per utøver (for eksempel trenerkurs) på lagidretter enn på idrettsutøvere i individuelle idretter. Dertil kommer at gjennomsnittlig tilskuddsbeløp per barn og ungdomsmedlem i snitt er vel 20 prosent høyere i gruppen med høyest skår på breddeindeksene enn i gruppen med lavere skår.

Et tredje aspekt vi skal se på, er hvordan utviklingen har vært i organisasjoner med ulike strategier for fordeling og bruk av aktivitetsmidler.

For det første må det antas å være flere veier som fører til målet om å skape umiddelbare og direkte effekter av tiltak. Til dels handler det om hva som er målet, hva man ønsker å oppnå. Ønsker man å nå flest mulig av lagene eller vil man skape størst mulig aktivitet i de lokale lag man har kontakt med? En fordeling av penger til

prosjekter hos flest mulig av et forbunds lag gir synlige men spredte effekter, men ikke nødvendigvis like store effekter hos de som involveres i tiltak som en mer konsentrert satsning rettet mot færre enheter.

Men ønsker man å skape langsiktige virkninger i betydning av at forbundet kommer inn i positive, langsiktige endringsprosesser i relasjon til lagene, kan det være vel så viktig at satsningen på bredde for barn og unge er veldefinert og fokusert. De forbund som er minst målrettet i så henseende, er organisasjoner som anvender en overrisslingsstrategi. I disse forbund involveres lagene gjennom søknadsprosesser og spredning av støtte på mange lag, men det skjer ikke på en koordinert planmessig måte. Et av disse forbund betegner selv sin støttestrategi som å smøre tynt utover. Et annet ville egentlig ha anvendt sentralt bestemt og mer helhetlige strategier, men mente at de ønskede strategiene kunne gå utover grensen for det tillatte.

Målrettede strategier handler for svært mange av de relativt vellykkede organisasjonene for øvrig om to forhold. For det første gjelder det å ha et ressursnettverk som besøker og går i dialog med lokallagene. Et slikt nettverk handler dels om personer, dels om organisering av kontakten. For det andre handler det også om å ha en forståelse av hva som rent konkret er en tilpasset strategi for å utvikle breddeidrett blant barn og unge. Det vil kunne variere fra forbund til forbund. To strategier som det finnes en del eksempler av i vårt materiale, er imidlertid følgende: For vel utviklede organisasjoner vil antagelig kompetansemessig infrastruktur med treningsopplegg og kursvirksomhet være sentralt. For nyere idrettsgrener hvor det fins færre eksisterende lokale miljøer, kan selve det å rekruttere og utvikle lave terskler for å komme i gang med aktivitet være minst like viktig.

8.8 Oppsummering

Kjennetegn ved lagene som størrelse og breddeorientering synes å ha liten betydning for effekten av tilskuddsordningen på barne- og ungdomsarbeidet. Det er imidlertid til dels betydelige forskjeller mellom ulike forbund med hensyn til effekten av aktivitetsmidler som virkemiddel for å utvikle breddeidrett blant barn og unge. Forskjellene handler likevel i liten grad om strukturtrekk ved idrettsforbundene som størrelse og andel barn og unge. Det at forbundet har en definert og fokusert strategi, synes derimot å frembringe langsiktige positive effekter på lagsnivå. Et viktig element i en slik strategi for mange forbunds vedkommende er nettverksstrukturer for kommunikasjon og iverksetting av tiltak mot lagsnivået. Strategi mer enn struktur på forbundsnivå synes følgelig å gi resultater på lagsnivå.

9 Oppsummerende drøfting

Idrett for barn og ungdom er et av hovedmålene i den statlige idrettspolitikken. Tilskuddsordningen med aktivitetsmidler gjennom særforbund er et sentralt statlig støttetiltak for å stimulere til dette. En vesentlig bakgrunn for iverksetting av støtteordningen var en erkjennelse av at mye av de statlige tilskuddsmidlene hadde en tendens til å bli liggende ”høyere oppe” i idrettsorganisasjonene. Mye penger ble på den ene side brukt i sentralt organiserte tiltak, gjennom Idrettens Studieforbund, uten at de synlige effektene nedover i idrettssystemet var særlig markerte. Særforbundene, på sin side, prioriterte i stor grad konkurranseidrett og satsning på talentutvikling fremfor breddeaktivitet blant barn og ungdom på lokalplanet – i hvert fall en stor andel av dem. Statens hensikt med tilskuddsordningen da den ble lansert, var slik sett relativt klar. Det skulle handle om å stimulere lokale aktivitetstiltak for barn og ungdom.

I dette kapitlet skal drøfte hvordan og i hvilken grad statens hensikt med ordningen er blitt realisert. Vi vil ta utgangspunkt i våre temaer/hovedproblemstillinger for evalueringen presentert innledningsvis: Hvordan er prosessen for å fordele midler? Hvilke tiltak blir arrangert? Hva er resultatet av aktivitetsmidlene? Hvordan er måloppnåelsen? Og hva med forholdet til andre tilskuddsposter til idrettsorganisasjonene?

9.1 Prosessen med å fordele midlene

9.1.1 NIFs forvaltning og fordeling

Hvordan pengene rent konkret fordeles og benyttes er det overlatt til idrettsorganisasjonene å bestemme. Hvordan dette i praksis gjøres har selvsagt betydning for måloppnåelsen. NIF sentralt er som hovedforvalter ansvarlig for fordelingen av midlene mellom særforbund

I forvaltning av ordningen la NIF sentralt opp til en grundig prosess ved etablering av ordningen og de første årene. Gjennom årlige bilaterale møter med alle særforbund som mottok støtte og relativt detaljerte søknads- og rapporteringsrutiner har man søkt å komme frem til en rimelig fordeling mellom organisasjonene, samt sikre at det enkelte særforbund fikk til en god praksis for bruken av midlene. Dette har vært relativt ressurskrevende administrativt sett, både for forvaltningen på sentrallet og for særforbundene. Etter at tilskuddsordningen nå er rimelig fast etablert, er man imidlertid i ferd med å standardisere og redusere det administrative arbeidet ved mindre bilateral møtevirksomhet og elektronisk baserte søknader og rapportering.

I hovedsak gis det fra særforbundshold en rimelig positiv vurdering av hvordan selve prosessen mellom NIF og særforbundene fungerer. Dette til tross for at enkelte mener at ikke alt det administrative arbeidet har vært nødvendig, eller at man ikke er enige i det skjønn og de vurderinger som gjøres i tilskuddsforvaltningen. Fra en side sett kan man

ikke forvente at alle medlemsorganisasjoner skal bli fornøyd med en forvaltning, som har til formål å fordele ut en gitt sum penger mellom medlemmene. Det vil antagelig alltid være noen som mener å ha fått for lite. Dessuten er det enkelte som peker på at man i for liten grad har målrettet bruken av midlene med påfølgende premiering av de som oppnår målene; ordningen mangler en klar incitamentstruktur. Videre, og som vi skal komme tilbake til, er det noe uenighet om de rammer og grenseoppganger som er satt for bruken av midlene.

Forvaltningen av tilskuddordningen kan virke noe ambivalent: På den ene siden framstår forvaltningen som en relativt åpen og dialogisk prosess mellom NIF som tilskuddsforvalter og særforbundene som tilskuddsmottakere, mens på den andre siden er det relativt detaljerte krav til søknader, rapportering og en omfattende behandling av søknader hvor man beveger seg helt ned på tiltaksnivå. Det er fra særforbundshold påpekt at den informasjon man sender inn i for liten grad benyttes av forvalterne. Som denne rapporten viser, har imidlertid disse faktaopplysningene vært nyttige i evalueringssøymed, og kan selvsagt også være viktige for å bevisstgjøre den enkelte organisasjon på hva man gjør og de resultater man oppnår. Det er mer uklart hvorvidt og hvordan opplysningene om særforbundenes mål, planer og aktiviteter er anvendt i tilbakemelding/vurdering fra NIFs side som forvaltningsinstans. Hvordan virker det enkelte forbunds innsats inn på fordelingen av midler mellom forbund?

Vi kunne kanskje ha tenkt seg at NIF hadde lagt til grunn en mer gjennomført systematisk forvaltningsmetodikk. Dette gjelder spesielt hensynet til forholdet mellom kriterier for vurdering av planer, tiltak og måloppfyllelse på den ene siden, og tildeling av ressurser på den andre siden. Flere alternativer hadde i så fall vært mulig. Man kunne ha valgt en enda mer konsekvent åpen og dialogisk prosess med vekt på forbundets egne mål sett i relasjon til overordnet mål for tilskuddsordningen. Fokus ville da kunne ligge på særforbundets strategi for breddeidrett for barn og unge, og hvor tilskuddsforvalter og tilskuddsmottakere i fellesskap kom frem til kriterier for vurdering av suksess, eller eventuelt manglende måloppfyllelse. Vekten vil da ligge på målene og noen enkle kriterier for måloppfyllelse, men ikke på detaljene. Man kunne også ha gått i en helt annen retning og rendyrket kravene til måloppfyllelse ut fra presise felles mål satt for alle forbund. Da ville man kunne ha redusert omfanget av den bilaterale dialogen, og i stedet laget mer standardiserte og detaljerte krav til planer, aktiviteter, og rapportering av måloppnåelse. I neste instans kunne det ha gitt grunnlag for endringer i tilskuddets størrelse. Dessuten kunne en mellomløsninger vært mulig, hvor hvert enkelt forbund valgte fra et sett av strategier med tilhørende kriterier og ble vurdert og belønnet på bakgrunn av disse.

Det er likevel lett å forstå at forvaltningen har fungert som den har. På den ene side har man erkjent særforbundenes egenart, generelt og når det gjelder organisering av breddeidrett for barn og ungdom spesielt. Noe som tilsier, og som denne evalueringen viser, at ulike forbund på ulike måter arbeider mot barn og ungdom på lokalplanet. Det har nok vært medvirkende til at man har lagt seg på en åpen og bilateral tilnærming i utgangspunktet. Man har villet unngå den tilnærmet matematiske og kriteriebaserte modell som ligger til grunn for fordeling av post 2-midler, og som må antas i liten grad tar hensyn til særforbundets behov for å utvikle sine egne strategier og satsninger.

Samtidig skal man fordele midler, vurdere resultater og melde tilbake til oppdragsgiver, dvs. staten ved Kultur- og kirkedepartementet. Dette må man nødvendigvis ha et faktamessig grunnlag for å gjøre.

Over tid har det likevel skjedd en økt detaljering av kriterier for tildeling og bruk av aktivitetsmidlene. NIF har i forbindelse med spillemiddelsøknader de siste årene vedtatt kriterier med hensyn til hva som tillegges betydning ved tildeling av midler. Tiltak så nær klubbene som mulig, verdi- og holdningsskapende arbeid, beholde ungdomsmedlemmer, kjønnsbalanse, inkludering av svakt representerte grupper (som funksjonshemmede/innvandrere), tiltak/arbeidsformer som kan benyttes på tvers, og gjennomføring og resultatoppnåelse tidligere år, er kriterier for tildeling og bruk av midler. Hvordan disse kriteriene i neste instans skal kobles til tildeling av ressurser er imidlertid ikke presisert.

Det er i hovedsak rent strukturelle kjennetegn ved forbundene som til nå har styrt fordeling av midlene mellom forbund. Antall barn og unge og følgelig størrelsen på forbundet, disse momentene henger jo ofte tett sammen, har særlig betydning for hvordan midlene fordeles. Dette synes å sammenfalle med den grunnleggende og underliggende tenkningen om ordningen. Store forbund med mange barn og unge får jevnt over mer tilskudd enn mindre. De får riktignok ikke lik uttelling for alle sine barn og unge. Det er lagt inn en viss omfordeling i ordningen ved at mindre forbund mottar forholdsvis mer støtte per barn- og ungdomsmedlem.

Derimot er det vanskelig å se trekk i utvikling av tildelingsmønsteret over tid som indikerer klare sammenhenger med hva særforbundene gjør eller oppnår i forhold til tilskuddsordningen. Det er en sterk kobling mellom den forbundsvisе fordeling det første året og seinere år. Mens kraftig relativ vekst blant barn og unge i forbundet i tilskuddsperioden, mange jenter på tiltak og høy egeninnsats i form av innrapportert egenandel, gir liten uttelling. Og sammenhengen mellom absolutt vekst i antallet barn og unge og en viss tilskuddsvekst (utover den generelle økningen i ordningen) kan igjen først og fremst forklares ut fra strukturelle kjennetegn som forbundets størrelse og antall barn og unge. Satt på spissen kan en kanskje si at de ”som har mye skal få mer”.

Målrettingen av NIFs fordeling av midler mellom forbund synes følgelig i hovedsak å ha bestått i å etablere en initial fordeling under hensyn til størrelse og antall barn og unge. Denne fordelingsstrukturen synes også å ha en viss aksept blant forbundene. Den har derimot i begrenset grad bestått i å etablere en forvaltningsorganisering hvor tiltak/måloppnåelse og tilskuddsutmåling over tid er klart definert i forhold til hverandre.

9.1.2 Prosesser og strategier på særforbunds nivå

Det enkelte forbund har strategier for fordeling og bruk av midlene i organisasjonen. Evalueringen viser noen hovedtendenser for særforbundene samlet sett, men også store variasjoner mellom forbund. Det strategiske grunnlaget i organisasjonen kan i seg selv ha stor betydning for hva særforbundene fokuserer på i tilskuddsordningen. For noen forbund er hovedutfordringen å utvikle og iverksette fokuserte strategier og/eller å bygge relasjoner mot lokalmiljøene for utvikling av bredden i barne- og

ungdomsarbeidet i organisasjonen. For andre handler det snarere om å implementere tilskuddsordningen inn i velfungerende organisasjonsstrukturer og pågående strategiprosesser.

Forholdet mellom organisasjonsnivåene når det gjelder å implementere tiltak vil også variere. Noen organisasjoner er svært avhengig av sentralleddet for å få ting gjort, mens andre plasserer hovedansvaret for gjennomføring av tiltak nedover i organisasjonen. Et spørsmål som i denne sammenheng reises, er i hvilken grad og på hvilket nivå i organisasjonen man kan benytte personell lønna via tilskuddsordningen. Administrasjon og gjennomføring av tiltak, i hvert fall om disse har kompetanseutviklende karakter, er ofte avhengig av personell, og da fortrinnsvis profesjonelle/lønna personell. Begrepet nettverkspersoner eller tilsvarende benyttes av mange organisasjoner for å betegne personell som opererer fra sentralledd eller regionalnivå, men som er dedikert til direkte iverksettende tiltak innenfor rammen av tilskuddsordningen.

For mindre organisasjoner er den administrative kapasiteten og basisfinansieringen begrensa, samtidig som man er avhengig av sentralleddet for å iverksette tiltak. Det gjelder ikke minst organisasjoner hvor kontaktflaten mellom sentralledd og lokallag er begrensa, og hvor man heller ikke har noe regionalledd. Derfor blir man mer eller mindre avhengig av å bruke aktivitetsmidler til å betale disse personene og for å administrere ordningen. Mellomstore og store organisasjoner er også mer eller mindre avhengig av fast ansatte eller honorarutbetalinger, men i disse har man gjerne større mulighet til å sjonglere med budsjettene og følgelig mellom hvilke midler som skal finansiere hva.

Samlet sett har tilskuddsordningen bidratt til økte administrative kostnader. To-tredjedeler av særforbundene angir en slik økning, og det totale omfanget ligger et sted mellom 20-25 årsverk, i følge forbundene. Det er likevel viktig å påpeke at mye av denne administreringen knytter seg til planlegging og gjennomføring av lokale tiltak

De føringer og rammer som er lagt med hensyn til støtten, synes i varierende grad å være tilpasset ulike særforbund. Det kan se ut til at det er enklere for noen forbund enn andre å tilpasse seg rammene for tilskuddsordningen. Idretter med en solid administrativ organisering, med utvikla koblinger mellom sentralledd og lokallag (evt. via mellomledd), som er godt kjent blant barn og unge og med et variert breddetilbud i utgangspunktet, kan relativt enkelt iverksette og tilpasse seg tilskuddsordningen. Dette er gjerne kjennetegn ved relativt store idrettsorganisasjoner. Mindre organisasjoner, som kanskje også har et mindre utvikla breddetilbud for barn og ungdom, kan ha større utfordringer. Dette er i og for seg ikke overraskende eller bør ikke uten videre betraktes som et problem. Noen særforbund kan imidlertid oppfatte det som et problem om rammene for hvordan de kan implementere tiltak trekkes for stramt opp. Dette gjelder blant annet spørsmålene om å bruke midlene til lønna personell for å iverksette ordningen, om samarbeid med skoler/SFO, og om hvor man skal trekke grenser mellom rene breddetiltak, nivåhevende tiltak og ”spissede” talentutviklingstiltak.

De foran beskrevne forskjeller mellom særforbund bidrar til å forklare at ulike forbund har lagt til grunn forskjellige strategier når det gjelder fordeling og bruk av midlene. Vi har identifisert fire typer av strategier: (1) En breddefordelingsmodell hvor strategien

for bruk av midlene i stor grad knyttes til eksisterende satsninger på barn og unge via den eksisterende organisasjonsstrukturen; (2) En mobiliseringsmodell som i hovedsak dreier seg om å gjøre idretten kjent og skape rekruttering og utvikling/etablering av klubber; (3) En overrislingsmodell der logikken er å dele ut penger til lagene etter søknad; (4) En bestillingsmodell som tar utgangspunkt i og gir kompetanse og annen støtte til lokale lag som måtte ha særskilte behov. De to første modellene har sitt utgangspunkt i sentralt lagte strategier, mens de to sistnevnte i større grad tar utgangspunkt i lokale behov.

Hovedtendensen er at det er en god del kontakt mellom lokal- og sentralt/regionalt nivå i særforbundene. Graden av kontakt innad i hvert enkelt forbund varierer imidlertid. Dessuten er det et visst sammenfall i satsingsområder og strategier mellom nivåene, også når det gjelder tiltakene innen ordningen med aktivitetsmidler. Det er imidlertid noen avvik. Særforbundene opererer med en klart høyere andel aktivitetstiltak i forhold til ulike kompetansetiltak i sin rapportering til NIF, mens på lokalnivå angir man en rimelig lik fordeling mellom kurs for trenere/ledere, klubbsamlinger og aktivitetsretta tiltak. Og særforbundene angir i større grad jenter og handikappede som spesifikke målgrupper for aktivitetsmidlene, enn man gjør på lokalnivå. Videre kunne en kanskje forventet at enda flere av lagene/gruppene hadde erfart en økt satsing på barne- og ungdomsarbeidet av særforbundet de seinere årene, gitt at over 400 millioner kroner (støtten og egenandelen) er brukt på dette arbeidet siden 2003. Og lagenes/gruppenes kjennskap til ordningen er jo noe begrenset gitt omfanget av ordningen og at syv av ti særforbund oppgir at et flertall av lagene/gruppene er inkludert i ordningen. Vi kan likevel ikke konkludere med at de to nivåene – lokalt og sentralt – lever helt separate liv nærmest uten kjennskap til hverandre, og der sentrale strategier blir trødd ned over lagene uten hensyn til lokale behov. Aktivitetsmidlene har nettopp bidratt til en motsatt utvikling, der særforbundene er mer fokusert på og har bedre kjennskap og kunnskap om breddeaktiviteten for barn og unge.

Oppsummeringsvis kan vi under dette punktet konstatere at samlet sett har tilskuddsordningen på særforbunds nivå en innretning som stemmer rimelig godt overens med målsettingene for ordningen. Det er imidlertid betydelige variasjoner i hvordan ting gjøres i den enkelte organisasjon. Disse variasjonene henger ikke bare sammen med rent strukturelle trekk ved organisasjonen som størrelse, antall barn og unge og organisasjonens utbygging mot lokalnivået, men også med idrettens egenart når det gjelder å tiltrekke seg og gi tilpassede tilbud til ulike grupper av barn og unge. Videre er det et sammenfall mellom sentrale strategier og lokale satsinger, sjøl om en lokalt nok er noe mer avmålt med hensyn til resultatene av ordningen og når det gjelder hvilke målgrupper som favnes av denne.

9.2 Tiltaksmønstre og -innhold

Hovedmønstre når det gjelder hva midlene samlet sett brukes til, samsvarer rimelig bra med overordnede mål for tilskuddsordningen om å støtte lokal breddeaktivitet blant barn og ungdom. Majoriteten av tilskuddene har gått til lokale tiltak, selv om det også er mindre andeler som har vært knyttet til regional- og sentralleddene. Godt over

halvparten av tiltakene har gått til aktivitetsutvikling, mens den øvrige del har gått til kategorier under benevnelse som klubb/organisasjonsutvikling, trener- og lederutvikling. Det er i kategorien aktivitetsutvikling at veksten i antall tiltak er størst.

Et stort antall deltakere, rundt ½ million, er hvert år involvert i tilskuddsordningen. Og man treffer de aller fleste gjennom direkte aktivitetsutviklingstiltak. Det siste året har riktignok antallet gått ned med omlag 10 prosent. Gjennom tilskuddsordningen sikter man mot mange forskjellige målgrupper. Særsilt prioriterte grupper er ungdom, og særsilt jenter. Det er også litt flere jenter enn gutter som deltar på tiltakene. Videre vektlegges også delvis handikappede barn og ungdom og samarbeid med skole/SFO og uorganisert ungdom. På den andre siden så angir som nevnt lagene i noe mindre grad de ulike gruppene som mål for tiltakene; særsilt andelen som angir jenter i ungdomskolalderen og handikappede barn og unge som spesifikke målgrupper, er lavere lokalt enn sentralt. Alt i alt ser det likevel ut til at målsettingene om å nå særskilte grupper og ønsket om å begrense frafallet av ungdom har vært vektlagt gjennom tilskuddsordningen.

De ulike tiltakskategoriene flyter over i hverandre, ved at klubb/organisasjonsutvikling og trener/lederutvikling indirekte kan forutsettes å styrke aktiviteten. Det kan se ut til at det over tid og etter som tilskuddsrammen har økt, har vært en tendens i retning av at det meste av ressursveksten (tilskudd og egenandel) har vært kanalisert til kompetansehevinge og indirekte aktivitetsfremmende tiltak. De direkte aktivitetstiltakene ligger på et relativt stabilt nivå målt ved økonomiske ressurser.

I denne spredning av tiltak på ulike innsatsområder som en var opptatt av å definere allerede ved etablering av tilskuddsordningen, ligger et sentralt aspekt i forståelse av hvordan tilskuddsordningen fungerer. I sin karakter er målet om å styrke breddeidrett blant en bestemt målgruppe, barn og ungdom, på tvers av idrettsgrener relativt komplekst ved at det er mange forskjellige typer av tiltak som kan lede mot målet. En rekke forhold påvirker barn og ungdoms deltakelse i en bestemt idrettsgren, og hvilke faktorer som betyr mest vil variere mellom idrettsgrener og idrettsorganisasjoner.

Krav til ferdigheter og krav til utstyr og anlegg for å begynne med en bestemt idrett varierer også mye. I noen idretter kreves det gjerne betydelige investeringer i fysisk infrastruktur og/eller opplæring for å drive idretten. Å spille tennis forutsetter en tennisbane og opplæring i grunnleggende ferdigheter. Golf forutsetter golfbaner og opplæring både i teknikk og etikette. Skyting forutsetter en skytebane og opplæring både i skyting og sikkerhet. Å drive med klatring innendørs krever en klatrevegg, sikkerhetsutstyr og instruksjon i hvordan drive med dette av kompetente instruktører. I andre idretter er behovene for tilrettelegging mer beskjedne. Å begynne med dans krever ikke andre fysiske fasiliteter enn et gulv av en viss størrelse, men man bør ha opplæring. I atter andre idretter kreves det heller ikke mye profesjonell opplæring for å drive med aktivitet. Innebandy kan med beskjedne investeringer drives i en hvilken som helst gymnastikksal. Der man i noen idretter relativt raskt kan sette i gang med målretta aktivitetstiltak blant ungdom, må man i andre fokusere mest på klubbutvikling og opplæring av trenere for i det hele tatt å komme i gang med aktivitet. Poenget, for å si det enkelt, er at det som er flaskehalser for å utvikle barn- og ungdomsaktivitet i en

bestemt idrett, kan variere mye, og det samme gjelder følgelig også tiltakenes innretning.

Noen idretter, blant annet lagidretter som fotball og håndball, er vel kjent og finnes på svært mange steder, mens andre, eksempelvis spesialiserte individuelt orienterte idretter som roing og padling, finnes et mindre antall plasser. Behovet for å spre kunnskap og dermed skape interesse for idretten vil følgelig variere mye alt etter hvor kjent idretten er fra før. De større særforbundene, særlig lagidrettene, har til dels et bredere målgruppefokus enn de mindre og ”flyter” på kjennskapen og kunnskapen som allerede ligger der som føringer. Mindre idretter og/eller idretter med lav andel barn og ungdom har større behov for å markedsføre seg utad, blant annet i forhold til uorganisert ungdom. At noen idretter følgelig har større behov for å knytte kontakter opp mot skole/SFO enn andre som er godt kjent fra før, sier seg nesten selv. Det er antagelig en forklaring på at en del idretter og idrettslag knytter slike kontakter, selv om dette kan ligge i grenselandet i forhold til regelverkets krav om at skole/SFO ikke skal støttes gjennom tilskuddsordningen.

Et spesielt problem ligger i bredden av idrettslige ambisjoner som de ulike idrettsforbundene legger til grunn. NIF har i sin forvaltning av ordningen vektlagt at man skal holde seg unna ”spissing av ferdigheter” og talentutvikling. I mange av de store idrettene kan man på grunn av en stor bredde og mye aktivitet relativt enkelt etablere tiltak som ligger trygt innenfor tilskuddsordningens rammer. Mer problematisk kan det være for en del mindre idrettsorganisasjoner/forbund med relativt få barn og unge, der disse er spredt geografisk, og der konkurranse- og prestasjonsfokuset tradisjonelt har vært dominant blant den aktive idrettsungdommen. Blant disse kan man spore en viss misnøye med at en ikke kan bruke midler til å spisse ferdighetsnivået blant unge idrettsutøvere under toppnivå.

9.3 Måloppnåelse for organisasjoner og lag

Hva har særforbundene fått ut av tilskuddsordningen så langt? Finnes det sporbare effekter? I utgangspunktet må man søke svar på dette spørsmålet både i lokallagene og i hvordan dette ser ut for særforbundene som helhet. Det siste momentet vil i lengden kunne være like viktig som det første, siden hvordan organisasjonene evner å jobbe med disse forholdene over tid må antas å påvirke lokalnivået. Poenget er at mye av dynamikken i denne tilskuddsordningen nettopp ligger i samhandlingen mellom organisasjonen sentralt og lokale klubber og miljøer.

Det høye antall tiltak og deltakere i ordningen innebærer at tilskuddene må antas å ha en betydning. Hvor stor virkningen av tiltakene er, avhenger imidlertid av i hvilken grad de midler som overføres gir en styrket breddesatsning mot barn og ungdom. Tilskuddet har bidratt til økte samlede tilskudd til særforbundene. Totaleffekten på inntektene avhenger imidlertid også av utvikling i økonomien for øvrig. Vurderinger av økonomiske forhold i særforbund indikerer at aktivitetsmidlene bidrar til en netto økt økonomisk satsning på barn, ungdom og bredde i mange særforbund, men ikke i absolutt alle. I den grad totaløkonomien tillater det føres disse ”friske pengene” inn i satsninger. Dersom

særforbundene derimot har større problemer med å få midlene til å strekke til, er det fristende å la penger gå til inndekning av eksisterende ressursbruk til tiltak og aktiviteter for barn, ungdom og bredde.

Det er imidlertid viktig å være klar over at det ikke bare er den direkte økonomiske effekten i form av at organisasjonene får mer penger, som betyr noe. Kanskje like viktig er den strategiske bevisstgjøring som følger av at særforbund får tilskudd som skal brukes i tråd med bestemte mål og retningslinjer. I mange organisasjoner har således disse midlene til dels ført til en nyorientering av idrettsorganisasjonenes strategier for breddeidrett blant barn og unge, og til dels ført til et økt strategisk fokus på denne type tiltak.

Ifølge forbundenes egne svar mener de aller fleste organisasjoner at aktivitetsmidlene har ført til en reell styrking av barne- og ungdomsaktiviteten. De fleste mener at aktivitetstilbudet for barn og ungdom har blitt utvidet og at antallet aktive har økt. Et betydelig antall mener også at man som følge av disse midlene har fått nye særgrupper og lag, og at disse midlene har bidratt til å begrense frafallet i ungdomsalder.

En annen type virkning, som helt eller delvis bekreftes av sentralleddet i de fleste organisasjonene, omhandler samhandlingen mellom sentralleddet i organisasjonene og lokallagene. Et flertall av særforbundene er helt eller delvis enig i at disse midlene har ført til at man på sentralt hold vet mer om de behov og problemer man har på lokalplanet. De aller fleste mener videre at aktivitetsmidlene har gjort at en har fått til en styrking av kompetanseoverføring fra forbund og ned til lokallagsnivå.

Vi kan altså konstatere at de fleste særforbund med noen unntak alt i alt synes å være rimelig godt fornøyd med aktivitetsmidlene og de effekter dette tilskuddet har gitt for organisasjonens virke for breddeidrett blant barn og ungdom.

Et noe mer dempet syn på hvor godt tilskuddsordningen har fungert, kan man ane på lokalplanet, gjennom de svarene som gis av idrettslag/særgrupper som har et breddetilbud for barn og ungdom. Riktignok svarer nær på 2/3 av de lagene som har vært direkte berørt av ordningen, svært viktig eller ganske viktig på spørsmålet om støtteordningens betydning for lagene. Men det er nesten like mange som sier ganske viktig som sier svært viktig på dette spørsmålet. Og riktignok er det 3/4 av lagene som sier seg helt eller delvis enig i at særforbundsstøtten har ført til et utvidet tilbud blant barn og unge. Men det er klart flere som sier delvis enn helt enig. Dessuten sier 58 prosent av lagene seg helt eller delvis enig i at særforbundsstøtten er for liten til å ha særlig betydning på lagets virksomhet.

Nå er det bare en mindre andel, under tredjeparten av lagene, som oppgir at de får støtte fra sitt forbund via aktivitetsmidler. En må anta at andelen som faktisk får støtte, er større, da et lokallag ikke nødvendigvis vil vite hvordan tiltak i regi av eller med støtte fra særforbundet er finansiert. Vi ønsket således å få et bilde av den generelle aktiviteten rettet mot barn og unge fra særforbundshold. Lagene ble derfor også spurt om forbundet hadde økt, redusert eller hatt en undret satsning på den lokale barne- og ungdomsidretten de siste 5 årene (fra 2002). Om lag en syvendepart visste ikke hva de skulle svare til dette. Blant de lag som ga en vurdering mente vel halvparten at

satsningen var økt, noe under halvparten mente at en ikke hadde registrert noen endring, mens bare et fåtall mente at utviklingen hadde gått i negativ retning. Ser man disse svarene på forbundsnivå, viser det seg at i åtte av ti forbund er det en større andel av lagene som mener at særforbundet har økt sin satsning enn de som mener at satsningen har blitt redusert. I de to øvrige var situasjonen om lag status quo.

Tendensen slik dette vurderes fra lagsnivå, er således positiv, men ikke like entydig som fra særforbundshold. Et moment som her spiller inn er antagelig omfanget av støtten. Som vist mener mange at støtten er for liten til å ha særlig betydning på lagets virksomhet. Nå kan man naturligvis mene at 100 millioner kroner (tilskudd pluss egenandel) i året er mye penger, og selv delt ut på ca. 9000 tiltak må man kunne forvente en viss effekt. Likevel utgjør tilskuddene i de fleste forbund bare en mindre del av totalinntektene. Sett i relasjon til budsjettene til idrettslagene (Enjolras og Seippel 2001), blir også omfanget av et gjennomsnittlig enkelttiltak moderat. Man kan likevel spørre seg om ikke virkningene lokalt av særforbundets satsning burde vært mer markant. Og, er det slik at de lokale lagene i begrensa og varierende grad ser særforbundet som en sentral samarbeidspartner i barne- og ungdomsaktiviteten?

Nå er som nevnt de langsiktige og dynamiske effektene antagelig like viktige som de observerbare effektene på kort sikt på lokalplanet. Dette gjelder særlig det å skape oppmerksomhet blant særforbundene slik at disse opprettholder/utvikler og iverksetter strategier for breddeidrett for barn og ungdom. Analyser viser tydelige forskjeller mellom ulike forbund med hensyn til hva de får ut av sin breddesatsning på barn og ungdom. Det er imidlertid lite av strukturelle trekk som forklarer hvorfor noen får dette bedre til enn andre. Hovedforklaringen synes i større grad å være knyttet til om det enkelte forbund har eller utvikler en strategi som fungerer. Slik sett er det et tankekors at tilskuddene primært synes fordelt ut fra strukturkarakteristika ved forbundene, og ikke ut fra vurderinger av hva det enkelte forbund gjør og synes å oppnå gjennom sine strategier og aktiviteter.

9.4 Statlig måloppnåelse

I hvilken grad har ordningen med aktivitetsmidler via særforbund bidratt til å nå de statlige idrettspolitiske målene? Om vi tar for oss målhierarkiet slik vi illustrerte det innledningsvis, er det sammenfall mellom de statlige idrettspolitiske målene, spesifisert i retningslinjene for tilskuddsordningen, og NIFs kriterier for ordningen. Staten påpeker at post 3 generelt skal bidra til et godt tilbud til barn og ungdom innen den frivillige, medlemsbaserte idretten, og aktivitetsmidlene spesielt skal bedre det lokale aktivitetstilbudet for målgruppen, særskilt for ungdom og jenter. Representanter fra NIF sentralt og i særforbundenes ledelse deler disse målene. Evalueringen tyder ikke på vesentlige avvik med hensyn til hvordan myndigheter og idrett forstår tilskuddsordningens intensjon. Idrettsorganisasjonenes ledere deler i det alt vesentlige målsettingen om styrking av aktivitet blant barn og ungdom på grunnplanet. Enkelte ville riktignok hatt noe større frihet til å disponere midlene, mens hovedinntrykket er likevel at man er inneforstått med at det er bra med en viss målretting og -styring av midlene.

Ved å målrette midlene ønsker myndighetene å sikre at penger faktisk går til formålet. Målrettingen skjer både gjennom premissene for tilskuddsordningen og ved at midlene kanaliseres direkte til særforbundene. At aktivitetsmidlene med de føringer som er lagt for bruken, i det alt vesentlige hilses positivt fra særforbundenes side, må også ses på bakgrunn av at dette i hovedsak er ”friske penger”. Det vil si, gjennom denne tilskuddsordningen får særforbundene en netto økning i statlige tilskudd. At paraplyorganisasjonen NIF samtidig har fått mindre penger blant annet til sine kompetansetiltak, problematiseres i mindre grad.

NIFs kriterier for ordningen reflekterer således de statlige retningslinjene, også når det gjelder avgrensninger i forhold til hva aktivitetsmidlene ikke skal gå til. Og for å få tilskudd må særforbundene arrangere tiltak som faller inn under de oppstilte kriteriene. Resultatene med økt fokus på barn og ungdom i særforbundene, og økt aktivitet blant barn og unge lokalt, faller og godt inn i de generelle statlige målene, der barn og ungdom er særskilt fokusert.

Midlene kommer altså i hovedsak ut til tiltak i lokalidretten. Men noe brukes også på administrasjon i forbundene. Mye av dette er knyttet opp til forvaltningen av selve ordningen i forbindelse med søknader, rapportering og lignende. Det er også et spørsmål om hva som er ”for mye” administrering; en må administrere for å skape aktivitet, er devisen fra særforbundshold. Dessuten er det ingenting som tyder på at avlønning av personell har kommet som erstatning for lokalt frivillig arbeid. Ut fra den statlige målsettingen om at mer av midlene skal tilfalle lokalnivået, og mindre skal tilfalle den sentrale administrasjonen i idrettsorganisasjonen, kan den til dels omfattende forvaltningen av ordningen likevel sees på som problematisk.

Videre er særforbundene mange og ulike. Noen har tilpasset tiltakene slik at de faller inn forbundets etablerte strategier. I enkelte tilfeller er tiltakene om ikke brudd på, så i hvert fall i grenselandet for retningslinjene for ordningen. Og mye av støtten går til mer indirekte tiltak som kompetanseoverføring i form av sentralt/regionalt arrangerte kurs, tiltak som allerede var en del av forbundets satsinger. Det nye som lå i det å etablere en tilskuddsordning som skulle gå direkte ned til lokale barne- og ungdomsaktiviteten, om enn via særforbundene, er til dels smuldrert bort på veien. Satt på spissen kan en kanskje si at en har gått fra å støtte Idrettens studieforbund til å styrke hvert enkelt særforbunds kompetansearbeid. Fra særforbundshold vil man si at man ikke kan komme utenom kompetanseheving om man skal oppnå den forjettede aktivitetsøkningen. Det trengs kompetente ledere/trenere og gode klubbprosesser for å skape god idrettsaktivitet. Det er ikke noe enten eller. Og det er heller ikke slik at de sentrale strategiene til dels overprøver de lokale behovet. Men entydig sammenfall er det heller ikke.

9.5 Aktivitetsmidlene og andre tilskuddsposter

Vi har sett at støtten til særforbundene via NIF har økt de seinere åra både nominelt og relativt, og aktivitetsmidlene er helt sentrale her. Spørsmålet er da for det første om de økte inntektene kun har erstattet de midlene en allerede brukte på målgruppen, og således har frigjort midler til andre formål. Og/eller, for det andre, om de har skapt en

additiv effekt ved at flere midler ble rettet mot målgruppen, slik de oppgitte egenandelene fra særforbundene kan indikere. En viss andel (2/5) av særforbundene oppgir at aktivitetsmidlene har frigjort midler til andre behov, mens en stor andel (3/4) angir at midlene har gitt en additiv effekt. Heller ikke analysen av økonomitallene fra utvalgte forbund tyder på et stort omfang av såkalte *crowding out effekter*, der interne midler som aktivitetsmidlene har frigjort, rettes mot andre formål som toppidrett og sentral administrasjon.

Det som mange derimot hevder, er at økt aktivitet blant barn og unge innebærer økte administrative kostnader som må dekkes over grunntilskuddet til særforbundene. Og grunntilskuddet (post 2) er i utgangspunktet relativt knapt, slike flere forbund ser det. Som følge av post 3, bør altså post 2 styrkes. Nå har som vist overføringene til særforbundene fra NIF steget de seinere åra, også mer enn den generelle prisveksten: fra 2001 til 2007 har post 2 hatt en økning på 28,5 prosent mot en generell prisvekst opp under 9 prosent. Likevel er det mange særforbund som har en pressa økonomi. I disse forbundene vil i regelen post 2-midlene gå til å dekke generell drift av forbundet, samt mer eliteprega satsinger, med den konsekvensen at aktivitetsmidlene over post 3 også må dekke administreringen av barne- og ungdomsarbeidet i forbundet. Man har ikke rammene til å realisere en additiv effekt av aktivitetsmidlene.

I tråd med dette kan en også se ønsket om at aktivitetsmidlene skal inngå i det generelle grunntilskuddet til særforbundene (post 2). Omkvedet er at man må stole på at særforbundene sjøl vet best hvor skoen trykker. Etableringen av først post 3 rettet mot barn og ungdom, og seinere aktivitetsmidlene som hovedingrediensen i denne posten, indikerer imidlertid at idrettsorganisasjonene ikke har vært flinke nok på dette området. I hvert fall slik staten ser det. Og dette er synspunkt som mange både i NIF sentralt og i særforbundene aksepterer. Tyngden bak vurderingen om å inkludere post 3-midlene i post 2-bevilgningen er følgelig ikke betydelig. Denne vurderingen faller likevel inn i mønsteret i den generelle idrettspolitiske debatten internt i NIF-organisasjonen. Denne debatten handler i all hovedsak om fordelingen av spillemidlene mellom det som omtales som NIF-linja (NIF sentralt og idrettskretsene) og det som kalles særforbundslinja (Bergsgard 2005, Augestad og Bergsgard 2007). En del særforbund ønsker større andel av disse midlene, noe som både innebærer en omfordeling fra støtten til NIF-linja (post 1) til særforbundenes grunntilskudd (post 2), overføring av post 3 til post 2, og at deler av toppidrettsmidlene (post 4) overføres til særforbundenes grunntilskudd.

Men dette er også en debatt mellom særforbundene: I hvor stor grad skal de statlige midlene virke omfordelende i henhold til størrelse, og i hvor stor grad skal en ta hensyn til oppnådde statlige mål? Enjolras studie viser at post 2 midlene fungerer omfordelende med hensyn til størrelse, men i liten grad fungerer som incitament til statlig måloppnåelse: ”Det nye systemet gir i liten grad incentiver til å innfri departementets overordnede politiske mål...”, skriver han (2005: 56).

Vi har sett at aktivitetsmidlene til dels har en omvendt effekt. Selv om de store forbundene fortsatt ikke får like mye per medlem som de mindre forbundene (verken generelt eller per medlem under 20 år), er skjevheten klart mindre enn for post 2-

midlene. I det hele tatt kan de se ut som det er strukturelle forhold knytta til særforbundene som forklarer fordelingen. Omfanget av barn og unge i forbundet i starfasen av ordningen styrer også fordelingen de påfølgende årene, mens endringen i antall barn og unge underveis i ordningen i liten grad gir noen effekt. Man har funnet en fordelingsnøkkel som man i all hovedsak har holdt seg til. Enkelte særforbund har således kritisert forvaltningen av ordningen for å være for lite målretta, og i for liten grad premiere de som oppnår målene med ordningen. Man har vært for opptatt av å skulle gjøre alle til lags, og at aktivitetsmidlene dermed har fungert nærmest som en utjevning i forhold til fordelingen av post 2-midler; effekten av omfordelingen i forhold til størrelse blir mindre når post 3-midlene inngår i beregningen.

NIFs makt og legitimitet hviler i stor grad på en tilslutning fra sine medlemsorganisasjoner. Enjolras (2005: 57) mener at dette medfører begrensa styringsmakt fra NIFs side overfor disse organisasjonsleddene. NIFs makt hviler imidlertid ikke bare på en formell tilslutning, men også en symbolsk makt viss grunnlag går utover medlemsorganisasjonene tilslutning, og hviler både på historiske forhold og statens tilslutning til NIFs rolle som monopolmottaker og fordeler av spillemidlene (Bergsgard 2005). Denne symbolske makt gir definisjonsmakt. Å melde seg ut av så å si ”norsk idrett”, og ikke være del av ”idretten”, vil nok for enkelte særforbund koste mer enn det smaker. Likevel, NIF må balansere sin maktutøvelse over medlemsorganisasjonene mot det faktum at det er i særforbundenes regi idrettsaktiviteten foregår. Hvor langt NIF, som har ligget med brukket rygg økonomisk, kan gå når det gjelder å styre særforbund, som de seinere åra har økt sine egne inntekter kraftig, er følgelig et åpent spørsmål. Når det gjelder å følge opp statlige mål, slik de blant annet kommer til uttrykk i aktivitetsmidlene, så burde en imidlertid kunne ta sterkere styringsgrep.

Tilskudd til lokale lag og foreninger – den såkalte LAM-ordningen – er en annen finansieringsordning som har det lokale idrettsarbeidet som mottaker, og der barne- og ungdomsarbeidet er i hovedfokus. Dette er en støtte som fordeles utenom tilskuddet til NIF og direkte ned til lokale lag og foreninger. Lokalt er det idrettsrådene som står for den lokale fordelingen, mens NIF gir føringer for bruken og administrerer utbetalingene. Ordningen er en type kontantstøtte per medlem opp til 19 år (sjøl om også noe kan gå til ulike typer tiltak), og fungerer således som en grunnstøtte til lagene. LAM er dermed ulik aktivitetsmidlene, som på den ene siden er mer øremerka og målretta, og på den andre siden en mer indirekte ordning, siden midlene fordeles via særforbundenes apparat. 10 % av spillemidlene til idrett skal gå til LAM, noe som innebærer at den er en mer omfattende ordning enn aktivitetsmidlene – hhv. 125 millioner kroner mot 52 millioner i 2007. På den andre siden er forvaltningen av og rapporteringen fra LAM-ordningen enkel, og de administrative omkostningene er lavere enn den mer kriteriebaserte og målretta aktivitetsmiddelordningen; et sted mellom 20 til 25 årsverk blir brukt til å administrere ordningen med aktivitetsmidler, i følge særforbundene.

Når det gjelder vurderingen av effekten av de to ordningene, heller man fra særforbundshold i retning av at de mer tiltaks- og prosjektorienterte aktivitetsmidlene antas å gi bedre effekt enn der midlene spres jevnt utover til alle lag og foreninger, slik

de gjøres i LAM-ordningen. I tabellen nedenfor har vi satt opp hvordan lagene vurderer resultatene av de to ulike ordningene.

Tabell 39 *Sammenlikning av virkningen av LAM-ordningen og aktivitetsmidlene via særforbund (post 3) lokalt på fire parametere. Andelen (prosent) som har svart helt eller delvis enig på påstandene.*¹⁷

	LAM-ordningen (N=217-221)	Aktivitetsmidlene via særforbund (post 3) (N=188)
Støtten har ført til at vårt lags tilbud til barn og unge er blitt utvidet	53 (65)	74
Støtten har ført til at vårt lag må bruke urimelig mye tid på søknadsskriving og rapportering	12 (14)	32
Støtten er så liten at den har hatt liten virkning på vårt lags virksomhet	40 (45)	58
Støtten har ført til at vårt lag har utviklet nye, utradisjonelle tilbud til barn og unge	18 (20)	31

Vi ser for det første forskjellen i vurderingen av den administrative merbelastningen som vi var innom ovenfor: LAM-ordningen krever mindre administrasjon. Når det gjelder vurderingen av effektene, går disse i litt ulik lei. En høyere andel angir at aktivitetsmidlene via særforbund (post 3) har bidratt til at lagets tilbud til barn og unge er blitt utvidet, enn at LAM-ordningen har hatt den samme effekten – hhv. 74 prosent og 53 prosent. På den andre siden er det også en høyere andel som er enig i at effekten av aktivitetsmidlene via særforbund er så liten at den har liten innvirkning på lagets virksomhet, enn andelen som mener det samme om LAM-ordningen.

Dette er data fra to ulike undersøkelser. I spørsmålene om LAM inngikk svaralternativet ”både og” for de presenterte påstandene, noe det ikke gjorde i vår undersøkelse om aktivitetsmidlene. Denne forskjellen kan forklare litt av spriket i svarandelene i de to undersøkelsene. I parentesene presenteres derfor andelen når de som har svart ”både og” er tatt ut av beregningen. Dessuten kan det nok være noe vanskelig på lokalt nivå å skille de to ordningene fra hverandre.

¹⁷ Resultatene her er hentet fra den lagsundersøkelsen som Institutt for samfunnsforskning gjennomførte høsten 2006/vinteren 2007, og som det refereres til i rapporten om de lokale aktivitetsmidlene (Opedal, Nødland og Bjelland 2007).

Disse metodiske forbeholdene må tas med i betraktning når vi tolker resultatene. Hovedtendensen i tabellen peker likevel i retning av at LAM-ordningen har en noe mindre, men breiere effekt (omfatter tilnærma alle lag), enn ordningen med aktivitetsmidler via særforbund, som har en noe større, men smalere effekt (1/3 av lagene oppgir å være direkte involvert). Hvilken ordning som samlet sett gir best effekt for målgruppen, er det følgelig vanskelig å konkludere noe sikkert om.

10 Avslutning

10.1 Sammenfattende konklusjon

På alle nivåer i idrettsorganisasjonene – fra NIF sentralt via særforbundene til lokalnivået – er det i all hovedsak positive vurderinger av tilskuddsordningen. Dette er kanskje ikke så overraskende siden dette er ”nye” midler, i hvert fall for særforbundene. Likevel, den vurderingen som kommer til uttrykk både i kvalitative intervjuer og i spørreskjemaundersøkelsene er rimelig samstemt.

Innføring av ordningen med aktivitetsmidlene har bidratt til å dreie fokus mot barne- og ungdomstiltak i særforbundene. Midlene har blitt nyttet i tråd med eksisterende planer og strategier, men også bidratt til å øke fokus på, og til dels nyorientering av strategiene for tiltak for breddeaktivitet for barn og ungdom. De har også bidratt til å bedre kontakten mellom sentral- og lokalnivå i forbundet. Aktivitetsmidlene har også utløst flere økonomiske ressurser rettet mot barne- og ungdomsarbeidet, men her er det variasjon mellom særforbundene. I noen tilfeller kan en kanskje si at aktivitetsmidlene har utløst nye ressurser utover det som allerede ble brukt på målgruppen, for noen blir aktivitetsmidlene lagt opp på de ressursene man allerede bruker på målgruppen, for noen kommer aktivitetsmidlene inn som nye midler på et område der en knapt brukte ressurser før, mens for atter andre så erstatter nok aktivitetsmidlene deler av den potten som gikk til barne- og ungdomsarbeidet. Forbundets økonomiske rammebetingelser er her en viktig faktor. Det er likevel ingen tegn på at innføringen av aktivitetsmidlene har medført at særforbund bruker frigjorte midler til andre oppgaver, som for eksempel toppidrett.

Videre har aktivitetsmidlene bidratt til et bedre kvalitativt tilbud til barn og ungdom, ved at flere trenere og ledere har fått hevet sin kompetanse, og ved at det har blitt arrangert ulike klubb utviklingstiltak. Og bedre kvalitativt tilbud antas å gi flere aktive. Aktivitetsmidlene har bidratt til å utvikle og styrke tilbudet til barn og ungdom, og midlene har sannsynligvis også bidratt til en reell økning av antall aktive barn og ungdom. Særsilt synes en del nye idretter og/eller idretter med lav andel barn og unge å ha dreid arbeidsinnsatsen mot barn og ungdom som følge av innføringen av ordningen.

Ordningen har følgelig gitt positive resultater både når det gjelder aktivitet blant barn og ungdom, kvaliteten på tilbudet til barn og ungdom, og på strategisk vektlegging i særforbundene.

At en får positive resultater av å bruke opp mot 100 millioner kroner (støtten pluss oppgitt egenandel) årlig på målgruppen, er ikke overraskende, særsilt siden deler av disse midlene er friske midler. Samtidig er statens mål for ordningen generelle og uten klare måltall. Heller ikke NIFs kriterier for tildeling er veldig spesifikke. Det er følgelig vanskelig å si om man har fått de resultatene i form av aktivitetsvekst som en hadde satt

seg som mål. Også omkringliggende forhold som andre støtteformer (for eksempel automatpenger rettet spesifikt mot målgruppen), generell popularitet til en idrett, klimatiske variasjoner osv. spiller inn på for eksempel den registrerte medlemsveksten i målgruppen.

Vi har blant annet registrert at man lokalt er noe mindre overbevist om ordningens resultater med hensyn til aktivitetsvekst, og når det gjelder om forbundene har økt sin aktivitet mot det lokale barne- og ungdomsarbeidet. Bildet er følgelig litt annerledes på lokalnivå enn på særforbundshold, som administrerer og iverksetter tiltakene innen ordningen.

Vi vil likevel konkludere med at man har oppnådd de generelle målene som var satt opp for ordningen om å bedre aktivitetstilbudet for barn og ungdom. Spørsmålet er imidlertid om en kunne ha gjort noe annerledes og oppnådd enda bedre resultater.

10.2 Mulige implikasjoner for utformingen av ordningen

Vi vil her komme med forslag til mulige endringer av utformingen av ordningen. Forvaltningen slik den nå fungerer, synes noe overadministrert. Det er blitt brukt mye ressurser på å administrere fordelingsprosessen av midlene fra NIF og ut til lokale tiltak. Dette kan for så vidt sees som barnesykdommer, og nå når det elektroniske søknads- og rapporteringssystemet er oppe og går, så vil mye av det administrative arbeidet forsvinne. Vi mener likevel at en kan ta noen grep i ordningen. Selve tildelingen mellom særforbundene kan endres ved at den på den ene siden baserer seg mer på kriteriene/retningslinjene for ordningen, og på den andre siden i større grad vektlegger strategi og prosess framfor struktur.

Slik ordningen har fungert til nå er det etablert en fordelingsstruktur mellom særforbundene, der antall barn og unge i forbundene (og følgelig størrelse) i utgangspunktet ser ut til å telle mest, men der man i tillegg foretar enkelte mer skjønnsbaserte og kvalitative vurderinger knyttet til enkeltsøknader. Det foretas en kvalitetssikring av om de tiltakene man søker støtte om, faller inn under ordningens retningslinjer og kriterier, men det synes å være relativt svak kobling mellom måloppnåelse knyttet til søknaden og støttebeløp. En slik kobling kan etableres ved at forbundene selv presenterer noen overordna strategier for barne- og ungdomsarbeidet og måleindikatorer som reflekterer disse strategiene. Tildelingen de påfølgende år blir så utmålt i forhold til hvorvidt man har nådd de ulike måleindikatorene. En slik tilnærming vil både kunne ivareta variasjonen mellom forbundene, og etablere en incitamentstruktur som betyr premiering i form av økte tilskudd til oppnådde mål (og omvendt). Et viktig moment i strategidelen er å klargjøre det antatte forholdet mellom henholdsvis kompetansestøtte og aktivitetsstøtte, og deres betydning for det overordnede mål som er å skape mer aktivitet og deltakelse. Den overordnede tenkningen blir viktigere enn detaljene. Forbundets strategier vil selvsagt måtte være tilpasset ordningens retningslinjer og kriterier, men man vil altså ikke gå ned på enkelttiltak for å klarere om disse faller inn under ordningen eller ei.

En slik tilnærming vil også ivareta prosess og strategi som tildelingskriterium framfor struktur. Hvilke planer forbundene har og hva som gjøres i ordningen, blir viktigere for tildelingsbeløpet enn strukturelle kjennetegn som størrelse og antall/andel barn og unge. Et siktemål med en slik dreining av ordningen vil være å bryte opp den sementerte fordelingsstrukturen, og således skape mer dynamiske prosesser på forbundsnivå. Nå kan man spørre seg om ikke antall barn og unge er et velegnet og legitimt fordelingskriterium, sjøl om det skaper en til dels sementert fordelingsstruktur der de store får mer enn de mindre.

Et annet dilemma med den foreslåtte tilnærming vil være at store deler av tilskuddet vil bli gitt i etterkant av arrangerte tiltak. Kostnadene ved tiltakene må dermed dekkes enten ved årets tilskudd av aktivitetsmidler, et tilskudd som er avhengig av måloppnåelsen sist år, eller av interne midler. En mulig løsning på dette dilemmaet kan være å dele tilskuddspotten i én relativt fast strukturdelt (mer som en basisfinansiering) og én resultatavhengig strategidel. Dette vil både sikre at alle får noe, men også at man får dynamikk i det å belønne resultater. Det er ikke gitt at en slik innretting vil gi bedre resultater på kort sikt når det gjelder det totale antallet registrerte aktive barn og unge, men den er med på å sikre dynamikken i barne- og ungdomssatsingen og mangfoldet i den norske idrettsfloraen.

For å følge opp disse forslagene bør en også klargjøre/presisere retningslinjene på to områder:

- I større grad å klargjøre muligheten for samarbeid med skole/SFO, siden særskilt mindre idrett og/eller idretter med relativt lav andel barn og ungdom, trenger å gå nye veier for å rekruttere målgruppen. De må gjøre idretten sin kjent både i lokalmiljøet og i skolen – lærerne er familiære med håndball, fotball, ski, men i mange tilfeller ikke med dans, klatring og golf.
- I større grad å klargjøre om man kan bruke aktivitetsmidlene til lønn sentralt og regionalt, om enn ikke lokalt i lagene. En slik bruk må da inkluderes i de strategiske overveiningene som ligger i særforbundenes planer: Hva konkret antar man å oppnå når det gjelder aktivitet ved å bruke så og så mye av tilskuddet på lønn? Dette vil kunne støtte de mindre forbund, som i utgangspunktet har en liten stab til å administrere aktivitet.

11 Referanser

Litteratur

Augestad, P. og N.A Bergsgard (2007): *Toppidrettens formel – Olympiatoppen som alkymist*. Skal publiseres i 2007.

Berg, C. og A.K.T. Holmen (2003): *Fremtidskvelder for et bedre ungdomsmiljø*. Stavanger: Rogalandsforskning, Rapport RF – 2003/089

Bergsgard, N.A og S. Opedal (2002): ”Statlig politikk for lokal idrett”. I Mangset/Rommetvedt (red.) *Idrett og politikk – kampsport eller lagspill?* Bergen: Fagbokforlaget

Bergsgard, N.A. (2005): *Idrettspolitikkenes maktspill – Endring og stabilitet i den idrettspolitiske styringsmodellen*. Bø: Telemarksforskning-Bø, rapport nr 228.

Enjolras, B og Ø. Seippel, 1999: *Frivillighet, kommersialisering og profesjonalisering: utfordringer i norsk idrett..* Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

Enjolras, B og Ø. Seippel, 2001: *Norske idrettslag 2000. Struktur, økonomi og frivillig innsats*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning, rapport 4: 2001

Enjolras, B, 2005: *Idrettens økonomi og effektivitet*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning, rapport 2005:8

Innst. S. nr. 147 (2001-2002): *Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om idrettssliv i endring – om statens forhold til idrett og fysisk aktivitet*. Oslo

Mangset, P. og H. Rommetvedt (2002): *Idrett og politikk. Kampsport eller lagspill?* Oslo: Fagbokforlaget.

NIF 2003: *Idrettspolitisk dokument, tingperioden 2003-2007*. Oslo: Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité.

Opedal, S. og S.I. Nødland, 2004: *Bedre kår for lokalidretten? Evaluering av Kultur- og kirkedepartementets tilskuddsordning til lokale idrettslag*. Stavanger: Rogalandsforskning, Rapport RF – 2004/224

Opedal, S., S.I. Nødland og A. Bjelland, 2007: *Konsolidert tilskuddsordning? Oppfølgende evaluering av Kultur- og kirkedepartementets tilskuddsordning til lokale idrettslag*. Stavanger: IRIS, Rapport IRIS – 2007/081

Skirstad, B., 2002: ”Norske idrettslag: Oversikt og utfordringer”. I: Ø. Seippel (red.) *Idrettens bevegelser. Sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn*. Oslo: Novus

St.meld. nr. 14 (1999-2000): *Idrettssliv i endring. Om statens forhold til idrett og fysisk aktivitet*. Oslo: Kulturdepartementet.

St.meld. nr. 41 (1991-1992): *Om idretten. Folkebevegelse og folkeforlystelse*. Oslo: Kulturdepartementet.

Dokumenter

Kultur og kirkedepartementet: "Spillemidler til Norges idrettsforbund og Olympiske komité", tildelingsbrev for 2003 til 2007 (KKD 2002-2006)

Norges idrettsforbund og Olympiske komité: "Kriterier – aktivitetsmidler til barne- og ungdomssatsing i særforbund og idrettskretser". Brev til KKD, november 2005.

Norges idrettsforbund og Olympiske komité: "Rapport spillemidler", for 2003 til 2006.

Norges idrettsforbund og Olympiske komité: "Spillemiddelsøknader", for 2003 til 2007 (NIF 2002-2006)

Norges idrettsforbund og Olympiske komité: "Svar på KKDs tildelingsbrev for 2003". Brev til KKD, mars 2003.

Norges idrettsforbund og Olympiske komité: "Årsrapport", fra 1995 til 2006 (NIF 1996-2007)

Norges idrettsforbund og Olympiske komité: Brev til særforbundene om "Barne- og ungdomssatsingen gjennom særforbundene", for perioden 2003 til 2006.

Vedlegg

Grunnlagstabeller fra NIFs statistikk

Tabell De enkelte særforbunds støtte fra ordningen med aktivitetsmidler til barn og unge for 2003 til 2006, og totalt for de fire årene i tusen kroner, samt endringen fra 2003 til 2006

Særforbund	2003	2004	2005	2006	Totalt	Endring 2006/2003
Kampidrettene – 5 forbund*	750	1 500	1 577	1 679	5 506	2,2
Norges Ake, Bob og Skeletonforbund	60	100	0	33	193	0,6
Norges Amerikansk Fotballforbund	60	220	109	133	522	2,2
Norges Badmintonforbund	250	645	634	667	2 196	2,7
Norges Bandyforbund	500	1 350	1 950	2 000	5 800	4,0
Norges Basketballforbund	465	1 200	1 300	1 489	4 454	3,2
Norges Biljardforbund	150	370	234	278	1 032	1,9
Norges Bordtennisforbund	550	980	1 000	1 111	3 641	2,0
Norges Bowlingforbund	50	100	68	89	307	1,8
Norges Bueskytterforbund	200	390	341	356	1 287	1,8
Norges Castingforbund	80	130	60	89	359	1,1
Norges Curlingforbund	50	120	60	89	319	1,8
Norges Cykleforbund	80	590	546	700	1 916	8,8
Norges Danseforbund	500	1 355	1 535	944	4 334	1,9
Norges Dykkerforbund	245	345	146	156	892	0,6
Norges Fekteforbund	88	120	69	67	344	0,8
Norges Fotballforbund	3 000	6 500	8 840	8 555	26 895	2,9
Norges Fri-idrettsforbund	675	1 545	2 042	1 944	6 206	2,9
Norges Frisbeeforbund	50	0	77	33	160	0,7
Norges Funksjonsh.	350	0	507	444	1 301	1,3
Norges Gang og Mosjonsf	480	495	424	444	1 843	0,9
Norges Golfforbund	400	775	1 216	2 667	5 058	6,7
Norges Gymnastikk og Turnforbund	960	1 710	2 300	1 944	6 914	2,0
Norges Hundekjørerforbund	150	175	171	178	674	1,2
Norges Håndballforbund	1 000	3 000	3 649	4 222	11 871	4,2
Norges Ishockeyforbund	490	1 000	930	1 156	3 576	2,4
Norges Klatreforbund	310	562	707	756	2 335	2,4
Norges Luftsportsforbund	200	250	200	222	872	1,1
Norges Mosjons- og Bedrift	140	464	470	583	1 657	4,2
Norges Motorsportsforbund	400	950	1 096	1 267	3 713	3,2
Norges Orienteringsforbund	680	1 385	1 423	1 611	5 099	2,4
Norges Padleforbund	291	591	427	444	1 753	1,5
Norges Roforbund	350	400	334	333	1 417	1,0
Norges Rugbyforbund	80	130	50	78	338	1,0
Norges Rytterforbund	190	935	957	1 056	3 138	5,6

Særforbund	2003	2004	2005	2006	Totalt	Endring 2006/2003
Norges Seilforbund	405	705	500	611	2 221	1,5
Norges Skiforbund	1 700	3 000	3 975	4 222	12 897	2,5
Norges Skiskytterforbund	500	700	418	500	2 118	1,0
Norges Skytterforbund	125	497	534	389	1 545	3,1
Norges Skøyteforbund	375	725	300	444	1 844	1,2
Norges Snowboardforbund	310	900	600	922	2 732	3,0
Norges Soft og Baseball	90	110	0	33	233	0,4
Norges Squashforbund	60	110	57	89	316	1,5
Norges Styrkeløftforbund	101	230	222	244	797	2,4
Norges Svømmeforbund	750	1 650	1 968	2 111	6 479	2,8
Norges Tennisforbund	200	665	792	889	2 546	4,4
Norges Triathlonforbund	25	25	27	28	105	1,1
Norges Vannskiforbund	100	296	250	256	902	2,6
Norges Vektløfterforbund	90	160	180	200	630	2,2
Norges Volleyballforbund	795	1 445	2 125	1 778	6 143	2,2
Norske Studenters Idrettsforbund	100	400	604	467	1 571	4,7
Totalt	20000	42000	48000	51000	161 000	2,6

*Den økonomiske støtten til idrettene judo, bryting, boksing, kickboksing og kampsport er ikke spesifisert, men samlet i kategorien ”kampidretter” i NIFs statistikk, med unntak for 2006.

Tabell Antall barn og unge og totalt registrert medlemstall for 2002 til 2006

Særforbund	6-19 / 02	Total 02	6-19 / 03	Total 03	6-19 / 04	Total 04	6-19 / 05	Total 05	6-19 / 06	Total 06
Norges Ake, Bob og Skeletonforbund	172	752	233	1 564	127	924	79	688	85	385
Norges Amerikansk Fotball og Cheerleading forbund	1002	2043	917	1 741	997	1 822	1 137	1 653	1214	1 888
Norges Badmintonforbund	2190	5111	2 258	5 077	2 254	5 604	2 742	5 575	1 324	5 222
Norges Bandyforbund	8595	16124	8 378	16 824	10 142	20 399	11 303	21 185	11 992	21 465
Norges Basketballforbund	8437	12179	7 899	11 593	7 107	10 751	6 853	9 915	7 747	10 792
Norges Biljardforbund	1526	5498	1 424	5 488	1 718	6 029	1 198	4 927	1 362	5 861
Norges Bokseforbund	1819	4912	1 574	4 157	1 721	4 128	2 721	4 657	2 061	3 969
Norges Bordtennisforbund	2781	4644	3 735	5 494	3 450	5 552	2 914	4 369	2 803	4 342
Norges Bowlingforbund	976	4923	1 175	4 802	1 244	4 924	847	3 715	708	3 182
Norges Bryteforbund	2023	4567	2 509	5 661	2 859	6 063	2 846	5 246	2 895	5 346
Norges Bueskytterforbund	1171	3769	1 513	4 348	1 690	4 550	1 474	3 711	1 362	3 545
Norges Castingforbund	394	2834	577	3 329	510	3 263	326	2 707	714	3 305
Norges Curlingforbund	538	3007	659	2 663	609	2 858	513	2 453	637	3 623
Norges Cykleforbund	2680	13347	3 390	16 967	3 797	17 546	4 043	14 329	4 003	16 494
Norges Danseforbund	17702	32496	7 906	15 914	9 099	20 282	7 378	14 958	9 183	19 207
Norges Dykkerforbund	1167	7417	1 419	8 615	1 814	8 931	1 724	7 678	1 038	6 873
Norges Fekteforbund	524	1520	604	1 552	681	1 681	819	1 608	627	1 203
Norges Fotballforbund	234804	351218	255 218	375 431	270 036	393 709	269 451	352 165	281 346	375 086
Norges Fri-idrettsforbund	22603	51908	24 909	54 057	28 382	58 594	24 959	46 339	26 210	46 496
Norges Frisbeeforbund	84	477	106	656	106	684	195	789	251	960
Norges Funksjonsh.	993	4302	663	4 145	1 602	6 314	1 553	6 100	1 424	5 668
Norges Gang og Mosjonsforbund	15045	49437	13 660	46 537	13 874	48 866	13 299	44 685	11 778	39 886
Norges Golfforbund	14971	109382	15 654	118 326	16 025	123 392	15 057	118 240	14 905	118 628
Norges Gymnastikk og Turnforbund	34052	72231	36 047	75 526	38 702	79 552	38 373	77 405	40 684	79 621
Norges Hundekjørerforbund	1396	4202	1 114	4 767	1 217	5 117	935	3 666	933	3 631
Norges Håndballforbund	68449	95058	74 550	101 596	74 986	100 212	79 645	97 965	79 516	99 147
Norges Ishockeyforbund	6525	11206	7 028	11 759	6 437	11 114	6 363	10 505	6 599	10 549
Norges Judoforbund	2864	3626	2 908	3 731	2 617	3 436	2 745	3 401	2 561	3 478
Norges Kampsportforbund	14147	21128					18 213	27 885	18 880	28 993
Norges Kickboxing Forbund	1577	3603	2 136	4 537	2 974	5 545	2 067	3 678	2 097	4 177
Norges Klatreforbund	1480	5670	2 124	7 022	2 804	8 966	3 912	9 671	4 405	10 630
Norges Luftsportsforbund	836	13768	970	14 581	668	12 755	856	13 685	794	12 853
Norges Mosjons- og Bedrift					4 757	150 915	4 871	169 883	4 419	174 925
Norges Motorsportsforbund	6089	18800	7 154	18 411	8 002	21 332	8 831	21 172	9 238	20 637
Norges Orienteringsforbund	9521	30963	9 221	30 360	9 426	29 891	9 428	25 731	8 650	24 535
Norges Padleforbund	1494	8258	1 640	8 782	1 873	10 044	2 087	11 410	2 228	12 226
Norges Roforbund	994	5007	927	4 800	1 204	4 852	1 040	3 793	882	3 534
Norges Rugbyforbund	346	1603	367	1 653	340	1 478	734	1 379	329	1 207

Særforbund	6-19 / 02	Total 02	6-19 / 03	Total 03	6-19 / 04	Total 04	6-19 / 05	Total 05	6-19 / 06	Total 06
Norges Rytterforbund	13542	26066	15 976	31 379	16 175	31 064	10 718	18 912	16 292	30 048
Norges Seilforbund	3673	22937	3 764	23 790	3 660	20 328	4 382	21 615	4 552	24 003
Norges Skiforbund	61200	121070	72 474	147 371	75 802	152 484	79 758	149 145	101 097	158 170
Norges Skiskytterforbund	3198	5996	3 400	6 701	3 560	6 885	3 885	5 352	3 483	7 365
Norges Skytterforbund	2508	29820	3 009	30 386	3 309	31 241	3 042	24 916	3 131	25 064
Norges Skøyteforbund	5008	9038	5 396	9 438	5 018	8 902	4 698	7 246	4 231	6 983
Norges Snowboardforbund	3298	4887	3 326	4 797	2 416	3 602	2 467	3 815	1 915	3 134
Norges Soft og Baseball	193	675	348	924	217	597	207	523	107	367
Norges Squashforbund	288	2390	291	2 831	346	2 900	470	3 276	512	3 134
Norges Studenters Idrettsforbund	1154	21378	1 408	24 950	2 325	27 952	1 705	25 552	3 190	26 989
Norges Styrkeløftforbund	1063	4117	1 199	4 427	1 392	4 767	1 264	4 195	1 512	4 391
Norges Svømmeforbund	25434	38587	28 859	42 103	30 793	44 853	29 155	41 685	30 569	42 754
Norges Tennisforbund	8723	21608	9 210	22 296	9 272	22 129	10 052	21 388	9 884	21 472
Norges Triathlonforbund	116	988	262	1 309	281	1 936	310	1 368	447	1 994
Norges Vannskiforbund	1104	2608	1 078	2 658	977	2 199	651	1 232	611	1 315
Norges Vektløfterforbund	903	3135	1 071	3 581	967	3 335	914	2 719	970	2 489
Norges Volleyballforbund	14817	26177	15 905	27 207	21 564	34 415	17 160	26 648	16 717	26 454
Totalt	638189	132846 7	669542	138861 4	713925	160166 4	724369	151850 8	808758	157969 5

Tabell *Forholdet mellom andelen støtte til det enkelte særforbund av den totale støtten i ordningen, og andelen barn og unge av det totale antallet barn og unge i NIF for det enkelte særforbund. 2002/3 til 2005/6. Fordelt etter andelen barn og unge av totalmedlemstallet i 2005.*

Særforbund	2002/3	2003/4	2004/5	2005/6	Andel barn og ungdom 2005
Norges Mosjons- og Bedrift			1,5	1,7	2,9
Norges Luftsportsforbund	7,6	4,2	4,6	3,7	6,3
Norges Studenters Idrettsforbund	2,8	4,6	4,0	3,9	6,7
Norges Ake, Bob og Skeletonforbund	11,1	7,0	0,0	5,9	11,5
Norges Castingforbund	6,5	3,7	1,8	3,9	12,0
Norges Skytterforbund	1,6	2,7	2,5	1,8	12,2
Norges Golfforbund	0,9	0,8	1,2	2,5	12,7
Norges Squashforbund	6,6	6,2	2,5	2,7	14,3
Norges Padleforbund	6,2	5,9	3,5	3,0	18,3
Norges Seilforbund	3,5	3,1	2,1	2,0	20,3
Norges Curlingforbund	3,0	3,0	1,5	2,5	20,9
Norges Dykkerforbund	6,7	4,0	1,2	1,3	22,5
Norges Triathlonforbund	6,9	1,6	1,5	1,3	22,7
Norges Bowlingforbund	1,6	1,4	0,8	1,5	22,8
Norges Biljardforbund	3,1	4,2	2,1	3,3	24,3
Norges Frisbeeforbund	19,0	0,0	11,1	2,4	24,7
Norges Funksjonsh.	11,2	0,0	4,8	4,1	25,5
Norges Hundekjørerforbund	3,4	2,6	2,1	2,7	25,5
Norges Roforbund	11,2	7,0	4,2	4,5	27,4
Norges Cykleforbund	1,0	2,8	2,2	2,5	28,2
Norges Gang og Mosjonsforbund	1,0	0,6	0,5	0,5	29,8
Norges Styrkeløftforbund	3,0	3,1	2,4	2,7	30,1
Norges Vektløfterforbund	3,2	2,4	2,8	3,1	33,6
Norges Orienteringsforbund	2,3	2,5	2,3	2,4	36,6
Norges Soft og Baseball	14,9	5,2	0,0	2,3	39,6

Særforbund	2002/3	2003/4	2004/5	2005/6	Andel barn og ungdom 2005
Norges Bueskytterforbund	5,4	4,2	3,1	3,4	39,7
Norges Klatreforbund	6,7	4,3	3,9	2,7	40,5
Norges Motorsportsforbund	2,1	2,2	2,1	2,0	41,7
Norges Tennisforbund	0,7	1,2	1,3	1,3	47,0
Norges Badmintonforbund	3,6	4,7	4,3	3,5	49,2
Norges Danseforbund	0,9	2,8	2,6	1,8	49,3
Norges Gymnastikk og Turnforbund	0,9	0,8	0,9	0,7	49,6
Norges Fekteforbund	5,4	3,2	1,5	1,2	50,9
Norges Vannskiforbund	2,9	4,5	3,9	5,6	52,8
Norges Rugbyforbund	7,4	5,8	2,2	1,5	53,2
Norges Bandyforbund	1,9	2,6	2,9	2,5	53,4
Norges Skiforbund	0,9	0,7	0,8	0,8	53,5
Norges Fri-idrettsforbund	1,0	1,0	1,1	1,1	53,9
Norges Rytterforbund	0,4	1,0	0,9	1,4	56,7
Norges Ishockeyforbund	2,4	2,3	2,2	2,6	60,6
Norges Volleyballforbund	1,7	1,5	1,5	1,5	64,4
Norges Snowboardforbund	3,0	4,4	3,8	5,3	64,7
Norges Skøyteforbund	2,4	2,2	0,9	1,3	64,8
Norges Bordtennisforbund	6,3	4,3	4,4	5,4	66,7
Norges Amerikansk Fotballforbund	1,9	3,9	1,7	1,7	68,8
Norges Basketballforbund	1,8	2,5	2,8	3,1	69,1
Norges Svømmeforbund	0,9	0,9	1,0	1,0	69,9
Norges Skiskytterforbund	5,0	3,4	1,8	1,8	72,6
Norges Fotballforbund	0,4	0,4	0,5	0,5	76,5
Norges Håndballforbund	0,5	0,7	0,7	0,8	81,3
Totalt	1,0	1,0	1,0	1,0	

Regresjonsanalyser

Bakgrunnsfaktorer som kan forklare tilskuddsbeløp

For å kunne analysere fordelingen av tilskudd og hvilke faktorer som i den sammenheng synes å være viktigst, ytterligere, har vi gjennomført noen lineære regresjonsanalyser. Fordelen med denne type analyser er de uavhengige variablene blir sett i sammenheng, dvs. effekten vi eventuelt finner på de avhengige variablene er kontrollert for de andre faktorene som inngår i analysen. Dette gjøres ut fra modeller der viktige bakgrunnskjenntegn ved særforbundet inngår som uavhengige variabler. Følgende enkle modeller beskriver analysene:

$$T_{(1-4)} = f(K, V)$$

der T_1 = total tildelt beløp over fire år, T_2 = absolutt endring i tildelt beløp 2003-2006, T_3 = relativ endring i tildelt beløp 2003-2006, og T_4 = tildelt beløp i 2006. Videre viser vektoren **K** til kjennetegn ved særforbundet, dvs. type idrett de organiserer, antall og andelen barn og unge (opp til 19 år) i forbundet, og følgelig også størrelsen¹⁸, mens vektoren **V** viser til vekst i antall barn og unge både relativt og absolutt.

Det er grunn til å understreke at dette ikke er noe fullstendig analyse av alle tenkelige faktorer som kan tenkes å påvirke tildelt beløp. Skjønnsutøvelsen i NIFs vurderinger av søknadene er blant annet et moment som er viktig. Også utformingen av søknadene er et moment som vi ikke har inkludert, men som nødvendigvis vil kunne spille inn når det gjelder tildelingsbeløpet. Det er jo nettopp et spørsmål hvor åpen søknadsprosessen er, forstått som hvor slavisk NIF følger de retningslinjene og kriteriene som er satt opp for ordningen. Analysene vil imidlertid gi noe utdypet informasjon om noen kjente variabler som vi antar har sentral innvirkning på tildelt beløp.

¹⁸ Variablene størrelse (antall registrerte aktive medlemmer), antall barn og unge og til dels andelen barn og unge er multikollinære, dvs. de samspiller sterkt. Når vi inkluderer alle tre variablene i analysen, vil følgelig interaksjonseffekten være betydelig og påvirke koeffisienten på alle tre variablene, og resultatene vil dermed bli vanskeligere å tolke. Vi har således tatt ut variabelen størrelse av analysen, siden mye av denne variabelens effekt er fanget opp av de andre variablene.

Tabell: *Sammenhengen mellom faktorer knyttet til særforbundet og tildelinger fra ordningen.*

	T-1 (N=47) ¹⁹ b ²⁰	T-4 (N=52) b	T-2 (N=47) b	T-3 (N=47) b
(Konstant)	(-274,777)	(234,383)	(182981,04)	(1,213)
K: Individuell idrett = 1, ellers = 0	0,014	-0,032	-0,032	0,063
K: Antall aktive medlemmer barn og unge 2002	0,669***	0,662***	0,634***	0,089
K: Andel medlemmer barn og unge 2002	0,219***	0,138**	0,177**	0,174
V: Absolutt endring antall barn/ unge 2002-2006	0,218***	0,237**	0,207*	-
V: Relativ endring antall barn/ unge 2002-2006	0,023	-0,002	-	0,130
Modell-kjikkvadrat (forklart varians)	0,937***	0,873***	0,813***	-0,040

*** signifikant på 0,01 nivå, ** signifikant på 0,05 nivå, * signifikant på 0,1 nivå.²¹

Vi ser klart at antall barn og unge i 2002 er den variabelen som i all hovedsak forklarer mest. Dette indikerer også størrelsens betydning, siden mye av effekten av størrelse

19 Grunnen til at N varierer i analysene, er fordi boksing, bryting, kickboksing og kampsport leverte samlet søknad fra 2003. I NIFs statistikk er følgelig ikke det enkelte forbunds søknad, egenandel og tildelte sum oppgitt, utenom for året 2006.

20 Vi har her valgt å bruke de standardiserte koeffisientene (beta) for å gjøre koeffisientene i regresjonen mer sammenliknbare, siden de uavhengige variablene til dels er målt ut fra ulike enheter. Av samme grunn bruker vi det justerte kjikkvadratet for å si noe om modellens forklarte varians.

21 Siden hele populasjonen (alle særforbundene) er inkludert i materialet, brukes ikke signifikansen (t-testen) her som et mål på hvor sannsynlig utfallet er for hele populasjonen, men som et mål på styrken i sammenhengen mellom uavhengig og avhengig variabel.

fanges opp i variabelen antall barn og unge (jamfør fotnote). Vi ser videre at andelen barn og unge i 2002 har en viss positiv betydning. Dette indikerer at gitt like mange barn og unge i et forbund, vil det forbundet med en høyere andel barn og unge, dvs. færre voksne, får litt mer i tilskudd. Eller omvendt, om et forbund i 2002 hadde en stor medlemsmasse, men der denne i stor grad bestod av voksne, så ville ikke det gi noen uttelling. Om forbundet organiserer lagidrett eller individuell idrett ser ut til å ha liten innvirkning på tildelt beløp.

Når det gjelder veksten blant barn og unge, ser vi at denne har relativt mindre betydning for tildelt beløp. Absolutt endring i antall barn og unge har en viss effekt på totaltildelingen over fire år og tildelingen i 2006, og en svakere effekt på den absolutte veksten i tildelingen. Mens relativ vekst blant barn og unge har tilnærma ingen effekt i noen av analysene. De mangelfulle sammenhengene mellom vekst i antall barn og unge og vekst i støtte er et påfallende trekk fra analysene. Ja, modellen forklarer omtrent ingenting av variasjonen i den relative veksten i støtte. Den mangelfulle forklaringskraften kan nok her relateres til at en her har foretatt skjønnsmessige vurderinger og korrigeringer som ikke fanges opp i modellen. Det sistnevnte poenget er det viktig å være klar over; det kan være mange individuelle og spesifikke forhold som våre aggregerte tall ikke fanger opp. Med rundt 50 enheter vil slike spesielle forhold knyttet til enkeltforbund kunne innvirke på resultatene.

Modellens forklaringskraft i de tre andre analysene (t-1, t-2 og 1-4) er likevel markant. Og disse understreker at det er bakgrunnskjenntegnene, særskilt antall barn og unge i 2002, som nærmest forklarer all variasjon.

Hovdefunnene synes følgelig å være klare:

- Det er antall barn og unge, og til dels også andelen barn og unge, i 2002 som forklarer støttebeløpet, både totalstøtten, støtten i 2006 og den absolutte veksten i støtten. Type idrett (lag eller individuell) har derimot lite å si.
- Samtidig ser vi at vekst i antallet og andelen barn og unge i forbundet har en usikker effekt på gjennomslag i ordningen.
- Analysen understreker at det er i utgangspunktet kjennetegn ved forbundene som har mest å si for uttelling, og ikke hva en har gjort de fire første årene ordningen har eksistert. Strukturelle og ikke prosessuelle forhold har størst betydning.

Vi har også gjort andre analysert som ikke er presentert her. Disse viser blant annet at den egenandelen det enkelte forbund oppgir å ha nedlagt sett i forhold til søknadssummen, ikke virker inn på tildelingen. Dette understreker ytterligere at det er strukturelle kjennetegn ved forbundene, og i mindre grad hva det enkelte forbund legger inn i ordningen, som påvirker utfallet.

Bakgrunnsfaktorer som kan forklare vekst

Hva kan forklare vekst i omfanget av barn og unge i særforbundene? Her er det mange faktorer som er relevante, både eksterne som popularitet, klima osv, og interne ved forbundet som størrelse, antall barn og unge osv. Nedenfor har vi plukket ut noen interne variabler som kjennetegn ved forbundet (K), økonomisk innsats (Ø) og antall deltakere (D) på tiltak innen ordningen, for å se om disse forklarer noe av veksten blant barn og unge:

$$A_{1-2} = f(K, \emptyset, D),$$

der A_1 er absolutt vekst av registrerte barn og unge og A_2 er relativ vekst.

Tabell *Ulike variablers effekt på endring i antall og andel barn og ungdom i særforbundene. Regresjonsanalyse*

	A-1	A-2
(Konstant)	(1412,029)	(1,993)
K: Lagidrett = 1, ellers = 0	0,007	-0,152
K: Registrerte aktive voksne medlemmer 2002	0,157	-0,311
K: Registrerte barn og unge 2002	0,784***	0,536
K: Andel barn og unge 2002	-0,034	-0,641***
Ø Relativ endring egenandel 2003-2006	-0,052	-0,154
Ø Absolutt vekst støtte 2003-2006 per barn og unge 2002	0,104	0,523**
Ø Relativ endring støtte 2003-2006	-0,128	-0,033
D: Antall deltakere 2005/2006	0,059	0,131
Modell-kjikkvadrat (forklart varians)	0,692***	0,244**

*** signifikant på 0,01 nivå, ** signifikant på 0,05 nivå, * signifikant på 0,1 nivå.²²

Analysen viser at for den relative veksten i antall barn og unge (A-2), har faktorer som stor vekst i tilskuddet sett i forhold til antall barn og unge, og lav andel barn og unge, en klar effekt. Analysen viser imidlertid at det er andre momenter enn de som er inkludert i

²² Siden hele populasjonen (alle særforbundene) er inkludert i materialet, brukes ikke signifikansen (t-testen) her som et mål på hvor sannsynlig utfallet er for hele populasjonen, men som et mål på styrken i sammenhengen mellom uavhengig og avhengig variabel.

modellen, som i hovedsak kan forklare variasjonen; modellens forklarte varians er under 25 prosent. Forhold som motesvingninger, klima og lignende kan for et mindre forbund forklare en fordobling i antall barn og unge. En slik vekst vil følgelig ha en betydelig påvirkning på den relative veksten når en ser alle forbund under ett. Slike endringer synes å ha mindre å si for den absolutte veksten av barn og unge i særforbundene. Derimot har kjennetegn ved forbundet betydning når det gjelder den absolutte effekten: Både antall voksne, og i særlig grad antall barn og unge, dvs. samlet sett forbundets størrelse før iverksettelsen av ordningen, har positiv effekt på absolutt vekst i antall barn og unge. Økonomiske innsatsfaktorer som vekst i egenandelen og vekst i støtte fra ordningen, har imidlertid tilnærma ingen effekt.

Vi kan følgelig konkludere med at for den absolutte veksten er det kjennetegn ved forbundet før ordningen trådet i kraft som har betydning, mens for den relative veksten har også støtten en viss betydning. Dette indikerer videre at for store forbund har støtteordningen begrensa betydning for den registrerte veksten blant barn og unge; forklaringen kan i all hovedsak knyttes til forhold som betydelig økonomi og en veletablert struktur i utgangspunktet, ressurser som gjør det lettere å fange opp og realisere en aktivitetsvekst blant barn og unge. En videre tolkning vil være at for mindre forbund, som opplever kraftig relativ vekst blant barn og unge, har støtteordningen hatt en avgjørende betydning.

Spørreskjema ansvarlig/generalsekretær i særforbundene

Serial Serial number

1

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Organ Hva heter særforbundet?
isasjon

--

Inntek Hva var særforbundets inntekter i 2006 (avrundet til nærmeste hundre tusen kroner)

ter2 0 - 999999999

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Ress_ Hvor mye penger vil dere totalt sett anslå ble brukt i 2006 til breddeidrett for barn og ungdom

b_og i særforbundet (avrundet til nærmeste 100.000 kroner)?

u 0 - 999999999

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Prosed Hvordan synes du søknadsprosedyren i forhold til NIF fungerer når det gjelder
NIF aktivitetsmidler til barn og unge?

- ☐ Godt
- ☐ Middels
- ☐ Dårlig
- ☐ Vet ikke

prosbe Gi en kortfattet begrunnelse for svaret (maks 200 tegn)
gr

NIFkr Hvordan synes du NIFs kriterier for tildeling av aktivtetsmidler til barn og unge samsvarer
iterier med særforbundets egne strategier for aktivitet blant barn og ungdom?

- ☐ Godt
- ☐ Middels
- ☐ Dårlig
- ☐ Vet ikke

soeknv Gi en kortfattet begrunnelse på svaret (maks 200 tegn)
urdbe
gr

NIFsb Hva synes du om NIFs behandling av deres søknader?
eh

- ☐ God
- ☐ Middels
- ☐ Dårlig
- ☐ Vet ikke

Skjoenn Brukes det for mye eller for lite skjønn i NIFs vurdering av søknadene og fordeling av penger
n mellom særforbundene?

- ☐ For mye
- ☐ Passe
- ☐ For lite
- ☐ Vet ikke

Rappo Er det for mye, passe eller for lite krav i tilbakerapportering til NIF om bruken av
rtkrav aktivitetsmidler til barn og unge?

- ☐ For mye
- ☐ Passe
- ☐ For lite
- ☐ Vet ikke

meetin Hvordan har møtene med NIF om tilskuddsordningen fungert?
gs3

- ☐ Godt
- ☐ Middels
- ☐ Dårlig
- ☐ Vet ikke

moete Gi en kort begrunnelse for svaret (maks. 200 tegn)
vurd

Ansva Hvem har ansvar sentralt for tilskuddsordningen i deres forbund?
r

☐	Generalsekretær har selv dette ansvaret	Driftsansvar3
☐	Ansvarlig for breddeidrett i særforbundet har dette ansvaret	Driftsansvar3
☐	En egen stilling (tiltaksansvarlig, utviklingskonsulent el.lign.) ivaretar dette ansvaret	Driftsansvar3
☐	Annet	Orgalternativ

Orgalt Dersom særforbundet har svart annet på spørsmålet foran, hvordan har man da valgt å
ernati plassere ansvaret for tilskuddsordningen i organisasjonen sentralt (maks 200 tegn)?
v

Drifts Hvordan har særforbundet valgt å fordele hovedansvaret for iverksetting av aktiviteter
ansvar knyttet til denne tilskuddsordningen mellom ulike nivåer i organisasjonen?
3

☐	Sentralledet gjør det meste	Spredning
☐	Iverksetting skjer både sentralt og regionalt	Spredning
☐	Ansvar for iverksetting er lagt regionalt	Spredning
☐	Ansvar for iverksetting er lagt til lagene	Spredning
☐	Andre løsninger	

Annet Dersom særforbundet har svart andre løsninger på spørsmålet foran, hvordan har man da
_drift valgt å fordele ansvar for iverksetting av aktiviteter knyttet til tilskuddsordningen mellom
ulike nivåer i organisasjonen (maks 200 tegn)?

Spredning **Hvor mange av særforbundets lag/særgrupper rettes aktivitetene mot?**

- ☐ Et fåtall
- ☐ En del
- ☐ Et flertall
- ☐ Tilnærmet alle

Adm_ress3 **Hvor mange månedsverk vil dere anslå årlig går med til å administrere arbeidet med denne tilskuddsordningen?**

0 - 255

--	--	--	--

Bruka ktmidl	Hvordan brukes	aktivitetsmidlene		til	barn	og	unge?
		I høy grad	I noen grad				
						Ikke i det hele tatt	Vet ikke/ua ktuelt
	Samarbeidstiltak med andre særforbund	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Personer i nettverk (instruktører, aktivtører og lignende) som iverksetter kurs- og utviklingstiltak for klubbene	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Til særkretsene/regionale enheter for å arrangere kurs og utviklingstiltak for klubbene	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Klubbene tilrettelegger/arrangerer selv kurs og utviklingstiltak, som de får dekket av forbundet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Klubbene får penger til å sende folk på kurs	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Studiemateriell- og utvikling av studiemateriell	☐	☐	☐	☐	☐	☐

loenns Dekker noe av de særskilte aktivitetsmidlene til barn og unge lønn til ansatte midler

	Ja	Nei	Vet ikke
Sentralt?	☐	☐	☐
Regionalt?	☐	☐	☐
Lokalt?	☐	☐	☐

Strategisk **Hvordan vil særforbundet karakterisere tilskuddsordningens strategiske betydning for organisasjonens arbeid for breddeidrett blant barn og unge?**

	I høy grad	I noen grad	I mindre grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke
Aktivitetsmidlene har vært nyttet i tråd med ekisterende planer/strategier for breddeidrett blant barn og unge	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivitetsmidlene har ført til en nyorientering av forbundets strategier for breddeidrett blant barn og unge	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivitetsmidlene har ført til økt strategisk fokus på tiltak for breddeaktiviteter for barn og unge	☐	☐	☐	☐	☐

Maalg Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om bruken av aktivitetsmidlene?
ruppef
okus

	Helt enig	Delvis enig	Både og	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke
Vi bruker i hovedsak aktivitetsmidlene til å styrke idrettsaktivitet for barn (6-12 år)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi bruker i hovedsak aktivitetsmidlene til å styrke idrettsaktivitet for ungdom (13-19 år)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivitetsmidlene brukes i en del sammenhenger til tiltak i samarbeid med skole/SFO	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Forbundet har særskilte tiltak rettet mot jenter i ungdomsalder	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Forbundet har særskilte tiltak rettet mot gutter i ungdomsalder	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Forbundet har særskilte tiltak rettet mot handikappede barn og ungdom	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Forbundet har særskilte tiltak rettet mot barn og ungdom av innvandrerbakgrunn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Forbundet har særskilte tiltak rettet mot uorganisert ungdom	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Akteffekt Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om aktivitetsmessige virkninger av særforbundets bruk av aktivitetsmidler til barn og unge?

	Helt enig	Delvis enig	Både og	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke
Aktivitetsmidlene har ført til en reell styrking av barne- og ungdomsaktiviteten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivitetsmidlene har ført til etablering av nye særgrupper og lag	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivitetsmidlene har ført til et utvidet aktivitetstilbud for barn og ungdom	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivitetsmidlene har ført til en vekst i antall aktive barn og ungdom	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivitetsmidlene har begrenset frafallet i ungdomsalder	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Komp eff3 Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om virkningene av aktivitetsmidlene på kompetanse i organisasjonen?

	Helt enig	Delvis enig	Både og	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke
Aktivitetsmidlene har direkte eller indirekte ført til en styrking av konkurranseidrett og prestasjonsnivå blant ungdom	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivitetsmidlene har ført til at vi har fått et bedre studie og utdanningsopplegg i vårt forbund	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivitetsmidlene har ført til økning i antall trenere/instruktører på regionalt/lokalt nivå	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivitetsmidlene har ført til flere kompetente ledere på klubbnivå	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivitetsmidlene har ført til en styrking av måten våre klubber drives på	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Orgvir kn **Hvor enig eller uenig er du i påstandene om aktivitetsmidlenes effekter på interne organisatoriske forhold i forbundet?**

	Helt enig	Delvis enig	Både og	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke
Aktivitetsmidlene har ført til at en på sentrallnivå vet mer om behov og problemer på lokallagsnivå	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivitetsmidlene har ført til en styrking av kompetanseoverføring av fra forbundet og ned til lagsnivå	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivitetsmidlene har ført til at en kan frigjøre midler til andre behov	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivitetsmidlene har gjort at en også har økt bruken av andre midler til breddeidrett blant barn og ungdom	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivitetsmidlene har direkte og indirekte ført til økt administrasjon sentralt i forbundet	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Spørreskjema ledere idrettslag/særgrupper

NORSK RESPONS

=====

UNDERSØKELSE BLANT IDRETTSLEDERE

11. - 21. APRIL 2007

INTRO

God kveld, mitt navn er....., og jeg ringer fra Norsk Respons i forbindelse med en undersøkelse blant idrettsledere som vi gjennomfører på oppdrag fra Kultur- og Kirkedepartementet. I den forbindelse vil jeg gjerne snakke med < NAVN >.

HVIS RETT PERSON:

Undersøkelsen dreier seg om barne- og ungdomsaktiviteter i idrettslag. Kunne du tenke deg å sette av ca 5 minutter å svare på noen spørsmål?

1. Omtrent hvor stor andel av lagets eller gruppens aktiviteter er rettet mot breddeaktivitet for barn og ungdom lokalt?

Vi tenker ikke her på mer spisset aktivitet rettet mot sone- og kretslag

LES OPP 1-4

1: Ingenting

2: 1- 25 %

3: 26 – 50 %

4: 51 – 75 %

5: 76 – 100 %

6: Ikke sikker

2. Hvor ofte i løpet av det siste året har laget eller gruppen vært i kontakt med særforbundet, dvs kretsen eller sentralt, når det gjelder barne- og ungdomsarbeidet?

LES OPP 1-5

- 1: Svært ofte
- 2: Ganske ofte
- 3: Av og til
- 4: Ganske lite
- 5: Ikke i det hele tatt=>gå til spørsmål 5
- 6: Ikke sikker=>gå til spørsmål 5

3. I hvilke forbindelser har dere vært i kontakt med særforbundet det siste året?

LES OPP 1-9 FLERE SVAR MULIG

- 1: Økonomisk støtte fra særforbundet til barne- og ungdomsarbeidet
- 2: Materiell og lignende fra særforbundet til barne- og ungdomsarbeidet
- 3: Spørsmål om regelverk for barne- og ungdomsarbeidet
- 4: Kontakt om kontingenter, lisenser og lignende i barne- og ungdomsidretten
- 5: Trener- eller lederkurs for barne- og ungdomsarbeidet
- 6: I forbindelse med anlegg/anleggsutvikling til barne- og ungdomsidretten
- 7: Klubbsamlinger/klubbutvikling rettet mot lagets/gruppas barne- og ungdomsarbeide
- 8: Aktivitetsretta tiltak mot barn og unge
- 9: Annen kontakt
- 10: Ikke sikker/Husker ikke

HVIS ALT. 5 OG/ELLER 7 I SPM3

4. Når det gjelder trener/lederkurs eller klubbsamlinger, har dette vært...

LES OPP FLERE SVAR MULIG

- 1: Arrangert av særforbundet som et tilbud til lagene/klubbene i lokalområdet/kretsen

2: Arrangert av laget selv, men med støtte økonomisk og kompetansemessig fra særforbundet

3: Arrangert av lag i lokalmiljøet/sonen/kretsen

4: Arrangert av andre (idrettskrets/private/offentlige)

5: Ikke sikker/ingen av delene

5. Har du inntrykk av at særforbundets satsing på den lokale barne- og ungdomsidretten de siste 5 årene (fra 2002), har økt, har vært uendret, eller er den redusert?

1: Økt

2: Uendret=>Gå til spm 8

3: Redusert=>Gå til spm 7

4: Ikke sikker=Gå til spm 8

6. Har den økte satsingen skjedd i form av...

LES OPP 1-4 FLERE SVAR MULIG

1: Flere kurs for trenere/ledere

2: Flere klubbsamlinger/klubbutviklingsprosesser

3: Flere aktivitetsrettede tiltak

4: Økt økonomisk støtte

5: Ikke sikker/ingen av delene

7. Har nedgangen i satsingen skjedd i form av...

LES OPP 1-4 FLERE SVAR MULIG

- 1: Færre kurs for trenere/ledere
- 2: Færre klubbsamlinger/klubb utviklingsprosesser
- 3: Færre aktivitetsrettede tiltak
- 4: Redusert økonomisk støtte
- 5: Ikke sikker/ingen av delene

8. Siden 2003 er en del av Kulturdepartementets støtte til NIF blitt målrettet til særskilte tiltak for barn og ungdom (post 3). Disse aktivitetsmidlene fordeles fra NIF via særforbundene, men det er tiltak i regi av de lokale idrettslagene som er støtteberettiget. Dette er tiltak som klubb-/lederutvikling, trenerutvikling og aktivitetsutvikling.

Kjenner du til denne ordningen?

- 1: Ja
- 2: Nei=>GÅ TIL BAKGRUNN

9. Har laget eller gruppen mottatt noen støtte helt eller delvis fra denne ordningen siden 2003? I tilfelle har dette vært....

LES OPP 1-3

- 1: At kursholderne, klubb utviklerne og lignende delvis har vært finansiert via denne ordningen
- 2: At laget/gruppa har fått direkte støtte til ulike utviklingstiltak via denne ordningen
- 3: På andre måter
- 4: Nei, har ikke mottatt støtte fra denne ordningen=>GÅ TIL BAKGRUNN

10. Har tiltakene som er gjennomført med støtte fra ordningen, vært ...

LES OPP 1-7 FLERE SVAR MULIG

- 1: Tiltak i samarbeid med skole/SFO
- 2: Tiltak som i særskilt grad er rettet mot jenter i ungdomsskolealder
- 3: Tiltak som i særskilt grad er rettet mot gutter i ungdomsskolealder
- 4: Tiltak som i særskilt grad er rettet mot handikappede barn og unge
- 5: Tiltak som i særskilt grad er rettet mot barn og ungdom med innvandrerbakgrunn
- 6: Tiltak som i særskilt grad er rettet mot uorganisert ungdom
- 7: Andre aktivitetsrettede tiltak_____NOTÉR
- 8: Ingen av delene/Ikke sikker

11. Hvor viktig vil du si at denne støtteordningen er for aktivitetsutviklingen blant barn og ungdom i ditt idrettslag/din særgruppe?

LES OPP 1-5

- 1: Svært viktig
- 2: Ganske viktig
- 3: Middels viktig
- 4: Ganske lite viktig
- 5: Ikke viktig i det hele tatt
- 6: Ikke sikker

12. Jeg skal nå lese opp noen utsagn om virkningene av ordningen med støtte fra særforbundene til lokale aktivitetstiltak for barn og unge. Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn?

a) Særforbundsstøtten har ført til at vårt lags tilbud til barn og unge er blitt utvidet

LES OPP 1-4

- 1: Helt enig

- 2: Delvis enig
- 3: Delvis uenig
- 4: Helt uenig
- 5: Ikke sikker

b) Særforbundsstøtten har ført til at vårt lag må bruke urimelig mye tid på søknadsskriving og rapportering

LES OPP 1-4

- 1: Helt enig
- 2: Delvis enig
- 3: Delvis uenig
- 4: Helt uenig
- 5: Ikke sikker

c) Særforbundsstøtten er så liten at den har hatt liten virkning på vårt lags virksomhet

LES OPP 1-4

- 1: Helt enig
- 2: Delvis enig
- 3: Delvis uenig
- 4: Helt uenig
- 5: Ikke sikker

d) Særforbundsstøtten har ført til at vårt lag har utviklet nye, utradisjonelle tilbud til barn og unge

LES OPP 1-4

- 1: Helt enig
- 2: Delvis enig
- 3: Delvis uenig
- 4: Helt uenig
- 5: Ikke sikker

Til slutt et bakgrunnsspørsmål

13. Hvor mange medlemmer er det laget du er leder for?

NOTER ANTALL

0= IKKE SIKKER

14. Registrer kjønn?

- 1: Mann
- 2: Kvinne

Det var alt vi hadde å spørre om. Tusen takk for hjelpen og ha en god kveld videre.